

Kganya

Buka ya Titjhere

M.E. Mokhatle

A.M. Molibeli

E.M. Lesuthu

N.D. Radebe

Review Copy

Ke tlolo ya molao ho hatisa maqephe afe kapa afe ho tswa
bukeng ena ntle le tumello e ngotsweng ya Mophatlalatsi.

OXFORD

UNIVERSITY PRESS

Southern Africa

University Press Southern Africa (Pty) Ltd

Vasco Boulevard, Goodwood, Cape Town, Republic of South Africa
P O Box 12119, N1 City, 7463, Cape Town, Republic of South Africa

University Press Southern Africa (Pty) Ltd is a wholly-owned subsidiary of
University Press, Great Clarendon Street, OX2 6DP.

The Press, a department of the University of furthers the University's objective of
excellence in research, scholarship, and education by publishing worldwide in

New York

Auckland Dar es Salaam Hong Kong Karachi
Kuala Lumpur Madrid Melbourne Mexico City Nairobi
New Delhi Shanghai Taipei Toronto

With offices in

Argentina Austria Brazil Chile Czech Republic France Greece
Guatemala Hungary Italy Japan Poland Portugal Singapore South Korea
Switzerland Turkey Ukraine Vietnam

is a registered trade mark of University Press
in the UK and in certain other countries

Published in South Africa
by University Press Southern Africa (Pty) Ltd, Cape Town

**Oxford Kganya Buka ya Titjhore Kereiti ya 9
ISBN PROM 195 99914 3**

© University Press Southern Africa (Pty) Ltd 2012

The moral rights of the author have been asserted
Database right University Press Southern Africa (Pty) Ltd (maker)

First published 2012

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced,
stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means,
without the prior permission in writing of University Press Southern Africa (Pty) Ltd,
or as expressly permitted by law, or under terms agreed with the appropriate
designated reprographics rights organization. Enquiries concerning reproduction
outside the scope of the above should be sent to the Rights Department,
University Press Southern Africa (Pty) Ltd, at the address above.

You must not circulate this book in any other binding or cover

Publisher: Mpho Motlhodiemang

Commissioning Editor: Nthuseng Tsoeu

Managing Editor: Ndivhuho Raphalalani
Project Manager: Tseli Ramotsamai
Designer: Samantha Rowles

Printed and bound by

Tse ka hare

KOTARA YA 1

Kgaolo ya 1: Dikamano

Beke ya 1-2 Dikamano tsa bana le batswadi

Puisano ya seholpha (Ho mamela papatso le ho buisana ka yona)	24
Ithute mahokedi	26
Ho bala le ho boha papatso bakeng sa kutlwisiso	27
Ithute ka maemedi	29
Ithute ka sebolepo sa dipolelo	29
Ditema tsa kgokahano (Papatso)	30
Ithute makgethi	31

Beke ya 3-4 Dikamano tsa ditlhaka

Ho mamela ho balwa ha temo le ho balla hodimo ho hlophisisweng	32
Ithute diakronimi	33
Ditema tsa dingolwa (palekgutshswe)	33
Ikgopotse maele	35
Ithute dikapolelo / maelana	35
Ithute mopeleto	36
Ho ngola lengolo la kananelo	36
Ithute mefuta ya mabitso	37

Kgaolo ya 2 Mesebetsi

Beke ya 5-6 Melemo / Bohlokwa ba bokgoni

Ho mamela dayaloko bakeng tsa mmuelli / akgente le tlelaente	39
Ithute makopanyi	41
Ho bala kontraka pakeng tsa morekisi le moreki	42
Ithute maetsi	43
Puo e hlophisisweng	45
Pale kgutshwe	46

Beke ya 7-8 ho kgetha mesebetsi

Tekokutlwisiso e mamelwang (dayaloko)	46
Ithute puosebui	47
Ho bala thothokiso	47
Ikgopotse mathshwao a puo	47
Moqoqo wa tlhaloso	48
Ikgopotse maele le dikapolelo / maelana	49

Kgaolo ya 3 Dipolotiki

Beke ya 9-10 Dipolotiki

Ho mamela pehelo ya koranta	50
Ho bala pehelo ya koranta	50
Ikgopotse dipolelo	52
Ithute ka dipueletsamodumo	52

Ho ngola pehelo	54
-----------------------	----

Ikgopotse mefuta ya dikao	54
---------------------------------	----

KOTARA YA 1 – Tekanyetso

KOTARA YA 2

Kgaolo ya 4 Hlalefa

Beke ya 1-2 Ho etsa kgetho e nepahetseng

Ho mamela pale	56
Dihlongwapele le dihlongwanthao	58
Ikgopotse mabitso	58
Ho bala tshomo	58
Ithute lentswe le mefuta ya dipolelo	59
Ho ngola dayari	60
Ikhopoptse maemedi	61
Maele le dikapolelo / maelana	61

Beke ya 3-4

Phema maraba, o be le bokamoso bo tjatsi	62
Kgatiso ya puo ya bonketsisane	62
Ikgopotse dikapolelo	63
Ikgopotse puosebui le puopehelo	63
Ho bala palekgutshwe	63
Ikgopotse mefuta ya makgathe	64
Ho ngola temo ya ho bala e sa hlophiswang	64
Dihlongwapele le dihlongwanthao	64
Ikgopotse ka kgutsufatso	65
Ho ngola dokumenthari	65
Ikgopotse dipaterone tsa mopeleto	65

Kgaolo ya 5 Moruo

Beke ya 5-6 Moruo wa Afrika Borwa

Ho pheta pale bakeng sa kutlwisiso	66
Ikgopotse metso, dihlongwapele le dihlongwanthao	67
Ikgopotse makgethi	68
Ho bala tshomo	68
Ikgopotse makopnayi	68
Ho ngola tsebiso, lenanetsamaiso le metsotsi	69
Ikgopotse maele le dikapolelo	70
Ikgopotse hape sebolepo sa kgutsufatso	70

Beke ya 7-8 Matla a tjhelete

Ho mamela papatso e rekotilweng	71
Mabitso	72
Ikgopotse lerui	72
Ho bala temo e bohuwang – papatso	73
Ho ngola tekolobotjha ya papatso	74
Ikgopotse mahokedi	74
KOTARA YA 2 – Tekanyetso	75

KOTARA YA 3

Kgaolo ya 6 Koduwa

Beke ya 1-2 Koduwa tsa tlhaho

Ho mamela puisano pakeng tsa batho ba babedi (dayaloko)	78
Ikgopotse mabitsokgoboka	79
Ikgopotse makopanyi	80
Ho ngola wili le testamente tse kgutsufaditsweng	81
Ikgopotse lekgathe lefitle	82
Ikgopotse dipolelo	83
Ikgopotse dipolelwana	84
Ithute ho ngola wili le testamente	84
Mopeletotshwano le didumatshwano	85

Beke ya 3-4 Tlhokomediso le ditlamorao

Ho mamela inthaviu	85
Ikgopotse makgethi	86
Ikgopotse lekgathe letswellu	87
Ho bala padi	88
Ikgopotse dipolelo	89
Ho ngola CV le lengolo le e felehetsanga	90
Ikgopotse mopeleto	91

Kgaolo ya 7 Botho

Beke ya 5-6 Bontsha kutlwelobohloko

Ho mamela ngangisano tsa radiyo	93
Ikgopotse mefuta ya makgathe	94
Makgathe a ya tswella	94
Ho bala palekgutshwe	94
Mefuta ya dipoleeo	95
Ithute makopanyi	96
Ithute mefuta ya diratswana	96
Ho ngola moqoqo o hlilosang	97
Beke ya 7-8 Matsoho a ya hlatswana	
Puo ka setho se hlomphehang setjhabeng	98
Ithute makgethi	98
Ho bala palekgutshwe	99
Ikgopotse mefuta ya diratswana	99
Ikgopotse lenseswe le le leng bakeng sa a mangata	100
Ithute makgatha a seratswana	100
Ho ngola karete	101

Kgaolo ya 8 Mamello

Beke ya 9-10 Mamello

Ho phetha pale	102
Ithute mesebetsi ya maemedi	103
Dingolwa – terama	103
Ikgopotse masupi	104

Ithute mabotsi

Ho ngola dayaloko

Ikhopotse lenseswe le le leng bakeng sa polelo ...

KOTARA YA 3 – Tekanyetso

KOTARA YA 4

Kgaolo ya 9 Dihla tsa selemo

Beke ya 1-2 Boemo ba lehodimo

Ho mamela temakutlwisiso e mamelwang	108
Moelelo wa leetsi	110
Ho bala padi ya batjha	111
Ikgopotse moevelo wa puosebui le puopehelo....	112
Boetsi le boetsuwa	112
Ho ngola lengolo la semmuso	114
Ikgopotse dipaterone tsa mopeleto	115

Beke ya 3-4 Bokamoso bobotle

Homamela dayaloko / puisano	115
Ikgopotse mabitso rarane, botona le botshehadi	116
H bala padi ya batjha	117
Ithute puo e leeme	117
Ikgopotse ka seratswana se kwalang	117
Ho ngola imeile	118
Ikgopotse ka dikgutsufatso	120

Kgaolo ya 10 Bahale ba rona

Beke ya 5-6 Bahale ba rona

Ho mamela bonketsisane	121
Ikgopotse maetsi	121
Ho bala padi	123
Ikgopotse mabitso	123
Ikgopotse ka sesosa le ditlamorao	124
Ho ngola obitjhuvare	125
Ikgopotse ka tshebediso ya lenseswe le le leng bakeng sa a mangata	125
Ho bala bakeng sa kutlwisiso	126

Kgaolo ya 11 Menahana le mehlala

Beke ya 7-8 Menahana le mehlala o itokisetse bokamoso

Ho boeletsa ngangisano	128
Maetsi	130
Ho boeletsa (Ho balla kutlwisiso)	130
boeletsa (Moqoqo wa phetelo)	131
Tekanyetso ya Kotara ya 4	133
Karolo ya C	135
Disebediswa tsa tekanyetso	135
Boitokisetso ba Mosebetsi	152

SELELEKELA

KAROLO YA A

Setatemente sa Naha le Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso

Oxford Kganya Kereiti ya 9 e radilwe ka ho ikgethileng ho latela Setatemente sa Naha le Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso. Letoto lena le lokiseditswe ho tobana le dipheo tsa kharikhulamo le dipheo tse ikgethileng tsa thuto ka kakaretso.

Setatemente sa Naha le Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso

Setatemente sa Kharikhulamo ya Naha le Leano la Tekanyetso ke Setatemente sa Kharikhulamoya ya Naha ya Dikereiti tsa R – 12 (SKN), se hlophisisitweng Botjha ho tloha ka Pherekong 2012. Setatemente sa Kharikhulamo ya Naha le Leano la

Tekanyetso ke tokomane e le nngwe e momahaneng bakeng sa thuto ka nngwe mme e nka sebaka sa ditokomane tsena tsa kgale, Ditatemente tsa Thuto, Ditataiso tsa Lenanetsamaiso la ho Ithuta le Ditataiso tsa Tekanyetso ya Thuto Dikereiting tsa R – 12.

Setatemente sa Naha le Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso

Karolo ya A- CAPS

The Setatemente sa Naha le Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso CAPS

Letoto lena le thehilwe hodima ditokomane tse ntjha tsa kharikhulamo e leng:

- *Setatemente sa Kharikhulano ya Naha ya Dikereiti tsa R – 12 (Pherekong 2012)*
- *Setatemente sa Naha le Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso tsa Dikereiti tsa R – 12 (Pherekong 2012)*
- *National Protocol for Assessment tsa Dikereiti tsa Dikereti tsa R-12*
- *Gazette ya Semmuso ha ho amohetswe NCS ya Dikereti tsa R-12*

Tafole ena e bontsha kamoo ditokomane tsena di bolayang le ho sebediswa bakeng sa ditokomane tsa kharikhulamo e fetileng:

Pele ho Pherekong 2012	Ho tloha ho Pherekong 2012 ho ya pele
<i>Setatemente sa Kharikhulamo ya Naha Dikereiti tsa R - 9 (2002) Government Gazette No. 23406 ya 31 Motsheanong 2002 le Setatemente sa Kharikhulamo ya Naha Dikereiti tsa 10 - 12 (2004) Government Gazettes, No. 25545 ya 6 Mphalane 2003 le No. 27594 ya 17 Motsheanong 2005.</i>	<i>Ditatemente tsa Naha tsa Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso tsa Dikereiti tsa R – 12 (Pherekong 2012)</i>
<i>Ditatemente tsa Thuto, Dintlhataiso tsa Programo ya ho Ithuta le Dintlha tataiso tsa Tekanyetso ya Thuto Dikereiting tsa R - 12</i>	<i>Ditatemente tsa Naha tsa Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso tsa Dikereiti tsa R – 12 (Pherekong 2012)</i>
<i>National Senior Certificate: A qualification boemong ba Level 4 ba National Qualifications Framework (NQF);</i>	
<i>Sehlomathiso sa leano la tokomane,, the National Senior Certificate: A qualification boemong ba Level 4 ba the National Qualifications Framework (NQF), mabapi le baithuti ba ditlhoko tse ikgethang, e phatlaladitsweng Government Gazette, No.29466 ya 11 Tshitwe 2006.</i>	
<i>Ditatemente tsa Thuto, Dintlhataiso tsa Programo ya ho Ithuta le Dintlhataiso tsa Tekanyetso ya Thuto Dikereiting tsa R - 9 and Grades 10 – 12</i>	
<i>Sehlomathiso sa leano la tokomane, the National Senior Certificate: A qualification boemong ba Level 4 ba the National Qualifications Framework (NQF), mabapi le baithuti ba ditlhoko tse ikgethang, e phatlaladitsweng Government Gazette, No.29466 ya 11 Tshitwe 2006.</i>	<i>National Protocol for Assessment tsa Dikereiti tsa R – 12</i>
<i>Dintlhataiso bakeng sa dikolo tse Kenyeleditseng (2010)</i>	<i>Dintlhataiso bakeng sa dikolo tse Kenyeleditseng (2010)</i>
<i>Puo Leanong la thuto (1997)</i>	<i>(Puo leanong la Thuto1997)</i>

Diphapano tse ka sehloohong mahareng Setatemente sa Kharikhulamo ya Naha (NCS) le Ditatemente tsa Naha tsa Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso (CAPS)

Setatemente sa Kharikhulamo ya Naha (NCS)	Setatemente tsa Naha tsa Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso (CAPS)
Diphetho tse Hlokolsi le tsa Ntshetsopele	Diphetho tse Hlokolosi le tsa Ntshetsopele tse kenyeditsweng dikahareng
Diphetho tsa ho ithuta le Maemo a Tekanyetso	Ditikoloho tsa dikahare tse nang le maikemisetso a akaretsang le a tobileng (a bolelang tsebo ya dikahare le disebediswa tsa tekanyetso)
Diprogramo tsa ho Ithuta: Puo ya Lapeng Puo ya Pele ya Tlatsetso Dipalo Tlwaetso ho tsa Bophelo Disaense tsa Ekonomi le Tsamaiso Disaense tsa Tlhaho Thekenoloji Bonono le Botjhaba	Dithuto: Puo ya Lapeng Puo ya Pele ya Tlatsetso Dipalo Saense ya Tlhaho le Thekenoloji Disaense tsa Phedisano Bokgoni ho tsa Bophelo Bonono ba Boiqapelo Thuto ya Boithapollo ba Mmele Bophelo bo botle ba Botho le Phedisano
Tsepamiso Tsebo le bokgoni	Tsepamiso: Tsebo ya dikahare Bokgoni Makgabane le Melemo Kgatelopele e ntlaufaditsweng mahareng a dikereiti

Ditheo tsa CAPS

Melemo e thehilweng hodima Molao wa Motheo wa Afrika Borwa e bontshang leano la thuto ya naha le CAPS ya yona. Ka hona, Buka ya Titjhere e hlabolotswe ka mokgwa wa ho tshehetsa melemo ya Molao wa Motheo ya ditokelo tsa botho, le toka mabapi le tikoloho le phedisano le ho ntshetsa pele kutlwisiso ya seriti sa botho, tekatekano le tokoloho.

Oxford Kganya Buka ya Titjhere e itshetlehile ka Ditheo tsa CAPS. Ditheo tsena di akaretsa:

- ho fihlella thuto e lekalekanang le ho tswellisa ho lokisa dintho tse neng di sa loka nakong e fetileng ya thuto.
- ntshetsopele ya mekgwathuto ya ho ruta e bonahalang, e nkang boemo ba mekgwa ya kgale ya ho ruta;

- maemo a phahameng a ho fihlella thuto, a ntshetsang pele maemo a boima kereiting ka nngwe
- Thuto e fuwang baithuti e hlodisanang le matjhabatjhaba hoy a ka dikahare le boleng;
- Thuto e amohelang phapano hape e akaretsa baithuti ba fapaneng;
- Thuto e thehilweng ka makgabane a hesitori e ikgethang ya Afrika Borwa le tlhompho ya makgabane ao a Molao wa Motheo wa yona.

Melemo ya Molao wa Motheo

Melemo e thehilweng hodima Molao wa Motheo wa Afrika Borwa e bontsha leano la thuto ya naha le CAPS ya yona. Ka hona, Buka ya Titjhere e hlabolotswe ka mokgwa wa ho tshehetsa melemo ya Molao wa Motheo ya ditokelo tsa botho, le toka mabapi le tikoloho le phedisano le ho ntshetsa pele kutlwisiso ya seriti sa botho, tekatekano le tokoloho.

Kamahano ya Oxford Kganya le CAPS

Dipheo	<ul style="list-style-type: none"> E sebedisa maemo a tse ithutwang a tlwaelehileng ho kenyelletswa le ditaba tsa bohlokwa ka kakaretso E dumella baithuti ho sebedisa kutlwisiso le tsebo ya ho bona maemong a tse ithutwang a nang le moevelo 																											
Dintlhathetho	<p>Lethathama lena le thehilwe hodima dintlhathetho tsa kharikhulamo, tse kenyelletsang:</p> <ul style="list-style-type: none"> Diphethoho Phedisanong Ho ithuta ka tshekatsheko le ka mafolofolo Tsebo ya boemo bo hodimo le bokgoni ba boemo bo hodimo Kgatelopele Ditokelo tsa Botho, kenyelletso ya bohole, toka ho tsa phedisano le tikoloho Ho ananela tsebo le mahlale a seholoholo Kamohelo, boleng le phetapheto 																											
Kabo ya nako	<p>Kabo ya nako thutong ka nngwe e elwe hioko mme e lekantswe ho ya ka Mokgahlelo o Phahameng ho ya ka CAPS.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>THUTO</th><th>DIHORA</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Puo ya Lapeng</td><td>5</td></tr> <tr> <td>Puo ya pele ya tlatsetso</td><td>4</td></tr> <tr> <td>Mmetse</td><td>4,5</td></tr> <tr> <td>Mahlale a tlhaho</td><td>3</td></tr> <tr> <td>Mahlale a Phedisano</td><td>3</td></tr> <tr> <td>Thekenoloji</td><td>2</td></tr> <tr> <td>Disaense tsa Ikonomi</td><td>2</td></tr> <tr> <td>Tebahanyo ya tsa Bophelo</td><td>2</td></tr> <tr> <td>Bonono ba Boiqapelo</td><td>2</td></tr> <tr> <td>Tsohle</td><td>27,5</td></tr> </tbody> </table>	THUTO	DIHORA	Puo ya Lapeng	5	Puo ya pele ya tlatsetso	4	Mmetse	4,5	Mahlale a tlhaho	3	Mahlale a Phedisano	3	Thekenoloji	2	Disaense tsa Ikonomi	2	Tebahanyo ya tsa Bophelo	2	Bonono ba Boiqapelo	2	Tsohle	27,5					
THUTO	DIHORA																											
Puo ya Lapeng	5																											
Puo ya pele ya tlatsetso	4																											
Mmetse	4,5																											
Mahlale a tlhaho	3																											
Mahlale a Phedisano	3																											
Thekenoloji	2																											
Disaense tsa Ikonomi	2																											
Tebahanyo ya tsa Bophelo	2																											
Bonono ba Boiqapelo	2																											
Tsohle	27,5																											
Lebelo	Buka ya Moithuti le Buka ya Titjhere di hlaphisitswe ho latela CAPS.																											
Kakaretso ya Kharikhulamo	Kakaretso e momahane e bontsha nako e ikgethileng ho ya ka bokgoni, dikahare le ditshebetso tse sisintsweng ke CAPS. Sena se dumella matitjhere le baithuti ho tsamaisana le dithoko tsa kharikhulamo le hore e akarereditswe ha selemo se fela.																											
	<p>Kabo ya nako ya Puo ya Lapeng Mokgahlelong o Hodimo</p> <p>Tafole e ka tlase e bontsha nako e sisintsweng ya Puo le ho Ruta</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Bokgoni</th><th colspan="3">Kabo ya nako ho latela dibeke tse pedi tsa ho ruta (Dihora)</th></tr> <tr> <th></th><th>Kereiti ya 7</th><th>Kereiti ya 8</th><th>Kereiti ya 9</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Ho mamela le ho bua (Ka molomo)</td><td>dihora tse2</td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>Ho bala le ho Boha</td><td>dihora tse 3 (hora e le 1 e mets. e 30 ya temakutlwisiso le hora e le 1 le mets. e 30 ya dingolwa tse ding)</td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>Ho Ngola le ho Nehelana</td><td>dihora tse 2</td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo</td><td>hora e le 1</td><td></td><td></td></tr> <tr> <td></td><td>Dibopeho le Tshebediso ya Puo le tshebetso ya tsona di kenyeleditsweng nakong ya bokgoni bo abetsweng puo. Hape ho na le nako e kenyeleditsweng ya ho phetha tshebetso ya semmuso. Bokgoni ba ho nahana le ho hlolahanya di kenyeleditsweng hammoho le mawa a hlokeheng mabapi le Ho Mamela le ho Bua, Ho B ala le ho Boha, le Ho Ngola le ho Nehelana</td><td></td></tr> </tbody> </table>	Bokgoni	Kabo ya nako ho latela dibeke tse pedi tsa ho ruta (Dihora)				Kereiti ya 7	Kereiti ya 8	Kereiti ya 9	Ho mamela le ho bua (Ka molomo)	dihora tse2			Ho bala le ho Boha	dihora tse 3 (hora e le 1 e mets. e 30 ya temakutlwisiso le hora e le 1 le mets. e 30 ya dingolwa tse ding)			Ho Ngola le ho Nehelana	dihora tse 2			Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo	hora e le 1				Dibopeho le Tshebediso ya Puo le tshebetso ya tsona di kenyeleditsweng nakong ya bokgoni bo abetsweng puo. Hape ho na le nako e kenyeleditsweng ya ho phetha tshebetso ya semmuso. Bokgoni ba ho nahana le ho hlolahanya di kenyeleditsweng hammoho le mawa a hlokeheng mabapi le Ho Mamela le ho Bua, Ho B ala le ho Boha, le Ho Ngola le ho Nehelana	
Bokgoni	Kabo ya nako ho latela dibeke tse pedi tsa ho ruta (Dihora)																											
	Kereiti ya 7	Kereiti ya 8	Kereiti ya 9																									
Ho mamela le ho bua (Ka molomo)	dihora tse2																											
Ho bala le ho Boha	dihora tse 3 (hora e le 1 e mets. e 30 ya temakutlwisiso le hora e le 1 le mets. e 30 ya dingolwa tse ding)																											
Ho Ngola le ho Nehelana	dihora tse 2																											
Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo	hora e le 1																											
	Dibopeho le Tshebediso ya Puo le tshebetso ya tsona di kenyeleditsweng nakong ya bokgoni bo abetsweng puo. Hape ho na le nako e kenyeleditsweng ya ho phetha tshebetso ya semmuso. Bokgoni ba ho nahana le ho hlolahanya di kenyeleditsweng hammoho le mawa a hlokeheng mabapi le Ho Mamela le ho Bua, Ho B ala le ho Boha, le Ho Ngola le ho Nehelana																											

KAROLO YA.B- Khoso ena e sebetsa jwang

Oxford Kganya e sebetsa jwang

Oxford Kganya e nehelana ka mefuta e fapaneng ya ditaele tse fapaneng tsa ho ithuta le ho ruta, mesebetsi e fapaneng e dumella baithuti ba nang le bokgoni le ditaele tse fapaneng tsa ho ithuta ho fihlella katileho. Khoso ena e etsa hore baithuti ba lokele bophelo le mosebetsi lefatsheng la batho ba baholo, ka ho ba thusa hore ba fihlella bokgoni ba boemo bo hodimo mabapi le ho bua, ho malela, ho bala le ho ngola Sesotho. Kgatello e kgolo e hodima ho hodisa bokgoni ba ho ithuta bo kang ho nahana ka hloko, ho kgutsufatsa, ho sebedisa mawa a fapaneng a ho bala le ho sebedisa mehlodi e meng e fapaneng ya tlhahisolededing eo baithuti ba e hlokang ho atleha makaleng a mang a thuto.

Khoso ena e nehelana ka disebediswa tse thabisang, fang baithuti thahasello mme tse bileng di loketse hore ba ka sebetsa ka tsona. Ho fanwe ka mesebetsi ya tshehetso mabapi le baithuti ba ratang mesebetsi e phephetsang. Hape khoso ena e kgothaletsa tlhahisolededing le dikgokahano tsa thekenoloji (ICT) moo ho hlokehang.

Tafole e ka tlase e bontsha Mookotaba le dihlooho tsa Dikereiti tsa 7, 8 le 9:

KOTARA YA 1			
	KEREITI YA 7	KEREITI YA 8	KEREITI YA 9
Kgaolo ya 1	Setswalle	O tswa kae	Dikamano
Dibeke tsa 1 - 2	Ho theha Setswalle	Ke mang	Dikamano pakeng tsa bana le batswadi
Dibeke tsa 3 - 4	Motswalle wa tla wa nkgelosa	Dintho tseo ke di etsang ka ho fetisia	Dikamano tsa dithaka
Kgaolo ya 2	Boithabiso	Nkuke o mpehe	Mesebetsi
Dibeke tsa 5 - 6	Mmino dijo tsa tsebe le moyo	Dipalangwang tsa mehleng ya kgale	Bohlokwa ba mesebetsi
Dibeke tsa.7 - 8	Dipapadi tsa setso le tsa sejwalejwale	Dipalangwang tsa sejwalejwale	Ho kgetha mesebetsi
Kgaolo ya.3	Bophelo bo botle	Tikoloho	Dipolotiki
Dibeke tsa 9 - 10	Ha re ikwetliseng	Tshilafatso ya na ha	Dikgetho

Oxford Kganya e hlophisitswe jwang

Khoso ena e hlophisitswe ka dikgaolo tse leshome le metso e mmedi. Kgaolo ka nngwe e na le mookotaba. Mookotaba ka mong o na le dihloohwana tse pedi tse tsamaelanang le wona. Sehloohwana ka seng se arotswe ho ya ka dibeke tse pedi. Sena se bolela hore Kereiti ya 9 e dumella matitjhere ho sebetsa ka Buka ya Moithuti ka tsebo ya hore a tla kgona ho akaretsa ditlhoko tse batlwang ke kharikhulano ka nako e sisintsweng ke CAPS.

Hlokomela hore tlhophiso ya Buka ya Moithuti ya Kereiti ya 9 e bolela hore matitjhere a tla akaretsa ditlhoko tse lekaneng ha ba sebetsa ka Buka ya moithuti ka phaposing ya borutelo. Tatellano ya ditema le mesebetsi di latela ditlhoko tsa sehloowana ka seng sa dibeke tse pedi jwalo ka ha di boletswe ke CAPS.

Leano la lethathama lena le jwang

Dikereiti tsa 7- 9 di tsamaisana le ditlhoko tsa Setatemente sa Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso (CAPS) ya Mophato o Phahameng.

Leano la khoso ya Sesotho le hlophisitswe ho ya ka mookotaba le dihloohwana. Mookotaba /dihloohwana di akaretsa nako ya dibeke tse pedi.

	<p>Mosebetsi wa 1: Mosebetsi wa molomo Ngola mesebetsi e entsweng Bukeng ya Moithuti le Bukeng ya Tijhere</p> <p>Mosebetsi wa 2: Ho ngola Ngola mesebetsi e entsweng Bukeng ya Moithuti le Bukeng ya Titjehere</p> <p>Mosebetsi wa 3: Teko ya 1 Ngola mesebetsi e entsweng Bukeng ya Moithuti le Bukeng ya Titjhere</p>	<p>Mosebetsi wa 1: Mosebetsi wa molomo Ngola mesebetsi e entsweng Bukeng ya Moithuti le Bukeng ya Tijhere</p> <p>Mosebetsi wa 2: Ho ngola Ngola mesebetsi e entsweng Bukeng ya Moithuti le Bukeng ya Titjehere</p> <p>Mosebetsi wa 3: Teko ya 1 Ngola mesebetsi e entsweng Bukeng ya Moithuti le Bukeng ya Titjhere</p>	<p>Mosebetsi wa 1: Mosebetsi wa molomo Ngola mesebetsi e entsweng Bukeng ya Moithuti le Bukeng ya Tijhere</p> <p>Mosebetsi wa 2: Ho ngola Ngola mesebetsi e entsweng Bukeng ya Moithuti le Bukeng ya Titjehere</p> <p>Mosebetsi wa 3: Teko ya 1 Temakutlwiso le Puo</p>
--	--	--	--

KOTARA YA 2			
	KEREITI YA 7	KEREITI YA 8	KEREITI YA 9
Kgaolo ya 4	Kgaba ka meaparo	Tshebediso ya dithethefatsi	Hlalefa!
Dibeke tsa 1 - 2	Mekgwa yah o apara	Kgatello ya bothaka	Etsa dikgetho tse lokieng
Dibeke tsa 3 - 4	Meaparo ya setso	Kotsi ya dithethefatsi	Etsa ho etsahale!
Kgaolo ya 5	Thekenoloji ya e baka taba	Diphoofofolo	Moruo
Dibeke tsa 5 - 6	Ho boloka	Diphoofofolo tse kotsing	Moruo wa Afrka Borwa
Dibeke tsa 7 - 8	Ntome tsebe	Boitshwaro ba diphoofofolo	Boleng ba tjhelete
Dibeke tsa 9 - 10	<p>Mosebetsi wa 1: Mosebetsi wa molomo Mosebetsi o entsweng Bukeng ya Moithuti le Bukeng ya Titjhere</p> <p>Mosebetsi wa 2: Ho ngola Dingolwa: Dipotso tse kenyeleditweng: Mosebetsi wa 3: Tlhahlolo ya bohare ba selemo Pampiri ya 2: Temakutlwiso, Tshebediso ya Puo le Dingolwa Pamiri ya 3: Ho ngola moqoqo o le 1 le tema e le 1</p>	<p>Mosebetsi wa 1: Mosebetsi wa molomo Mosebetsi o entsweng Bukeng ya Moithuti le Bukeng ya Titjhere</p> <p>Mosebetsi wa 2: Ho ngola Dingolwa: Dipotso tse kenyeleditweng: Mosebetsi wa 3: Tlhahlolo ya bohare ba selemo Pampiri ya 2: Temakutlwiso, Tshebediso ya Puo le Dingolwa Pamiri ya 3: Ho ngola moqoqo o le 1 le tema o le 1</p>	<p>Mosebetsi wa 1: Mosebetsi wa molomo Mosebetsi o entsweng Bukeng ya Moithuti le Bukeng ya Titjhere</p> <p>Mosebetsi wa 2: Ho ngola Dingolwa: Dipotso tse kenyeleditweng: Mosebetsi wa 3: Tlhahlolo ya bohare ba selemo Pampiri ya 1: Mosebetsi wa molomo Pampiri ya 2: Temakutlwiso, Pampiri ya 3: Ho ngola moqoqo o le 1 Pampiri ya 4: Karabelo ho Dingolwa</p>

KOTARA YA 3			
	KEREITI YA 7	KEREITI YA 8	KEREITI YA 9
Kgaolo ya 6	Re phela jwang	Ha re yeng mabaleng i	Dikoduwa tsa tlhaho
Dibeke tsa 1-2	UHo hodisa bana	Mefuta ya dipapadi	Mefuta ya dikoduwa tsa tlhaho
Dibeke tsa 3-4	Tlhompho ke tshiya ya bophelo bo botle	Bahale dipapading	Tlhokomediso le ditlamorao
Kgaolo ya 7	Ditokelo le boikarabelo	Ditoro	Botho

Dibeke tsa 5-6	Ditokelo tsa bana	Ditabatabelo	Bontsha kutlwelo boholoko
Dibeke tsa 7-8	Boikarabelo	Diphepheto	Matsoho a ya hlatswana
Kgaolo ya 8	Dipolotiki	Dimakatso tsa tlholeho	Mamello
Dibeke tsa 9-10	Ditshupiso	Botle ba tlholeho	Mamello
Tekanyetso	<p>Mosebetsi wa 1: Mosebetsi wa molomo Ngola mesebetsi e entsweng Bukeng ya Moithuti le Bukeng ya Tijhere Mosebetsi wa 2: Ho ngola Ngola mesebetsi e entsweng Bukeng ya Moithuti le Bukeng ya Tijhere Mosebetsi wa 3: Teko ya 1 Temakutlwiso le Puo KAPA Dingolwa</p>	<p>Mosebetsi wa 1: Mosebetsi wa molomo Ngola mesebetsi e entsweng Bukeng ya Moithuti le Bukeng ya Tijhere Mosebetsi wa 2: Ho ngola Ngola mesebetsi e entsweng Bukeng ya Moithuti le Bukeng ya Tijhere Mosebetsi wa 3: Teko ya 1 Temakutlwiso le Puo</p>	<p>Mosebetsi wa 1: Mosebetsi wa molomo Ngola mesebetsi e entsweng Bukeng ya Moithuti le Bukeng ya Tijhere Mosebetsi wa 2: Ho ngola Ngola mesebetsi e entsweng Bukeng ya Moithuti le Bukeng ya Tijhere Mosebetsi wa 3: Teko ya 1 Temakutlwiso le Puo</p>

KOTARA YA 4

	KEREITI YA 7	KEREITI YA 8	KEREITI YA 9
Kgaolo ya 9	Kgokahano	Dijo	Dihla tsa selemo
Dibeke tsa 1-2	Kgokahano mehleng ya kgale	Thaba le rona dijong	Boemo ba lehodimoher
Dibeke tsa 3-4	Kgokahano mehleng ya sejwalejwale	Dijo tse ahang mmele	Diphethoho tsa dihla
Kgaolo ya 10	Digetho	Ho eta	Bahale
Dibeke tsa 5-8	Dikgetho tsa rona	Bohahlaudi	Bahale ba rona
Dibeke tsa 7-8	Menahana le mehlala	Menahana le mehlala	Menahana le mehlala
Dibeke tsa 9-10	Tekanyetso	Tekanyetso	Tekanyetso
Tekanyetso	<p>Mosebetsi wa 1: Mosebetsi wa molomo Ngola mesebetsi e entsweng Bukeng ya Moithuti le Bukeng ya Tijhere Mosebetsi wa 2: Tlighthobo ya makgaolakgang Pampiri ya 1 Mosebetsi wa molomo Pampiri ya 2 Temakutlwiso, Puo le Dingolwa Pamiri ya 3: Ho ngola moqoqo o le 1 le tema e le 1.</p>	<p>Mosebetsi wa 1: Mosebetsi wa molomo Ngola mesebetsi e entsweng Bukeng ya Moithuti le Bukeng ya Tijhere Mosebetsi wa 2: Tlighthobo ya makgaolakgang Pampiri ya 1 Mosebetsi wa molomo Pampiri ya 2 Temakutlwiso, Puo le Dingolwa Pamiri ya 3: Ho ngola moqoqo o le 1 le tema e le 1.</p>	<p>Mosebetsi wa 1: Mosebetsi wa molomo Ngola mesebetsi e entsweng Bukeng ya Moithuti le Bukeng ya Tijhere Mosebetsi wa 2: Tlighthobo ya makgaolakgang Pampiri ya 1 Mosebetsi wa molomo Pampiri ya 2 Temakutlwiso, Puo le Dingolwa Pamiri ya 3: Ho ngola moqoqo o le 1 le tema e le 1 Pampiri ya 4: Karabelo ho Dingolwa</p>

Dikarolwana tsa lethathama lena

Dikarolwana

Dikarolwana tse fapaneng dibukeng tsena di sebetsa mmoho ho momahanya bokgoni boo baithuti ba Mokgahlelo o Phahameng ba lokelang ho bo fihlella. Dikarolwana tsena ke tse latelang:

Dikereiting tsa 7-9, *Oxford Kganya* e na le dikarolwana tse fapaneng e leng Buka ya Moithuti, Buka ya Titjhere le Pokello ya dingolwa. Dikarolo tsena tsa buka ena di sebetsa mmoho ho momahanya bokgoni bo ka sehloohong bo hlokehang

Dikarolo tsena tse fumanehang lethathameng lena di sebetsa mmoho ho matlafatsa bokgoni bo ka sehloohong tseo baithuti ba Mophato o phahameng ba lokelang ho di fumana. Dikarolwana tsena ke tsena:

Buka ya Moithuti

Buka ya Moithuti e na le ditema le mesebetsi e thusang baithuti ho ithuta ho bala le ho ngola hore ba ithute dikahare, ho hlabolla bokgoni ba puo bo bohlokwa le ho thusa ho kenyelletsa ho ithuta le ho elahloko tswelopele. Mesebetsi e thusa hape ka tekanyetso ya semmuso le e seng ya semmuso ya baithuti. Hape e kenyeleditse mehlala ya dipampiri tsa tlhahlobo le tsa tekanyetso ya semmuso le eo e seng ya semmuso hong le mesebetsi e ekeditsweng le ya tshehetso Bukeng ya Moithuti.

Makgetha a bohlokwa a Buka ya Moithuti

Buka ya Moithuti e na le makgetha a hhalositsweng hantle mme a bileng a phetwa kgafetsa mehatong kaofela hore ba kgone ho a tlwaela jwalo ka ha eka ba latela resepe.

Mantswe a tlelosari: Mantswe a boima a tlolontswe a lehlakoreng la leqephe hore moithuti ya haellwang ke tlolontswe a kgone ho eketsa tlolontswe ya hae.

Mabokosana a tlhahisoleseding: A sebedisetswa ho ruta mekgwa e akaretsang bokgoni ba puo.

Diaeckhone: Di sebedisetswa ho tshehetso mesebetsi le mehlala ya tshehetso ya mesebetsi ya tekanyetso ya semmuso.

Kgaolo ya dibetsa: Kgaolo ya 12 ya Buka ya Moithuti e kenyeleditse mawa a dithhahlobo tse tla thusa baithuti ka mawa le le bokgoni ba ditlhahlobo.

Buka ya Titjhere

Buka ya Titjhere e fa titjhere ditlhophiso tsa bohlokwa, ho ruta le dibetsa tsa tekanyetso. E

tshehetsta le ho matlafatsa Buka ya Moithuti le Pokello ya dingolwa.

Buka ya Titjhere e ka sebediswa jwang

Buka ya titjhere e neha titjhere dithulu tse hlokehang tsa ho rala, ho ruta le ho lekanyetsa. E neha matitjhere disebediswa tseo a ka hlophisang thuto ya hae ka tsona ho netefatsa kakaretso ya kharikhulamo ka botlalo. E fana ka dithuto tse felletseng tseo titjhere a ka di fetolang ho re di dumellane le maikemisetso a hae. E na le ditataiso tsa kgato ka nngwe mabapi le ho etsa mesebetsi. Ke thulu ya titjhere ya ho hlophisa letsatsi ka leng. E fana ka mesebetsi e mengatanyana le dikarabo. Ho teng hape le mesebetsi ya tekanyetso e sebediswang ho lekanyetsa tswelopele ya baithuti. Ho teng hape mekgwa e bontshitsweng eo titjhere a ka e sebedisang ho hlopholla thuto ya hae. Ho fanwe ka mesebetsi e ekeditsweng ho matlafatsa thuto. Buka ya Titjhere ke setshehetso sa bohlokwa sa dikarolwana tsa Buka ya Moithuti le Pokello ya dingolwa.

Tataiso ya Buka ya Titjhere ke tshehetso ya bohlokwa e tshehetsang dikarolo tsa Buka ya Moithuti le Pokello ya dingolwa.

Pokello ya dingolwa

Khoso ena e na le Pokello ya dingolwa e nang le mefuta e latelang ya dingolwa:

- Ditshomo
- Dipalekgutshwe
- Terama
- Dithothokiso

Ho ithuta Dipuo Dikereiting tsa 7-9

Dipuo di sebedisetswa ho nahana le ho buisana. Ho ithuta ho sebedisa puo ka nepo, ho thusa batho ho fumana tsebo, ho buisana ka tshwanelo le batho ba bang le ho itlhahlobo. Ho se ttshwane ha ditso ho hlahiswa, ho botwa le ho arolelana ka puo.

Baithuti Dikereiting tsa 7-9 ba dumelletswe ho ithuta, e nngwe le e nngwe ya dipuo tsa Afrika Borwa. Dipuo tsena di ka ithutwa dikgatong tse fapaneng, e le Puo ya Lapeng kapa Puo ya Pele ya Tlatsetso

Dipuo tsa Lapeng

Puo ya Lapeng ke puo eo ba e buang ba bile ba e utlwisia ha ba fihla sekolong. Puo ena e lokela ho hodiswa le ho matlafatswa, e le hore baithuti ba tle ba ithute dipuo tse ding ka katileho. Dikereiting tsa 7 – 9 kgatello e hodima ho hodisa bokgoni ba ho bala le ho ngola.

Mokgwakatametso wa ho Ruta Puo ya Lapeng Mokgahlelong o Phahameng

Tokomane ya CAPS e bua ka mekgwathuto e meraro ya ho ruta Puo ya Lapeneg ya Kereiti ya 7 – 9. Mekgwathuto ena ke thuto e thehilweng, kgokano le Tshebetso

Mokgwakatametso

Mokgwa ona wa ho ruta o kgothaletsa baithuti ho hlahisa ditema tsa molomo le tse ngolwang ka ho sebetsa ka dikgato tse fapaneng le ditshebetso tse bolokwang kelellong ka sepheo mabapi le sepheo le bamamedi ba dingolwa tse qetuweng. Dibuka tsena di thusa baithuti ka mesebetsi e mengata moo ba latelang dikgato le mawa a bohlokwa a fanang kaditema tse nang moevelo wa sebele. Buka ya Moithuti e hlwela le ho pheta mawa a hlahisang ditema tsa molomo le tse ngolwang.

Bukeng ena, mokgwa wa tshebetso o o hhalositswe ha ho thehwa bokgoni ba ho mamela, ho bua, ho bala le ho ngola. Dihloohwana tsa mesebetsi di tla o tataisa ho latela mokgwakatamestso .

Mohlala:

Ho mamela

- Pele ho ho mamela
- Hlwaya mehopolo ya sehlooho e tshehetsang ho tswa ho palekgutshwe
- Ngola dinoutsu
- Arolelana le ba bang mehopolo, boitemohelo le ho bontsha kutlwisiso
- Shebana le tloltlontswe ya sehlooho
- O lokela ho netefatsa hore tloltlontswe e sebedisitsweng moo ke eo o e tlwaetseng ka ha seo se ka thusa ho matlafatsa kutlwisiso.

Nakong ya ho mamela

- Sekaseka molaetsa, sebui le bopaki ba sebui
- Etsa dikgokahano tsa kelello
- Fumana moevelo

- Sheba morao mme o lekole

Ka morao ho ho mamela

- Botsa dipotso
- Buang ka seo sebui se buileng ka sona
- Lekola dinoutsu botjha
- Kgutsufatsa nehelano ka molomo
- Ikisetse qeto, lekola, fana ka maikutlo a hao, araba dipotso

Ho bala

Pele ho ho bala:

- Ipopele ditebello tse itseng tse fapaneng tse itshetlehileng, tse patehileng tse hlahiswang ke ditshwantsho kapa dinepe.
- Okola le ho tlodisa mahlo ho makgetha a tema
- Tlodisa mahlo bakeng sa mehopolo ya sehlooho
- Okola bakeng sa mehopolo e tshehetsang

Nakong ya ho bala:

- Akanya o sebedisa tlhahisoleding eo o e fumaneng ha o okola le ho tlodisa mahlo.
- Akanya moevelo wa mantswe a sa twaelehang
- Bala/boha hape
- Bopa ditshwantsho kelellong
- Ngola dinoutsu
- Kgutsufatsa mehopolo ya sehlooho
- Hlakisa dintlha
- Halosa le ho akanya dikakanyo tsa mongodi

Kamorao ho ho bala

- Araba dipotso tse qholotswang ke tema
- Etsa diqeto/bopa maikutlo a hao
- Lekola/buisanaka meevelo ya tema e fapaneng
- Bapisa le ho lekanya

Ho ngola

Moralo/ boitokisetso

- Etsa qeto ka sepheo le baamohedi ba ditaba.
- Etsa qeto ka ditlhokeho tsa sebopheho, setaele le nthakemo.
- Ngola dintlha tse tllang kelellong ka ho etsa mmapa wa monahano, tjhate e bontshang tatelano ya dintlha kapa manane.
- Lekola mehlodi e nang le tlhahisoleding e loketseng.
 - Mokgwariitso
 - Sebedisa mehopolo ya sehlooho mmoho le e e tshehetsang.

- Hlahisa mokgwaritso wa pele o ele hloko sepheo, babadi, sehlooho le mofuta wa mosebetsi o ngolwang.
- Bala mokgwaritso wa ba bang ka ho e sekaseka mme o fumane tlalehopoeletso ya ba bang (baithutimmoho).
- Shebisisa kgetho ya mantswe ka ho sebedisa dipolelo le dipolelwana tse nang le sefutho ho hlakisa sepheo sa lengolo.
- Poeletso
- Sebedisa makgetha a behilweng bakeng sa ho lekola mosebetsi wa hao le wa ba bang ka kakaretso, molemong wa ho ntlafatsa.
- Lokisa dipolelo mme di phethahale, o di lotomanye hantle ho tlisa momahano.
- Hlahloba mopeleto le matshwao a puo.
 - boeletsa tema ya hao, o e ntlafatse ka ho hlaola diphoso, mme o
 - hlahise tema e phethetsweng e se nang diphoso.
 - Ithute le hape seboleho (tlahisoleseding le kamoo e lokelang ho hlahiswa kateng, setaele le rejistara tse sebediswang) tsa tema ya tekolobotjha.
 - lekola mosebetsi ohle ka ho o nahanisia, ho sekaseka o hlaola diphoso le ho o ntlafatsa ka ho ngola botjha mme o hlahise sehlahiswa se phethetsweng.
 - ntlafatsa kgokahano le momahano ya tema yohle.
 - lekola seboleho sa dipolelo tsa hao.

Mokgwakatametso o thehilweng hodima tema

Mokgwathuto ona o sebedisa ditema tse ngata le mefuta e fapaneng ya ditema, ho kenyelsetsa le ditema tsa ditshwantsho, tseo baithuti ba di balang, ba di bohang , ba di hlolahanyang ba bile ba di lekola. Jwale baithuti ba ka hlahisa mefuta e fapaneng ya dipheo le baamohedi. Kereiti ya 9 e fana ka ditema tse tse ngata tse fapaneng , mmoho le mesebetsi e nepahetseng e kgothaletsang kutlwisiso le tlhalohanyo ya ditema.

Mokgwakatametso wa kgokahano

Mokgwathuto ona o kgothaletsa tsbediso ya puo kgafetsa mabapi le ho bua, ho mamela, ho bala le ho ngola puo. Baithuti ba Kereiti ya 9 ba na le menyetla e mengata ya ho sebedisa le ho ikwelisetsa Sesotho ka mefuta e fapaneng.

kgwakatametso ya ho iphumanelia

Ho fumana ke mokgwa wa ho nahana ka botsitso, ho itshetlehewe hodima mehlala e shebilweng, e etellang ho fumana molao ka kakaretso.

Ke mokgwa o ekeditsweng o phephetsang oo titjhere a ka o tshepang ha le yena a ntse a ipatla a leka ho iphumana. Titjhere o fana ka tema e nang le mohopolu wa thutapuo, mme baithuti ba fuputsa ba arabe dipotso tse amanang le mohopolu o ikgethileng. Ba fumana le ho etsa diqeto mabapi le molao/mohopolu ka ho ithuta wona le ho o sebedisa ka nako e le nngwe. Ebe jwale ho latela tshebetso le tlhakiso, le mehlala ho tswa mohloding wa tema. (ebang ho kgoneha)

Mabapi le baithurti bao Puo ya Lapeng, puo ya letswele e tlwaelehileng ho bona, hoo ho kgona ho aha bokgoni ba manggonthe ka lebaka la mokgwa ona wa katametso. Ha baithuti ba batla ho sebetsa ntlha tse itseng tsa thutapuo tse jwalo ka tshebediso ya makopanyi titjhere a ka sebedisa mokgwa ona ho ba thusa ho utlwisisa molao o laolang tshebediso ya mantswe, mme a fane ka mesebetsi e thehilweng hodima ditema tsa nnete tse tshehetsang tsebo ya kgato ka nngwe.

Khosong ena re sebedisitse mokgwakatametso ya ho iphumanelia.

Mokgwakatametso ya ho nehelana

Mokgwakatametso ya ho nehelana e sebedisetswang ho hlahloba le ho hlalosa , mme e tshehetsa thuto e ikemetseng. E fana ka tlhaloso ya mohopolu wa thutapuo, le mehlala, mme e fane ka mosebetsi o hlophisitsweng o tla etswa ke baithuti. Titjhere o fa baithuti dikarabo ebe o lekola tsebo ya bona le kutlwisiso ya mohopolu. Qetellong, o lokela ho fana ka mosebetsi o thehilweng mokgwakatametso ya tema hore baithuti ba leke ho sebedisa tsebo ya mohopolu.

Khosong ena mokgwakatametso o sebediswa haholo (70%) ka ha o tshehetsa ho ithuta ka boikemelo.

Mekgwakatametso ya ho ruta dingolwa

Dingolwa di rutwa ho hodisa kgopolu ya moithuti ho ya tshebedisong e ikgethileng ya tshebediso ya puo. Tshebetso ena e hlaloswa haholo ka ditsela tse ngata mme e na le moelelo. Ditema tsa Literacy di fapaneng ebile di sebediswa ka ditsela tse fapaneng tsa ho hlalosa kapa ho sebetsa.

Di atleha haholo ha di fana ka moelelo ho mmadi. Ka hoo ho bohlokwa hore baithuti ba amanngwe le dingolwa hore ba kgone ho fumana thuto e phameng hong le dipheo tsa boiqapelo. *Oxford Kganya* e fa baithuti ditsela tse tswileng matsoho mabapi le ho hwela dingolwa tse tla kenyeltsa tsohle tse latelang:

- Ho bohlokwa hore baithuti ba be le mehopolo e hlakileng hore ho etsahala eng mohatong o tlase wa tema. Bothothokisi bo lokela ho rutwa e seng dithothokiso. Bala tse ngata kamoo o ka kgonang ka phaposing ya hao ya botutelo mme o etse bonnate ba hore baithuti ba ingolla tsa bona.
- Sepheo sa ho ruta ditema tsa Literacy ke ho bontsha baithuti kamoo puo ya bona ya lapeng e sebediswang ka bonolo, bohlale, boiqapelo le moretheho. Sena se bolela hore ho shejwe boteng kapa bosioy ba boiqapelo; hore ke boiqapelo bofe bo kgethwang ke mongodi le hore hobaneng; popo ya polelo le kgutsufatso, kgetho ya mantswa, tshebediso ya matshwao, modumo le mmala moo ho hlokehang.
- Mongolo wa boiqapelo o lokela ho amanngwa le thuto ya tema ya dingolwa. Mesebetsi e ngolwang e batlang kutlwisiso ya tema e balwang, e ka fana ka thuso e kgolo ho finyella mehatong ya boiqapelo e ka thabisang baithuti
- Ha re phethela. Ho bohlokwa ho hlahisa hore dingolwa ha se mabapi le ho fana ka dikarabo: lebaka ke hore, ho fana ka mohlala, thothokiso e ka bolela eng feela ha feela motho a ka “bontsha” hore tema empa e le ntho feela e etellang hore ho se kgathalletsehe ho nahana ka mesebetsi ya dingolwa.

KAROLO YA C- Ho ruta Mokgahlelong o Phahameng

Tsamaiso ya ka phaposing

Ho ruta diphaposi tsa baithuti ba bangata

Ho ba le baithuti ba bangata ke nnete eo matitjhere a mangata a Mokgahlelo o Phahameng ba Afrika Borwa ba shebaneng le yona.

Diphehetso tsa baithuti ba bangata di akaretsa:

- ho tshehetsa boitshwaro bo lokileng;
- bokgoni le mabelo a fapaneng a baithuti;
- ho neha baithuti hlokomelo e lekaneng ya ka bomong;

- ho hloka mehlodi kapa e ka kopanelwang. Khosong ya Sesotho kaofela, ho fanwe ka tataiso ya hore ho ka laolwa jwang phaposi Puong ya Lapeng Kereiting ya 9. Tataiso ena e ka fumanwa dikarolong tsa ditaelo tsa Boakaretsi, tsa Dikeletso le tsa boitokisetso ba thuto ba tsatsi le letsatsi.

Mosebetsi wa dihlopha ke o mong wa mawa a ka sebediswang ka phaposing ya baithuti ba bangata. Baithuti ba kgona ho thusana le ho ithuta ho ba bang ha wena o sebetsa le dihlopha tse ding, o di kgothaletsa ka mehla, o hlahloba ditlhoko hape o hlokomela moithuti ka mong ha ho hlokeha.

Mawa a mosebetsi wa sehlopha a ka sebediswang a akaretsa:

- Dihlopha tsa bokgoni bo kopaneng moo baithuti ba kgonang ba thusang ba sa kgoneng.
 - Dihlopha tse nang le bokgoni bo tshwanang moo tse ding di sebetsang ka botsona ha o sebetsa le baithuti ba sa kgoneng.
 - Ho hlopha baetapele ba dihlopha ba ka thusang baithuti ba nang le bokgoni bo sa lekaneng.
- Mawa ana a dihlopha tsa mosebetsi a ka arohanngwa bakeng sa mesebetsi e fapaneng maemong a fapaneng. Mohlala, ha o se o lemohile karolo e hlokanq ho phetwa, o ka fa sehlopha se kgonang haholo mesebetsi e ekeditweng, o be o nka nako e ngata le dihlopha tse hlokanq tsheetso. Boitshwaro bo lokileng bo lokela ho thehwa hodima Mokgwa wa Boitshwaro o hlakileng ho baithuti le ho titjhere.

Thuto ya Boakaretsi Mokgahlelong o Phahameng

Ka Thuto ya boakaretsi/ ho fapafapana ha batho, ho bolelwa tikoloho ya phaposi e ntshetsang pele tekanyetso e feletseng ya bohlalefi ba nnete ba baithuti bohle ho sa shejwa, bomorafe, maemo, bong, ho sa itekanelo, bodumedi, dikgetho tsa bong, mekgwa ya ho ithuta le puo.

Dintlhataiso tsa mosebetsi bakeng sa ho ruta boakaretsi:

Diphetoho

Buka ya titjhere e akareditse ditheo tsa CAPS tsa diphetoho. Diphetoho di ka ba le phephetso ho ithuteng ha titjhere a sa kgone ho fihlella ditlhoko tsa baithuti ba fapaneng ba ka phaposing ba akaretsang baithuti ba bong, merabe, dilemo, mehato ya bohlale le maemo a phedisano le ekonomi.

Tsela eo diphetoho di kgothaletsang ka yona ke hore ho se be le leeme dikarolwaneng tsa Buka ya Moithuti, Pokello ya dingolwa le Buka ya Titjhere

dibukeng tsena. Ho bontshitswe boemedi ba disebediswa tse fapaneng hore setjhaba sa batho ba fapaneng ba Afrika Borwa ba be le boemedi. Hona ho bohlokwa ho tswellisa ho utlwelana le ka ho ya setjhaba e tsellang Afrika Borwa.

- Sebedisa tlhahisoleding e mabapi le tikoloho, matla, bokgoni bo ikgethileng, ditlhoko le ditshita tsa baithuti ho o thusa ka tlhophiso le ho o neha boitshepo bo hlakileng.
- Hopola hore jwaloka titjhere, o moeletsi wa ho ithuta.
- Beha dintlha le disebediswa ka ho loketseng.
- Arola ho ithuta ka mehato e laolehang hape e utlwahalang.
- Hlophisa dithuto tsa hao ka nepo pele ho nako.
- Kgetha mesebetsi ya hao ho ya ka mehato le bokgoni bo fapaneng ba baithuti.
- Leka ho netefatsa hore baithuti ba dula ba phephetswa kantle le ho baka kgatello.
- Ruta baithuti ka papano le molemo o ikgethang wa motho ka mong.
- Kgathaletsa baithuti ho thusana ka mekgwa ya ho ithuta ka dihlopha le ka metswalle ho netefatsa hore baithuti ba ikutlwa ba akareditswe le ho tshehetwsa ka phaposing.
- Beha baithuti ka bobedi kapa ka dihlopha moo maloko a ka bang le mesebetsi e fapaneng ho ya ka matla le bokgoni ba bona.
- Ntshetsapele bokgoni ba boikarabelo ka diabo tsa dihlopha le mefuta ya mesebetsi eo o fanang ka yona.
- Hona ho ka fihellwa ka ho neha baithuti tataiso e hlakileng ka diabo tsa dihlopha tsa bona tse kgethehileng le ka ho netefatsa hore mesebetsi e bontshitswe ka maemo a nepahetseng.
- Etsa diteko ka mekgwathupelo le mawa a fapaneng hore baithuti ba be le thahasello le ho akaretsa le ho hlabolla mekgwa e fapaneng ya ho ithuta.

Mesebetsi ya tshehetso

Lethathameng lena o tla fumana mesebetsi ya tshehetso e hlophisetswe ho fa baithuti ba itseng menyetla ya puo. Le ha ho le jwalo, ebang baithuti ba fumana ditshitatse jwalo, ebang baithuti ba fumana ditshita tse kgolo mabapi le thuto, thuso ya mosebetsi wa poeletso e kgolo mabapi o ka ba bohlokwa haholo. Mosebetsi wa poeletso o ka thusa ho kgathaletsa baithuti ebang baithuti ba fumana

ditshita tse tsamaisanang le bofokodi ba kelello. Hape e ka thusa baithuti ho tobana le diphephetso tse matla tsa mohopolo le puo tseo ba ka tobang le tsona. Ka tlase mona ho na le tlhaloso ya ditshita tse ka hlowlang ka ho kenyelletswa ha poeletso. Hape ho na le tlhahisoleding e kenyeleditweng e mabapi le mabaka a ka eketsang ba ka phaposing ya hao ya borutelo ba hloke thuso ya poeletso. Ho molemo hore o ba fumantshe yona.

Mesebetsi e ekeditweng

Letotong lena o tla fumana mesebetsi e ekeditweng e hlophisetswe ka hoke. Mesebetsi ena e etseditswe baithuti ba qetang mosebetsi ka potlako ka phaposing. Mesebetsi e ekeditweng e kgothatsa baithuti mme e ba fa monyetla wa ho ikwetlisa mefuteng e mene ya bokgoni ba puo.

Ho ruta ho Mamela le ho Bua

Mawa a ho mamela le ditshebetso

Ho ruta ho mamela ho kenyelletsa ditshebetso tsa ho mamela (pele ho ho mamela, ho mamela le kamorao ho ho mamela. Sena ke mekga e kamorao ya mesebetsi e bontshang ditshebetso tse tharo tsa mosebetsi e bontshang ditshebetso tse ikemetseng tse hlilosang le ho utlwisia puo le le mefuta e meng ya kutlo. Ho se dikgato kaofela tse tla sebediswa tsebetsong ena lekgetlong le leng le le leng. Mohlala: Ebang baithuti ba mametse tlhaloso e rekotilweng, ba tla hloka mesebetsi ya **pele ho ho mamela** o tla ba hlokomedisa bohlokwa ba ho tsepamisa ho mamela mme ho ba thuse ho hokahanya seo le dintho tseo ba kopaneng le tsona bophelong. **Mesebetsi ya ho mamela** e tla ba thusa ho hopola dintlha le ho hlwaya melaetsa. **Kamorao ho ho bala** ho ka kenyelletswa mesebetsi e tla arabela seo ba se utlwileng nakong ya puisano. Temakutlwisiso le tekanyetso di fana ka monyetla wa ho ruta moithuti ho mamela.

Lethathama lena le tshehetwa ho mamela le ho bua ka ditsela tse latelang:

- Ho mamela le ho bua di kenyelitswe ditataisong tse Bukeng ya Titjhere.
- Bokgoni ba ho mamela bo ntshetswapele ha baithuti ba ikwetlisetsa mehopolo le ho hlwaya dintlha tsa bohlokwa.
- Bokgoni ba ho bua bo ntshetswapele ha baithuti ba ikwetlisa ho hlahisa mehopolo ya bona e le sehlopha kapa le ho ba le sebete dikgohanong.

- Baithuti ba ntsetsapele bokgoni ba kgokahano mabapi le dikamano bophelong.
- Ho mamela le ho bua ho kenyelsetsa mefua e mengata ya ditema, tse kang diatiekele tsa koranta, didiyaloko, dibaokerati, mobile kapa terama, dipalekgutshwe le ditshomo.
- Baithuti ba tla tlwaela mefuta ya dipheo le dibopeho tse tlwaela biographies, nobele kapa terama , dipalekgutshwe le ditshomo.
- Mantswe a matjha a ka fumanwa temeng mme a sebediswa ho ntshetsapele tlolontswe. Sena se ka thusa ho etella baithuti ho ikwetlisetsa mosebetsi wa bukantswe.

Bolele ba ditema tse ka sebediswang temakutlwisiso

MOSEBETSI	KEREITI YA 7	KEREITI YA 8	KEREITI YA 9
Ditemakutlisiso tse telele jk pale, inthaviu, ditshwantshiso dirapoto tsa ditaba.	150-200 / ho ya ho mets e 5	200-250 / ho ya ho mets e 5 mins	250-300 / ho ya ho mets e 5
Ditemakutlwiso tse kgutshwane jk diphatlalatso, ditema tsa tlhahisoleseding, ditaelo, ditshepiso	manswe a 60 – 70/ mots le 1 - 2 s	manswe a 70-80/ mots o le 1-2	Matntswe a 80-100/ mots o le 1-2
Ho bala temakutlwisiso/ ho bala ditema kabotebo	manswe a 150-200	manswe a 200-250	Mantswe a 250-300

Ho bala le ho boha

Se lokelwang ho etswa pele ho qalwa ka ho bala bakeng sa ho lokisetra baithuti hore ba utlwisiso se balwang hantle.

- O lokela ho iketsetsa ditebello tse itseng ka tema tse theilweng hodima seo o se lemohang ha o sheba ditshwantsho kapa dinepe, leqephe la sehlooho, moraloo wa tema jj.
- Ke ho buisana ka sehlooho sa tema le ho akanya hore a na tema e mabapi le eng. Temeng enang le ditshwantsho tse ngata, shebang ditshwantsho, mme le buisane ka tsona ho fumana maikutlo a seo tema e leng sona.
- Ho ka boela ha sebediswa le mantswe a sehlooho, ‘eseng a thata’ bakeng sa ho qoqa le baithuti ka tema, le pele e ka balwa.

- E la hloko dikarolo tse fapaneng tsa buka jwaloka dikgaolo, dikahare, leqephele le kantle la buka jj.

Sesotho Kereiti ya 9 e tshehetsa ho bala ka ditsela tse latelang:

- Buka ya moithuti le Pokello ya dingolwa di ngoletswe ho ruta le ho matlafatsa bokgoni ba ho bala. Pokello ya dingolwa e ka boela ya sebedisetswa ho thusa ho hodisa boitshepo ho baleng ka kgutso ba le bang. Hape Pokello ya Dingolwa e ka sebediswa ho ntshetsapele bokgoni ba ho mamela le ho bala ka boitshepo, hore moithuti ka mong a hlwaye seo a se badileng. Pokello ya Dingolwa e na le dingolwa tse 4 tse kgethilweng e le ditshomo, terama, dipalekgutshwe le dithothokiso. Ho bala ho kgothaletsa tse latelang:
- Baithuti ba tla ela makgetha a sehlooho a ditema tse fapaneng.
- Ho bala ho kgothatswa ka tshebediso ya mehlodi e bonwang.
- Baithuti ba tlwaela ho sebedisa Ditshebetso tsa ho bala.
- Baithuti ba kgona ho ikwetisetsa mawa a bohlokwa a ho bala a kang ho bala o tlodisa mahlo le ho okola mahlo
- Baithuti ba hlokomela matshwao a ho bala.
- Baithuti ba hlokomela mokgwatheho.
- Baithuti ba hlakelwa ke tema.
- Baithuti ba ithuta sebopheho sa tema.
- Baithuti ba ithuta ho hlokomela tlhophiso ya dipolelo.
- Temakutlwisiso e a ntlafala.

HO BALA KA BOTEBO

Buka ena e kgothaletsa ho bala ka botebo ho ya kamoo ho balwang ka CAPS. Mefuta e latelang ya ho bala ka botebo e hlahetswe.

- (a) Ho balla kutlwisiso ya ditema tse kgutshwane ho balwa mantswe. Baithuti ba sebedisa ditshebetso tse fapaneng tsa ho hlalohanya ditema. Ba aha tlolontswe ka bokgoni ba ho hlasela le ho bontshwa lentswe.
- Tshebediso ya dibukantswe, dithusathuto le mehlodi e meng ya mesebetsi di tlhlaoso ya moeelo, mopeleto, qapodiso le karolo ya puo ya mantswe a sa tlwaelehlang.
- Ho hlwaya meelolo e tlwaelehileng le e sa tlwaelehlang wa dihlongwapele jk, (mohlala: mo, se- kapa re-) dihlongwanthao tse tlwaelehileng,

- Ho hlokomela moevelo wa manswe le kamano ya mantswe a tshwanang ho sebedisa tsebo ya dikutu, dihlongwapele le dihlongwatho tse tlwaelehileng
 - Tshebediso ya ditema tse ho sengolwa, le ditlhaloso (jk ditlhaloso tsa polelo), dipontsho (jk mongolo difeelwana, diabulwa diakwala le dipontsho) (jk mongolo o ntshofaditsweng) ho hhalosa moevelo wa manswe a sa tlwaelehlang.
 - phapang pakeng tsa popo le karohanyo,
 - Hlwaya mohlodi e tshebediso ya manswe a matjha jk puo ya seng.
 - Phapang pakeng tssa manswe a hlolang a phelekanyetsa dihomofounu, dihomonime, dihomokerafeo le disinonime.
 - Hlokomela mefuta e mengata ya dikgutsafatso, jk mong,
 - Tshebediso ya puo ho bontsha moevelo. Sheba lenane la mehlodi e ka tlase, jk diakheronime, ditaelio
 - Sebedisa tsebo ya thutapuo ho fumana moevelo. Sheba Dibopeho tsa Puuletotong le ka tlase .
- (b) Ho bala ka botebo mabapi le ho balla kutlwisiso ya ditema tse kgutshwane polelong kapa seratswaneng.
- Baithuti ba sebedisa tsebo ya bona ya thutapuo ho utlwisia kaho ya polelo le tlhophiso ya ditema.
- Thuto ya tema mohatong ona e fana ka monyetla wa ho kenyelletsa dibopeho tsa puo.
- Hlwaya le ho sebedisa moevelo wa dibopeho le tshebediso ya puo ditemeng. Sheba dibopeho tsa puo – letotong la mehlodi e ka tlase.
 - Hlwaya seboleho sa ditema tse sebedisetswang dipheo tse fapaneng (jk tlhaloso, qapodiso, lebaka le sesosa) kharikhulamong le manswe a bontshang kamano/ matshwao a makopanyi (jk mohlomong, pele, hobane) Sheba ho nepahala ha mefuta ya ditema.
- (c) Ho bala ka botebo tsa DITEMAKUTLWISISO tse kgutshwane mabapi le mohato wa ditema tse feletseng
- Baithuti ba sebedisa tsebo ya bona ya dingolwa le thuto ya dingolwa ho utlwisia moevelo, sepheo le lebaka la tema e feletseng.
- Amanyta tema le maphelo a bona
 - Hlwaya dingolwa le sepheo sa tsona jk qwaketsano e hlokang ho latelwa
- Hlwaya le ho hhalosa boitshwaro ba mongodi le maikemisetso a hae
 - Hhalohanya dikarolo tsa ditema kapa ditema tse feletseng hore a tsebe ho fihlella diqeto
 - Etsa diqeto; ho emela maikutlo a hae
- (d) Ho bala ditema tse kgutshwane ka botebo mabapi le KGUTSUFATSO LE HO NKA DINOUTSO
- Baithuti ba sebedisa kutlwisiso ya makgetha a ho kgutsufatsa tema. Sheba mawa a ho bala a ka hodimo.
- Okola o tlodise mahlo ho fumana dintlha tsa sehlooho le mookotaba
 - Arola dintlha tsa sehlooho ho tse tshehetsang
 - Kgutsufatsa dintlha tsa sehlooho (di ngole ka manswe a hao)
 - Latellisa dipolelo o sebedise makopanyi le kamahano ho kopanya ditema mmoho.
- (e) Ho bala ditema tse kgutshwane ka botebo mabapi le TEMOHO E HLOKOLOSI YA PUO
- Bithuti ba sebedisa kutlwisiso ya kamoo puo e ka qatjwang kateng mme ya boloka matla a dikamahano pakeng tsa ya e hlahisetseng le mmadi. Ba hhalohanye mokgwa oo tema e ngotsweng ka wona.
- Hlwaye le ho buisana ka puo ya maikutlo le e qholotsang
 - Hlwaye le ho buisana ka puo e nkang lehlakore le e leeme, kapa efe feela e kgesang
 - Hlwaye le ho buisana ka dikakanyo le ho hhalosa ditlamorao tsa tsona
 - Hlaye le ho buisana ka moevelo le mohlodi
 - Hlwaye le ho buisana ka ho fokotsa le ho eketsa
 - Sisinye sepheo ho kenyelletswa kapa ho siuwa ha tlhahisoledsing
 - Hlokomele maikutlo a tshekamelo ya mongodi/mohlahihi
- (f) Ho bala ditema tsa DITSHWANTSHO LE TSE BONWANG (mona re bua ka ditema tse kang dipapatso le dikhathune kapa ba ka di kopanya le puo ya molomo le tshebediso ya mmele)
- Baithuti ba sebedisa ditema tsa boinahanelo, ponahalo le kutlwisiso ya dielemente tse bonwang le tshehetso ya ho ngola ditema. Baithuti ba sebedisa thuto ya difilimi ho utlwisia le ho thabela ditema tse bonwang.

- Hlwaya le ho buisana ka kamoo dielemente tse bonwang di hokanang ,le dingolwa tse bonwang tse jwalo ka moralo, ditshwantsho le metako
- Hlwaya le ho buisana ka sepheo sa ditema tse bonwang mabapi le tlhahisolededing e kang dikerafo
- Hlalohanya le ho hlwaya le ho buisana ka sepheo sa melaetsa e bonwang mabapi le tlhahisolededing e kang dikerafo, dipapetla, didokumenthari, ditjhate, dimmapa
- Hlwaya le ho buisana ka melaetsa le tshebetso ya dielemente tsa dipapatso di amanang le dielemente tse bonwang
- Hlwaya le ho buisana ka sepheo sa melaetsa e ditemeng tse bonwang le ho bontsha kamano jk

Bolelele ba ditema tse balwang

Tema	Kereiti ya 7	Kereiti ya 8	Kereiti ya 9
Tema e ballwang hodimo	dipolelo tse 5-6 diratswana tse 2	dipolelo tse 5 – 8 diratswana tse 2	dipolelo tse 5-10 diratswana tse 3
Temakutlwisiso/ditema tsa ho bala ka botebo	Mantswe a 350 - 400	mantswe a 400 – 450	mantswe a 450 - 500
Ho bala ka bikemelo	Thothokiso, palekgutshwe, tshomo, nobele le terama – ho ya ka CAPS – le dingolwa – tseo e seng tsa boiqapelo	Thothokiso, palekgutshwe, tshomo, nobele le terama – ho ya ka CAPS – le dingolwa – tseo e seng tsa boiqapelo	Thothokiso, palekgutshwe, tshomo, nobele le terama – ho ya ka CAPS – le dingolwa – tseo e seng tsa boiqapelo
Kgutsufatso	mantswe a 70-80 ho tloha ho tema ya mantswe a 250	mantswe a 70-80 ho tloha ho tema ya mantswe a 260	mantswe a 70-80 ho tloha ho tema ya mantswe a 280

Ho ngola le ho nehelana

Ho ngola Mokahlelong o Phahameng ho hodisa bokgoni boo moithuti ithutileng bona Mokgahlelong o Mahareng, ka ho lelekela diforeime tse ntjha tsa ho ngola. Matitjhere a ka sebedisa monyetla ona nakong ya ho bala ka ho hlahisetsa baithuti makgetha a ikgethileng a ho ngola foreimeng eo ba e tsebiswang.

- mmapa ya monahano, ditayakeramo, ditjhate tsa pae le maano.
- Hlwaya le ho buisana ka sepheo boleng le moralo wa ditema tse bonwang tse kang difoto, difilimi, moralo wa dielemente
- Hlwaya le ho buisana ka sepheo le molaetsa wa ditema tse bonwang tsa boithabiso jk filimi, dikhathune, mmino wa divideo, dikhomiki strip
- Hlwaya le ho buisana melaetsa ya ditema tse tshehetsang ho bua le ho sekaseka dikamano pakeng tsa modumo, puo, ketsahalo ya dielemente difiliming le mekgwa e meng ya dintho tse utluwang le tse bonwang

Tshebetso ya ho ngola

Oxford Kganya buka ya Sesotho ya Kereiti ya 9 e tshehetsa thuto ya ho ngola ka hara foreime ka di tsela tse latelang:

- Baithuti ba tsebisia dikgato e fapaneng tse ntjha tsa Ditshebetso tsa ho ngola.
- Baithuti ba phephetswa ho ngola mefuta e mmalwa ya ditema tse fapaneng
- Baithuti ba itlwaetsa mefuta e fapaneng ya makgetha a ditema tse fapaneng.

Oxford Kganya buka ya Sesotho ya Kereiti ya 9 e tataisa baithuti ho sebedisa tshebetso ya ho ngola

BOLELELE BA DITEMA TSA PUO YA LAPENG (TSE TLA HLHISWA KE MOITHUTI)			
MOSEBETSI	KEREITI YA 7	KEREITI YA 8	KEREITI YA 9
Seratswana • Mantswe • Dipolelo	mantswe a100- 200	mantswe a 120 – 140	mantswe a 140 – 160
	dipolelo tse 8 – 10	dipolelo tse 8 – 12	dipolelo tse 8 -12
	diratswana tse 4 – 6	diratswana tse 5 – 8	diratswana tse 5 – 8 hs
Moqoqo	mantswe a 150 – 200 diratswana tse 4 – 6	mantswe a 200- 250 diratswana tse 5 – 8	mantswe a 250 – 300 diratswana tse 5 – 8
Thothokiso	ditemana tse 3	ditemana tse 3- 4	
Palekgutshwe, le tshomo	leqephe le le 1 diratswana tse +/-6	maqephe a 2 maqephe a +/-12	maqephe a 3 maqephe a +/-24
Dayaloko	leqephe le le 1	maqephe a 2	3 maqephe a
Ditema tse kopitswang tse	mantswe a 120 – 140	mantswe a 140 – 160	mantswe a 160- 180

telele jk ditlhaku			
Ditema tse kgutshwane	mantswe a 80 – 90	mantswe a 90 – 100 w	mantswe a 100 – 110
Kgutsufatso	mantswe a 50 – 60 temeng ya mantswe a 240	mantswe a 60 – 70 temeng ya mantswe a 260	mantswe a 70 – 80 temeng ya mantswe a 280

Dibopeho tsa thutapuo le tshebediso

Dibopeho tsa puo le tshebediso dithutong di hokahantswe le bokgoni bakeng sa ho mamela le ho bua, ho bala le ho ngola.

Oxford Kganya Kereiti ya 9 e tshehetsta dibopeho tsa puo le tshebediso ka ditsela tsena:

- Baithuti ba tlwaela melawana ya puo, thutapuo, mehato ya mesebetsi ya lenseswe le ya mesebetsi ya polelo jwaloka ha di hlophisitswe tokomaneng ya CAPS
- Bokgoni ba puo bo ka sehloohong bo kenyeditswe habonolo le mesebetsi ya ho bala, ho mamela le ho bua, le dithuto tse amanang le bokgoni ba ho ngola.
- Dithuto di hlophisitswe le ho kopanngwa le bokgoni ba puo, ho fumantsha thuto ya puo e kopaneng.

Ho ruta puo ka ho iphumanelia

Ho iphumanelia ke mokgwa wa ho nahana o utlwahalang, o thehilweng hodima ho sheba/lemoha, mohlala, ho lebisa ho sibolleng molawana o motjha. Ke mokgwa o itshepetsweng ho titjhere mme ka nqenngwe o lebisa ho ho iphumanelia le ho batlisisa ka baithuti. Titjhere o fana ka tema e nang le mareo a thutapuo mme baithuti ba araba ka ho etsa diqeto mabapi le molawana, mme kahoo ba ithuta lereo leo le ho le sebedisa. Baithuti ba puo ya Lapeng ba kgona ho ikahela bokgoni bo matla ba ho sebedisa mokgwa wa ho iphumanelia.

Tlhophiso

Ho hlophisa ho bohlokwa haholo ho etsa bonnete ba hore kharikhulamo e akarediotswe ha selemo se feela. Buka ya Moithuti ya Oxford Kganya ya Kereiti ya 9 e hlophisitswe ka mokgwa o latelang thuto ya dibeke tse pedi tse hlokwang ke CAPS hore matitjhere a kgone ho phetha bonyane ditlhoko tsa kharikhulamo ka ho sebetsa habobebe ka ho otlolohileng a sebdisa Buka ya Moithuti le sehlophiso

Leano la ho ruta

Leano la ho ruta le hlophisitswe ho bontsha se tla rutwa le ho ithuta ka selemo se le seng kereiting e

itseng ho ya ka CAPS. Le etswa ke titjhere kapa hangata matitjhere a kopana le ya ba okametseng pele ho qalwa selemo se setjha sa Thuto. Leano la ho ruta le arotswe dikotwana ho ya ka dikotara tsa selemo, le boele le arolwe ho ya ka dibeke. (hangata e ba beke tse pedi) dikotareng mosebetsi wa hae o ka nkwa Leano la Thuto mme la hlophisetswa dihora tse 3 ka beke (ho kenyelletswa le ho bala).

Lethathameng lena re kopantse dithuto tse tsamaelanang le mookotaba, sehlooho, tema kapa bokgoni. Tatelano ya lethathama e ka latela tlhahlamano e fapaneng kgaolong / mookotabeng sehloohong ka seng.

Leano la ho ruta ka bottlalo la selemo le bapisitswe ho ya ka ditlhoko tsa CAPS.

Leano Thuto

Leano la Thuto lethathameng lena le etseditswe ho tataisa matitjhere ka mokgwa oo ho ruta le ho ithuta di bontshitsweng kateng (bekeng kapa dibekeng tse pedi) kotareng ka nngwe.

Leano la Thuto le kenyelletsa mookotaba, kotare le beke, bokgoni ba puo e akarediotsweng mesebetsing e entsweng ho tobana le bokgoni ba beke / beke tse pedi.

Hape Leano la Thuto le fanaka mekgwakatameto e nepahehetseng le mekgwa ya ho ruta le mehlodi. Le fana ka mesebetsi ya tshehetso ho baithuti ba haellawng ba hlokang ho ikwitlisa le mesebetsi e atolotsweng ho baithutih ba hlokang diphephetso.

Leano la Thuto le fana ka monyetla wa hore titjhere a shebe mosebetsi wa beke e fetileng hore a kgone ho ho hlophisetsa thuto e latelang

Tekanyetso

Tekanyetso ke karolo ya bohlokwa ho ithuteng le ho ruteng. Ho hlophisa ho ruta le ho ithuta o lokela ho tsamaisana le tlhophiso ya tekanyetso ho leka katleho ya titjhere le moithuti

Tekanyetso eo e seng ya semmuso

Sena ke karolo ya kgato e tswellang ya ho lekanyetsa. E etswa letsatsi le letsatsi mme e etsetswa ka phaposing ya borutelo, e sebedisetswa ho bontsha titjhere le baithuti hore ba hatetse pele hakae mabapi le kutlwisiso ya se rutilweng. Moithuti ka mong kapa

baithutimmoho ba ka iketsetsa tekanyetso ena e seng ya semmuso mosebetsi wa ka phaposing o ka hlahlojwa ka ho seng semmuso. Mosebetsi wa lapeng le ona o ka hlahlojwa e se wa semmuso mme o ka hlahlojwa kamehla. Tekanyetso ena e thusa baithuti ho hlokoma la katleho ya bona ya ho ithuta mme ba kgone le ho bona moo ba fumanang bothata teng ba tsebe ho ipehela mawa a ho intlafatsa. Ha ho hlokahale hore moithuti a itokise pele hobane a ka lekanyetswa ka ntho e nngwe le e nngwe ya letsatsi le letsatsi. Ho sebediswa haholo mananenetefatso bakeng sa tekanyetso e seng ya semmuso. Ho sisinya hore tekanyetso eo e seng ya semmuso e etswe selemo ho pota. Mohlala o ka fumanwa leqepheng la 33 hona Bukeng ya Titjhere.

Tekanyetso ya semmuso e tsamaelana le CAPS mme letoto lena le latela ditlhoko tseo hantle feela.

Tekanyetso ya semmuso e hlaphisitswe. Karolo ya mosebetsi e ya kgethwa, ho fumanwe disebediswa tse tshwanelehileng ho kgethwe le mokgwa wa ho ruta ho nepahetseng. E sebediswa ho ya ka CAPS ka kotara. Palo ya ditekanyetso tsa semmuso di e dumellana le ditlhoko tsa CAPS. Letoto lena le fana ka tekanyetso e ekeditsweng ya mesebetsi hore baithuti ba fumane ho ikwetisa. Ho na le mesebetsi ya ditekanyetso Bukeng ya Moithuti le Bukeng ya Titjhere

Lebelo, palo le mefuta ya ditekanyetso tsa semmuso di hloka hala ka dinako tse itseng ho thusa titjhere le moithuti ho hlokoma la katleho kgafetsa sebakeng sa Sesotho Puo ya Lapeng. Ditekanyetso tsena di behwa ka mekgahlelo mme dimaraka tsa tsona di bolokelwa dimaraka tsa mafelo a selemo. Mesebetsi ya ditekanyetso tsena e hlaphisitswe Bukeng ya Moithuti le Bukeng ya Titjhere hong le memorandamo ya tsona le diruburiki tse fumanwang pheletsong ya Buka ya Titjhere. Mefuta e menga le dibopeho tsa tekanyetso ya semmuso di tsamaelana le ditlhoko tsa CAPS.

Titjhere ha a ya tlameha ho tshwaya mosebetsi wa moithuti ka mong o ngotsweng kapa wa molomo. Leano la CAPS la selemo la ho ruta le bontsha hore ke mesebetsi efe e lokelang ho lekolwa ka kotare ka nngwe. Mesebetsi e meng e ka lekolwa ka ho sa hlaphiswang ke titjhere, baithutimmoho kapa ya sebedisetswa boitekolong ke moithuti.

Disebediwa tsa Tekanyetso

Mefuta e mengata ya disebediwa tsa ditekanyetso e sebediwa ho lekola ditlhoko tsa moithuti le katleho ya hae. Tshebediso ya sesebediwa e itseng e lokela ho laolwa ke:

- mosebetsi o etswang
- mokgwa oo mosebetsi o etswang ka wona (ka molomo, o ngolwang kapa o tshwantshiswang)
- tsebo le bokgoni tse lekolwang
- lebaka le etsang hore ho lekolwe
- ke mang ya etsang tekanyetso
- tekanyetso e etswa

Disebediwa tse sisintsweng

Sesebediwa tsa Tekanyetso	Tihaloso	Moo se sebediswang hantle
Memorandamo	O nehelana ka dikarabo tsa diteko kapa tsa ditlhahlolo mme o totobatsa matshwao a potso ka nngwe	Tekanyetsong ya semmuso, ho kenyelletswa le boitekolo mmoho le tekolo ya moithutimmoho
Ruburiki	Ke sete ya ditataiso tsa ho tshwaya kapa makgetha a ho lekanyetsa mosebetsi	Tekanyetso ya semmuso le eo e seng ya semmuso
Lenanenetefatso	Ke sete ya ditatemente tse hhalosang tshebetso mosebetsing o itseng; makgetha a tshwauwa ha a fihleletswe	Boitekolo le tekolo ka moithutimmoho

Sheba leqepheng la 135 mabapi le disebediwa tsa tekanyetso leq. la 144 mabapi le Porogramo ya Tekanyetso ya semmuso.

Mehato ya Mehopolu

Mesebetsi eo titjhere a tla e seta a lekanyetsa e lokela hoba e tshwanelehileng. E lokela ho kenyelletsa dikahare tsa khoso ya Puo ya Lapeng di kenyelletsa e tshwanelehileng ho atlehisa sepho sa thuto. Hape di etseditswe mehato e fapaneng ya mehopolu le bokgoni ba baithuti.

MEHATO YA MEHOPOLO	MOSEBETSI	PHESENTE YA MOSEBETSI
Tlhalohanyo e tlwaelehileng (Mohato wa 1)	Dipotso tse sebetsanang le tlhahisolededing e hlalositsweng temeng. <ul style="list-style-type: none">• Bolela dintho/batho/dibaka/dielemente ...• Bolela dintilha/mabaka/dintilha/mehopolo ...• Hlwaya mabaka/batho/ ...• etsa letoto la dintilha/mabaka/mabitso/...• Hlalosa sebaka/motho/mophetwa ...• Pheta ketsahalo/ ...	Mehato ya 1 le 2: 40%
Tlhophiso (Mohato wa 2)	Dipotso di hloka tlhalohanyo, tlhophiso kapa tshekatsheko ya tlhahisolededing e hlalositsweng temeng. <ul style="list-style-type: none">• Kgutsufatsa dintilha tsa sehlooho mehopolo/diketsahalo• Hlopha dielemente tse tlwaelehileng/mabaka ...• Bolela ditshwano/diphapano ...• Fana ka moraloo ...	
Diqeto tse fihlelletsweng (Mohato wa 3)	Dipotso tse hlokang hore moithuti a ikakgele ka setotsvana ka tlhahisolededing e hlalositsweng e fanweng mabapi le moithuti le tseo a di tsebang kapa a fetileng ho tsona <ul style="list-style-type: none">• Hlalosa mohopolo wa sehlooho ...• Bapitsa mehopolo/mekgwa/diketsso ...• Maikemisetso a mongodi (mophetwa) ke afe mabapi l) /mokgwa/kgothatso/ lebaka ...• Hlalosa lebaka/se bakileng...• Ketsahalo e /bolela/mokgwa (jj) totobatsa eng mabapi le mopheti/ mongodi/mophetwa ...• Morethetho/simili/sebopheho se ama kutlwisiso ya hao jwang ...• O nahana / ditlamorao/ e tla ba dife/ maemong	Mohato wa 3: 40%
Ho sekaseka (Mohato wa 4)	Dipotso tsena di sebetsana le ho shevana le kahlolo ya melemo. Tsena di kenyelelsa dinnete, tlota, mabaka le maikutlo, botebo, tlhalohanyo mme di sebedisa kgohelo le kamohelo mabapi le diqeto ho ya ka melemo le boitshwaro. <ul style="list-style-type: none">• Na o nahana hore se etsahetsng se hloka tlotlo/ke nnete/ se ka kgoneha...?• Na kgang ya metsi ke ya bohlokwa/l e ya akaretsa ...• Buisana/Nyatsa mabapi le ketsahalo/ maikemisetso/ sepheo/mokgwa/tshisinyo/se ka etsahalang ...• Na o a dumellana le maikutlo/pehelo/tjhebo/ tlhaloso ya pono...• Ho ya ka wena, na mongodi/mopheti/mophetwa o emetse seo a se sisnyang/ a bolella hore ... (Tshetsa ka karabo ya hao/Fana ka mabaka a karabo ya hao.)• Na boitshwaro ba mopheti/diketsso/ di ya buelleha kapa di a amoheleha? Fana ka mabaka a karabo ya hao.• Boitshwaro ba mophetwa bo bontsha eng mabapi le yena ka kakaretso ya mekgwa?• Buisana ka nyatso/Bua mabapi le kahlolo e entsweng temeng <p>Dipotso tsena di etseditswe ho lekola mohopolo le tlhalohanyo ya motho ya e botsang. Di tsepamisa hodima dikarabelo tsa maikutlo mabapi le dikahare, ho hlwaya baphetwa le diketsahalo mabapi le tshebediso ya puo (e leng kgetho ya mantswe le boiqapelo).</p> <ul style="list-style-type: none">• Buisana ka dikarabelo temengt/ketsahalong/maemong/	Mohato wa 4 le 5: 20%

	<p>kgohlanong/ qakabetsing.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Na o dumellana le mophetwa? Ke ketso/qeto efe eo o ka beng o e nkile ebang o ne o le maemong ana? • Buisana/Bua ka tshebediso ya puo ... • Buaisana ka mosebetsi wa setaele sa mongodi/ selelekela/ sephetho/boiqapelo/mekgabisopuo, dithekeniki tsa bothothokisi/ dintho tsohle tse ka sebediswang ... 	
--	---	--

Ditlhahlobo]

Mabapi le Dikereiti tsa 7- 9 re tla kenyeltsa tse latelang:

Kereiti ya 7	%	Kreiti ya 8	%	Kereiti ya 9	%
Pampiri ya 1: Puo ya molomo Ho mamela le ho Bua (15) Ho balla hodimo (15)	30	Pampiri ya 1: Puo ya molomo Ho mamela le ho Bua (15) Ho balla hodimo (15)	30	Pampiri ya 1: Puo ya molomo Ho mamela le ho Bua (15) Ho balla hodimo (15)	30
Pampiri ya 2: E ya ngolwa Temakutlwisiso e balwang(15) Puo e kenyeleditsweng (15) Karabelo ya dingolwa (10)	40	Pampiri ya 2: E a ngolwa Temakutlwisiso e balwang(15) Puo e kenyeleditsweng (15) Karabelo ya dingolwa (10)	40	Pampiri ya 2: E a ngolwa Temakutlwisiso e balwang(10) Puo e kenyeleditsweng (15) Kgutsufatso (dimaraka tse 10 tse fetolwang e be tse 5%	30
Pampiri ra 3: E ya ngolwa Ho ngola – Moqoqo (20) Ditema tse kopitswang (10)	30	Pampiri ra 3: E ya ngolwa Ho ngola – Moqoqo (20) Ditema tse kopitswang (10)	30	Pampiri ya 4: Karabelo ya dingolwa (10) <ul style="list-style-type: none"> • Thothokiso • Tshomo • Palekgutshwe • Nobele • Terama • (dimaraka tse 20 sengolwa ka seng tse fetolwang ebe 10% 	30

Ho rekota le ho tlaleha

Matitjhere a tla rekota dimaraka tsa katleho kgahlanong le mesebetsi ba sebedisa leqephe la ho rekota; mme tlaleho ya diperesente kgahlanong le thuto ya moithuti “karete ya tlaleho” . Ho sebediswe ditlaleho tse ngotsweng ho hhalosa tshebetso ya moithuti.

Dikhoutu le diphesente tsa ho rekota le ho tlaleha

Sekala	Tlhaloso	Phesente
7	Phihlello e babatsehang	80–100
6	Phihlello e kgabane	70–79
5	Phihlello e ntle	60–69
4	Phihlello e mahareng	50–59
	Phihlello e foofo	40–49
2	Phihlello e karolwana feela	30–39
1	Ha ho phihlello	0–29

Tjhadimo ya tekanyetso

Ho lekola hore tekanyetso ebile e hlokang leeme, e tshepahalang, e leng ya nnete, ho lokela hore ho etswe tjhadimo ho hlokomba boleng ba ho netefatsa dithuto tsohle le ho ruta. Dikolo di na le boikarabelo ba ho etsa tjhadimo ya tsona le ho tiisa ditshebetso tsa sona. Hape tjhadimo e etswa ke ba lefapha le thutto ya selehae le profensi.

KOTARA YA

1

Term 1 Kgaolo	Beke	Ho mamela le Ho bua	Ho bala le Ho boha	Ho ngola le Ho nehelana	Dibopeho le Melaoya TshebedisoyaPuo
1.	1 - 2	<ul style="list-style-type: none"> Puisano ya seholpha (ho mamela papatso le ho buisana ka yona) 	<ul style="list-style-type: none"> Ho bala le ho boha papatso bakeng sa kutlwisiso 	<ul style="list-style-type: none"> Ho ngola papatso 	<ul style="list-style-type: none"> Ithute mahokedi Ithute maemedi Ithute ka sebopetho sa dipolelo Ditema tsa kgokahano (papatso) Ithute ka lekgethi
	3 - 4	<ul style="list-style-type: none"> Ho mamela le ho balwa ha tema le ho balla hodimo ho hlophisisitsweng 	<ul style="list-style-type: none"> Ditema tsa dingolwa (palekgutshwe) 		<ul style="list-style-type: none"> Ithute dikgutsufatso Ithute diakronimi Ithute dikapolelo/maelana Ikgopotse maele Ithute ka mopeleto Ithute mefuta ya mabitso
2.	5 - 6	<ul style="list-style-type: none"> Ho mamela dayaloko pakeng tsa mmuell /akgente le tlelaente 	<ul style="list-style-type: none"> Ho bala kontraka pakeng tsa morekisi le moreki 	<ul style="list-style-type: none"> Ho ngola tema ya kgonahalo/pehelo 	<ul style="list-style-type: none"> Ithute maetsi Ithute makgathe Ithute makopanyi
	7 - 8	<ul style="list-style-type: none"> Tekokutlwisiso e mamelwang (dayaloko) 	<ul style="list-style-type: none"> Ho bala sengolwa 	<ul style="list-style-type: none"> Moqoqo wa tlhaloso 	<ul style="list-style-type: none"> Ithute puosebui le puopehelo Matshwao a puo Ithute maele, dikapolelo/ maelana
3.	9 - 10	<ul style="list-style-type: none"> Ho mamela pehelo yakoranta 	<ul style="list-style-type: none"> Ho bala pehelo yakoranta 	<ul style="list-style-type: none"> Ho ngola pehelo 	<ul style="list-style-type: none"> Ithute makgathe, dipoeletsamodumo, le mefuta ya dikao
MESEBETSI YA TEKANYETSO YA KOTARA YA 1					

Tjhebokakaretso ya kgaolo:

Le pele ngwana a belehwa o se a ntse a ipopetse kamano le mmae. Hang ho ba a belehwe teng o iphumana a potapotilwe ke batswadi ba hae le ba lelapa ba emetseng ho mo amohela e le karolo ya bona. Ha a ntse a hola le tjhadimo ya hae ya bophelo e ntse e atoloha, ngwana o iphumana a se a bile a amana le bana ba bang. Dikamano tsena tseo ngwana a di thehang le batswadi ba hae hammoho le dithaka tsa hae di mo thusa hore e be motho ya nang le botho bo tsitsitseng ya bileng a tseba ho kgetha mahareng a bottle ho bobo.

Kgaolong ena o tla ithuta bokgoni bo latelang:

Beke ya 1 – 2: Dikamano tsa bana le batswadi

Ho mamela le Ho bua	Ho bala le Ho boha
<ul style="list-style-type: none"> Mawa a ho mamela le ho bua Ho mamela puisano ya sehlopha. Tekokutlwiso ya ho bala: Papatso. 	<ul style="list-style-type: none"> Ho bala papatso. Ho bala terama.
Ho ngola le Ho nehelana	Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo
<ul style="list-style-type: none"> Ho ngola phoustara. Tshebetso ya ho ngola. Ho ngola papatso. 	<ul style="list-style-type: none"> Mahokedi. Mopeleto le dipaterone tsa mopeleto. Maemedi. Mabitso. Sebopetho sa dipolelo. Makgethi.

Beke ya 3 – 4: Dikamano tsa dithaka

Ho mamela le Ho bua	Ho bala le Ho boha
<ul style="list-style-type: none"> Ho mammela ho balwa ha tema. Ho balla hodimo ho hlophisitsweng. 	<ul style="list-style-type: none"> Ho bala palekgutshwe. Ho bala thothokiso (makgetha a sehlooho.) Ho bala/ho boha tema e bohuwang.
Ho ngola le Ho nehelana	Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo
<ul style="list-style-type: none"> Ho ngola tema ya lengolo la kananelo bakeng sa thuso. 	<ul style="list-style-type: none"> Diakrononimi. Dikgutsufatso. Maele. Dikapolelo/maelana.

Beke ya 1 - 2:
Dikamano tsa bana le batswadi

Ho mamela le ho bua

Mosebetsi wa 1: Puisano ya sehlopha (Ho mamela papatso le ho buisana ka yona) Leq la 9

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Dimakasine

Mehlodi e meng e lokelang

Tokomane ya CAPS

Tataiso ho titjhere

Ruta baithuti hore ho buisana ke sesebediswa sa bohlokwa seo batho re lokelang ho se sebedisa hore re ikutlwahatse ka ho hlalisa mehopolo, maikutlo hammoho le ditakatso tsa rona.

Pele re bua ka mosebetsi ona, ha re bueng ka dintlha tse latelang:

Ho bohlokwa ho hlalosetsa baithuti hore dipuisano tsena ke tsa mofuta ofe. Ho tla boela ho thusa ha o ka hlalosa hore phanele ke eng. Hlalosa mabaka le bohlokwa ba dipuisano tsa diphanale.

Hlalosa ka botebo matshwao kapa dintlha tsa bohlokwa dipuisanong tsa diphanele. Tsela eo di laolwang ka yona, le ka moo ditlhophiso di etswang ka teng.

Melao eo ba e rutilweng, ba lokela ho ela hloko ha ho tsamaiswa dipuisano tsa dihlopha/diphanele.

O ka nna wa ba abela matshwao a tsa molomo ha ba ntse ba bua. Ba hopotse hore hangata dipuisanong tsena ho ba le sehlooho seo ho buisanwang ka sona.

Boela o ba hopotse ka makgetha a mofuta ona wa dipuisano le mosebetsi wa modulasetulo tsamaisong ya dipuisano tsa mofuta ona.

Arola baithuti ba hao ka dihlopha tse fapaneng mme o ba fe sebaka sa ho hlophisa mosebetsi wa bona wa dipuisano tsa dihlopha/diphanele.

Hatella dintlha tse latelang ho baithuti:

Makgetha a dipuisano tsa diphanele:

1. Ho ba le sehlooho seo ho buisanwang ka sona
2. Sebui ka seng se lokela ho phehisa sehloohong
3. Puo ho sebediswa e tlwaelehileng ya ka mehla
4. Dipolelo e ba tse kgutshwane tse tobang taba
5. Ha ba bua dipuisanong tsa dihlopha/diphaneleneng ba tshwanelo ho tseba ho:
 - (a) bua le ho ntshetsa taba pele
 - (b) sireletsu ntlhakemo;
 - (c) sielana sebaka
 - (d) tseba ho buisana ho fihlella tumellano hodima se itseng;
 - (e) tlatsa dikgeo le ho kgothaletsa dibui tse ding ho bua;
 - (f) arolelana mehopolo le tsebo le ho paka kutlwisiso ya dikgopolokutlwisiso.
6. Ho ba le motsamaisi wa dipuisano (modulasetulo) ya tla:
 - (a) tsamaisa/laola dipuisano mme a bone hore bohole ha ba tsepama sehloohong/ditabeng tse tshohlwang /lenanetsamaisong
 - (b) ela hloko hore nako ke ntho ya bolokwa
 - (c) tshehetsa lehlakore lefe kapa lefe
 - (e) hloka leeme mme a se emele lehlakore le itseng
 - (f) netefatsa hore bohole ba ba le seabo dipuisanong
 - (g) laola divoutu ha ho hlokeha hore ho voutwe.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Bokgoni ba ho etsa dipuisano tsa diphanele ke ketsahalo e ka thafallang baithuti haeba ba sa rutwa hantle. Baithuti bana ba hloka tshehetso e matla dipuisanong tsena. Nakong eo baithuti ba arolwang ka yona, kopanya baithuti bana le ba nang le bokgoni hore ba tle ba thusane.

Bontsha baithuti phapano e teng pakeng tsa puo eo motho a e etsang ka boyena le eo motho e mong a e tlalehang e se eo a iketseditseng yona.

Baithuti ba kgonang

Baithuti ba na ba ka nehwa sebaka sa ho buisana ka bobona ba sa tataiswe.

Titjhere a se nke nako e telele a le ho bona mohlolmong e sere a ba nyahamisa.

O ka ba fa dihlooho tse ekeditsweng ho etsa dipuisano tsa diphanele ka tsona, mme o ba dumella ho thusa ba thatafallwa.

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Ruburiki

Ho buisana ka tema ya papatso Leq la 10

Iketsetse ruburiki eo ka yona o tla lekanyetsang mosebetsi wa baithuti o hlile o shebile dintlha tse latelang ka ho toba:

- A na baithuti ba fela ba latela tsela le tsamaiso ya dipuisano tsa sehlopha eo ba e bontshitsweng.
- Papatso e ngotswe ka tsela e jwang? ka mokgwa wa moqoqo, dintlha kapa?
- A na ba kgona ho ela hloko mantswe a sebedisitsweng a ka susumetsang mmohi/mobadi ho reka sehlahiswa see?
- Lekola hore dipolelo di ngotswe ka mokgwa o jwang? na di ditelele? di a utlisiseha. Mme mantswe a a hohela?
- Boela o shebe hore mengolo e sebedisitsweng e mefuta e tshwanang kapa? Le hore molemo le sepheo sa ho sebedisa fonte tse fapaneng ke sefe?

Ba nehe mosebetsi o bukeng ho o etsa ka dihlotswhana.

Hlokoma hore baithuti ha ba se ba buisane dihlotswhaneng tsa bona ba arolelana le dihlopha tse ding.

Tekokutlwiso ya ho Bala: papatso Leq la 11

Laela baithuti ho sebedisa mawa ao ba ithutileng ona a ho mamela le ho bua, ba nto mamela tema ena eo ba tla e ballwa ho tswa bukeng ya hao (titjhere) mme ha ba qetile ba buisane ka ditaba tsa tema eno e buang ka papatso ba nto araba dipotso tse ka tlase tse thehilweng hodima yona.

Batho ba hlodisana ka dintho tse fapaneng tse potapotileng maphelo a bona. Tlhodisano ena e kenyelsetsa dintho tse kang diaparo, dijo, thuto, borui le dinthwananyana tse ding tse ngata. Tlhodisano ena e bonahala hape methating ya dikgwebo le dikgwebisano. Mona teng ke moo ntja e jang ntjanyana teng, mme ya se nang sekaja mmae ohle a tele! Ha motho a sa tsebe ho hohella batho/bareki kgwebong kapa sehlahisweng sa hae taba ena e ba bothata bo boholo, boo ka dinako tse ding bo susumeletsang bahwebi ba bang ho kwala dikgwebo tsa bona. Ka dinako tse ding re ye re bone bahwebi ba mmalwa ba rekisa sehlahiswa kapa tshebeletso e tshwanang, ka hona sena se baka hore ho be le hore ho “tsekisanwe” batho/bareki. Mohwebi ya kgonang ho bapatsa kgwebo ya hae hantle hangata e ba yena mohlodi wa ntwa ena. Ha o bapatsa sehlahiswa/tshebeletso ya hao o lokela ho sebedisa mawa a itseng a ho bapatsa. Puo le setaele seo o se sebedisang di lokela ho ba tse loketseng batho bao e reretsweng yona - haeba ka mohlomong papatso e reretswe batjha, puo e sebediswang e lokela ho ba e loketseng karolo eo ya setjhaha. Dipapatso tse ding di sebedisa dikgohedi tse kang tsa pono, ka ho sebedisa ditshwantsho, dihlooho tse hohelang mahlo ebile ho kenyelidswe le tshebediso ya mengolo e fapaneng ka boholo le ka mebala e e hohelang. Bahwebi ba bang ba sebedisa qholotso ya maikutlo le ditakatso tsa moreki hore a bone ho le molemo hore a reke sebapatswa seno. Ka nako e nngwe bareki ba ka iphumana ba rekile sehlahiswa se itseng ka lebaka la hobane feela ba kgahlue ke kamoo se bapatswang ka teng. Ha o le rakgwebo o lokela ho leka matsapa ohle hore kgwebo ya hao tshwane le tse ding, sena o ka se fihlella feela ka tsela eo o bapatsang kgwebo ya hao ka yona.

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Ke mohwebi ya kgonang ho bapatsa kgwebo ya hae hantle
2. Ke dintlha tse latelang:
Mawa a fapaneng a ho bapatsa
Puo le setaele e loketseng batho bao a lakatsang

ho ba hohella kgwebong ya hae
Dikgohedi tsa pono tse jwalo ka ditshwantsho
Dihlooho tse hohelang

3. Tshebediso ya mengolo e fapaneng ka boholo
4. Mebala e hohelang
Qholotso ya maikutlo le ditakatso tsa moreki
Tshebediso ya mongolo wa boholo bo fapaneng
Dikgohedi tsa pono tse hohelang tse jwalo ka
ditshwantsho
Dihlooho tse hohellang
Abela moithuti matshwao ho latela karabo eo a
faneng ka yona le kamoo a
tshehediteng karabo eo ya hae kateng
5. Batjha
Maqheku le maqhekwana
Banna
Barutehi jj.
6. Ka lebaka la hore ha di bapatswe ka nepo
7. Dikarabo tsa baithuti ha di na tshwana hantle, ka hona ba abele matshwao ha fela dikarabo tsa bona e le tse kgodisang

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Memorandamo

Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo

Mahokedi Leq la 12

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Buka ya titjhere
Mehlodi e loketseng

Tataiso ho titjhere

Ruta baithuti hore mahokedi ke mantswe a hokelang dikarolo tse pedi tsa puo.
Dikarolo tsena tsa puo tse boletsweng ka hodimo e k aba mabitso, maetsi, maemedi jj.

Hatella ho baithuti hore karolong ena o tlo ba ruta feela mahokedi a hokelang lebitso ho leetsi, mme o na a bitswa mahokamoetsi.
Bontsha baithuti mahokamoetsi mehlaleng e fapaneng ya dipolelo.

Ba rute sena ka ho qhaqholla dipolelo jwalo ka ha ho entswe dibukeng tsa bona(baithuti). Eketsa mehlala ena e fuweng baithuti ho matlafatsa kutlwiso ya bona.

Dikarabo tse lebelletsweng

Dikarabotsa baithuti ditla fapano

1. Batho ba reka dintho tse bapaditsweng ka tsela e kgahlang
2. Dikgwebo di kwalwa ka lebaka la papatso e fokolang
3. Tlhodisano e hlahella haholo dikgwebong tse nyane
4. Bahwebi ba inehela ha dintho di sa ba tsamael hantle kgwebong
5. Thepa e rekwa ha e ba e sa senyeha

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Memorandamo

Ho bala le ho boha

Mosebetsi wa 2: Ho bala le ho boha papatso bakeng sa kutlwisiso Leq la 13

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Dikoranta
Dimakasine

Tataiso ho titjhere

Qala pele ka ho ruta baithuti hore mofuta ona wa tema o reretswe ho phatlalatsa sehlaiswa se itseng, mme hona ho etswa ka tsela ya ho sebedisa puo ya maikutlo le e susumetsang.

Ba hlokomedisa hore papatso e atlehileng ke e sebedisang mawa a kang, boiqapelo, phephetso maikutlong, le ho nahaneng, dintlha tsa nnete kapa mehopolo

Ba rute hore maikutlo le boinahanelo ke tsona tse ka seholohong ho tsa dipapatso

Ruta baithuti dintlha tse latelang tso e leng tsa bohlokwa ha ho ngolwa papatso:

- e lokela ho qholotsa thahasello, ho hlohloletsa le ho susumetsa moreki
- e lokela ho hlalosa le ho tsebahatsa sehlaiswa ka tsela e thabisang le ya boiqapelo
- e kgodise moreki hore a ke ke a ba a kgonha ha a se na sehlaiswa seo
- e tobe batho kapa karolo e itseng ya setjhaba e jwalo ka batjha, metsofe, malapa, borakgwebo jj.

- e nehelana ka tlhaisoleseding , mohlomong e ka pakwang ke dipalopalo,tsela eo moreki a ka buisanang le beng ba sehlaiswa, tefello ya sona le dibaka moo se ka fumanwang teng.

Laela baithuti ho bala tema ena ya papatso e dibukeng tsa bona ka hloko ba ntse ba sebedisa mawa ao ba ithutileng ona pejana a ho bala le ho boha, ha ba qeta ba nto araba dipotso tse thehilweng hodima papatso eo ba neng ba e bohile.

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Mefuta ya mengolo e fapaneng
2. Mantswe a hohelang
3. Dikarabo tsa baithuti di tla fapano potsong ena. Ba abele matshwao bakeng sa karabo e nngwe le e nngwe e tsheheditsweng ka mabaka a kgodisang
4.
 - (a) E etswa ho rekisa/bapatsa sehlahiswa sa kgwebo ya hao
 - (b) Mengolo e fapaneng
 - (c) Ditshwantsho
 - (d) Mantswe a hohelang
 - (e) Melemo e folwang sehlahisweng/tshebeletsong ya sehlaiswa/tshebeletso e fumaneha ho sona.
5. Mawa a papatso ke ho:
 - (a) sebedisa rejisetara le setaele tse loketseng- puo e be e lebiistweng ho batho ba boemo ba yona
 - (b) sebedisa dithekeniki tse kang dikgohedi tsa pono - dihlooho tse hohelang mahlo, ho kenyelletswa tshebediso ya mefuta ya mengolo e fapaneng, boholo le mebala e hohelang.
 - (c) sebedisa mawa a puo a kang: makgethi, mahlalosi, pheletsetso, phetapheto, mabotsi, mapetjo (lepetjo ke polelwana e tsamaelanang le sehlahiswa se bapatswang eo e leng sesupo sa mmapatsi feela), ditaelo, le dipolelwana tse hohelang, jj.
6.
 - (a) qholotsa maikutlo le ditakatso tsa moreki hore a bone ho le molemong wa hae hore a reke sebapatswa seo – puo e susumetsang e hohelang.
 - (b) araba le ho nehelana ka ditharollo tsa bohle; efa bareki boitshepo, bophelo bo botle le maikutlo a polokeho mmoho le a ho fumana boleng bakeng sa tjhelete ya bona.

- (c) Ho bolelwa hore papatso e lokela ho etsa hore motho a be le maikutlo le takatso yaa horeka seo se bapatswang
- 7. Baithuti ba tla fana ka dikarabo tse fapanang, ba abele matshwao ho latela dikarabo tseo tsa bafaneng ka tsona
- 8. Dikarabo le mabaka a baithuti ha a na ho tshwana, ba abele matshwao ha fela dikarabo le mabaka a bona a kgodisang.

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Memorandamo

Ditema tsa dingolwa

Ho bala terama Leq la 15

Leqephe xxx

Disebediswa

Buka ya tshwantshiso

Dibuka tsa ho manolla dingolwa.

Tataiso ya titjhere

Manollo le tlhaloso ya dingolwa e se e ile ya etswa haholo dihlopheng tse fetileng mme ha jwale ntshetsa tsebo ya thuto ena ka ho ruta baithuti ba hao ha batsi ka tshwantshiso. Toboketsa dintlha tsa bohlokwa tse ngotsweng Bukeng ya Moithuti mabapi le tlhaloso ya tshwantshiso. Dintlha tsa moralo tse hlahellang bukeng eo di lokela ho hlakisa ha batsi. Dintlha tseo ke tsena:

1. Moralo

Moralo ke majwana a motheo ao pale, palekgutshwe le terama di ahelletsweng hodima ona. Majwana ao ke ana:

Tlhekelo

Kgolo/Tharahano

Sehlohlolo

Tharollo/Mothipoloho

2. Sebopoho saterama/ tshwantshiso

Ruta baithuti dintlha tse latelang tse amanang le sebopoho sa terama:

Terama e jwalo ka puisano. Beng ba ditaba ba a ipuella mme ditaba tsa bona ha di kenngwe ka masakaneng a di-a-bulwa le di-a-kwalwa.

Mabitso a dibapadi le ona a a hlakisa nako e nngwe le e nngwe ha sebapadi seo se bua.

Diketsahalo tsa tlatsetso tse jwalo ka nako, sebaka le seo sebapadi se se etsang di ngolwa ka hara

masakana mme hangata di ye di ngolwe ka mongolo o tshekaletseng.

Hlokomedisa baithuti hore lenseswe lena terama ke leadingwe ho la puo ya Sekgerike(drama), le bolelang ketso. Ka lebaka leo he re tla sebedisa lebitso lena terama ka ha le bile le re atametsa ho se bolelwang ke lereo la mantlha la mofuta ona wa tema ya sengolwa. Hona le mefuta e latelang ya diterama; ya radiyo, ya thelevishene, le e bapalwang sethaleng.

Ruta baithuti dintlha tse latelang tse mabapi le boikgetho ba terama dingolweng tse ding: Mefuteng e meng ya dingolwa seo re se bolellwang se hlahiswa ka puo feela: re a se phetelwa, re a se hlilosetswa, re bolellwa ka sona ke mongodi. Terameng teng, seo re bolellwang ka sona se hlahiswa ka tsela ya bonketsisane bo lohelletsweng ketsong. Ke hore seo ho buuwang ka sona hangata re iponela sona ka mahlo.

Yona e ka bapalwa /bontshwa sethaleng kapa sebaka se seng se kgethilweng.

Laela baithuti hore ba dule ka dihlopha tsa ba babedi mme ba buisane ka dintlha tseo theilweng hodima tshebetso ya ho bala

Laela baithuti ho bala ba fapanyetsana dipapapdi/dikarolo.Ba hlokomedisa hore ba ka bala ba le kaofela ba fapanyetsana dibapadi/dikarolo.

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Moithuti ka mong o tla fana ka dintho tseo yena a di boneng ha a ne a okola ditaba, sena se bolela hore dikarabo tsa bona ha di nah o tshwana.Ba abele matshwao bakeng sa dikarabo tse bileng di tsheheditwe ka mabaka kgodisang
2. Dipono di pedi
3. Ho hlahiswa ditaba tse hlekelang le hona ho hlalosa dintho tse kang nako, sebaka le maemo ka kakaretso
4. Ke sebaka sa ditoropong/makeisheneng moo dintho di tswetseng pele teng, re bona ka dintho tse kang disoufa, dithelevishene jj.
5. Moahi; Mmateboho ;Teboho; Rantsho
6. Baithuti ba tla nehelana ka dikarabo tse sa tshwaneng, ba abele matshwao bakeng sa dikarabo tse kgodisang
7. Mmateboho,Rantsho le mora wa bona Teboho ka lebaka la hore ha a arte hob a etsetsa le ha e k aba teye feela o shebane le thelevishene
8. Mmateboho o ile a ya sekolong hoy a botsisia ka taba ena ya Teboho ya hore titjhere o itse ba shebelle pale ya “Generation” eo ba tlang ho e

bapisa le ya seyalemoya. Sena Mmateboh o ile a fumana sekolong ho titjhere Moahi hore ha se nnete .

Tselo ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Ruburiki

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Maemedi Leq la 19

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Buka ya btitjhere

Tataiso ho titjhere

Papetla ya maemedi

Sehlongwapele sa lebitso	Lehokaleemedi + motso	Leemedi
Mmui (Motho wa pele)	Nna (Nna ke)	Rona (Rona re)
Mmuiswa (Motho wa bobedi)	Wena (Wena o)	Lona (Lona le)
Mmuuwa (motho wa boraro)	Yena (Yena o)	Bona (Bona ba)
mo- (motho)	e + -ena	eenaa > yena
ba- (batho)	ba + -ona	baona > bona
mo- (moseme)	o + -ona	oona > ona
me- (meseme)	e + -ona	eona > yona
le- (lesaka)	le + -ona	leona > lona
ma- (mahobe)	a + -ona	aona > ona
se- (selemo)	se + -ona	seona > sona
di- (dilemo)	di + -ona	diona > tsona
n- (nko)	e + -ona	eona > yona
din- (dinko)	di + -ona	diona > tsona
bo- (bohobe)	bo + -ona	bona > bona
15. ho- (ho betsana)	ho + -ona	hoona > hona

Dikarabo tse lebelletsweng

Dikarabo tsa baithuti di tla fapano

- Basadi ba kgalema bana ka thata
Bona ba kgalema **bona** ka thata
- Bana ba ikokobeletsa ntate haholo
Bona ba ikokobeletsa **yena** haholo
- Sefate se behile ditholwana tse monate
Sona se behile **tsona** tse monate
- Ntja ya hae e matha haholo
Yona ya hae e matha haholo
- Lerako le helehole bosiu
Lona le helehole bosiu

Ruta baithuti hore maemedi ke mantswe a sebediswang ho emela mabitso dipolelong.

Ba bontshe hore ha lebitso le se le ile la sebediswa polelong ha ho hlokahale hore le nne le phetaphetwe polelong eo hape, mme bakeng sa lona ho sebediswa leemedi.

Hlalosetsa baithuti ba hao sena ka ho sebedisa mehlala eo ba e fuweng, o ka nna wa eketsa ka ho iqapela mabitso le maemedi a ona o sebedisa mehlala.

Ruta baithuti papetla ya maemedi o se ke wa ba nehela ona kaofela jwalo ka ha a hlahella mona. Ba laele hore ba tlatselletse ao o a sieleng, mme sena se tla matlafatsa kutlwisiso ya bona.

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Sebopetho sa dipolelo Leq la 20

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Buka ya titjhere

Mehlodi yohle e lokelang.

Tataiso ho titjhere

Hlokomedisa baithuti dintlha tse latelang tse mabapi le ho ngolwa ha polelo:

Tatelano e nepahetseng ya mantswe le moelego utlwahlang.

Ruta baithuti sebopetho sa dipolelo ka ho sebedisa mehlala.

Sebedisa mohlala o hlahang dibukeng tsa bona ho halakisa taba ena ya sebopetho sa dipolelo.O ka nna

wa eketsa ka mehlala e meng ho matlafatsa kutlwisiso ya baithuti.

Dikarabo tse lebelletsweng

Dikarabo tsa baithuti di tla fapania

1. Bana ba hlompha batswadi
2. Batswadi ba rata bana
3. Bonkgono ba tetesa bana
4. Bashanyana ba mamela bontate
5. Bana ba ithatela maqheku

Elellwa hore dipolelo tsena tse ka hodimo di bopilwe ka tsela e latelang:

Moetsi ↗ ketso ↗ moetsuwa

Hlokomedisa baithuti hore tatelano ena e ka nna ya fetoha, mantswe a letelana ka tsela e jwalo ka ena:

Bontate ba mamelwa ke bana

↓ ↓ ↓

moetsuwa ketso moetsi

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Ruburiki

Ho ngola le ho nehelana

Mosebetsi wa 3: Ditema tsa kgokahano (Papatso) Leq la 20

Disebediswa

Buka ya mothutu

Dikoranta

Dimakasine

Mehloli e meng e loketseng

Tataiso ho titjhere

Qala ka ho ruta baithuti hore pehelo ke mofuta wa tema o ngolwang kamora se ileng sa etswa kapa ho tlalehwa ka ketsahalo e itseng e ileng ya bonwa ka mahlo.

Ruta baithuti sebopetho le setaele sa papatso le dintlha tsa bohlokwa tse lokelang ho elwa hloko ha e ralwa. Sheba dintlha tsena hona bukeng ya baithuti. Ruta baithuti hape hore Papatso e lokela ho ba kgutshwane, empa e fupare dintlha kaofela.

Ruta baithuti mawa a papatso jwalo ka ha a hlaha dibukeng tsa bona.

Ba rute hore ba hlokomele ho hlaisa dintlha tsa bohlokwa feela, mme sehalo e be se loketseng bongodi ba semmuso.

Ba rute hore puo e sebediswang papatsong e lokela ho ba e hohelang ka dinako tsohle hobane papatso e hlile e reretswe ho hohella batho/bareki kgwebong eo e e reretsweng.

Ruta baithuti ditshebetso tsa ho ngola tse lokelang ho latelwa ha ho ngolwa. Ba rute tsona jwalo ka ha di hlaha dibukeng tsa bona.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Ka nako e nngwe matitjhere a na le ho kgella papatso fatshe ka kgopolu ya hore baithuti bohole ba a e tseba ka lebaka la hobane e batla e bonwa le ho mamelwa hohle, dikoranteng, diradiyong, dithelevisheneng, dimakasineng jj. Empa ho bonahetse hore ho ntse ho hlokahala hore baithuti ba e rutwe ka botebo ka ha ho na le ba sa kgoneng ho e utlwisia ha bonolo.

E ba le mamello ho hlaosetsa baithuti bona ka tema

Ba batlele mehlala e bonolo ya Papatso ho tswa dikoranteng, dimakasineng jj

Bontsha baithuti bona makgetha a papatso hanyane ka hanyane ho fihlela ba utlwisia hantle seo o lakatsang ho ba ruta/bontsha sona.

Ba laele ho rala dipapapsto tsa bona, ha ba se ba entse jwalo, hlaola diphoso tsa bona o ntse o bile o ba fa tataiso mona le mane.

Baithuti ba kgonang

Baithuti ba kgonang ba lokela ho fuwa mosebetsi o thatanyana o bileng o phephetsang le ho qholotsa maikutlo hore ba se lahlehelwe ke tjantjello.

O ka ba wa nna wa sebedisa baithuti bona ho thusa baithuti ba bang ba sa kgoneng.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Ruburiki

Dikarabo tse lebelletsweng

Baithuti ba lokela ho o neha papiso eo ba e e ntseng dipakeng tsa dintlha tseo ba ithutileng tsona tsona mabapi le le mawa a ho bapatsa hammoho le dintlha tseo ba di boning papatsong eo ba e badileng. Lekola mosebetsi wa bona o shebane le hore ba fela ba ikamahantse le sena.

Ho ngola papatso Leq la 21

Dikarabo tse lebelletsweng

Baithuti ba lokela ho fana ka dintlha tse mabapi le mawa a ho bapatsa, mme ba di bapise le tse fumanwang mohlaleng wa papatso.

Dikarabo tse lebelletsweng

Lekola hore na baithuti ba fela ba radile papatso ho latela seboleho seo o ba rutileng sona; a na makgetha a mofuta ona wa sengolwa a teng mosebetsing ona oo ba nehelanang ka ona. O lokela ho lekola hape hore baithuti ba fela ba latetse ditshebetso tsa ho ngola tse kang ho etsa mokgwaritso wa pele, ho hlaola diphoso, ho etsa mokgwaritso wa bobedi le hona nehelana ka sehlaiswa sa ho qetela bakeng sa ho lekanyetswa. Netefatsa hore baithuti ba hao ba etsa ditokiso kamora ho lekanyetswa

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Makgethi Leq la 22

Disebediswa

Papetla ya mahokalekgethi (mahokedi a lekgethi)

Sehlopha 1	mo-	=	e mo-
Sehlopha 2	ba-	=	ba ba-
Sehlopha 3	mo-	=	o mo-
Sehlopha 4	me-	=	e me-
Sehlopha 5	le-	=	le le-
Sehlopha 6	ma-	=	a ma-
Sehlopha 7	se-	=	se se-
Sehlopha 8	di-	=	tse -
Sehlopha 9	n-	=	e -
Sehlopha 10	di(n)-	=	tse -
Sehlopha 14	bo-	=	bo bo-
Sehlopha 15	ho-	=	ho ho-

Dikarabo tse lebelletsweng

Kutu ya palo:

Banna ba bararo ba tshwaretswe ho sotla bana ba bona

Lefu le nkile ngwana wa hae ya mong feela

Kutu ya mmala

Monna e motsho o ikanetse ho tshireletsa bana bohle ba sotlwang ke batswadi

Mme o ne a apere mose o motala ha re ne re keteka letsatsi la ntate la tswalo

Buka ya mothuti

Buka ya titjhere

Tataiso ho titjhere

Ruta baithuti hore makgethi ke mantswe a kgethang mabitso ho ya ka mmala, seboleho, tshobotsi le palo.

Ruta baithuti mefuta e fapaneng ya makgethi jwalo ka ha e hlahela dibukeng ntsa bona. Ekelletsa mehlala eo ka ya hao ho matlafatsa kutlwisiso ya baithuti.

Ruta baithuti seboleho sa makgethi, o ba fe mehlala e mengata feela ho matlafatsa kutlwisiso ya bona.

Ruta baithuti mosebetsi wa makgethi dipolelong. Bontsha baithuti hore Makgethi a ka arolwa ho latela mefuta e latelang:

Lekgethi la sebele/seboleho

Lekgethi la mmala

Lekgethi la palo

Ka mora ho ruta baithuti seboleho sa lekgethi, ba bontshe papetla ena ya mahokalekgethi

Kutu ya boleng/kutu ya motheo

Monna e moholo o kene tsietsing ka lebaka la ho sotla ngwana wa mofu moradi wa hae etswalle pakeng tsa ngwana le batswadi se lokela ho ba sa nako e telele

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Ruburiki

Beke ya 3 - 4:
Dikamano tsa dithaka

Ho mamela le ho bua

Mosebetsi wa 4: Ho mamela ho balwa ha tema le ho balla hodimo ho hlophisisweng Leq la 23

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Buka ya titjhere

Mehlodi e meng e loketseng.

Tataiso ho titjhere

O tlameha ho ruta baithuti bohlokwa ba ho mamela. Re bua ka ho mamela ha ba ballwa, ha ba le puisanong, moqoqong le ha ba mamele radoyo kapa thelevishene.

Batla mehla e metle e tla etsa hore ba utlwisise.

Hangata mehlala e loketseng ke e buang ka dintho/diketsahalo tsa nnene.

Ruta baithuti hore ho mamela ke tshebetso.

Hatella mehato ya bohlokwa tshebetsong ya ho mamela e leng:

- Pele ho ho mamela
- Nakong ya ho mamela
- Ka mora ho mamela.

Ruta baithuti molemo wa mohato ka mong. O se ke wa ba ruta feela empa o be o etse bonneta ba hore ba sebedisa mehato ena ka tshwanelo.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgongeng

Tsamaya le bona ho latela kutlwisiso ya bona.

Eketsa mehlala eo o ba rutang ka yona. Mehlala ya nnene e hlakisa taba haholo ho feta.

O ka sebedisa baithuti ba utlwisisang kapele ho thusa bana.

Baithuti ba kgongang

Ba fe mosebetsi ho sebetsa ka dihlopha.

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Ruburiki

Ho mamela le ho ho balla hodimo ho hlophisisweng Leq la 24

Tataiso ho titjhere

Ruta baithuti dintlha tsena tse latelang ha ba etsa mosebetsi wa ho balla hodimo ho hlophisisweng:

- ba qapodise mantswe ka tsela e nepahetseng ebileng e hlakile hore moeleso wa ona o se tshwane o lahleha.
- ba hlahise lenseswe ka tsela e phefa ba ntse ba bile ba sebedisa bokgoni bo loketseng
- ba bale ka sehalo se nepahetseng, ba phakisetsa, feela ho utlwahalang, kapa ba ye butle
- ho sa tepeletseng.
- ba hlahise lenseswe ka tsela e utlwahalang hantle ba sa kgarume.
- ba bontshe bokgeleke ha ba bala. Sena se ka hlaka hantle ha ba sebedisa matshwao a puo ka nepo.

Ba rute hore ha ba bala ba lokela ho hokahana le batho bao ba ba ballang – ba nne ba ba ye ka mahlo kapa ba ba kenyepadisong ka hore ba phete ka mora bona, dipolelo tse itseng. Mona haholoholo ha ba rata hore ba qapodise mantswe a itseng ka tshwanelo.

Ba rute hore pele ba balla batho tema ba lokela ho e kgetha ba shebile batho bao e reretsweng bona.

Ba boetse ba loketse ho ela hloko bolele ba tema ka ha bo lokela ho ba bo lekaneng batho bao e reretsweng bona.

Kgethela baithuti tema eo ba tla e mamela ha e ballwa hodimo, o ntano ba laela ho arabela jwalo ka ha ba laetswe dibukeng tsa bona.

Dikarabo tse lebelletsweng

Ha baithuti ba ntse ba ballwa hlokomela hore ba ntse ba hlwaya kamoo tse latelang di etswang kateng:

- qapodiso ya mantswe
- ho ntsha lenseswe
- taolo ya lebelo ha ba bala
- sehalo e ba se nepahetseng
- bokgeleke le kgokahano le ba maamohedi ba ditaba tsa hae.

Baithuti baloketse ho sebedisa mahlale ohle a ho bala ao ba ithutileng ona.

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Ruburiki

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Diakronimi Leq la 25

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Buka ya titjhere

Mehlodi e meng e loketseng

Diakronimi

Ruta baithuti hore diakronimi ke lebitso la lenseswe le entsweng ho tswa ditlhakung tse qalang lenseswe le leng la lebitso kapa polelwana e emetseng lebitso le itseng.

Hlokomedisa baithuti hore dikarolwana tsena e ka ba ditlhaku tse ikemetseng kapa dikarolo tsa mantswe.

Hatella ho baithuti hore ha o qapodisa diakronime o ka qapodisa e le ditlhaku tse ikemetseng kapa e le mantswe.

Dikarabo tse lebelletsweng

LBS = Lefapha la bonono le Setso

LT = Lefapha la Thuto

STMP = Sehlopha sa Tshebeletso sa Moralo wa Puo

TPB = Thekenoloji ya Puo ya Batho

DNP = Ditshebeletso tsa Naha tsa Puo

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Leq la 25

Dikgutsufatso

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Buka ya titjhere

Mehlodi e meng e loketseng.

Tataiso ho titjhere

Hlokomedisa baithuti hore ka nako e nngwe ho na le hore ho hlokahale hore ho kgutsufatswe mantswe.

Ruta baithuti hore taba ena e atisa ho etsahala mantsweng a sebediswang hangata. Mehleng ena eo ho yona thekenoloji e seng e rena, ho batla ho le thata hore kgutsufatso ho ka iphapanngwa yona.

Hlokomedisa baithuti hore kgutsufatso e hlokeha moo ho lokelang hore ho kgutsufatswe teng jwalo ka mehlaleng e fapaneng e hlalang bukeng tsa baithuti. Sedilella thuto ena ka ho neha baithuti mehlala e meng e mengata ho eketsa hoe o ba e fuweng dibukeng tsa bona.

Ba araba dipotso tse bukeng tsa bona.

Dikarabo tse lebelletsweng

Dikgutsufatso

Bophorima = Bph.

Western Cape = WC

Moruti = Mrt.

Gauteng = GP

Bloemfontein = Bfn.

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Lenaneneteftso

Ho bala le ho boha

Mosebetsi wa 5: Ditema tsa dingolwa (palekgutshwe) Leq la 26

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Buka ya titjhere

Dibuka tse ding tse sebediswang ho manolla dibuka Mehlodi e meng e loketseng

Tataiso ho titjhere

Titjhere a hle qale ka ho hlokomedisa baithuti hore tema e nngwe le e nngwe e na le sebopetho sa yona. Ba hlokomedisa hore kamehla ha ba qeta ho bala tema bahle ba e le hloko sebopetho sa yona. Ka tsela ena kutlwiso ya tema e tla ba bonolo ho bona.

Hlokomedisa baithuti hore sepetho sa thuto ena ke ho ba ruta phapang e teng pakeng tsa tema ena (palekgutshwe) le ditema tse ding.

Ruta baithuti ho hlalisa dintlha tsa sebopetho sa tema ena (palekgutshwe) le kamoo se ikgethang ho sa tema tse ding kateng.

Ruta baithuti mareo/mabitso a sebediswang palekgutshweng le kamoo palekgutshwe e ka manollwang kateng.

Le thutong ena ho boetse ho bohlokwa ho ruta baithuti ditshebetso le mawa a ho bala jwalo ka ha a hlalalla dibukeng tsa bona.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

1.

1. **Baphetwa** = Ke batho bao re phetelwang se itseng ka bona ka hara pale/palekgutshwe
2. **Tikoloho** = Ke sebaka seo diketsahalo di etsahallang ho sona
3. **Poloto** = Ke kamoo diketsahalo di etsahalang ka teng ka hara pale hammoho le sesosa sa tsona
4. **Mookotaba** = Ke tabataba e emerweng ke pale eo mongodi a batlang ho e fetisetsa ho mmadi

2.

Kgohlano = Ke qwaketsano pakeng tsa baphetwa ba babedi kapa dihlopha paleng
Mefuta e mmedi ya kgohlano: Kgohlano ya ka ntle le kgohlano ya maikutlo a motho (ya ka hare).

Tselo ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Ruburiki

Thothokiso Leq la 27

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Mehlodi e fapaneng ya manollo ya dithothokiso.

Buka ya dithothokiso

Tataiso ya titjhere

Thuto ena e reretswe ho ruta baithuti ditsela tse nepahetseng, tseo ba lokelang ho di latela ha ba ithuta ho manolla dithothokiso. Ho mokgwa oo thothokiso ke balwang ka wona, o bohlokwa kutlwisisong ya thothokiso. Shebisisa mehato ena hantle o tle o ikatetse le wena. Taba e sitisang baithuti ho utlwisia le ho etsa mosebetsi ona ka tshwanelo ke hobane matitjhere a na le ho ba foqa dihlomo tse ngata tsa ho manolla thothokiso ka nako e le nngwe. Ho bohlokwa ho ba ruta tsona hanyane ka hanyane. Ntho e nngwe e etsang hore baithuti ba se sebetse hantle manollong ya dithothokiso, ke mokgwa oo re ba rutang dithothokiso ka wona. Tsitlallela mekgweng ena e totobaditsweng thutong ena. O tle o se o hlophisitse thothokiso eo le tla e sebedisa ho latela mehato e kgothalleditsweng mona.

O ka nna wa tlatselletsa mekgwa ena ka e meng eo le wena e ka beng o a e tseba.

Nakong eo o rutang baithuti bonono ba thothokiso, ba rute tlhaloso ya makgabane/bonono/bokgabo ba bothothokisi ka bong. Ba rute bona boikemetse boinotshi o sebedisa mela e seng mekae feela ho bo bontsha tshebetsong. Ha ba se ba bo utlwisia, o ka qala ho ba ruta bona bo se sebedisitswe ka hara thothokiso o be o toboketse molemo/bohlokwa ba bona molathothokisong kapa thothokisong ka kakaretso.

Hatella mehato ena e latelang:

- Mehato ya bohlokwa ha o ithuta thothokiso:
- Tseba mofuta wa thothokiso
- Tseba hore thothokiso ena le dibopeho tse pedi e leng se ka hare le se ka ntle le hore dibopeho tsena di pheisa jwang ho bebofatseng kutlwisiso ya thothokiso.
- Tseba seo thothokiso e buang ka sona mme o kgone ho se qoqela e mong, jwalo feela ka ha o ka etsa mofuteng o mong wa sengolwa. Mohatong ona ho hlokeha kutlwisiso e phethahetseng ya thothokiso.
- Tseba bokgabo kapa bonono ba bothothokisi bo sebedisitsweng thothokisong eo. Ka mantswe a mang mona ho buuwa ka dihlomo/dibetsa tsa thothokiso tse kang, phetapheto, tloheloi, kgefutsohare, molamotjetje, raeme, mekgabiso puo jj.
- Tseba bohlokwa ba dihlomo tsena melathothokisong eo di sebedisitsweng ho yona. Ka mantswe a mang o kgone bo hhalosa hore di sebedisitswe ka sepheo sefe moo thothokisong.
 - Manollo ya dithothokiso e hloka mamello hobane e batla bokgoni bo itseng ho baithuti. E hloka kutlwisiso le bokgoni bo phahameng. Ka hoo he, mamella baithuti ba diehang ho utlwisia. Ba thusetjena:
 - Qala pele ka ho ruta baithuti dihlomo/ bokgabo ba bothothokisi ka ho sebedisa mola kapa melana e ka bang mmedi feela, ho fihlela ba bo utlwisia hantle. Tshebetso ena e batla nako le mamello, ha se ntho ya mmotsotso feela
 - Kgetha dithothokiso tse bonolo mme o ba tataise ka tsona.
 - Ka thothokiso tseo tse bonolo, ba rute ho nahana ka bobatsi. Thothokiso di hloka hore baithuti ba dumelle dikelello tsa bona ho nama.

- Ba rute ho tshehetsha seo ba se buang/dikarabo tsa bona ka ditaba tse fumanwang ditemathothokisong /thothokisong

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti bohole

Nakong eo baithuti ba manollang thothokiso ka yona, ho tla bonahala ba sa ntseng ba haellwa ke tsebo. Baithuti ba jwalo, ba tla hloka thuso ka bonngwe hore ba sebetse ba tataiswa. Titjhere o tla tlameha ho ba hlophela nako eo a tla ba thusa ka yona, e se e le monyetla o ekeditsweng. A ka ikgethela ho ba thusa ho manolla ka mora nako ya tshebetso. Sebedisa dithothokiso tse mmalwana mme baithuti ba botsane dipotso ba sebedisa makgetha ao ba ithutleng ona.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

- Ke sebopoho seo motho a se bonang hang feela ha a sheba thothokiso ebile a sa e shebe ka botebo ha kalo
- Sena ke sebopoho seo motho a se bonang ka ho shebisisa thothokiso ka botebo morethetho karaburetso raeme dikapuo phethaphetho
- molaetsa/mookotaba >** Molaetsa ke seo mmadi a se kgolang ha a qeta ho bala thothokiso athe mookotaba oan ke tabataba e fuperweng ke thothokiso
ditemathothokiso > Ke diratswana tsa thothokiso tseo hangata di bileng di batla di lekana ka palo ya mantswe
boholo ba mongolo > Mongolo o sebeiswang ha ngata e ba mongolo o se tlwaeding ho mmadi o bileng o baleha ha bonolo
maikutlo > Maikutlo ao mongodi a ngolang thothokiso ale ho ona jwalo ka horema o thabile kapa o hloname
puo ya bonono > Sethothokisi ha se ngola thothokiso ha se sebedise puo e tlwaelehileng.

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Maele Leq la 28

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Buka ya titjhere
Mehlodi e meng e loketseng

Ruta baithuti molemo wa maele puong ya Sesotho. Hlakisetsa baithuti tshwano le ho phapano e teng dipakeng tsa maele le maelana

Ruta baithuti maele le ditlhaloso tsa ona, ha ba se ba a utlwisia ba bontshe ona ha a sebedisitswe dipoleong.

Ho sedilella thuto ena o laele baithuti ho fana ka maele ao ba a tsebang le ditlhaloso tsa ona. Ba hlokomedisa hore qetellong ba lokela ho tseba ho sebedisa maele ana dipolelong le methating e fapaneng ya bophelo

Dikarabo tse lebelletsweng

Matsoho ke fako empa mmetsoke pataolo. Dineo ha a batle ho pheha empa ha di tsholwa ke ena wa pele ka ha matsoho ke fako mmetso ona ke pataolo.

Seja monna ha se mo qete. Sello o jele nkile tjhelete ya ka ka botsotsi empa ha ke e tsotelle ho ba se ja monna ha se mo qete

Matlo ho tjha a mabapi. Ha monna moahisane wa ka a ne a hlokahetse ke ile ka mo thusa ka dijana tsa ka hobane matlo ho tjha a mabapi.

Moketa ho tsoswa o itekang. Le ho ja a ne a itlhophere jwalo Thabo o ile a ahela bana ba hae ntlo ya makwete, batho ba ile ba mo thusa ka masenke hoba moketa ho thuswa o itekang

Moketa kgomo o nonela tlhakong. Le hoja Thabo a nyetse motho ya batlileng a lekana le mme wa hae ka dilemo, madulakgotla a mo kgothaditse aka hore ho yena moketa kgomo o nonela tlhakong

Hlahlela le lla ka le leng. Thabiso ha a sebedisane le batho ba bang e ka ho ja o lebetse hore hlahlela le lla ka le leng, ha mathata a mo tshwereng o tla ba hopola.

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Lenanenetefatso

Ho bala tema e bohuwang Leq la 29

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Ditshwantsho
Dimakasine
Dikoranta

Tataiso ya titjhere

Ruta baithuti ba hao hore ditshwantsho di a bua. Ba bontshe hore bokgoni ba ho bala ditshwantsho ke ba bohlokwa mehleng ena. Dikarolong tse fapaneng tsa bophelo, ditshwantsho di behilwe ka sehloohong. Mefuteng e fapaneng ya dipapatso ho sebediswa ditshwantsho ho feta mantswe. Ka ditshwantsho re kenyelleditse dikhathunu le tse ding. Sebedisa mehlala eo o e kgethileng ka hloko hore o tlo ba bontsha seo o se bolelang ha o re di a bua. Manolla mehlala eno le bona ka phaposing. Ba bontshe le dintho tseo ba neng ba ka nahana hore ha se tsa bohlokwa ditshwantshong. Ba rute ho bala ditshwantsho! Laela baithuti ho hlahloba tema e bohuwang e pepesitweng Bukeng ya Moithuti e buang ka kgokahano ya mehla ya pele le ya sejwalejwale.

Menyetla e ekeditweng

Baithuti ba sa kgoneng

Baithuti ba fumanang bothata ba ho manolla tema tse bohuwang o ka ba kgethela ditshwantsho tse bonolo tse tsosang thahasello ya bona. Ba tataise ka dipotso tse itshetlehileng ditshwantshong tseo o ba nehileng tsona. Ba etsetse mohlala ka ho bala/manolla se le seng mme ho tloha moo, ba sebetse ba le bang feela wena o ntse o le teng. Eketsa mehlala ya bona mme o ba kgothalletse ho sebetsa ka dihlopha kapa ka bobedi ho e itseng.

Baithuti ba kgonang

Nehela baithuti ba kgonang ditshwantsho – tse boimanyana tse tla hlokang hore ba tebise dikelello tsa bona ha ba di manolla. Ho ntse ho le bohlokwa hore le bona ba sebetse ka dihlopha ditshwantshong tse itseng. Sena se tla thusa ba bang ho nka malebelwa ho ba bang.

Tekanyetsos

Tselo ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetsos	Disebediswa tsa Tekanyetsos
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Lenanenetefatso Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Dikarabo tsa baithuti ha di na ho tshwana ho latela kutlwiso ya bona ya seo ba se buhileng. Abela baithuti matshwao o shebile hore a na dikarabo tsa bona ke tse kgodisang na.
2. Le potsong ena dikarabo tsa bana ha di na ho tshwana ho latela ka moo ba tolokang setshwantsho sena ka teng.B a abele matshwao o shebile feela hore dikarabo tsa bona di a kgodisa kapa jwang.
3. Dikakanyo tsa baithuti le tsona di tla fapanha ho latela botoloki ba bona ba setshwantsho seo ba se bohileng
4. Ke eng se phoso ka ngwanana enwa?Amohela karabo e nngwe le e nngwe ha fela e kgodisa.
5. Dikarabo tsa bana di tla fapanha ba araba potso ena, di amohele ha di kgodisa.
6. Dikarabo tsa bana di tla fapanha ba araba potso ena, di amohele ha di kgodisa.

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Mopeleto Leq la 30

Hhalosetsa baithuti hore mopeleto ke tsela eo mantswe a bitswang/qapodiswang kapa a ngolwang ka yona hore puo e utlwisehe habonolo. Ho bohlokwa hore ha o peleta mantswe o sebedise tsebo ya melao le dipaterone tsa mopeleto ho peleta mantswe ka nepo. O lokela ho ela hloko le ho tseba mantswe a ngolwang a kopane le a ngolwang a sa kopana

jwaloka > jwalo ka. leheshane	Dineo o matha <i>jwalo</i> ka
phoofolo > phofolo. dikgwa	Tau ke <i>phofolo</i> ya
ngku > nku.	<i>Nku</i> ke <i>phofolo</i> e bonolo haholo
Ha holo > haholo	Bana ba rata metswalle ya bona <i>haholo</i>
Koma koma > komakoma	Bana ba rata ho <i>komakoma</i> ha ba sa atlehe

Ho ngola le ho nehelana

Mosebetsi wa 6: Ho ngola lengolo la kananelo Leq la 31

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Buka ya titjhere
Mehlodi yohle e lokelang

Tataiso ho titjhere

Ruta baithuti ho re mangolo a mefutafuta, ke a ngollwang mesebetsing, mebusong, mafapheng le mekgatlong ka ho fapanha yona, hob a radikgwebo le boramabenkele, a yang dikoranteng le dimakaisneng jwalo jwalo.

Hlalosetsa baithuti ba hao molemo kapa bohlokwa ba mofuta ona wa lengolo.

Ruta baithuti hore mofuteng ona wa lengolo o ananela se setle seo motho, batho kapa mokgatlo e ka bang o o etseditse sona.

Ba rute hore lengolo lena le ka nna la nka seboleho sa lengolo la semmuso kapa la nka seboleho sa lengolo la setswalle, sena se laolwa ke hore feela o ngolla mang.

Ha e le la setswalle, le tla ba le aterese ya mongodi feela empa ha le nka seboleho sa la kgwebo teng ba tla sebedisa diaterese tse pedi, ya mongodi le ya moamohedi/motho ya ngollwang.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Ha o sebetsa le baithuti bana o lokela ho ba le mamello, o esbetse le bona o iketlile o sa tata.

Ba tataise ka ho qala o ba ruta mohlolahlo wa mofuta ona wa lengolo pele o ntano kenya dintlhah tse lokelang mmeleng wa lengolo leo.

Hanyane ka hanyane o qalelle ho kenya dintlhah mmeleng wa lengolo.

Ba fe mosebetsi wa lengolo hore ba o etse ka dihlopha, ho tloha moo o ka ba fa hore ba o o etse ka bonngwe.

Baithuti ba kgonang

Neha baithuti bana dihlooho tse thatanyana ho ba phephetsa hore le bona ba se iphumane ba lahlehetswe ke thahasello/tjantjello.

O ka boela wa sebedisa baithuti bana hore ba thusen bana bao e kang ba hula ka thata

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Ruburiki

Ho ngola lengolo la kananelo Leq la 32

Hlokoma hore baithuti ha ba ngola lengolo lena ba latetse ditshebetso tsa ho ngola ebile ba ntse ba hopotse ho nngola ba latetse seboleho sa lengolo la setswalle. Lekola hore ba sebedisitse aterese e le nngwe. K.h.r. ya ya ngollwang dumedisa ka tsela e lokolohileng, ya batho ba tlwahelaneng bua ka tsela e lokolohileng empa e hlompha sebedisitse diratswana

Ba nehe mosebetsi o dibukeng tsa bona, ba o badisia ka hook pele ba ngola. Ba hopotse ka tshebetso ya ho ngola, le bama dintlhah mmoho.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Ruburiki

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Mefuta ya mabitso Leq la 32

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Buka ya titjhere

Mehlodi e meng e loketseng

Tataiso ho titjhere

Ruta baithuti hore mabitso ke mantswe a supang ntho e nngwe le e nngwe feela eo re e bonang, e tshwarehang(lejwe) kapa e sa tshwareheng(bokgopo)

Ruta baithuti ba hao hore mabitso ha a tshwane le dikarolo tse ding tsa puo ho latela seboleho sa ona le tshebediso ya ona.

Ruta baithuti mefuta e fapaneng ya mabitso.

Boela o ba rute seboleho sa mabitso.

Dikarabo tse lebelletsweng

Sthando, Ndaca, Papzo, Sesolo,Mabenkele, kwekwe,Mariha, dijase, bontate,bana diaparo, batho, jj.

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Lenanenetefatso	Ruburiki

Tekanyetso tsa kgaolo Leq la 33

Mahoketsi(mahokaetsi)

Rangwane o lema poone ka mehla ✓

Metswalle e binela morena pina ya setso ✓

Batswadi ba phehela bana dijo tsa motsheare ✓

Selepe se robophile mofeng ✓

Dikromo di kene masimong a koro ✓

jwang = **jwanng** ✓
ditokiso = **ditukiso** ✓

Mona o lokela ho sebedisa ruburiki ho lekanyetsa
mosebetsi wa baithuti

Mokgwa oo e ngotsweng ka ona: Ditaba re di utlwa
ho tswa ho mong a tsona ✓
E ka bapaleha sethaleng/sefaleng/kalaneng ✓
Molaetsa o fetiswa ka tshebediso ya
dibapadi/ditshwantshisi ✓
E ka bapaleha ka pela mokgopi wa batho ✓
E botshwa ke batho ba rupelletseng/kwetlisitseng
ho etsa jwalo ✓

Terama ya sethaleng = Ena e qapatswe ho bohuwa
le ho mamelwa ke mokgopi ha e bapala kalaneng ✓
Tearama yaseyale moyeng = Ena yona e reretswe ho
mamelwa. Seo e se hlokang ho momamedi ke ho
mamela le tshebediso ya monahano ohre motho a
ipopele setahwantsho sa moyo ka nseo a se
mametseng ✓
Tearama ya thelevishene = E qapetswe ho bohuwa le
ho mamelwa, empa yona e fapane le e reretsweng
sethaleng/kalaneng ✓

Setswalle se nepahetseng se thusa motho ho ithuta
mahlale a bophelo✓
*Sona se nepahetseng se thusa yena ho ithuta ona a
bona✓*

Dineo o ja nama✓
Yena o ja yona✓
Metswalle e a thusana kamehla✓
Yona e a thusana kamehla ✓
Sehl. 1 = yena ✓
Sehl. 6 = ona ✓
Sehl. 7 = sona ✓
Sehl. 9 = yona ✓
Lekgethi la mmala ✓
Ngwana e **mosweu** o hatuwe ke koloi ya molora
✓
Lekgethi la boleng ✓
Koloi e **ntle** e nyametse maobane bosiu✓
Lekgethi la palo/padi✓
Dikogomo **tsé hlano** di utswitswe ke mashodu✓

Mabitsobitso ✓
Mabitsokgopoloh ✓
Mabitsohohle ✓
Mabitsokgoboka ✓
Mabitsomararane/mabitsohokwa ✓
Sebopaho se kantle sa thothokiso ke sena seo ,otho
akopanang le sona hang feela ha a sheba thothokiso
ebile a sa tebisa maikutlo ha kalo. ✓✓
Sebopaho se kanhare sona ke sena seo motho a
kopanang le sona ha a shebisisa thothokiso ka
botebo a sa e tlodise mahlo feela.✓✓

Matshwao kaofela = [40]

Tjhebokakaretso ya kgaolo:

Hore motho a tle a kgone ho iphedisa, a phedise ba lelapa la hae le ho ntshetsa na ha ya habo le moruo wa yona pele, o lokela ho sebetsa ho fihlella seo. Mesebetsi eo motho a ka e sebetsang ho fihlella sena ke e fapafapaneng empa le ha hole jwalo e a neheletsana. Taba e bohlokwa ke hore batho ba sebetsang mesebetsi e fapaneng ba a hlokanan bophelong. Hopola hore hlahlela le lla ka le leng, etswe noka e tlatswa ke dinokana.

Kgaolong ena o tla ithuta bokgoni bo latelang:

Beke ya – 5 – 6: Melemo/Bohlokwa ba bokgoni	
Ho mamela le Ho bua	Ho bala le Ho boha
<ul style="list-style-type: none"> Ho mamela puisano ya dayaloko pakeng tsa mmuelli/akgente le tlelaente Ho etsa bonketsisane ba kgokahano ya molomo 	<ul style="list-style-type: none"> Ho bala kontraka pakeng tsa morekisi le moreki Dithothokiso Bala/sheba kontraka bakeng sa ho e utlisisa
Beke ya 7 – 8: Ho kgetha mesebetsi	
Ho mamela le Ho bua	Ho bala le Ho boha
<ul style="list-style-type: none"> Tekokutlisiso e mamelwang(dayaloko) Puo e sa hlaphiswang 	<ul style="list-style-type: none"> Ditema tsa dingolwa palekgutshwe Dithothokiso Tekokutlisiso ya ho bala.
Ho ngola Ho nehelana	Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo
<ul style="list-style-type: none"> Tema ya kgokahano (Moqoqo phetelo) Ho ngola moqoqo 	<ul style="list-style-type: none"> Maetsi Puo sebui le puopehelo Matshwao a puo

Beke ya 5 - 6:

Melemo/Bohlokwa ba bokgoni

Ho mamela le ho bua

Mosebetsi wa 1: Ho mamela dayaloko pakeng tsa mmuelli/akgente le tlelaente Leq la 35

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Mehlodi e fapaneng e loketseng

Tataiso ho titjhere

Ruta baithuti bohlokwa ba ho mamela. Ho mamela ha ba ballwa, ha ba fuwa ditaelo, ditshupiso, ba le

puisanong, moqoqong le ha ba mametse tlhahisolededing e itseng.

Fumana mehlala e metle e tla etsa hore ba utlisise. Hangata mehlala e loketseng ke e buang ka dintho/diketsahalo tsa nnene. Hlalosetsa baithuti hore ho bohlokwa ho tseba le ho utlisisa ho etsa dayaloko, ebile ho bohlokwa hore motho a utlisise dikateng tsa yona, ho dihlompha le ho ikamahanya le tsona. Ruta baithuti hore ho mamela ke tshebetso. Hatella mehato ya bohlokwa tshebetsong ya ho mamela jwalo ka ha e hlaha bukeng ya bona e leng:

- Pele ho ho mamela
- Nakong ya ho mamela
- Ka mora ho mamela.

Ruta baithuti molemo wa mohato o o mong le o mong. O se ke wa ba ruta feela empa o be o etse

bonnete ba hore ba sebedisa mehato ena ka tshwanelo.

Ba mamele tema eo titjhere a tla e bala, ebe ba araba dipotso kamora moo.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

- Amohela hore kutlwisiso ya bona ha e tshwane le ya ba bang.
- O se ke wa ba tatisa o tsamaye le bona ho latela kutlwisiso ya bona.
- Ba fe sebaka sa ho tjhorisabokgoni bona ba ho mamela hore ba tle ba kgone ho nehelana ka puisano ha bo bebe.
- Eketsa mehlala eo o ba rutang ka yona. Mehlala ya nnete e hlakisa taba haholo ho feta.
- O ka sebedisa baithuti ba utlwisisang kapele ho thusa bana. Hopola hore ka dinako tse ding e ka

nna ya ba wena tshitiso hore baithuti ba utlwisisi dintlha tse itseng.

Baithuti ba kgonang

- Ba fe mosebetsi ho sebetsa ka dihlopha.
- Ba laele ho mamela le ho etsa puisano ka dihlooho tse thatanyana ka sepheo sa ho ba phephetsa/qholotsa hore ba se lahlehelwe ke thasello

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

E re baithuti ba mamele tema ena ya dayaloko ha ba qeta o ba laele ho etsa mosebetsi o hlahang dibukeng tsa bona (ho araba dipotso). O balle baithuti ditaba tsena tse ka tlase tse leleklang dayaloko ena eo ba tlang ho e mamela.

Kamohelo o sa tswa amohuwa koloi ke banka e mo thusitseng ho e reka, lebaka ke hore hoba mohatsae a hlokahale o ile a tlodisa dikgwedi tse tharo a sa lefe, bothata ba hae ke hore o se a iphumana a lokela ho jara boikarabelo ba tsohle tse batlang tjhelete moo lapeng la hae, mme sena se a mo imela. Mamela puisano ya hae ya mohala moo a kopang akgente/mmuelli wa hae ho kena dipakeng.

Madiphatleng: (O arababa mohala o llang) Kgotsa, ke Madiphatleng e be nka o thusa ka eng?

Kamohelo: (O utlwahala a ngongorehile) Dumela ntate Madiphatleng o bua le Kamohelo, e mong wa ditlelaente tsa hao mona Maboloka.

Madiphatleng: Ke a leboha ntate Kamohelo, e be nka o thusa ka eng ngwaneso?

Kamohelo: Banka eo ke rekileng koloi ho yona e nkile koloi ya ka kajeno, ba lla ka hore ke robile selekane hobane ke qetile nako ke sa lefe.

Madiphatleng: O qetile nako e kae o sa lefe ntate?

Kamohelo: Hao ntate, ke dikgwedinyana tse tharo feela empa batho bana ba se ntswepetse mahlo eka ke nako e telele.

Madiphatleng: Empa haeba o fela o fetisitse dikgwedi tse tharo o entse phoso ya tonanahadi ntate. Ho latela konteraka ya thekiso ya makoloi, ha o ka qeta nako e kalo o sa lefa, ba loketse ho e nka.

Kamohelo: Jwale taba eno eo o e buang e n tjha ditsebeng tsa ka. Ha hona motho ya kileng a ntjwetsa ka konteraka eno. Hoja ba mamela mathata a ka pele, ke ne ke tla re ke a utlwa!

Madiphatleng: Eu, ha ba o badisa yona pele o e saena? Le ha ho le jwalo, molao o re wena moreki ha o na le mathata o lokela ho bolella motho eo o nang le mokitlane le yena, e seng yena a tle ho wena.

- Kamohelo: (Ka bohale) Bona wena monna, ke o lefa hore o nthuse ha ke le mathateng, e seng hore o be lehlakoreng la batlatlapi ba ka...
- Madiphatleng: (O mo kena hanong) Marumo fatshe ntate boo, ha hona kamoo nka emelang bahanyapetsi ka teng. Ke mpa ke leka ho o bontsha feela hore mona teng re tshwere tau ka ditlena. Na ba o badisitse le ho o hlalosetsa konteraka pele?
- Kamohelo: Tlohela, re se re tla bona teng, empa nna monna o se o mpelaetsa!

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Baithuti ba tla fana ka dikarabo tse fapaneng, di amohele ha fela o utlwa di kgodisa.
2. Dikarabo ha mmoho le mehlala ya baithuti e tla fapan, ba abele matshwao ha fela dikarabo tsa bona di kgodisa.
3. Moithuti ka mong o tla fana ka karolo eo ho yona a nahanang hore lenseswe le ileng la phahama kapa la theoha teng. Amohela dikarabo tseo tsa baithuti kaofela ha fela o utlwa di kgodisa.
4. Ee, hobnae mona ho bua motho le akgente ya hae mabapi le mokitlane oo a sa o lefellang o bileng o susumeditse hore koloi ya hae e nkuwe.
5. O halefisitswe ke hobane a ne a se a belaela hore akgente ya hae e dumellana le batho bao a nahanang hore ba a mo tlatlapa.
6. Dikarabo tsa baithuti ha di na ho tshwana, abela baithuti matshwao ha fela dikarabo tsa bona e le tse kgodisang.
7. Maikutlo a baithuti a tla fapan, empa se bohlokwa ke hore dikarabo mmoho le mabaka a bona e be tse kgodisang.

Ho etsa bonketsisane ba kgokahano pakeng tsa moreki le morekisi

- Ruta baithuti ba hao hore bokgoni bona bo itshetlehile haholo hodima bokgoni ba ho mamela.
- Pele baithuti ba etsa bonketsisane bona o lokela hoba ruta dintlha tsa bohlokwa ha batho ba bua jwaloka ha di hlaha bukeng tsa bona. Mohl. puo, tshebediso ya ditho tsa mmele, sehalo jj.
- Ba thuse ho tjhorisa bokgoni bona ka ha ha se bokgoni boo motho a ka bo tsebang ka nako le motsotso feela.

Dikarabo tse lebelletsweng

Ha baithuti ba nehelana ka dayaloko o lokela ho lekanyetsa mosebetsi wa bona (baithuti) o shebile dintlha tse latelang:

1. Mofuta wa puo le tshebediso ya yona

2. A na baithuti ba hao ba ne ba fetofetola lenseswe ho latela ka moo dayaloko e leng ka teng. Mohl. Ho botsa potso, ho makala, ho halefa, ho supa boikokobetso jj.
3. Lekola hore ha baithuti ba ntse ba buisana na tsela ya puisano e tobile ba e mametseng (baamohedi).
4. O lokela ho lekola hore baithuti ba sebedisitse puo ya mmele ka tsela e sitisang hore baithuti ba bang ba mamedisise kapa e hlile e thusa ho matlafatsa kutlwisiso na.

O ka nna wa ithusa ka ho sebedisa sekala sena bakeng sa ho lekanyetsa mosebetsi wa baithuti:

Dintlha tse lekolwang	Matshwao	Matshwao a moithuti
Ebe Moithuti o:		
• sebedisitse mofuta o fe wa puo ?	4	
• a na baithuti ba fetofetola lenseswe ho latela matshwao a puo le ditaba tsa dayaloko?	2	
• fana ka dayaloko e tobile baamohedi ba yona?	2	
• sebedisa puo ya mmele ho matlafatsa kutlwisiso?	2	
Matshwao kaofela	10	

Dibopeho le Melemo ya Tshebediso ya Puo

Makopanyi Leq la 37

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Kwahollopuo

Dimakasine le dikoranta.

Tataiso ho titjhore

Ruta baithuti ba hao ka botebo hore makopanyi ke eng. Ba bontshe hape hore ho baneng ha ho thwe lekopanyi le kopanya dipolelo ho bopa polelo e le nngwe. Ruta baithuti mefuta e fapaneng ya

makopanyi jwalo ka ha e hlahella dibukeng tsa bona. Elellwa hore lenane leno ka mokopanyi o ka nna wa le eketsa ka a mang ao o a tsebang.

Dikarabo tse lebelletsweng

Kajeno ha ho tshwane le maobane, banna le basadi ba na le tokelo ya ho sebetsa mosebetsi oo ba o ratang. Mesebetsi e ka mefuta ho itswela ho motho **hore** o kgetha o feng. Batho ba bang ba halala basadi **hobane** ba na le mangolo le bokgoni ba mesebetsi e fapaneng. Boramolao le matijhere ba utlwana haholo, mohlomong lebaka ke **hobane/hore** boramolao ba butswe mahlo ke matitjhere. Mesebetsi e tla hlaha **empa** motho o kene sekolo. Bana ba hana sekolo **athe/hoja/empa** mesebetsi e meng e batla barutehi

Ho bala le ho boha

Mosebetsi wa 2: Ho bala kontrakapakeng tsa morekisi le moreki

Leq la 37

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Dibukagakollo tse ding
Mehlodi e meng e loketseng

Tataiso ho titjhere

O lokela hore o hle o qale ka ho hlokomedisa baithuti hore tema e nngwe le e nngwe e na le sebopoho sa yona se ikgethang. Ruta baithuti hore hang feela ha konteraka e se e saenetswe e se e tlama bao ba e saenetseng, ka hona ho roba setlamo seo ke phosohadi e kgolo.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

- Amohela hore kutlwisiso ya baithuti ya ditaba tse fapaneng e tla dula e sa tshwane ka dinako tsohle ho latela bokgoni ba bona.
- Pele o ba ruta makopanyi qala pele o ba bontshe hore polelo e boptjwa jwang/ka eng.
- Iphe nako o tataise baithuti bana o iketlile o ba bontshe hore makopanyi a kopanya dipolelo jwang. Sena o ka se etsa ka dipolelonyana tse bonolo hore ba se ferekane.
- Sedilella thuto ena ka ho fa baithuti mehlala e mengata bakeng sa ho bopa kutlwisiso e tebileng.

Baithuti ba kgonang

- Mohlomong o se o kile wa nna wa lemoha hore baithuti ba mofuta ona ba phakisa ba lahlehelwa ke mamello ha ba sa fuwe mosebetsi o ba qholotsang/phephetsang
- Neha baithuti bana dipolelo tse tshopodinyana/tse batlang hore ba nahane ka thatanyana pele ba ka fumana dikarabo tsa tsona.
- Moo ho hlokahalang teng o ka ba wa ba sebedisa ho thusa baithuti ba sa kgoneng.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	ruburiki

Dikarabo tse lebelletsweng

- Dikarabo tsa baithuti di tla fapania, ba abele matshwao ho latela dikarabo tseo ba nehelaneng ka tsona ka bomong.
- Dikarabo tsa baithuti di tla fapania
- Kontraka e pakeng tsa batho ba ba bedi kapa dihlopha. E ka ba lehlakore le rekisang le le rekang
- E mabapi le maemo a bopaki kapa setlamo sa tumellano e itseng
- E na le sebaka bakeng sa lebitso la ya dumelang, ya nkang kontraka le dipaki.
- E na le moo batho bohle ba amehang ba lokelang ho saena teng.
- E boetse e na le sebaka sa letsatsi la ho saenwa ha yona.
- Maikutlo a baithuti a tla fapania, ka hoo ba abele motshwao bakeng sa dikarabo tsa bona ebang di kgodisa.

Thothokiso Leq la 39

Disebediswa
Dibuka tsa baithuti
Dingolwa tsa dithothokiso

Tataiso ho titjhere

Ka ha baithuti ba se ba kile ba rutwa makgetha a thothokiso ka botebo kgaolong le mosebetsing o fetileng, thuto ena e se e tla ba ya poeletso/boikgopotso feela ho lelekella ho araba dipotso tse thehilweng thothokison.

Boela o hopotse baithuti hore thothokiso e na le sebopoho se kantle le se ka hare.

Ba hopotse dintlha tse fumanwang sebopohong se ka ntle sa thothokiso .tse jwalo ka: melathothokiso, puo ya bonono, mookotaba, molaetsa jj. Ha mmoho le tse fumanwang sebopohong se ka hare sa thothokiso tse jwalo ka: dikapuo, karaburetso, raeme, morethetho jj.

Ha o se o qetile ho etsa mosebetsi ona wa boikgopotso le baithuti laela baithuti ho bala thothokiso e dibukeng tsa bona le ho araba dipotso jwalo ka ha ba laetswe.

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Dikarabo tsa baithuti di tla fapania
2. Baithuti ba tla hlwaya mela e fapaneng e raemang.

Mohl. 1 kgona

2 mawelana

3. Molathothokiso **10** = karaburetso ya pono
11 = karaburetso ya pono
12 = karaburetso ya pono
4. Ke morethetho o iketileng hobane ho sebedisitswe lebitsohokwa mme le katlide morethetho wa molathothokiso ka lebaka la hore le le telele.
5. Ke serello/tshwantshiso.
6. Dikakaretso tsa baithuti di tla fapania

Dibopoho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Maetsi Leq la 40

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Tataiso ho titjhere

Ruta baithuti hore leetsi ke lenseswe le leng le le leng le bontshang ketso polelong.

Sena o ka se etsa ka ho fa baithtuti dipolelo e be o qolla leetsi dipolelong tseo.

Ruta baithuti ka botebo sebopoho sa maetsi dihlopheng tse fapaneng tsa mabitso jwalo ka ha a hlahella dibukeng tsa bona.

Ba rute hape hore maetsi a mang a hloka hoba le moetsuwa athe a mang ha a hloke ho ba le moetsuwa.

Hatella se boletsweng ka hodimo ka ho nehela baithuti mehlala e mengata ya mefuta ena e boletsweng ka hodimo ya maets, pele o ba neha mosebetsi.

Ho matlafatsa le hona ho lekola kutlwisiso ya baithtuti, ba laele ho fana ka mehlala ya bona ho ekeletsa ho eo o ba fileng yona.

Dikarabo tse lebelletsweng

- Dikarabo tsa baithuti ha di nah o tshwana, moithuti ka mong o tla qolla maetsi a bonwang ke ena moo thothokisong

Ho ngola le ho nehelana

Mosebetsi wa 3: Ho ngola tema ya kgonahaki Pehelo Leq la 41

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Mehloli e meng e loketseng

Dikoranta; dimakasine

Tataiso ho titjhere

Qala ka ho ruta baithuti hore pehelo ke mofuta wa tema o ngolwang kamora se ileng sa etswa kapa ho tlalewa ka ketsahalo e itseng e ileng ya bonwa ka mahlo.

Ruta baithuti sebopoho le setaele sa raporoto le dintlha tsa bohlokwa tse lokelang ho elwa hloko ha e ralwa. Sheba dintla tsena hona bukeng ya baithuti.

Ruta baithuti hape hore Tlaleho e lokela ho ba kgutshwane, empa e fupare dintlha kaofela.

Ba rute hore ba hlokomele ho hlaisa dintlha tsa bohlokwa feela, mme sehalo e be se loketseng bongodi ba semmuso.

Ruta baithuti ditshebetso tsa ho ngola tse lokelang ho latelwa ha ho ngolwa. Ba rute tsona jwalo ka ha di hlaha dibukeng tsa bona.

Tekanyetso

Tselo ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Ruburiki

Dikarabo tse lebelletsweng

Ho latela taelo, baithuti ba tla ngola pehelo mabapi le ho se utlwane ha akgente le tlelaente. Iketssetse ruburiki eo o tlang ho e sebedisa ho lekanyetsa mosebetsi ona wa baithuti. Hlokomele hore rubruriki ya hao e kenyelletse dintho tsohle tsa bohlokwa tse amanang le sebopoho le dikahare tsa pehelo/tlaleho, puo le setaele, tsepamo sehloohong le dintlha tse ding jwalo ka ha di totobaditswe mohlaleng oo ba o fuweng dibukeng tsa bona

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Makgathe Leq la 43

Disebediswa

Buka ya moithuti

Tataiso ho titjhere

Qala ka ho hlaosetsa baithuti hore **makgathe** ke sebopoho seo leetsi le leng ho sona polelong ka nako e itseng.

Hlokomedisa baithuti hore lona leetsi lena le ka sebetsa makgatheng a fapaneng polelong mme le ka sebeiswa temekisong ya tatolo kapa ya tumelo.

Bontsha baithuti ka ho sebedisa mehlala hore ketso e tshwanang e ka etswa hona jwale, nako e tllang kapa,e fetileng kapa e be e se e phethahetse.

Ba laele ho lekola mehlala e hlahang bukeng ya moithuti.O ka fana ka mehlala e meng hape ho matlafatsa kutlwisiso ya bona(baithuti)

Dikarabo tse lebelletsweng

- i. Lekgathe letlang
- ii. Lekgathe lephethi
- iii. Lekgathe lejwale.

Beke ya 7 - 8:

Ho kgetha mesebetsi

Ho mamela le ho bua

Mosebetsi wa 4: Tekokutlwisiso e mamelwang (dayaloko) Leq la 44

Disebediswa

Buka ya Titjhere

Buka ya Moithuti

Mehloli e meng e lokelang.

Tataiso ho titjhere

Qala ka ho ruta baithuit hore dayaloko ke tema e ngolwang ho bontsha puisano e teng pakeng tsa batho ba babedi.

Ba bontshe hore dayaloko e ka puisano tlwaelehileng pakeng tsa batho ha ba tshohla taba e itseng, ha ka ho le leng e ka ba puisano e hlophiseditsweng morero o itseng

Ruta baithuti hore ditaba tsa puisano di kenywa ka hara maqotsi (“...”)

Ruta baithuti hore lebitso la sebui le lokela ho ngolwa ka letsohong le letshehadi la leqephe, le bile

le latelwa ke letshwao la kgutlopedi. (jk. Tshiame Mopeli : ...)

Hatella hore baithuti ba tsebe hore sengodi se setjha se tla bua se ngolwa moleng o motjha.

Bontsha baithuti hore ba ka fana ka tlhaloso ya tlatsetso pele ba ka ngola ditaba tsa sebui dayalokong **Mohl.** (Ka bohale)...

Ba hlokomedise hore polelo e nngwe le e nngwe e lokela ho ba karabelo ya e sa tswa buuwa.

Ruta baithuti hore ba tbole mola pakeng tsa dibui.

Bontsha baithtuti hore puo le setaele di itshetlehile kamanong e teng pakeng tsa tsa ditho tse buisanang mmoho esita le ho seholooha ha mmoho le puisano ka dipolelong

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

- Amohela hore kutlwisiso ya bona ha e tshwane le ya ba bang.
- O se ke wa ba tatisa o tsamaye le bona ho latela kutlwisiso ya bona.
- Ba fe sebaka sa ho tjhorisa bokgoni bona ba ho mamela hore ba tle ba kgone ho nehelana ka puisano ha bo bebe.
- Eketsa mehlala eo o ba rutang ka yona. Mehlala ya nnete e hlakisa taba haholo ho feta.
- O ka sebedisa baithuti ba utlwisisang kapele ho thusa bana. Hopola hore ka dinako tse ding e ka nna ya ba wena tshitiso hore baithuti ba utlwisise dintlha tse itseng.

Baithuti ba kgonang

- Ba fe mosebetsi ho sebetsa ka dihlopha
- Ba laele ho mamela le ho etsa puisano ka dihlooho tse thatanyana ka sepheo sa ho ba phephetsa/qholotsa hore ba se lahlehelwe ke thasello.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

Mamedisa baithuti tema ena ya Dayaloko ha ba qeta o ba laele ho etsa mosebetsi o hlahang dibukeng tsa bona(ho arab a dipotso) O balle baithuti ditaba tsena tse ka tlase tse lelekelang Dayaloko ena eo ba tllang ho e mamela.

Mohlala wa dayaloko

Mamedisa baithuti temakutlwiso ena ya Dayaloko o ntano ba laela ho araba dipotso jwalo ka ha di botsitswe bukeng tsa bona.

Puisano e mabapi le kgetho ya mesebetsi le bohlokwa ba kgetho e jwalo pakeng tsa Dilahlwane

le Dineo bao e leng baithuti sekolong se phahameng sa Dipelaneng (Ba tseleng ho ya lapeng ha sekolo se qeta ho tswa) Sebedisa batho ba ka bang babedi ho o thusa ho balla baithuti tema ena. Mosebetsi ona o reretswe ho utlwisa/mamedisa baithuti ka moo dayaloko e ka tsamaiswang ka teng

Dilahlwane:	Kajeno motho o kgathetse, ke ntja ya selahlwa le boyo feela!
Dineo:	Mosebetsi wa sehlopha sena o mongata haholo, empa ke a rata hoba jwale mona motho o lokela hore o hle o kgethe dithuto tse nepanang le lekala leo o le batlang hantle.
Dilahlwane:	Ke nnete wa thaka, ha o sa etse kgetho e nepahetseng e sa le jwale, o tla llela motsots o se fariki.
Dineo:	Nna ha jwale ke sa tarakane hlooho ha ke e so tsebe hore ke kgethe lekala lefe ngwaneso.
Dilahlwane:	(O a bonya) Ke ne ke hle ka kgetha mohla ke neng ke pasa keretjhe kwana. Ka hla ka ipolella hore mohla ke holang teng ke batla ho bitswa ngaka Mosia.
Dineo:	(O dumela ka lekgonono) Empa pele o etsa kgetho ya mofuta ona o lokela ho imamela hantle, o botse le ho bao ba kileng ba feta mono. Hopola tsela e botswa ho batsamai!
Dilahlwane:	Mono teng o opile kgomo lenaka wa thaka. Ha motho o ka kgetha lekala le fosahetseng e sa le jwale o tla ikwahlaya bophelo bohole ba hao. O hopole motho o phela hang feela ngvana mme.
Dineo:	Titjhore Molakeng le yena o ne a ntse a re kgothaletsa ho bala tataiso eo a re fileng yona mabapi le kgetho ya lekala la mosebetsi. Ke batla re ke re tlo e shebisana taba ena le batswadi ba ka mantsiboya.
Dilahlwane:	Ke qeto e ntle haholo eno mannyeo. Hopola hore letshwele le beta poho.
Dineo:	Ee, noka e tlatswa ke dinokana!

Dikarabo tse lebelletsweng

1. E mabapi le kgetho ya lekala la mosebetsi.
2. Dibui ha di kenane hanong di nehelana sebaka sa ho bua.
3. Ya arabang e mong o ntshetsa seoh o ntseng ho buisanwa ka sona pele, ha a qale ditaba tse ding di sele.
4. Mohla a neng a pasa keretjhe.
5. Ke ya hore motho a hle a kgethe dithuto tse nepaneg le lekala leo a le rata e sa le nako.
6.
 - (a) Ntho e senang molemo.
 - (b) Dintho tseo o sa di tsebeng o lokela ho di botsa hob a se kileng ba feta ho tsona.
 - (c) Katleho ya motho e itshwthile ho batho ba bang.
7. Dikgutsufatso tsa baithuti ha di na ho tshwana, moithuit ka mong o tla kgutsufatso ho latela kutlwiso ya hae.

Puo e sa hlophiswang Leq la 46

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Buka ya Titjhore
Inthanete thelevishene

Tataiso ho titjhore

- Ruta baithuti ho mamedisa hantle seo ba lokelang ho bua ka sona kapa ho se arabela
- Ba rute ho lelekela le ho qetela taba (seo o buang ka sona) tsa bona ka sefutho – ka ho hlahisa mehopolo le dintlha tse hlakileng hantle
- Ruta baithuti ba hao ho tadima batho bao a buang le bona (a se tadime fatshe, leboteng kapa hodimo)
- Hatella ho bona hore kamehla ba tsepame ho seo hodima seo ba lokelang ho bua ka sona feela (haeba ba etsa mohlala, ba o etse, empa ba kgutlele ntlhakgolong eo ba buang ka yona)
- Ba rute ho hlahisa lenseswe la bona ka kutlwahalo (ba utlwahale), mme ba se tsamaye ba kwenya mantswe

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng:

- Sebetsana le baithuti bana ba le bang. Baithuti bana e ka nna ya ba ba sokodiswa ke taba ya mehlala e haellang kapa dihlooho tse thata ho ka etsa puo ka tsona
- Matlafatsa kutlwisiso ya bona ka ho ba nehela mehlala e mmalwana eo ba ka imamellang le ho bua ka yona

Baithuti ba kgonang:

- Ba mamedise puo tse ding tse thtatanyana ho ba fa phephetso le ho ngoka tjantjello ya bona
- O ka ba fa mosebetsi wa ho buisana dihlopheng kapa ya ba wa motho ka mong.
- Ba fe dihlooho tse thatanyana ho bua ka tsona.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Ka titjhere	Eo e seng ya mmuso	Ruburiki

Dikarabo tse lebelletsweng

Ha ba se ba ithutile dintlha tsena tse ka hodimo, o ba emise ka bonngwe, mme o ba fe dihlooho tseo ba tla lokela ho bua ka tsona ka bonngwe (puo e sa hlophishwang). Haeba ho na le seo ba sa se utlwisiseng ka thuto ena, o ba thus. Rala ruburiki eo o tleng ho lekanyetsa mosebetsi wa baithuti ka yona.

Dibopeho le Mela ya Tshebediso ya Puo

Puosebui Leq la 46

Dikarabo tse lebelletsweng

- Dineo a re noka e tlatswa ke dinokana
- Dineo o re ha o etsa kgetho ya lekala la mosebetsi o lokela ho imamela hantle
- Dilahlwane o re letshwele le beta poho
- Dineo a re ha o etsa kgetho e fosahetseng o tla llela motsotso o se fariki

Ho bala le ho boha

Mosebetsi wa 5: Ho bala palekgutshwe Leq la 47

Palekgutshwe

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Dibukakgakollo tse ding.

Tataiso ho titjhere

Titjhere a hle qale ka ho hlokomedisa baithuti hore tema e nngwe le e nngwe e na le sebopetho sa yona. Ba hlokomediswe hore kamehla ha ba qeta ho bala tema bahle ba e le hloko sebopetho sa yona. Ka tsela ena kutlwisiso ya tema e tla ba bonolo ho bona.

- Hlokomediswe baithuti hore sepheo sa thuto ena ke ho ba ruta phapang e teng pakeng tsa tema ena (palekgutshwe) le ditema tse ding.
- Ruta baithtuti ho hlahisa dintlha tsa sebopetho sa tema. ena(palekgutshwe) le kamoo se ikgethang ho sa tema tse ding.
- Ruta baithuti mareo/mabitso a sebediswang palekgutshweng le kamoo palekgutshwe e ka manollwang kateng.
- Le thutong ena ho boetse ho bohlokwa ho ruta baithuti ditshebetso le mawa a ho bala jwalo ka ha a hlahella dibukeng tsa bona.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	memorandamo

Laela baithuti ho ikgopotsa tse latelang

Ditshebetso tsa ho bala le mawa a ho bala:

Ba boeletse dintlha tsena tsa ditshebetso tsa ho bala tseo ba ithutileng tsona ka botebo kgaolong e fetileng.

- Makgetha a palekgutshwe a o ba ithutileng ona kgaolong ya 1 bekeng ya 3-4. A boeletse o a ikgopotse. Ona e ne e le ana: **Tikoloho, baphetwa, kgohlano, poloto, mookotaba.**

Ha ba se ba qetile ho etsa dipoeletso tseo ka bottlalo, ba laele ho bala palekgutshwe ena ba inotshi ba nto araba dipotso jwalo ka ha ba laetswe. (Ba hopotse hore ha ba bala ba sebedise mawa le ditshebetso tsa ho bala tseo ba di rutuweng pejana) Mosebetsi wa ho araba dipotso tsena ba ka o etsa ka kopanelo kapa ka bonngwe.

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Baithuti ba tla fana ka dithuto tse fapaneng tseo ba ikgoletseng tsona ha ba bala palekgutshwe eno.
2. Bongka, botitjhere, bobuelli, booki jj.

3. Motseng wa Poelong mane Qwaqwa ha morena Setsoto.
4. Mothusi wa laeboraring o ne a sa batle ho ba thusa a re ba fihlile ka nako ya hae ya dijo.
5. Dikarabo tsa baithuti di tla fapania
6. Dikarabo tsa baithuti mabapi le kgetho ya mookotaba di tla fapania
7. Le mona dikarabo tsa baithuti di tla fapania.

Thothokiso Leq la 48

Disebediswa

- Buka ya Moithuti
- Mehodi e fapaneng ya manollo ya dithothokiso.
- Buka ya dithothokiso.

Tataiso ya titjhere

Thuto ena e reretswe ho ruta baithuti ditsela tse nepahetseng, tseo ba lokelang ho di latela ha ba ithuta ho manolla dithothokiso. Ho mokgwa oo thothokiso ke balwang ka wona, o bohlokwa kutlwisisong ya thothokiso. Shebisa mehato ena hantle o tle o ikatetse le wena. Taba e sitisang baithuti ho utlwisia le ho etsa mosebetsi ona ka tshwanelo ke hobane matitjhere a na le ho ba foqa dihlomo tse ngata tsa ho manolla thothokiso ka nako e le nngwe, ho bohlokwa ho ba ruta tsona hanyane ka hanyane. Ntho e nngwe e etsang hore baithuti ba se sebetsen hantle manollong ya dithothokiso, ke mokgwa oo re ba rutang dithothokiso ka wona. Tsitlallela mekgweng ena e totobaditsweng thutong ena. O tle o se o hlophisitse thothokiso eo le tla e sebedisa ho latela mehato e kgothalleditsweng mona.

O ka nna wa tlatselletsa mekgwa ena ka e meng eo le wena e ka beng o a e tseba.

Nakong eo o rutang baithuti bonono ba thothokiso, ba rute tlhaloso ya makgabane/bonono/bokgabo ba bothothokisi ka bong. mela e seng mekae feela ho bo bontsha tshebetson. Ha ba se ba bo utlwisia o ka qala ho ba ruta bona bo se sebedisitswe ka hara thothokiso o be o toboketse molemo/bohlokwa ba bona molathothokisong kapa thothokisong ka kakaretso.

Hatella mehato ena e latelang:

Mehato ya bohlokwa ha o ithuta thothokiso:

- Tseba mofuta wa thothokiso
- Tseba hore thothokiso ena le dibopeho tse pedi e leng se kahare le se kantle le hore dibopeho tsena di pheisa jwang ho bebofatseng kutlwisiso ya thothokiso

- Tseba seo thothokiso e buang ka sona mme o kgone ho se qoqela e mong, jwalo feela ka ha o ka etsa mofuteng o mong wa sengolwa. Mohatong ona ho hlokeha kutlwisiso e phethahetseng ya thothokiso.
- Tseba bokgabo kapa bonono ba bothothokisi bo sebedisitsweng thothokisong eo. Ka mantswe a mang mona ho buuwa ka dihlomo/dibetsa tsa thothokiso tse kang, phetapheto, tloheloo, kgefutsohare, molamotjetje, raeme, mekgabiso puo jj.
- Tseba bohlokwa ba dihlomo tsena melathothokisong eo di sebedisitsweng ho yona. Ka mantswe a mang o kgone bo hhalosa hore di sebedisitswe ka sepheo sefe moo thothokisong.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Manollo ya dithothokiso e hloka mamello hobane e batla bokgoni bo itseng ho baithuti! E hloka kutlwisiso le bokgoni bo phahameng. Ka hoo he, mamella baithuti ba diehang ho utlwisia. Ba thuse tjena:

- Qala pele ka ho ruta baithuti dihlomo/ bokgabo ba bothothokisi ka ho sebedisa mola kapa melana e ka bang mmedi feela, ho fihlela ba bo utlwisia hantle. Tshebetso ena e batla nako le mamello, ha se ntho ya mmotsotsotso feela
- Kgetha dithothokiso tse bonolo mme o ba tataise ka tsona.
- Ka thothokiso tseo tse bonolo, ba rute ho nahana ka bobatsi. Thothokiso di hloka hore baithuti ba dumelle dikelello tsa bona ho nama.
- Ba rute ho tshehetso seo ba se buang/dikarabo tsa bona ka ditaba tse fumanwang ditemathothokisong /thothokisong.

Baithuti ba kgonang

- Ba fe mosebetsi wa ho manolla dihlopheng tsa bona ka bo mong.
- Ba kgethele dithothokiso tse thatanyana ho ba qholotsa/phephetsa.

Tekanyetsos

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetsos	Disebediswa tsa Tekanyetsos
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

Baithuti ba tla nehelana ka dikarabo/manollo e sa tshwaneng. Abela moithuti ka mong matshwao ho latela ka moo a tla beng a manollotse thothokiso ka teng. O hopole hore baithuti ha ba manolla thothokiso ba lokela ho fana ka bokgabo/bonono hammoho le bohlokwa/molemo wa bona molathothokisong kapa temathothokisong.

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Matshwao a puo Leq la 50

Tataiso ho titjhere

Bontsha baithuti hore polelo kapa tema e tle e balehe ha bonolo e ho tlameha hore ho sebediswe matshwao a puo

Ruta baithuti matshwao a a fapneng a puo le mesebetsi e fapaneng ya ona. Etsa sena o ntse o bile o a sebedisa dipolelong tse fapaneng

Ba bontshe hore matshwao a puo ke dihlomo tseo ka tsona polelo e hlilosang se sa utlisiseheng ha bobobe le ha bonolo ka tsona

Disebediswa

Buka ya Titjhere

Buka ya Moithuti

Dikarabo tse lebelletsweng

Dikarabo/ditema tsa baithuti tsa boqapelo ha di na ho tshwana, ka hona o tla abela baithuti matshwao ho latela tshebediso ya bona ya matshwao ditemeng tseo tsa bona tsa boiqapelo.

Ho ngola le ho nehelana

Mosebetsi wa 6: Moqoqo wa tlhaloso Leq la 51

Disebediswa

Buka ya Titjhere

Buka ya Moithuti

Mehlodi e meng e lokelang

Tataiso ho titjhere

Moqoqo o hlilosang, ho hliloswa ho hong ho itseng ka sepheo sa ho neha mmadi monyetla wa ho itemohela sehlooho se hliloswang ka tsela e hlakileng – kapa a bone taba e hliloswang jwalo ka yena mongodi.

Ruta baithuti hore ha ho hliloswa ho ka hliloswa motho, ho hong kapa ketsahalo e nngwe e itseng.

Titjhere o lokela ho hlokomedisa baithuti tshebetso ya ho ngola jwalo ka:

- etsa moraloo ka sehlooho le ho hlahisa mohopolo wa sehlooho le mehopolo e tshehetsang, le ho hlophisa tlhahisoleding e loketseng o ntse o tadimile baamohedi ba ditaba. Sebedisa mmapa wa monahano tjhate e supang tatelano ya diketsahalo.
- etsa mokgwaritso wa pele o sebedisa mohopolo wa sehlooho mmoho le e tshehetsang eo o e hlahisitseng moralong, o ntse o hopotse sebopetho sa tema eo o laetsweng ho e hlahisa. Sebedisa ditlwaelo tsa ho bopa diratswana tse bopilweng ka dipolelo tsa bolele bofapaneng. Hlokomele hore mohopolo wa sehlooho o mong le o mong o lokela ho bopa seratswana.
- hlaola diphoso lekola le ho bala mosebetsi wa hao ka tshekatsheko ho hlaola diphoso le ho ntlafatsa mosebetsi.
- badisia o boeletsa mosebetsi wa hao, badisia le ho hlwaya diphoso moralong o entsweng
- ngola botjha ntlafatsa kgokahano le momahano ya tema yohle ka ho lekola sebopetho sa dipolelo tsa hao.
- hlahisa sehlahiswa se phethahetseng se ngotsweng ka tshwanelo mme o nehelane ka sehlahiswa se phethahetseng.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e sang ya semmuso	Ruburiki

Dikarabo tse lebelletsweng

Dikarabo tsa baithuti ha di na ho tshwana. Abela moithuti matshwao ho latela dintlhla tseo o di lebeletseng ruburiking ya hao. O hlokomele hore baithuti ba fela ba tsepame sehloohong le hona ho ngola bolele bo lebelletsweng (**250-300**). O lekole hore baithuti ba fela ba latetse ditshebetso tsa ho ngola tseo o ba rutileng tsona pele ba ngola moqoqo ona.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti bohole

Ha baithuti ba nehelane ka mosebetsi wa bona hore o tshwauwe, titjhere a etse bonnete ba hore ha a nke nako e telele mosebetsi oo o le ho yena. Ha a qeta ho o tshwaya a ba fe tlaleho, mme a ba lemose diphoso tseo ba di entseng.

Ba batlang ba so tholathole hantle, haholo ntlheng ya ho arola mehopolo ka selekela, mmele le qetelo, ba nkelwe ka thoko ho ba thusa nakong e behilweng.

Dibopeho le Melao Tshebetso ya Puo

Maele le dikapolelo/maelana Leq la 53

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Buka ya Titjhere

Mehloli e meng e loketseng

Tataiso ho titjhere

- Qala ka ho ruta baithuti phapang e teng dipakeng tsa maele le maelana
- Hlalosetsa baithuti sebopetho sa maele le sa maelana

- Bontsha baithuti bohlokwa/molemo wa maele le maelana puong
- Ruta baithuti maele/maelana a fapaneng empa a na le tlhaloso e sa tshwanang
- Ba bontshe kamoo dikarolo tsena tse pedi di ka sebediswang ka teng puong(Sesothong)

Dikarabo tse lebelletsweng

Ho ja poqo ka hlanaka	Ho iketla
Ho ja setoto ka lere	Ho iketla
Ntjapedi ha e hlolwe ke sebata	Batho ha ba le ba ngata ha ba hlolwe ke mosebetsi
Tshwele le beta poho	„ „

Review Copy

Tjhebokakaretso ya kgaolo:

Bophelong mona re ke ke ra phela ntle le baetapele. Naheng eo re phelang ho yona, metseng eo re phelang ho yona, re fumana re etellwa pele ke marena. Marena a na le matsoho a ona. Mahlahana a morena a bitswa boramohlongwana kapa marenana. Hore re bone re etelwa pele ke batho bana, ho hlokeha hore setjhaba se ba kgethe, ka lenseswe le le leng batho ba tshwanelo ho etsa dikgetho ho fumana motho eo ba mmatlang. Setjhaba se kgetha batho ba kgonang ho emela nnete. Batho ba bonahalang eka ba ka tlisa diphethoho maphelong a bona.

Kgaolong ena, o tla ithuta ka bokgoni bo latelang:

Beke ya 9 – 10: Dikgetho	
Ho ngola le Ho bua <ul style="list-style-type: none"> Mamela pehelo ya koranta. Buisanang ka sephetho 	Ho bala le Ho boha <ul style="list-style-type: none"> Ho bala pehelo ya koranta/ makasine. . Ho bala thothokiso
Ho ngola le Ho Nehela <ul style="list-style-type: none"> Ho ngola pehelo. 	Dibopeho le Melao ya Tshebetso ya Puo <ul style="list-style-type: none"> Makgathe. Dikao Dipolelo Poeletsamodumo Mothofatso Matshwao a makalo Apostrofi

Beke ya 9 - 10:
Dikgetho

Ho mamela le ho bua

Mosebetsi wa 1: Pehelo ya koranta Leq la 54

Disebediswa

- Buka ya Moithuti
- Pokello ya dingolwa
- Dikoranta
- Dimakasine

Tataiso ho titjhere

Titjhere a hlalosetse baithuti bohlokwa ba ho mamela le hore ba tsebe hore ho mamela ke bokgoni bo bohlokwa ka ho fetisia. Titjhere a ba tsebise hore ho mamela ho etsa hore momamedi a tsebe ho tsepamisa maikutlo a hae. O ba hlalosetse baithuti hore ba tlo mamela ha a ba balla pale. Titjhere o lokela ho tla phaposing a se a tseba ditaba tsa pale. Ka nako e nngwe o eketsa boitjhoriso malebana le dipotso tse ka hlahang baithuting. O ba kgothalletse ho mamela ka hloko hobane ha ba qeta ho mamela ba tla tshwanelo ho arabu dipotso tse dibukeng tsa bona. Hlalosa ka bophara dintlha tsa bohlokwa, mosebetsing wa ho mamella kutlwisiso. O hlalosetse baithuti makgetha a mosebetsi, e le hore ba tle ba itokise ka tshwanelo. Morero o moholo karolng ena ya mosebetsi ke ho ruta baithuti ka masedinyana le dimakasine. Ho qalwa pele ka nalane ya koranta le tlhaloso ya yona hore ba tle ba tsebe ho di latela ka nepo le ho di kgetholla ho dingolwa tse ding.

Hatella mehato ya bohlokwa ya ho mamela e leng:

Pele ho ho mamela

Dikarabo tse lebelletsweng tsa pele ho ho mamela

1. Dikarabo tsa baithuti di tla fapano
2. Ke dihlooho tse pedi
3. Halala mamoratwa wa Afrika Borwa

Nakong ya ho mamela

Titjhere balla baithuti tema e latelang.

HALALA MAMORATWA WA AFRIKA BORWA

Modulasetulo e motjha wa African Union Commission

10 Loetse 2012

Ka B XXXXX

Ka la 15 Phupu Nkosazana Dlamini Zuma o ile a kgethwa jwalo ka modulasetulo wa pele wa mosadi wa African Union. Dlamini Zuma o ne a hlothisana lehlokwa le Jean Ping. Dlamini Zuma a hlotse Ping ka 37 ya divoutu tse leng 60% kamora makgetlo a mararo ho ntse ho phetwa divoutu. Kamora divoutu, Noureddine Menzni, e leng sebui sa Ping, o ile sa hlaosa ha Ping a amohetse dikgetho ka pelo e tshweu mme o re o lakaletsa Nkosazana Dlamini Zulu mahlohonolo mosebetsing wa hae o motjha wa ho ba modulasetulo. O hhalositse hore o tla sebedisana mmoho le yena nakong eo a tla beng a qala mosebetsi wa hae ka yona.

Molaetsa o mong wa mahlohonolo o ne o tswa ho modulasetulo wa AU Beninese, le moporesitente Thomas Boni Yayi ya buileng a re “ Jwale African Union e na le modulasetulo wa mosadi e leng mofumahadi Zuma. Re motlotlo ka yena.” Mopresidente Jacob Zuma yena o hhalositse ha kgetho ena e le ntho ya bohlokwa Afrika Borwa le Aforika ka bophara.

Kamorao ho ho mamela

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Dikarabo tsa baithuti di tla fapano
2. Nkosazana Dlamini Zuma
3. Lefapha La tsa Selehae
4. (a) Halala mamoratwa wa Afrika Borwa
 - (b) Modulasetulo e motjha wa African Union Commission
5. Nkosazana Zuma
10. Dikarabo di tla fapano

Ruta baithuti molemo wa mohato o mong le o mong. O se ke w aba ruta feela empa o be o etse bonnate ba hore o sebedisitse mehato ena ka tshwanelo.

Menyetsa e ekeditsweng

Koranta e ngolwa jwang?

Ba rute hore e ngolwa jwang mme o ba tshwarele mefuta ya dikoranta:

E ngolwa tjena:

- Ka mokgwa wa ho toba ditaba mme di hlophiswe ka tatelano e nepahetseng.
- Puo ke e otlolohileng e se nang pheletso kapa e ka tshohanang ya phelephanyetsa mmadi.
- E tshwanelo ho baleha ha bonolo.
- Mongolo ke o motsho le bosweu, dibakeng tse ding moo ho hlokehang, mongolo wa mmala o ka sebediswa.
- Ditshwantsho tse matlafatsang ditaba di kenyelletswe.
- Ho ka qotswa mantswe a sebui ho netefatsa puo ya sona.
- E tlise tlahisoleding bathong ka ditaba tse ntseng di etsahala nako e kgolo e nyane.
- E hohela mmadi kapele.
- Serapa sa pele se ame bophelo ba ketsahalo ya seo o buang ka sona.
- Ho sebediswe diratswana tse kgutshwane, le dipolelo tse telele tse tswakuweng le tse kgutshwane; ho ngolwe tse bohlokwa feela.

Dibopeho le ditlwaelo tsa tshebediso ya puo.

Makgathe Leq la 57

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Lekgathe- letselli- Nigeria e ntse e tswela pele ka dikgetho
2. Lekgathe- lephethi- qetellong Nigeria e ile ya kgetha.
3. Lekgathe- letlang- baahi ba Nigeria ba tla kgona ho lhahisa ditletlebo tsa bona.
4. Lekgathe – letlang kganyetsong- ba kwalehileng mahlo ha ba na bona letho.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

- Bokgoni ba ho bala koranta e ka nna ya e ba bothata ho Bithuti ba bangata. Titjhere a thusane le baithuti ba jwalo mme a bope boitshepo ho bona.
- Ba nehe sebaka sa ho bala makasine ka bobona.

- Ba ikgethele moo ba lakatsang ho ba teng.
- E re ba o hhalosetse ka seo ba se badileng makasineng eo ho bontsha kutlwisiso.

Baithuti ba bohareng le ba kgonang

Boeletsa mosebetsi wa ho bala le baithuti bana. Ba laele ho balla ba thatafallweng ka phaposing. Ba hlwaye le makgetha a ditema tse mmalwa tsa dimakasine ho bontsha kutlwisiso. Sebedisa mawa ohle a ho bala ho thusana le bona.

Titjhere o sebedisa mehlala mona le mane ho thusa baithuti ho ka tseba ho ithuta mawa a ho mamela. A ka nna a ba balla kapa a ba qoqela dipale tseo a di badileng kapa a di mametseng mehloding e meng. A bolela a re ba qoqelane dipale empa hoo ba ho etse ba kgethile moetapele ya tla laola dipale. Ha ho na le moo ba sa dumellaneng teng, ba tla tsebisa titjhere ho rarolla mathata a bona. Titjhere a etse mehlala e bonajana hore ba tle ba kgone ho utlwisia.

Baithuti ba bohareng le ba kgonang

Baithuti ba kgonang ba etsetswe mehlala e batlang e le matla. Ba tshwanelo ho kgetha moetapele wa bona ya tla laola dipuisano. Hang ha ba se ba itlwisisitse, titjhere a kene mosebetsing o boemong ba kereiti ena.

Tekanyetsotso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta w tekanyo	Disebediswa tsa tekanyo
Titjhere ke yena ya lekanyetswang	Eo e seng ya mmuso	memorandamo

Ho bala le ho boha

Mosebetsi wa 2: Ho bala pehelo ya koranta leq la 58

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Dimakasine le dikoranta
Pokello ya dingolwa

Tataiso ya titjhere

Titjhere a hle a qale ka ho elleliswa baithuti hore sengolwa se seng le se seng se na le sebopetho sa sona. Ba elleliswe hore ka mehla ha ba qeta ho bala sengolwa ba hle ba ele hloko sebopetho sa sona. Ka tsela eo kutlwisiso ya sengolwa e tla ba bonolo ho bona. Ba elleliswe hore sepheo sa thuto ena ke ho bala ruta pahapano pakeng tsa dingolwa tse ding le dikoranta/dimakasine. Ruta baithuti hore koranta e

ngolwa jwang mme ba iketsetse tsa bona dikoranta. Tsepamisa maikutlo haholo hore koranta e kgethollwa jwang ho tse ding. Sebedisa mawa a ho bala hore baithuti ba tle ba ele hloko phapano pakeng tsa koranta le mefuta e meng ya padi. Titjhere o sebedisa mehlala mona le mane ho thusa baithuti ho ka tseba ho ithuta mawa ana a ho bala.

Mosebetsing ona wa ho bala, baithuti ba rutwe ho hlwaya:

- Mehopolo e hlahang seratswaneng sa pele.
- Mehopolo ya sehlooho
- Mehopolo e tshehetsang ya sehlooho.
- Fonte e sebediswang le
- Setaele.

Morero o moholo karolong ena ke ho ruta baithuti ho bala koranta/makasine hore ba tle ba tsebe ho di kgetholla ho dingolwa tse ding le hore ho be bobebbe hobona ho di bala le ho di sekaseka. Lekgatheng lena, titjhere a ba rute ho tseba makgetha a dikoranta a kang:

- Sehlooho se hohelang
- Ditema
- Tatelano ya dintlha
- Mohopolo wa sehlooho

Pele ho ho bala

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Dikarabo di tla fapano.
2. Dikarabo di tla fapano.
3. Dikarabo di tla fapano.

Nakong ya ho bala

Titjhere efa baithuti monyetla wa ho ipalla koranta.

Kamorao ho ho bala

1-10 Dikarabo di tla fapano

Dibopetho le Melao ya Tshebetso ya Puo Dipolelo Leq la 60

Dikarabo tse lebelletsweng

Polelonolo	Polelomararane
ho bile teng dipetho tse matla tsa tshwarelano	a tsitlalla ho howa a re ha e kgutle Afrika Borwa
boikitlaetso e ne e le bo matla.	
ho ile ha sebediswa nkogoko TCR	
ya duma naha	ya eba semephete ke o fete

Menyetla e ekeditsweng

Tekanyetsotso

Tsela ya ho	Mofuta wa	Disebediswa tsa
-------------	-----------	-----------------

lekanyetsa	Tekanyetso	Tekanyetso
Titjhere ke yenaya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Rubriki

Sengolwa: Thothokiso Leq la 62

Disebediswa

- Buka ya Moithuti
- Buka ya Titjhere
- Pokello ya dingolwa

Tataiso ho titjhere

Titjhere hhalosetsa baithuti ka thothokiso.

Thothokiso keng?

Ke maikutlo a seroki a tlokomang tjheseho kapa pono eo seroki se e bonang ka pela mahlo a sona kapa ketsahalo ya pale e kgutlang mehopolong ya sethethokisi ha se tlala morolo kapa ho sarelwa ke mahlomola.

Mefuta ya dithothokiso

Thothokiso Keletsi

Ke thothokiso e welang mokgeng wa boeletsi, ke tseo ho tsona hangata re fumanang yona keletso.

Thothokiso Phetedi

Ke moo re phetelwang dipale ka mokgwa wa thothokiso. Re fumana mantswe a dibapadi, e leng sona sebapadi puisanong le tsona dikatleho tse bileng teng.

Thothokiso Bahale

Ke thothokiso e phetang puo ya setjhaba kapa histori ya sona. E bolela mathata ao setjhaba se kopaneng le oona le dikatleho tse bileng teng.

Lehlolahela

Ke thothokiso e manollang mehopolo, maikutlo le kameho ya seroki mabapi le mefutafuta ya dintho. E ka ba dintho tse kgahlisang, tse kgesehang, tse thabisang, tse hlomolang, tse babatsehang kapa tse nyedisang. E bile e na le mafuta e meraro e leng:

- Sonete,
- Kodiamalla
- Sehopotso.

Setaele sa ho ngola thothokiso

Seroki se tlameha ho kgetha mantswe a sona ho manolla le ho phutholla mehopolo ya sona ka bolokolohi se sa kginwe ke kgaello ya sona.

Mantswe a tshwanelo ho utlwisiseha ho mmadi.

Phetapheto ya mela

Phetapheto ya mela e sebediswa ho toboketsa ntlha eo o tsepameng hodima yona. O ka pheta ka mokgwa wa hore mola o be qalongm mahareng kapa qetellong ya serapa ka seng.

Phetapheto ya mantswe

E sebediswa e le ho natifisa puo, mekgabiso le hona ho toboketsa dintlha tsa hao le tsona dipoletsamodumo. E neha thothokiso morethetho le modumo o fapaneng.

Morethetho le Raeme

Morethetho o fana ka medumo e itseng ya mantswe a hlaellang moleng o le mong. Ke wona o laolang lebelo kapa tieho ya mmadi.

Raeme e hlahella ha mela ya thothokiso e fellka ka medumo e tshwanang.

Mookotaba

ke moo mongodi a re hhalosetsang hantle ka seo a buwang ka sona. Le ho hlahisa tshusumetso e mmakileng hore a rehe thothokiso ya hae sehlooho se hlahellang.

Tshebediso ya mekgabiso-puo

Dikapuo di sebediswa ho tjhorisa puo ka ho sebedisa dintshwantsho le dipapiso tse sebedisang mantswe ka tsela e arohileng ho ya mehla.

Mefuta ya mekgabiso puo

- Dikapuo
- Maele le dikapolelo
- Maadingwa

Puo ya seterateng

Dikarabo tse lebelletsweng ho tswa thothokisong efe?

1. Mothofatso > ka shwa ka wena ngwana.
2. Setaele > bitsanang ka melodi sa bana ba kgwale
3. > le tsebane ka mereto jwale ka bana ba tadi
4. > jelang pitseng e le nngwe le bana ba lesafo
5. Poeletsmodumo > **nna** ke re lefu le ka pitseng.
6. **Nketjwane** o shwetse mohloding.
7. **Nkang** **nketjwane** le mo pharehe thoko.
8. Phetapheto > ka shwa ka ba ka shwa.
9. Papiso > bitsanang ka melodi sa bana ba kgwale
10. > le tsebane ka mereto jwale ka bana ba tadi

Dibopeho le Melao wa Tshebediso ya Puo

Dipoletsamodumo leq la 63

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Dikarabo di tla tla fapania.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

- Neha baithuti monyetla wa ho batlisisa ditema tse fapaneng ka boiqapelo tsa dithothokiso. Ba bontshe mefuta e mmalwanyana ya dithothokiso tse bonolo ho baleha. Ba thuset ho hlalosa moeleso wa tsona. Ba kgothatse ho bala makgetlo a mangatanyana. Ka mora ho bala, ba nehe mosebetsi wa iqapela dithothokiso tseo e leng tsa bona.
- Ba rute tshebediso ya mekgabiso puo e jwaloka: maele, dikapuo, poetsomedumo, raeme le tse ding.

Baithuti ba mahareng le ba kgonang

- Neha baithuti monyetla wa ho iqapela dithothokiso tsa bona ba nto arorelana le ba bang ka phaposing.
- Ba rute tshebediso ya mekgabiso puo e jwaloka: maele, dikapuo, poetsomedumo, raeme le tse ding.
- Ba nehe mantswe a mangatanyana ao ba tla iqapela ona ka mekgabiso puo.

Tekanyetso

Tselo ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yenaya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Rubriki

Ho ngola le ho nehelana

Mosebetsi 3: Ho ngola Pehelo/Raporoto Leq la 64

Tataiso ho titjhere

Ena ke e nngwe ya ditema tsa kgokahano e telele, e bileng e sebediswang haholo dibakeng tsa tshebetso. Hangata raporoto e ngolwa fatshe. Ha e ye e ngolwe feela ntle le diphuputso tse itseng. Ntle le moo e ka ngolwa hang ka mora ketsahalo e bonweng ka mahlo. Ho ka latlewa mehato ena:

- Diphuputso di etswe ka bottlalo.
- Pokello e phethahetseng ya tlhahisolededing.

- A manolla le ho sekaseka tlhahisolededing eo a e fumaneng mme e be le moeleso o utlwahalang.
- Hopotsa moithuti ho etsa mmapa wa monahano hore a ikgopotse ka wona ha a ngola.
- Hlalosa ka botebo hore pehelo e ngolwa jwang le mefuta ya yona.

Pehelo e ngolwa jwang?

- E ngolwa ka mokgwa o notlehileng.
- Toba ditaba mme o di hlophise ka tatelano e nepahetseng ya dintlha tse bohlokwa tse hlaloswang.
- Ho sebediswa puo e otlohileng e se nang pheletso, e be e amohelang mmadi wa boemo bofe kapa bofe.

Mefuta ya dipehelo/diraporoto

- Pehelo e nkang seboleho sa moqoqo
- Pehelo e nkang seboleho sa lengolo
- Pehelo e nkang seboleho sa buka
- Pehelo e hlophitsweng
- Neha baithuti mehlala e mengata ya diraporoto tse ngatanyana tseo ba tla kgora ho ithuta ka tsona.

Hatella dintlha tse latelang

Matshwao a ikgethang a seboleho sa raporoto

- Lebitso la mokgatlo
- Sehlooho sa raporoto, sepheo
- Mokgwa wa tshebetso/ kapa diphuputso
- Dintho tse hlokolosi/ fumanweng
- Diqeto, dikgothaletso
- Lebitso la motlalehi/motekeno
- Maemo/ mosebetsi wa motlalehi, letsatsi

Seboleho le ditlwaelo tsa puo Leq la 67

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Sekaohore > taba ya hore re bone motho e motsho e le mopresidente.
2. Sekaokgoneho > ho ka nna ha ba teng le batjha ba kgethwang.
3. Sekaotaelo > phahamang MaAforika
4. Sekaohore > ho bontsha hore ho tla loka.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

- Pheta thuto ena baithuting bana. Eketsa mehlala eo le sebetsang ka yona.
- Sebedisa dithutathuto tse ding tse tlisang moeleso o utlwahalang wa raporoto.

KOTARA YA

2

KOTARA YA 2 KGAOLO	BEKE	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIBOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
	1 - 2	<ul style="list-style-type: none"> • Ho mamela pale 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho bala tshomo 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho ngola dayari 	<ul style="list-style-type: none"> • Dihlongwapele le dihlongwapele • Mabito • Maemedi • Ithute dikgutshufatsho • Maele le dikapolelo / maelana • Ithute lenseswe le mefuta ya dipolelo • Maele le dikapolelo
	3 – 4	<ul style="list-style-type: none"> • Kgatiso ya puo ya bo nketsisane 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho bala palekgutshwe 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho ngola tema ya ho bala e sa hlophiswang • Ho ngola dokumenthari 	<ul style="list-style-type: none"> • Ithute dikapolelo • Puosebui le puopehelo • Ithute mefuta ya makgathe • Dihlongwapele le dihlongwanthao • Ithute ka dikgutsufatso • Ithute dipaterone tsa mopeleto
	5 - 6	<ul style="list-style-type: none"> • Ho pheta pale bakeng sa kutlwisiso 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho bala tshomo 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho ngola tsebiso, lenanetsamaiso le metsotso 	<ul style="list-style-type: none"> • Makopanyi • Metso, dihlongwapele le di hlongwanthao • Makgathe • Igkopotse maele le dikapolelo
	7 - 8	<ul style="list-style-type: none"> • Ho mamela papatso e rekotilweng 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho bala tema e bohuwang 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho ngola tekolobotjha ya papatso 	<ul style="list-style-type: none"> • Mabotsi • Lerui • Ithute mahokedi
MESEBETSI YA TEKANYETSO YA KOTARA YA 2					

Tjhebokakaretso ya kgaolo:

Ka nako e nngwe batjheng ho boima ho tsebana ka botlalo, haholoholo haeba motjha ke motho ya dihlong ya bileng a itshwabelang. Ho ntse ho le teng bokgoni boo o tshwanelang hore o bo fumane hore o tle o hlalefe. Bokgoni bo tla o beha sebakeng se tla etsa hore dithaka tsa hao di o hlomphe. Bokgoni bo matha ke ba ho tseba ho kgetha ntho e ntle ho e mpe ntle le ho bolellwa. Bohlokwa bo bong ke ho tshephala ho wena pele o ka tshephala ho motho e mong. Hape o lokela ho nahana pele o bula molomo, o etse bonnete ba hore seo o se buang se tla feela se ahe motjha e mong ya o mametseng.

Kgaolong ena o tla ithuta ka bokgoni bo latelang:**Beke ya 1 -2: Ho etsa kgetho nepahetseng**

Ho mamela le Ho bua	Ho bala le Ho boha
<ul style="list-style-type: none"> • Ho mamela pale. • Puisano ya foramo 	<ul style="list-style-type: none"> • Bala tshomo • Thothokiso • Ho bala bakeng sa tlhahisoleseding • Kgutsufatso
Ho ngola le ho nehela	Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo
<ul style="list-style-type: none"> • Ho ngola dayari • Ho ngola o latela tshebetso ya ho ngola 	<ul style="list-style-type: none"> • Dihlongwapele le dihlongwanthao • Mabitso • Mefuta ya dipolelo • Maele le dikapolelo • Maemedi • Matshwao a puo

Beke ya 3- 4: Phema maraba, o be le bokamoso bo tjhatsi

Ho mamela le Ho bua	Ho bala le Ho boha
<ul style="list-style-type: none"> • Ho mamela kgatiso ya puo ya bonketsisane • Ho bala ho sa hlaphiswang 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho bala terama • Ho bala thothokiso • Ho balla kutlwisiso. • Ho kgutsufatso tema.
Ho ngola le ho nehela	Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo
<ul style="list-style-type: none"> • Ho ngola tema ya ho bala e sa hlaphiswang • Ho ngola dokumenthari 	<ul style="list-style-type: none"> • Puosebui le puophetelo • Dikapolelo • Makgathe • Mopeleto

Beke ya 1 - 2:
Ho etsa kgetho e nepahetseng

Ho mamela le ho bua**Mosebetsi wa 1: Ho mamela pale
Lcq la 74****Disebediswa**

- Buka ya Moithuti

- Tema e ka Bukeng ya Titjhere
- Dikoranta
- Dimakasine

Tataiso ho titjhere

- Titjhere, a balle baithuti tlhahisoleseding e fumanwang bukeng ya moithuti ya dipale hore ba tle ba utlwisisce hantle.
- Titjhere hlalosetsa baithuti bohlokwa ba ho mamela le hore ba tsebe hore ho mamela ke bokgoni bo bohlokwa ka ho fetisisa. Ba tsebise

- hore mamela ho etsa momamedi a tsebe ho tsepamisa maikutlo a hae ho seo a se bolellwang.
- Titjhere, hlalosetsa baithuti hore ba tlo mamela ha o ba balla pale. O lokela ho tla phaposing o se o tseba ditaba tsa pale. Ka nako e nngwe o eketsa boitjhoriso malebana le dipotso tse ka hlahang baithuting.
- Ba kgothalletse ho mamela ka hloko hobane ha ba qeta ho mamela ba tshwanelo ho araba dipotso tse dibukeng tsa bona. Hlalosa ka bophara dintlhla tsa bohlokwa, mosebetsing wa ho mamella kutlwisiso.
- Hlalosetsa baithuti makgetha a mosebetsi, e le hore ba tle ba itokise ka tshwanelo. Morero o moholo karolong ena ya mosebetsi ke ho ruta baithuti ka ho mamela pale.
- Bukeng ya moithuti ho na le mawa a ho mamela ao o lokelang ho a ruta baithuti ba hao pele ba ka mamela pale, ka nako eo ba maetseng le ka morao ho ho mamela..
- Thutong e kang ena, o tla ba qoqela pale, o nto kgothatsa hore le bona ba qoqe dipale tsa bona mme ba bang ba mamele ka hloko ha baithuti ba qoqa.

Tharollo e matsohong a hao

Lebitso la ka ke Thabang. Ke ngwana ya hodiswang ke nkongo. Nkongo ke motho ya ratang le ho tshaba Molimo. O nkgothatsa ka hore ke ithute ho bala Bibele pele ke ya robala. Nkongo o ile a mpatlela sekolo ho qetela dithuto tsa ka tsa leshome le metso e mmedi. O ile a mphumanela sona Ugie, e le sa marobalo. Ha ke leba sekolong, nkongo o ile a mpha sephuthelwana se setle, a ntaya ka thata ho se boloka. A re ka hara sephuthelwana seo ho teng ntho ya bohlokwa e tla nthusa ha ke le mathatheng.

Ha ke qetela dithuto tsa leshome le metso e mmedi, ke ile ka kopa tjhelete ya moketjana wa ho kwala selemo. Ke ile ka kopa nkongo tjhelete ya ho reka sutu, empa a se nthomelle yona. Ke ile ka ellwa hore kgwedi e apohetswe ke maru. Pelo ya ka e ne e ba bohloko ha ke bona metswalle ya ka e tswa ka makgalo ho hlophisetsa moketjana ona. E mong wa metswalle ya ka o ile a ithaopa ho nkadima sutu. Ke ne ke sa e thabele hobane e ne e se ya kgetho ya ka.

Ke ne ke letsetsa nkongo kamehla, ke kopa tjhelete empa karabo ya hae e ne e se na phetoho. Keletso ya nkongo ya Bibele le kereke, e ne e sa nkene hantle. Bothata ba ka ke hore ke ne ke sa

hodiswa ka boKreste. Ke ne ke qala ho bona Bibele mona ha nkongo. Ke ile ka e nyatsa haholo Bibele hobane ke ne ke e qobellwa. Bibele e ne e bonahala e le mokgokakgwale bophelong ba ka. Ya tla ya nkoka kgetho ya nkongo. Ke ne ke haellwa ke ho tseba sephiri sa nkongo le Bibele.

Methaka e ne e ntse e hlaha ka ho hlaha le disutu tse ntjha. Ke ile ka boela ka letsetsa nkongo selefounu e le la ho itedisa empa ha na ha ba jwalo ka pele. Athe nako eo kaofela ha ke ntse ke ferekane jwalo, motswalle wa ka Thulo o ne a ntse a mpatla empa a sa bone moo ke tshiretseng teng. O ile a mphumana ke le dikgapha. Thulo o lekile ho nthoba maikutlo ka hore le yena a ke ke a apara diaparo tsa hae tse ntjha ebang le nna tsa ka di e so fihle. Thulo ke e mong wa metswalle ya ka e neng e rata kereke. Qetellong, Thulo a bona ke ngongorehile, yaba o nqobella ho bula sephuthelwana seo nkongo a ileng a mpha sona. Ke ile ka se bula mme ka fumana e le Bibele. Joo! Ka hara yona ha hlaha diranta tse sekete, ya phetleha nqa e nngwe, ha hlaha tse ding diranta tse sekete hape. Yaba ke hoopla mantswe a nkongo.

Dikarabo tse lebelletsweng

1. O nkile qeto ya ho hloya Bibele ka pelo ya hae yohle.
2. Ke hore ha ho motho ya ka o rerelelang bokamoso ba hao ntle le wena monga bona.
3. Thabang ha a kene kereke ebole ha a tsebe ho rapela. Thulo yena ke moKreste wa popota.
4. Ke ile ka nyatsa haholo Bibele hobane ke ne ke e qobellwa. Bibele e ne e bonahala e le mokgakakgwale bophelong ba ka.
5. Ke metswalle e sa kgeloseng e dutseng e na le dikeletso tse ahang malebana le bokamoso bo tjhatsti.
6. Dikarabo tsa baithuti di amohelwe ho ya ka ho nepahala ha tsona..

Menyetla e ekeditswen

Baithuti ba sa kgoneng

Titjhere o sebedisa mehlala mona le mane ho thusa baithuti ho ka tseba ho ithuta mawa a ho mamela. A ka nna a ba balla kapa a ba qoqela dipale tseo a di badileng kapa a kileng a di mamela ho tswa mehloding e meng. A boele a re ba qoqelane dipale empa hoo ba ho etse ba kgethile moetapele ya tla laola dipale. Ha ho na le moo ba sa dumellaneng teng, ba tla tsebisa titjhere ho rarolla mathata a bona.

Titjhere o etse mehlala e bonajana hore ba tle ba kgone ho utlwisia.

Baithuti ba bohareng le ba kgonang.

- Baithuti ba kgonang ba etsetswe mehlala e batlang e le matla. Ba tshwanelo ho kgetha moetapele wa bona ya tla laola dipuisano. Hang ha ba se ba itlwisisitse, titjhere a kene mosebetsing o boemong ba kereiti ena.

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo.

Sehlongwapele Leq la 75

Fana ka ditlhaloso tsa sehlongwapele, motso le sehlongwanthao, mme o rute baithuti dintlha tse hlhang Bukeng ya Moithuti. Bukeng ya moithuti ho entswe mehlala ya thuto ena. O ka sebedisa mehlodi e meng ho ba ruta haholwanyana ka thuto ena.

Ditlwaelo le melao ya tshebediso ya puo

Dikarabo tse lebelletsweng

1.

Baithuti

Ba- > sehlongwapele

-i- > sehlongwapele sa boiketsi

-thut- > motso

-i- > sehlongwanthao

Dikolong

Di- > sehlongwapele

-kolo- > motso

-ng > sehlongwanthao

2.

Mathabo > lebitsobitso

Bashemane > lebitsohohle

Lehloyo > lebitsokgopollo

Senyethe sa tjhelete > lebitso kgoboka

- Ba hhalosetse hore puisano ya foramo ke eng. Foramo ke sebaka seo batho ba kgonang ho etsa dipuisano ho sona kapa moo ho etswang dipuo teng jwalo ka palamenteng. Mehleng ya sejwalejwale dithelevisheneng batho ba ye ba kopanele teng ho etsa diforamo tse bohuwang ke bohole.
- Boela o ba bontsha tse hlokahalang puisanong tsa foramo, mme qetellong o ba rute tsamaiso ya tsona. Le ka bala mmoho dintlha tse bontshitsweng Bukeng ya Moithuti.
- Ka mora moo, ho lekanyetsa hore na ba fela ba utlwisisitse thuto, ba nehe mosebetsi:

Tshwarang dipuisano ka ntlha ena. Mongodi a ngole metsotso, mme modulasetulo a tsamaisa dipuosano ka nepo. Ikgopotseng dintlha tsa bohlokwa tse mabapi le dipuisano tsa foramo.

- Titjhere o lokela ho lekanyetsa mosebetsi ona le ha e se semmuso. Hona o ho etsetsa hore a tle a fumane moo ba sa haellwang teng, mme a ba thuset ho lokisa diphoso.

Tekanyetsa

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyo	Disebediswa tsa tekanyo
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Memorandamo Kapa ruburiki.

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo.

Mabitso Leq la 77

Dikarabo tse tla lebellwa

1. Mmathabo
2. Lehloyo
3. Lonya
4. kgeloha

Ho bala le ho boha

Mosebetsi wa 2: Ho bala Tshomo

Leq la 78

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Dibukakgakollo tse ding

Faele ya titjhere ya mehlodi

Dibuka tsa ditshomo

Thothokiso e Bukeng ya Moithuti

Tataiso ya titjhere

- Hhalosetse baithuti hore tshomo ke eng.
- Boela o ba lemosa ka mawa a ho bala. Ba arabic dipotso tse malebana le pele ho ho bala. Tsona di tla leotsa le ho tsosolosa thahaseloa ya bona ya rata ho bala tshomo.
- Ba lemosa seo ba lokelang ho se etsa ha ba ntse ba bale, le hore ka mora ho bala, ba tla lebellwa ho arabic dipotso.
- Ba hhalosetse dintlha tse ikgethang tsa tshomo – e qala jwang? ba bametseng ba arabela ka horeng? Ha e ntse e phetwa ho bonahalang – mantswe a phetsphetwang, dipinanyan,; e qetella jwang? jj.
- Baithuti ba bale tshomo ya sehlooho sa ‘Hlokomela maraba’, e bukeng ya bona, mme ka

mora ho bala pale eo ba nehe sebaka sa ho araba dipotso tse botsitsweng.

- Hopola ho hopotsa baithuti hore ka nako tsohle ho hlokeha hore ba ikamanye le mawa a sebediswang tshebetsonya ho bala. Se lebale ho ba ruta ona e le ho thusa ba ntseng ba salletse morao.
- Mawa ao re buang ka ona ke ana a latelang:

Ho okola tema

- Lena ke lewa la ho bala ka maikemisetso a ho fumana mookotaba/mohopolo wa sehlooho temeng ntle le ho bala ka mola.
- O lokela ho tsamaisa mahlo ka potlako.
- Dintho tseo o lokelang ho di hlokomela ke hore:
 - O bale polelo ya pele le ya ho qetela seratswaneng.
 - Ha ho hlokahale hore o batle moelego wa mantswe bukantsweng.

Ho tlodisa tema mahlo

Ke lewa la ho bala ka potlako leo o le sebedisang ha o batla tlhahisoleding e itseng, ha o batla lenseswe le itseng, polelwana, ntlha kapa mareo afe kapa a tsamaelanang le sehlooho seo o sebetsanang le sona.

- Dintho tseo o lkeleang ho di hlokomela ke hore:
- Ha o se o tlodisitse tema mahlo, kgutlela morao o bale tema kaofela ka tsela e tlwaelehileng.

Ho badisa ka botebo

Mona o bala tema ka botebo ho bopa kutlwiso o sa okole feela. Ha o ntse o bala tema ka botebo, o lokela ho ipopela ditshwantsho tsa moyo ka kelellong ya hao ke ho re, (karaburetso) ka se balwang o bile o sa lebale ho iketsetsa dikakanyo tsa hao mabapi le seo o se badileng. Ho bohlokwa hore ha o bala o

Dikarabo tse lebelletsweng

Kgomo: Kgomo Modimo o nko e metsi.

Ha motho a ena le kgomo, o na le ntho tsohle.

Kgomo ha e nye bolokwe kaofela.

Motho ha a ke a di bue kaofela.

Phokojwe: Phokojwe ha e tshela moedi e qata mohatla.

Motho o pata boyena ba hae ha aetile.

Phokojwe ya tshala morao e bonwa ke dintja.

Ho lemoswa motho hore aitlhokomele pele ditaba di senyeha.

Phiri: Phiri e jewa moreneng.

Ditaba tse kgolo kapa tse mpe kaho fetisia di buelwa moreneng.

Ha ho phiri e fetang phitshana.

Mme ha a fuwe dijo o di ja le bana ba hae.

hlalohanye pakeng tsa taba eo e leng ntlha hammoho le eo e ka bang e le mohopolo feela. Mantswe a sehlooho le ona a lokela ho fuputswa hore ditlhaloso tsa ona di tle di thuse ho utlwisia seo o se badileng.

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Taumoholo le mmulanyana.
2. O seke wa tshepa motho e mong ha bonolo.
3. Tshwene.
4. Ke ho dula maphaong le morung o teteaneng.
5. Hangata ha o le mathateng motswalle ha a kgone ho o thusa. Hape motswalle a ka nna a hloka botshepehi ho wena. Re bona le ka taumoholo a hlokileng botshepehi ka ho bonahala a ka nna a boloya mmulanyana.
6. Mabaka a moithuti a ang le moelego o ritsitseng.

Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo

Mefuta ya dipolelo Leq la 80

- Ba hopotse thuto ya dipolelo, e leng eo ba ithutileng dikgaolong tse fetileng.
- Abalang mmoho ditlhalosetso tse ka hara Buka ya Moithuti.
- Leka ho kopa baithuti ho tshwaela ka dipotso le dikarabo tseo ba iketsedsitseng tsona.

Polelonolo	Polelomararane	Polelokopane
Re nkile qeto. Ke rona bana, re motlotlo.	Ke hlokometse hore ho ba motjha dilemong tsena ho batla ho le boima Re batla ho fihlella ditoro tsa rona.	Jwalo ka motjha, o a phela, o a bolawa, o a hlekefetswa.

- Fana ka tlhaloso ya maele le dikapolelo mme o rute baithuti ho sebedisa Buka ya Moithuti.
- Ruta bana tshebediso ya maele le dikapolelo.
- Ba rute e meng mehlala ya tlhophiso ya maele ho tswa mehloding e meng ya thuto.

Titjhere a amohele dipolelo tsa baithuti ha di nepahetse. Hopola hore di tla fapania. Ho tshwan feela le mehlala ya maele, e tla fapania.

Menyetla e ekeditsweng

Ka mehlala o thused baithuti ba lolehang. O ka batwaka le ba batlang ba utlwisa, empa o nne o ba lekole kgafetskgafetsa. Ba nehe mosebetsi o mong wa ditemathothokiso tse pedi kapa e le nngwe ho ba kwetlisa.

Ho bala thothokiso Leq la 82

- Ka ha ba se ba ile ba ithuta haholo feela ka makgetha a dithothokiso, mona ba tla;
- Bala mmoho le wena, thothokios e bukeng.
- Hlalosa mantswe a thata, le ho bala mantswe a tlolontswe a bontshotsweng. Araba dipotso.
-

Dikarabo tse lebelletsweng

1. (a) Bohobe bo metsinyana, phofa ha e a loya hantle.
(b) Mme eno o a loya, ke eng seo a se etsang?
2. Ho mo loya hore a tshwane le batho ba bang.
3. O tennwe ke dikgarebe.
4. Tse tharo.
5. Tse hlano.
6. E ka nna ya eba setloholo sa nkongo ka ngwana wa nkongo wa mosetsana kapa wa mohlankana.
7. 1 le 2
8. Papiso, le mothofatso ka ho latellana.
9. 3 ‘thope’ – ngotla morethetho wa tema kapa wa mola.
10. Titjhere a amohele dikarabo tse utlwahalang di nepahetse. A thused moo ho hloka halang teng.

Ho ngola le ho nehelana

Mosebetsi wa 3: Ho ngola dayari Leq la 84

Tataiso ya titjhere

- Hlalosa pele hore dayari ke eng.
- Pele ba ngola ba sheba ditshwantsho mme ba buisana ka diketsahalo tsa serapeng sa diphoofolo.
- Balang mmoho dintlha tsa bohlokwa tsa dayari.
- Balang mohlala o bontshitsweng bukeng ya bona.
- Ba lokela ho bolela seo ba yeng ba se etse letsatsi le letsatsi.
- Pele ba qala ho ngola, ba hlahlosetse hape ka tshebetso ya ho ngola.

- Ba nehe mosebetsi; ‘Sebedisa ditshwantsho tsena ho ngola dayari ya hao, ho tloha Mantaha ho fihlela Labone ha o ne o etetse serapeng sa diphoofolo. Ipehele mohla, letsatsi le kgwedi. Etsa hore e hohele mmadi. Setshwantysho se bukeng ya bona.

O ka ba hopotsa tshebetso ya ho ngola

Tshebetso ya ho ngola e na le mehato ena e latelang eo le lokelang ho ithuta yona.

- Moralo / Boitokisetso ba ho ngola
- Mekgwaritso
- Boeletsa mosebetsi
- Hlaola diphoso
- Bala hape bakeng sa ntlafatso
- Nehelana

Mohato wa 1: Moralo/boitokisetso:

- Sekaseka sebopoho, makgetha a puo le rejistara ya mofuta wa tema o kgethilweng.
- Etsa qeto ka sepheo le baamohedi ba ditaba ba tema e tla ngolwa le ho takwa.
- Lekola mehlodi e loketseng, kgetha tlhahisoleseding e loketseng.

Mohato wa 2: Mokgwaritso:

- Ngola mehopolo ya sehlooho le ya tshehetso.
- Shebisisa kgetho ya mantswe ka ho sebedisa mantswe, dipolelwana le dipolelo tse loketseng, tse hlalosang, mme di na le sefutho ho etsa hore seo e se ngolang se hlake ka ho fetisia.
- Sebedisa makopanyi ho netefatsa momahano.
- Kenyelletsa dintlha tse tobaneng le tema e hlokeheng.

Mohato wa 3: Poeletso ya mosebetsi, ho hlaola diphoso ho bala hape le ho nehelana.

- Sebedisa makgetha a behilweng sebakeng sa ho lekola mosebetsi wa hao le wa ba bang ka kakaretso, ho tlisa ntlafatso.
- Lokisa dipolelo mme di phethahale, o di lotomanye hantle ho tlisa momahano.
- Hlahloba kgokahano ya selelekela mmele le qeto
- Hlahloba mopeleto le matshwao a puo.
- Tsepama rejisetareng le setaeleng se nepahetseng.

Mohato wa 4: Nehelana ya mosebetsi

- Ngola sengolwa sa hao sa ho qetela
- Nehelana ka sona bakeng sa ho hlahlojwa.

- Hopola ho etsa ditokiso moo ebang ho hlokahala teng.
- Ho lekanyetsa mosebetsi, titjhere a sebedise ruburiki ya ho lekanyetsa ditema tsa kgokahano.

Menyetla e ekeditweng

Baithuti ba sa kgoneng

- Neha baithuti bana monyetla wa ho ngola didayari tse fapaneng bakeng sa ho hodisa tsebo ya bona ya ho ngola mefuta e fapaneng ya didayari.
- Ba rute ka matshwao a puo a fapaneng mme o ba fe le dipolelo tsa matshwao a fapaneng.

Baithuti ba mahareng

- Neha baithuti bana monyetla wa ho ngola didayari tse fapaneng bakeng sa ho hodisa tsebo ya bona ya ho ngola mefuta e fapaneng ya didayari. Baithuti bana ba bile ba lokela ho thusa ba hlolehang mme ba sebedisane mmoho le bona.
- Ba rute ka matshwao a puo a fapaneng mme o ba fe le dipolelo tsa matshwao a fapaneng.

Baithuti ba kgonang

- Neha baithuti bana monyetla wa ho ngola didayari tse fapaneng bakeng sa ho hodisa tsebo ya bona ya ho ngola mefuta e fapaneng yadidayari. Baithuti bana ba bile ba lokela ho thusa ba hlolehang mme ba sebedisane mmoho le bona.
- Ba rute ka matshwao a puo a fapaneng mme o ba fe le dipolelo tsa matshwao a fapaneng.

Mosebetsi o lebelletsweng

Lekola dipolelo tsa baithuti hore ba sebedisitse matshwao a puo ka nepo.

Kgutsufatso Leq la 86

- Hlalosetsa baithuti hore kgutsufatso ke eng.
- Ba hlalosetse hore ha o kgutsufatsa tema, o ka sebedisa seratswana kapa dintlha.
- Balang mmoho Dintlha tsa bohlokwa ha o kgutsufatsa tema:
- Balang mmoho tema e ka bukeng ya bona, mme o ba nehe mosebetsi o thehoilweng hodima yona:
Kgutsufatsa tema ena ka manswe a ka bang 70-80, o latele dintlha tseo o di nehilweng tse tataisang ha o kgutsufatsa seratswana. Sebedisa mokgwa wa ho kgutsufatsa wa seratswana

Ho bala bakeng sa tlhahisoleseding – wili le testament Leq la 87

- Hlalosetsa baithuti hore wilin kapa testament ke eng.
- Balang mmoho dintlha tsa bohlokwa tsa Wili/testament
- Balang mmoho mawa aho bala, le sebedisa tema e bontshitsweng.
- Ba nehe mosebetsi; *Sebetsang ka bonngwe. Kgutsufatsa tema e ka hodimo ka ho ngola wili/testament. Hopola dintlha tse lokelang ho hlahisa. Bolela tsohle tse amanang le ditaba tsa wili/testament.*

Mosebetsi o lebelletsweng

- Bala mantswa hore a lekana le a loketseng kgutsufatso. Tshwaya o sebedisa dintlha tse tataisang kgutsufatso ya seratswana.
- Ho lekanyetsa mosebetsi ka bobedi, titjhere a sebedise ruburiki ya ho lekanyetsa ditema tsa kgokahano.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyo	Disebediswa tsa tekanyo
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya mmuso	Ruburiki

Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo

Maemedi Leq la 88

Tataiso ya titjhere

- Ruta baithuti hore maemedi ke eng.
- Ba bontshe hape hore hobaneng ho thwe leemedi le emela lebitso polelong.
- Ruta baithuti hantle ka leemedi le lemeditshupi, o ba bontshe phapano pakeng tsa dikarolo tsena tsa puo.
- Sebetsa le baithuti ho bopa dipolelo ka maeditshupi le maemediqho.
- Se lebale ho bontsha ka tafole ena.

Sehloph a	Lebits o	Lemeediqh o	Lemeeditshup i
1	mo-motho	yena	enwa, eno, yane
2	ba-batho	bona	bana, bano, bane
3	mo-motse	wona	ona, ono wane
4	me-metse	yona	ena, eno, yane

Dikarabo se lebelletsweng

Yena o tshaba elwa.
Tsona di hlabo tsela.
Bona ba jele bono.
Lona bana le ratile lane lesokwana.
Hona ho ntenne ho feta hanene.

Beke ya 3 - 4:

Phema maraba, o be le bokamoso bo tjatsi

Ho mamela le ho bua

Mosebetsi wa 1: Kgatiso ya puo ya bonketsisane Leq la 88

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Dibukakgakollo tse ding

Diqwaketsano

- Mosele:** Dineo le Keitumetse, ke a le rata empa ke iphumana ke phoqehile haholo ke seo le nketseng sona.
- Keitumetse:** Kgotsi tse bohloko ha di feele. E ne e se maikemisetso a rona. Re ne re mpa re o inola bolwetseng ba maswabi. O ka phela jwang o se na dikamano empa o le monyane tje? Kgema le dinako sisi.
- Mosele:** Keitumetse, mme o nthutile hore ke be le lepetjo la ho ntshetsa bokamoso ba ka pele. Ke re ho wena, “Tsa pele di tla pele”. Ha o se na lepetjo leo o phelang tlasa lona o tshwana feela le nku e lahlehileng. Ke rata haholo le lepetjo lena la mona sekolong le reng: “Ha feela ke ntse ke kgona ho hema, tshepo e teng ya bophelo”. Lesang bashemane le tla ba bona ha le se le sebetsa.
- Dineo:** Ausi yee, wena jwale o mamela ditaba tsa rona, le rona re batla ho mamela tsa hao. Ebile rona ha re ya o kgethela Thabo. Ke yena a neng a re hlodiya ka wena. A re re etse matsapa a hore le kopane. Ha o sa mmatle, o tla ratwa ke mang?
- Mosele:** Ke kgetho ya lona hoba le dikamano, le nna ke kgetho ya ka ya ho se batle dikamano tsa bashemane. Ke tseba seo ke se hlokang ha jwale. Ke betla tsela ya bokamoso ba ka. Kgele! Ke nahana hore kutlwano ya rona re e behe kgutlo hona jwale.
- Dineo:** Tjhe eseng jwalo Mosele. Ditaba tsena ha se tsona tse ka senyang kgotso pakeng tsa rona. Re ne re mpa feela re bontsha hore di kgema mmoho. Ha ho se ka phatsamisanang le wena ha o na le moshemane.
- Mosele:** Ere ke o hlahe thusong hobane o sefolu. O sa hopola hore Lefa o ne a sa o fete a bile a sa o nkge le hanyane dithutong, empa esale le thehile dikamano le yena, o feta hole. Ha o bone keng hore Lefa ha a o rate o mpa feela a batla ho o phatsamisa dithutong tsa hao. Ruri le mawatla feela ha le bone.
- Keitumetse:** Batswadi ba rona ba qadile hona mona moo re leng teng. O tla utlwa ba bang ba re, ba ne ba kopane bolong. Ba bang ba re ba ne ba qale ka ho rekeleni diswiti. Jwale o nahana hore tseo tsohle di ne di tloha ho kae, haese hona moo sekolong. Ausi phaphama hle nthuse.
- Mosele:** Setsung ke ha mmamolapo. Ke re le kgale. Ka Bakubung ba ntswetse, eo ntho nke ke ka e kgona. Nahana, bashemane bana ba lona ba tsamayang ba le penya mebileng. Le hloka tlhompho.
- Keitumetse:** Ngwaneso o buile, re tshwanelo ho kgetha dintho tsa bohlokwa pele maphelong a lona. Ntshawarele moo ke o fosediteng. Ke ne ke sa bone empa jwale ke a bona. Ke nnate

Tataiso ya titjhere

- Titjhere, hopola hore bonketsisane ke tsela e nngwe e sebediswang ho betla le ho otla baithuti ho ba dibui tse hlwahlwa.
- O ka boela o sebedisa bonketsisane ho bopa le ho hodisa bokgoni ba ho tshehetsa boitshepo. Bokgoni bona bo se bo ntse bo tsamaya mmoho le ba ho etsa patlisiso.
- Kgothaletsa baithuti ho rala mesebetsi ena hantle, mme o itlhophise hantle hore baithuti ba tle ba fihelle dintho tsena.
- Titjhere a rute baithuti ba hao ditshiya tse sebediswang ha ho etswa bonketsisane; tse kang sehalo, rejistara, lenswe le amohlehileng jj.
- Nakong ya ho mamela, ba hlokomediswe hore ba etseng, ebe ba mamela tema e latelang, ba ntse ba hlalosa mantswe a thata le ho ikekeletsa tlotlontswe:

basemane ba phatsamisa mosebetsi wa rona wa sekolo. Ke tla latela lepetjo la hao ho tloha hona jwale.

Dineo: Le nna ke swabile ho bona hore ke nahana hore ke bohlale athe ke wela lerabeng. Ke a o leboha ka ho re lemosa ha re wela.

- Ka morao ho ho mamela, ba tla araba dipotso

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Ya ho ya sebetsa ditekesing a tlohele sekolo.
2. Karabo ya 2 le ya 3, titjhere a amohele maikutlo a moithuti a utlwahalang.
3. Mosele o manganga feela o na le boikwahlayo.
4. e ile ya mo eletsa le ho mo lemosa diphoso tsa hae.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

- Sebetsana le baithuti bana. Bua le baithuti ka mehlala ya bonketsisane e fapaneng eo ba yeng ba di shebe, thelevisheneng le ho di mamela seyalemoyeng. Kgetha mohlala o le mong oo ba o tsebang ka bongata mme o ba hopotse dintlha tsa bohlokwa ho bonketsisane tseo ba neng ba di bohile kapa ba di mametse radiyong.

Baithuti ba mahareng

- Baithuti bana o ka ba neha dihlooho tse mmalwa, mmoho le maemo a fapaneng hore ba etse bonketisanane ka tsona.

Baithuti ba kgonang

- Ba nehe mosebetsi o mong o matlafatsang kutlwisiso ya bona.
- O ka ba fa mosebetsi wa ho buisana dihlopheng ka sehlooho se itseng. Ha ba qeta ba ete bonketsisane ka puisano eno ya bona. Ba kgothatse ho tjentjhana ka mabitsi e le hore e mong a tle aiketse e mong. Hono ho tla ba tlwaetsa ho etsisa ba bang.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya semmuso	Ruburiki

Ho bala ho sa hlaphiswang Leq la 90

Tataiso ya mosebetsi

- Hlokomedisa baithuti hore mona hore ba tlo bala ba sa ka wa itlhopisa pele
- Balang mmoho ditlhokomediso tse bukeng ya bona le tsela tse nepahetseng tsa ho bala o sa itlhophisa pele.

- Titjhere o tla o kgethela pale ho tswa bukeng eo le balang mme a bale diratsvana tseo a tla ba laela ho di bal.

Mamedisisa hore ba bala jwang mme o ba thuse moo ba hloleheng haholoholo dintlheng tse kang;

- Ho qapodisa mantswe ka nepo.
- Ho balla hodimo ka boitshepo.
- Ho sebedisa matshwao a puo ka nepo.

Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo

Puosebui le puopehelo leq la 90

Ba tla botswa dipotso feela ka ha thuto ena ba e rutilwe pejana.

Lekola hore baithuti ba ngotse dipolelo tse ho puosebui le puopehelo.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya semmuso	Ruburiki

Ho bala le ho boha

Mosebetsi wa 5, 6 le 7: Ho bala palekgutshwe Leq la 91

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Mehlodi e meng

Tataiso ho titjhere

- Titjhere, ruta baithuti mawa a ho bala a halositsweng bukeng ya moithuti.
- Baithuti ba bontshwe le ho kwetliswa ho sebedisa mawa ana. Sena se tla etsahala ha bobebbe ha o sebedisa ditema tse loketseng. Ho etsa mehlala:
 - Tema e nang le tlhahisoleding e arohantsweng hantle ka dihloohwana tsa yona ha ho rutwa lewa la ho tlodisa tema mahlo moo baithuti ba batlang tlhahisoleding e itseng.
- O boele o ba nehe monyetla wa ho sheba mantswe a matjha ho bona ka nko e kgutshwane.
 - Ha ba okola tema, ba nehe tema e ngolehileng hantle ka dihlooho tse itseng moo baithuti ba tla bala seratsvana ka seratsvana ha ba leka

ho fumana mohopolo wa sehlooho wa tema, kapa ba batla mookotaba wa yona. Ha ba etsa hona ba bala mola ka mola.

- Ha baithuti ba bala, hlokombela hore o ba thuso ho latela tshebediso ya ho bala.

Pele ho ho bala

- Baithuti ba kgothaletswa hore ba ipopele ditebello tse itseng ka tema tse itshetlehileng ditemosong tse patehileng tse hlahiswang ka ditshwantsho kapa dinepe, mofuta wa tema, leqephe la sehlooho, le hlahisang papetla ya dikahare, le hlahisang dikgaolo, la tlhalosolhakisetso, dikerafo,
- Okola le ho tlodisa mahlo makgetha a tema: dihlooho, dihloohwana, mantswethhaloso, ditlhakisetso, dikerafo, ditjhate, didayakeramo, mongolo o ntshofaditsweng, mongolo o tshekalletseng, dinomoro, dimmapa, matshwao, karolwana e welang tlasa *menu* o itseng khomputareng (jk. Ha o phetla *menu* wa sebopetho o fumana boholo ba mongolo, diratswana, bulete le dinomoro), fuputsa mantswe a sehlooho
- Tlodisa mahlo bakeng sa mehopolo ya sehlooho le ho fan aka mehopolo ya hae pele a bala
- Okola bakeng sa mehopolo e tshehetsang
- Akanya o sebedisa tlhahisoleseding eo o e fumaneng ka ho okola mahlo.

Nakong ya ho bala

- Akanya moevelo wa mantswe a sa tlwaelehang le wa ditshwantsho ka ho sebedisa bokgoni bah o fumana moevelo wa mantswe ka tshebediso ya ona
- Ho bala/boha hape
- Akanya moevelo (papiso, maemo, poeho ya mantswe, jj.)
- Ngola dinoutso
- Kgutsufatsa mehopolo ya sehlooho le e tshehetsang diratswana hoy a ka bolelele bo hlokehang
- Hlakisa dintlha
- Akanya
- Hlalosa lekola dikakakanyo le diqeto tsa mongodi.
- Bakeng sa thothokiso, ba lemoso le ho ba hopotsa hore; ba se ba ile ba ithuta hore thothokiso ke eng dikgaolong tse fetileng, ba ba la ithuta le makgetha a yona.

- Ba boele morao ho a ikgopotsa, ebe ba bale thothokiso ya ‘Nna ke mang?’, ebe ba araba dipotso.

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Tse 3
2. Ee.
3. Motho o a ipolela
4. 5. 5 le 4 ho ya ho qetela.
5. Lerotho – sa bonahale hantle; tlolwa – hlomphuwa; tlhaka – letshwao.
6. Ya 1. Nafetisa, hohela (le dikarabo tse ding tsa baithuti)

Dibopetho le Melao ya Tsebediso ya Puo

Mefuta ya makgathe leq la 92

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Mme o ile a nthuta hore ke be le lepetjo la ho ntshetsa bokamoso ba ka pele. lekgathe lephethi.
2. Mosele o ntse a leka ho phethisa dithuto. lekgathe – letswelli
3. O tshwana le nku e tla lahleha. Lekgathe-letlang
4. Ke ntse ke rata haholo lepetjo lena la mona sekolong.lekgathe-letswelli
5. Ha feela ke ntse ke kgona ho hema. Lekgathe-letswelli
6. Lesang bashemane le tla ba bona ha le se le sebetsa. Lekgathe letlang

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

- Balla baithuti bao tema tse bonolo makgetlo a fetang bonngwe.
- Ho na le hore ba arabele dibukeng tsa bona, ba ka araba ka molomo mme la buisana ka dikarabo tsa bona. Sena se ka ba neha monyetla wa ho bona diphoso tsa bona mme ba di lokise.
- Ba rute makgetlo ho okola le ho tlodisa mahlo ditemeng tse nolofaditsweng, ebe ka morao ho moo, ba araba dipotso.
- Ka mora mona o ka ba neha tema e nngwe ba e arabela dibukeng tsa bona.

Baithuti ba kgonang

- Ba nehe mosebetsi o mong o matlafatsang kutlwisiso ya bona.
- Leka ho fokotsa nako ya bona ya ho tlodisa mahlo le okola tema.

- Mosebetsi wa motho ka mong o tla ba thusa ho utlwisia hantle, le ha ka nako e nngwe ho le molemo ho sebetsa mmoho.
- Ba nehe monyetla wa ho thusana le ba nang le bothata. Kanako e nngwe ba ka utlwisia ka pele ha ba thosa ke dithaka tsa bona.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Mofuta wa Tekanyetso Eo e seng ya semmuso	Disebediswa tsa Tekanyetso Memorandamo le ruburiki
--	--	---

Dibopeho le tshebediso ya puo

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Ho ikenya tshotso dinaleng.
2. O ba kapela mathe.
3. Mphemphe e a lapisa molekane, motho o kgonwa ke sa ntlo ya hae.
4. Bomahana ho jwetswa ba bonwa ka madi ho rotha.
5. E kojwa e sa le metsi.

Ho kgutsufatso tema Leq la 95

Bakeng sa ho kgutsufatsa tema:

- Bala mesebetsi e fetileng e malebana le ho kgutsufatsa tema.
- Bala mmoho le bona mosebetsi ona o bukeng, le hlalose tloltlontswe.
- Hlalosa moo ba sa haellwang teng.
- Ba nehe mosebetsi

Ho lekanyetsa mosebetsi, titjhere a sebedise ruburiki ya ho lekanyetsa kgutsufatso, le lenanenetefatso baleng sa thothokiso.

Ho ngola le ho nehelana

Mosebetsi wa 8: Ho ngola dokumenthari leq la 96

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Buka tsa laeborari
Faele ya titjhere
Dimakasine
Inthanete

Tataiso ho titjhere

- Ba halosetse hore dokumenthari ke enag.

- Ba botse hore na ba tle ba bone thelevisheneng kapa ba utlwe radiyong ha sebohodi se bua le motho e mong ka tsa bophelo ba hae na.
- Bala le bona tsamaiso ya dokumenthari e hlhang bokeng ta bon
- Ba bala mmoho tema e bukeng.
- Ba nehe mosebetsi; *Iphumanele makasine o batle motho eo o ka ngolang dokumenthari ka yena. Latela dintlha tseo o di rutilweng tse mabapi le hore dokumenthari ke eng, mme e ngolwa jwang .*
- Pele ba qala ho ngola ba lokela ho buisana ka dintlha tseo ba tllang ho ngola ka tsona.
- Ba hopotse hape le tshebetso ya ho ngola . Ho lekanyetsa mosebetsi, titjhere a sebedise ruburiki.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Neha baithuti bana monyetla wa ho ngola dokumenthari bakeng sa ho hodisa tsebo ya bona ya ho ngola mefuta e fapaneng ya kgokahano. Ba rute tsamaiso ya yona o ntse o ba hopotsa ka mehlala ya batho bao ho yeng ho etswe didokumenthari tsa bona.

Baithuti ba mahareng

- Baithuti bana ba bile ba lokela ho thusa ba hloleheng mme ba sebedisane mmoho le bona.

Baithuti ba kgonang

- Neha baithuti bana monyetla wa ho ingolla dokumenthari ba etsa bonketsisane ba le bang.
- Baithuti bana ba bile ba lokela ho thusa ba hloleheng mme ba sebedisane mmoho le bona.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Mofuta wa Tekanyetso Eo e seng ya semmuso	Disebediswa tsa Tekanyetso Ruburiki
--	--	--

Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo

Dipaterone tsa mopeleto Leq 97

- Ha o qeta ho ba ruta ka dipaterone tsa mopeleto, ba nehe mosebetsi ho araba dipotso.
- Amohela dikarabo le sebetsa mmoho ho leka ho thusa ba sa ntseng ka kopanya mantswe moo a sa kopaneng.
- Baithuti ba ka botsana dipotso le bona.

Tjhebokakaretso ya kgaolo:

Baahi ba lokela ho phela ba na le dijo, bodulo, thuto, bophelo bo botle le ditshebeletso tse atlehileng hammoho le ditlhoko tse ding. Kahoo moruo wa na ha o tlamehile ho dula o tssetsitse o atlehole, ho na le lekeno le letle dietsweng tsa yona, mme le yona e rekisetsa dinaha tsa ka ntle dietswa tsa yona. Re ye re utlwe ho thwe moruo o putlame. Hona ho bolela hore na ha e kgone ho reka le ho rekisa dietswa ka baka la ho hloka tjhelete e lekaneng. Hona ho qosa baahi ho halefa ka ha bongata bo fellwa ke mesebetsi, mme ba sa fihlelle ditlhoko tsa bona tsa bohlokwa.

Kgaolong ena o tla ithuta bokgoni bo latelang.

Beke ya 5 – 6: Moruo wa Afrika Borwa

Ho mamela le Ho bua	Ho bala le Ho boha
<ul style="list-style-type: none"> Ho pheta pale bakeng sa kutlwisiso Puisano ya foramo 	<ul style="list-style-type: none"> Ho bala ditshomo Ho bala thothokiso Ho bala/boha bakeng sa kutlwisiso ditema tse bohuwang Ho boeletsa sebopheho sa kgutsufatso
Ho ngola le Ho nehelana	Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo
<ul style="list-style-type: none"> Ngola tema ya kgokahano: tsebiso, lenanetsamaiso le metsotso 	
Ho mamela le Ho bua	Ho bala le Ho boha
<ul style="list-style-type: none"> Ho mamela papatso e rekotlweng/papatso radiyong Nehelano ya molomo: ho tsenkolla papatso 	<ul style="list-style-type: none"> Ho bala tema e bohuwang/ papatso Ho boeletsa kgutsufatso
Ho ngola le Ho nehelana	Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo
<ul style="list-style-type: none"> Ho ngola ditema tsa kgokahano tse kgutshwane/tse bohuwang mohl. Tekolobotjha ya papatso Ho ngola karabelo botjha ya papatso 	<ul style="list-style-type: none"> Mabitso Lerui Mabotsi Mahokedi

Beke ya 5 - 6:
Moruo wa Afrika Borwa

Ho mamela le ho bua

Mosebetsi wa 1: Ho pheta pale bakeng sa kutlwisiso Leq la 99

Disebediswa

Dibuka tsa dipale
Buka ya Moithuti

Tataiso ya titjhere

Qala ka ho hlilosetsa baithuti hore ho pheta pale ke bokgoni ba bohlokwa boo baithuti ba lokelang ho ithuta bona Sena ke se totobatswang nakong ya pele ho ho mamela.. Mophethi wa pale o lokela ho tseba pale eo a e phetang hore a tsebe ho fetisa molaetsa wa yona ka bokgeleke. A beha ditaba tsa pale ka tatelano le ka mokgwa o hohelang. Mophethi wa pale o lokela ho tseba dintlha kapa mawa a bohlokwa a latelwang ha ho phetwa pale.

Toboketsa dintlha tsena tsa bohlokwa. Ka nako ya nakong ya ho mamela, titjhere a laele baithuti ho nka dinoutso hore bat le ba ikgopotse dintlha tsena tse hlilositsweng bukeng ya moithuti.

Menyetla e ekeditsweng le tshehetso ya baithuti

Baithuti ba sa kgoneng

- Neha baithuti bana dipale tse bonojana tseo ba ka dibalang mme o ba fe sebaka sa ho pheta pale tseo.
- Ba fe monyetla wa ho batlisisa ka dipale tse fapaneng mme ha ba se ba di fumane ba di phetele baithuti ba bang ka phaposing hore ba ikwetlise ho bua ka pela sehlopha sa baithuti.

Baithuti ba kgonang

- Neha baithuti bana dipale tse teletsana mme tse thatanyana hore ba di bale mme ba fumane sebaka sa ho di phetha

Tekanyetso

Tselo ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Ruburiki

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Metso, dihlongwapele le dihlongwanthao Leq la 96

Disebediswa

Buka ya moithuti
Mehlodi e fapaneng

Tataiso ya titjhere

Thutong ena o tla ruta baithuti ka mabopi a fapaneng e leng motso, sehlongwapele le sehlongwanthao.

Mona baithuti ba tla ithuta ka sebopoho sa mantswe. Ba hlokomedise kamoo mabopi ana a fetofetolang moeelo wa mantswe kateng, ha mantswe a ntse a hokelwa mabopi a fapaneng. Ba fe mehlala e mmalwa hore ba utlwisie tshebediso e nepahetseng ya mabopi ana.

Dikarabo tse lebelletsweng

- Lefatshe
Le > sehlongwapele
-fatsh > motso
-e > sehlongwanthao
- Lebelo le leholohadi
Ho phahamisa moruo naheng.
- hadi > e bontsha kgodiso
ng > e bontsha sebaka

Puisano ya foramo Leq la 101

Disebediswa

Dibuka tsa dipale
Buka ya Moithuti

Tataiso ya titjhere

Hhalosetsa baithuti hore dipuisano tsena ke tsa mofuta ofe. O boele o hhalose hore foramo ke eng. Hhalosa mabaka le bohlokwa ba dipuisano tsa diforomo.

Hhalosa ka botebo matshwao kapa dintlha tsa bohlokwang dipuisanong tsa diforomo. Tsela eo di laolwang ka yona, le kamoo ditlhophiso di etswang kateng. Toboketsa dintlha tsena tsa tsamaiso ya diforomo:

- tsepama hodima sehlooho se tshohlwang.
- lekola le ho ananela mehopolo e fapaneng.
- sebedisa puo ya semmuso e tlwaelehileng ya kamehla.
- hlahisa maikutlo a sona le ho tshehetsa dintlha ka mabaka.
- mamela dibui tse ding.
- kena dibui tse ding hanong ka tlhompho.
- fana ka ditlhakisetso tse nepahetseng pakeng tsa dintlha.
- sebedisa dipolelo tse tobileng.
- phehisa hodima sehlooho mme se hlokomele hore se se sitise dibui tse ding ha ba phehisana ba thusana. Se ananele le ho amohela dintlha ha ho hlokeha.

Disebediswa

Buka ya Moithuti.
Dibuka tse ding tsa tlhahisoleseding.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng:

- Sebetsana le baithuti bana ba le bang. Bua le baithuti ka mehlala ya dipuisano tsena, e teng thelevisheneng le radiyong. Kgetha o le mong oo ba o tsebang ka bongata mme o ba hopotse dintlha tsa bohlokwa dipuisanong tseo ba neng ba di bohile kapa ba di mametse radiyong.

Baithuti ba kgonang:

- Ba nehe mosebetsi o mong o matlafatsang kutlwisiso ya bona.
- O ka ba fa mosebetsi wa ho buisana dihlopheng kapa e be wa motho ka mong.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Ruburiki

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Makgethi Leq la 102

Disebediswa

Buka ya moithuti
Mehlodi e fapaneng

Tataiso ya titjhere

Hlalosa lekgethi ka botlalo o nto hlalosa mefuta ya makgethi ka ho otloloha. Hlalosa seboleho sa makgethi haholwanyane hore baithuti ba be le kutlwisiso e batsi ya hore makgethi ke mantswe a jwang. Etsa hona ka ho sebedisa mehlala. Ba laele ho bala mehlala ya dipolelo eo ba e filweng ka hara dibuka tsa bona:

Dikarabo tse lebelletsweng

1. (a) Veine e kgubedu / veine e tshweu
(b) Dinaheng tse ngata / lebelo le leholohadi
(c) Veine tse pedi / phesente tse tharo
2. Dipolelo di tla fapanana.

Ho bala le ho boba

Mosebetsi wa 2 Ho bala tshomo

Leq la 103

Disebediswa

Dibuka tsa ditshomo
Buka ya Moithuti
Mehlodi e meng e nang le ditshomo
Dibukakgakollo tsa manollo ya dingolwa/tsa seholoholo

Tataiso ya titjhere

Qala ka ho hlalosetsa baithuti nalane ya ditshomo. Ba rute mefuta e fapaneng ya ditshomo. Bontsha baithuti melemo ya ditshomo. Ba rute haholwanyane ka seboleho sa ditshomo hore ba se utlwisise. Baithuti ba bangata ha ba na thahasello ho tsa boholoholo, ka hoo o tlameha ho etsa hore ditshomo di ba natefele.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng:

- Qala ka ho ba fa sebaka sa ho phetha ditshomo tseo ba di tsebang.

- Iphe nako ya ho qoqa le baithuti bana, ka ditshomo le seabo sa tsona, mme o toboketse mosebetsi wa tsona wa ho ruta.

Baithuti ba kgonang:

- Ba fe mosebetsi wa ho ya batlisisa ka qaleho/tshimoloho le seabo sa tsona setjhabeng.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Masilo le Masilonyane.
2. Ho ja nama ya pere.
3. Ke ya ka ntle.
4. Ke ho kgaola/ ho kga thupa.
5. Ee, e na le qalo, mmele le qetelo.
6. Karabo di tla fapanana.

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Makopanyi Leq la 106

Disebediswa

Buka ya moithuti
Mehlodi e fapaneng

Tataiso ya titjhere

Hlalosetsa baithuti hore makopanyi ke mantswe a kopanyang dipolelo ho bopa mefuta e fapaneng ya polelo kapa a qalang dipolelo. Ba fe mefuta e mmalwa ya makopanyi. Ba fe mehlala ya dipolelo hore ba di kopanye ka molomo ba sebedisa ona makopanyi. Laela baithuti ho lekola mehlala ya mefuta ya makopanyi e hlahang bukeng tsa bona mme ba e rute o nto ba kgothalletsa ho e boletska kgafetsa.

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Ditholwana tse kang diapole, dipere, diperekisi, dilamunu, morara le ha e se tsona feela. Re ka qolla hape dihlahisa tse kang poone, tswekere, dipalesa jj.
Le ha Aforika Borwa e na le boikemelo moruong empa ho ntse ho ena le mathata a tlhokeho ya mosebetsi.
Mmuso wa naha o eme ka maoto ho aha moruo hore baahi ba tle ba phele ka boiketlo.
2. Karabo di tla fapanana.

Thothokiso Leq la 107

Disebediswa

Buka ya moithuti
Dibuka tsa manollo ya dingolwa
Mehlodi e meng ya dithothokiso.

Tataiso ya titjhere

Thuto ena e reretswe ho ruta baithuti ho manolla thothokiso. Ba hopotse makgabane a sebediswang ha ho manollwa thothokiso ao ba seng ba ithutile ona mme o toboketse morethetho e le mokgabo wa bonono o sebediswang ke sethethokisi. Hlalosetsa baithuti hore morethetho ke eng. Sebedisa thothokiso e hlhang bukeng ya bona ho ba ruta kamoo morethetho o sebetsang kateng.

Baithuti ba sa kgoneng:

- Ruta baithuti bana morethetho wa thothokiso.
- Ba fe thothokiso e kgutshwanyane hore ba hlwaye melathothokiso e nang le morethetho.

Baithuti ba kgonang:

- Ba fe sebaka sa ho manolla thothokiso e nngwe e fapaneng ho matlafatsa tsebo ya bona.
- Ba laele ho etsa mosebetsi oo ba o nehilweng.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Ruburiki

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Makgathe Leq la 108

Disebediswa

Buka ya moithuti
Mehlodi e fapaneng

Tataiso ya titjhere

Ruta le ho hlalosa lekgatthe hore ke tsela e bontshang nako eo ketso e etswang/e leng ho yona dipolelong. Sebopetho sa leetsi se a fetofetoha ho latela lekgatthe leo ho buuwang ka lona. Hangata makgathe a tsamaya mmoho le dikao. Thutong ena toboketsa **Lekgatthe lephethi**. Hlalosetsa baithuti hore le bontsha hore ketsahalo e phethahetse.

Dikarabo tse lebeletsweng

1. Dintho tsena tse seng di boletswe di na le dihlahiswa.
Temo e dutse e le bohlokwa haholo.
Mmuso wa naha o eme ka maoto ho aha moruo.

2. Phunya > phuntse
Roma > romme
Hola > hotse
Ja > jele
Apara > apere
Dipolelo di tla fapania

Ho bala tema tse bohuwang Leq la 109

Disebediswa

Buka ya moithuti
Mehlodi e meng ya tema tse bohuwang
Inthanete
Ditshwantsho.

Tataiso ya titjhere

Baithuti ba tlameha ho rutwa bohlokwa ba bokgoni ba ditema tse bohuwang bona. Lemosa baithuti hore hohle moo motho a yang kajeno, ho tletse matshwao le ditshwantsho tseo motho a lokelang ho di utlwisia.

Toboketsa ntla ya hore tema e bohuwang e ka ba papatso flayara, kapa setshwantsho, e a bua. Baithuti ba lokela ho utlwisia hore e reng. Yona tema ena, e hloka hore ba e manolle, ba e sekaseke hore ba fumane moelego wa yona. Ka ho etsa tjena ba sebedisa le bokgoni ba ho akanya. Ka mantswe a mang, ba a e sheba, ba a e shebisisa ba nto akanya hore e fana ka moelego ofe. Ba rute bokgoni bona.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng:

- Ba tlele ditshwantsho tse bonolo, tse buang ka dintho tse tlwaelehileng. Ba bontshe hore ba lokela ho sheba eng ho utlwisia setshwantsho seo.
- Ba nehe tse ding ho itshebeletsa ka bobona.
- Ba kgothalletse ho ipatlela ditshwantsho mme ba di balle kutlwisiso. Feela ba di tlise ho wena le di shebisianeng mmoho ho bona hore ba entse tsona.

Baithuti ba kgonang:

- Ba nehe ditshwantsho tse tla ba phepetsa haholo. Mohlomong di be di tsone dingangisano dihlopheng tsa bona.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebeletsweng

1. Karabo di tla fapan.a
2. Mapolasi.
3. Ka masimo, terekere le dikgomo.
4. Karabo di tla fapan.a
5. Ho a lengwa ebile ho a hangwa.
6. Poone le lebese.
Poone e etsa phofo jj; Lebese le etsa kase le sereledi jj.
7. Di ntlafatsa moru.
8. Karabo di tla fapan.a

Ho ngola le ho nehelana

Mosebetsi wa 3: Ho ngola tsebiso, lenanetsamaiso le metsotso Leq la 111

Disebediswa

Buka ya moithuti
Mehlodi e meng e ka thusang titjhere

Tataiso ya titjhere

Ruta baithuti kamoo kopano e tsamaiswang kateng. Hlokomedisa baithuti ka ho ba botsa hore ho etsahalang hore batho ba kgone ho tla kopanong. Ba hlalosetse bohlokwa le sepheo sa tsebiso. Hangata lenanetsamaiso le tsamaya le tsebiso ya mohla kopano e tla tshwarwa.

Lemoso baithuti hore kopano e nngwe le e nngwe e tshwarwang ya mokgatlo ofe kapa ofe e lokela ho ba le motsamaisi mmoho le mongodi wa metsotso. Ba fe mehlala ya mokgwa o nepahetseng wa ho ngola metsotso. Laela baithuti ho bala mohlala wa tsebiso, lenanetsamaiso le metsotso e hlhang bukeng tsa bona.

Menyetla e ekeditweng

Baithuti ba sa kgoneng:

- Bokgoni ba ho ngola tsebiso, lenanetsamaiso e ka nna ya ba ketsahalo e thatafallang ba bang ba baithuti.
- Thusa baithuti ba jwalo mme o ba thuse ho bopa boitshepo ka hore ba etse ditsebiso le mananetsamaiso ho mema baithuti ba bang kopanong.
- Leka ho ba bontsha ka bonketsisane hore kopano e ka tsamaiswa ka mokgwa o jwang. E re ba ngole metsotso ya bonketsisane bona ba kopano.

Baithuti ba kgonang:

- Laela baithuti bana ho iqapela maemo a kopano ao ba tla ngola ka ona.
- Kgetha baithuti bana ho etsa bonketsisane ba ho tsamaisa kopano mme o qale ka bona ho ba ngodisa metsotso ya kopano ho bona hore ebe ho na le seo ba ithutileng sona.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Ruburiki

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Maele le Dikapolelo Leq la 114

Disebediswa

Buka ya moithuti
Mehlodi e fapaneng

Tataiso ya titjhere

Hhalosetsa baithuti hore maele le dikapolelo ke dipolelo tsa bohlale tseo Basotho ba neng ba di sebedisa ho hhalosa ketsahalo e itseng. Sepheo sa dipolelo tsena ke ho hlalefisa, ho eletsa le ho ruta ka tse neng di etsahala sebakeng seo Basotho ba neng ba phela ho sona.

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Ho thuswa motho ya ithusang.
2. Ho thola.
3. Motho o thuso wa habo pele ho ba bang
4. Leruo ke ntho e felang.
5. Motho o rata mejo ho feta mosebetsi.
6. Ho rua.

Ho boeletsa sebopetho sa kgutsufatso

Leq la 115

Disebediswa

Buka ya moithuti
Mehlodi e meng e ka thusang titjhere.

Tataiso ya titjhere

Ruta baithuti hore kgutsufatsa ke mokgwa o sebediswang ho hlaphisa tlhahisoleding mme e behwa ka mantswe a motho ya etsang. Motho o kgutsufatsa ka ho qoholla dintlha tseo e leng tsona tse jereng mohopololo wa sehlooho wa tema.

Laela baithuti ho sheba dintlha tsa bohlokwa ha ho ngolwa kgutsufatso bukeng tsa bona, mme o re ba

kgutsufatse tema eo o tla o ba kgethela yona, ebe o ba fe yona hore ba e kgutsufatse.

Menyetla e ekeditweng

Baithuti ba sa kgoneng:

Baithuti ba thatafallwa haholo ke bokgoni ba ho kgutsufatsa tema. Ha o se o rutile baithuti ba hao, ba fe mehlala e mmalwa ya ditema le moo o di kgutsufaditseng teng.

- Ba fe ditema tse mmalwa tseo ba ka di kgutsufatsong. Lekola hore na ha ba kgutsufatsa ba a kgora ho qolla dintlha tseo e leng tsa sehlooho feela le ho sebedisa mantswe ao e leng a bona.

Baithuti ba kgonang:

- Baithuti bana ba na le bokgoninyana bo itseng ba ho etsa mesebetsi e meng ka bobona. Ka mora ho ho ruta baithuti bohole ho kgutsufatsa tema, ba fe ditema tse mmalwa ho di kgutsufatsa.
- E re ba thuse ba thatafallwang ho kgutsufatsa ditema tsa bona.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Ruburiki

Beke ya 7 - 8:
Matla a tjhelete

Ho mamela le ho bua

Mosebetsi wa 4: Ho mamela

papatso e rekotilweng Leq la

115

Disebediswa

Buka ya moithuti

Mehlodi e meng e ka thusang titjhere

Dipapatso

Diphousetara

Tataiso ya titjhere

Qala thuto ena ka ho hlalosetsa baithuti hore papatso e rekotilweng, e mamelwang e fapana le e bohuwang ka hore e hloka thekeniki tse kang kgohedi tsa pono, mengolo e fapaneng, mebala le dihlooho. E sebedisa dikgohedi tsa modumo. E itshetlehilie haholo ho

sehalo le puo e susumetsang. Neha baithuti mehlala ya dipapatso tse tlwaelehileng tseo ba yeng ba di mamele seyalemoyeng.

Menyetla e ekeditweng

Baithuti ba sa kgoneng:

- Neha baithuti monyetla wa ho etsa bonketsisane ba bahasi ba seyalemoya, mme ba balle ba bang dipapatso
- Ba fe mehlala e bonolo ya dipapatso tseo ba ka di etsang.

Baithuti ba kgonang:

- Baithuti bana ba ka iketsetsa dipapatso tsa bona mme ba di mamedisa baithuti ba bang ho bontsha kutlwisiso ya bona.
- Ba ipopele maemo a ho etsa dipapatso tseo.

Jwale balla baithuti papatso e latelang;

'Hatelapele', mokgatlo o thusang borakgwebo ba banyenyane ka ditjhelete ho iqalla le ho ntshetsa pele dikgwebo tsa bona. Na o rata ho ba rakgwebo wa popota! O sa emetseng? Tlo inwese ka nkgo! E fana ka mabapi le tlhahisolededing ka kgwebo tse fapaneng. Tlo re o hlabe malotsana ka mofuta wa kgwebo oo o batlang. Thuso ke sesolo. Ha ho tefo e lebelletweng. Fetola bophelo ba hao. Thuso e tla nehwa ba leshome ba pele. Phahamela marole. Sebaka se lekane motinyane.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletweng

1. (a) E fana ka mabapi le tlhahisolededing ka kgwebo tse fapaneng > puo e seng sethekiniki
(b) Fumana tlhahisolededing – kgwebo di fapanen! > puo ya sethekiniki
2. Thuso bakeng sa ho qala kgwebo
3. Ee
4. i) karabo di tla fapana
ii) karabo di tla fapana

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Mabitso Leq la 116

Disebediswa

Buka ya moithuti
Mehlodi e fapaneng

Tataiso ya titjhere

Mosebetsi ona o reretswe ho hopotsa baithuti ka thuto tse fetileng tsa mabitso. Ha ho hlokehe hore o ba rute ka dihlopha tsa mabitso. Hatella feela mefuta ya mabitso eo ba seng ba ithutile yona. Ho ikgopotsa mosebetsi eo, laela baithuti ho araba potso tse thehilweng hodima thuto ena.

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Lebitso ke lenswe le rehellwang motho kapa ntho efe le efe.
2. Karabo di tla fapania.
3. (a) Tjhe
(b) Nnete
(c) Tjhe
(d) Nnete
(e) Nnete
4. (a) Lebitso le leamanyi > tselakgopo
(b) Lebitso le lekgethi > monnamoholo
(c) Leetsi le lebitso > lehlabaphio
(d) Leetsi le lehlalosi.> moetapele
Dikarabo di tla fapania.

Nehelano ya molomo (Ho tsenkolla papatso) Leq la 116

Disebediswa

Buka ya moithuti
Mehlodi e meng e ka thusang titjhere

Dipapatso
Diphoustara

Tataiso ya titjhere

Hlokomedisa baithuti hore dithuto tse hlahiswang bukeng ya moithuti di itshetlehile le ho arolwa ho ya ka bokgoni boo baithuti ba lokelang ho ithuta le ho kcona ho bo etsa. Bokgoni bona ba ho nehelana ka puo ya molomo moo ho tsenkollwang papatso teng, bo se bo ntse bo tsamaya mmoho le ba ho fana ka ditaelo. Ruta baithuti ditlwaelo tse sebediswang hangata ha ho fanwa ka puo ya molomo malevana le ho manolla papatso.

Dintlha tsa bohlokwa ha ho manollwa papatso.

- Sebedisa rejisetara le setaele se loketseng- tseba hore o lebisitse papatso ho bomang.

- Sebedisa puo a kang: makgethi, mahlalosi, poletsamodumo ya didumammoho le didumanotshi, pheletso, phetapheto, mabotsi, mapetjo, ditaelo, dipolelwana tse hohelang, jj.
- Sebedisa dithekeniki tse kang dikgohedi tsa pono, dihlooho tse hohelang mahlo, ditshwantsho, ho kenyelletswa tshebediso ya mefuta ya mongolo e fapaneng, boholo le mebala e hohelang.
- Qholotsa maikutlo le ditakatso tsa moreki hore a bone ho le molemo hore a reke sebapatswa seo.
- Araba mme o nehelane ka ditharollo tsa bohole; e fa bareki boitshepo, bophelo bo botle le maikutlo a polokeho mmoho le a ho fumana boleng bakeng sa tjhelete ya bona.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng:

- Thusa baithuti bana ho hlophisa papatso kamora hore le buisane ka mefuta ya dipapatso e fapaneng. Ba thusa ka tlotlontswe e tshwanetseng, puo e susumetsang le dithekeniki tsa papatso tseo ba ka di sebedisang.
- Baithuti bana ba na le ho thatafallwa ke ho manolla ka tatelano dintlha le ho tshehetsa dintlha tsa bona.

Baithuti ba kgonang

- Neha baithuti bana dipapatso tse fapaneng hore ba hlophise tseo ba tla di manolla ka phaposing.
- E re ba iketsetsa dipapatso tse fapaneng mme ba sebedise tlotlontse e loketseng, puo e susumetsang le dithekeniki tse nepahetseng tsa papatso ho e manolla.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Lerui Leq la 117

Disebediswa

Buka ya moithuti
Mehlodi e fapaneng

Tataiso ya titjhere

Ruta baithuti tlhaloso ya lerui hore ke lenswe le sebediswang ho bontsha hore ntho e nngwe e ruile e nngwe. Le supa kamano pakeng tsa morui le seruuwa hape le kgetha le ho hlalosa lebitso polelong.

Bukeng ya Moithuti ho hhalositswe mehlala e fapaneng ya lerui, mme o ka sebedisa buka eo le mehlodi e meng ho ba ruta ha batsi ka mabopi a lerui.

Dikarabo tse lebelletsweng

1. (a) tjhelete **ya nahá** e dule naheng
- (b) morumuwa **wa Aforika Borwa**
- (c) O kenetse seboka **sa ditjhelete**
- (d) Molaodi **wa dibanka** ke yena ya tsamaisang seboka
- (e) Baahi **ba Aforika Borwa** ba sebetsa ka matla.

Ho bala le ho boha

Mosebetsi wa 5: Ho bala tema e bohuwang – papatso Leq la 118

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Mehlodi e meng ya dipapatso.

Tataiso ho titjhere

Ruta baithuti bokgoni ba ho bala papatso. Bokgoni bona ba ho boha bakeng sa kutlwisiso ba lokela ho bo tseba ka hore hohle moo motho a yang kajeno, ho tletse matshwao le ditshwantsho tseo motho a lokelang ho di utlwisia. Toboketsa ntlha ya hore tema e nang le papatso, e a bua. Baithuti ba lokela ho utlwisia hore e reng. Yona tema ena, e hloka hore ba e manolle, ba e sekaseke hore ba fumane moelelo wa yona.

Lemosa baithuti ka mawa a ho bapatsa ao babapatsi ba a sebedisang. Mawa ao a bontshitswe ka hara Buka ya Moithuti. E re baithuti ba shebe mefuta e fapaneng ya disebediswa tsa bomme tse hlahisitsweng papatsong e dibukeng tsa bona.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng:

Ba tlele dipapatso tse bonolo, tse buang ka dintho tse tlwaelehileng. Mohato ka mohato o ba bontshe hore ba lokela ho shebang ho utlwisia papatso eo.

Ba nehe tse ding ho itshebeletsa ka bobona.

Ba kgothalletse ho ipatlela dipapatso mme ba di balle kutlwisiso. Feel ba di tlise ho wena le di shebisane hore ba entse tsona.

Baithuti ba kgonang:

Ba nehe dipapatso tse tla ba phepetsa haholo.

Mohlomong di be di tsose dingangisano dihlopheng tsa bona.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Dibotlolo tse fapaneng
2. Dibotlolo tsa monko monate, botlolo tsa poletjhe ya manala le setlotsa molomo.
3. Ho hohela batho hore ba reke disebediswa tseo.
4. Dinyanyatsi tsa monko monate, poletjhe ya manala le setlotsa molomo.
5. Mebala, mongolo le puo e susumetsang.
6. E hohele batho mme ba tsebe le ho bala ba le hole.
7. E reretswe basadi.
8. Karabo di tla fapana.

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Mabotsi Leq la 119

Disebediswa

Buka ya moithuti

Tataiso ya titjhere

Hhalosetsa baithuti hore mabotsi ke mofuta o jwang wa ditho tsa puo. Ba fe tlhaloso e hlhang bukeng ya bona mme o ba hhalosetse ha batsi ka mefuta ya mabotsi eo re nang le yona.

Mehlala ena e latelang e kanna ya toboketswa ho hlakisa moelelo wa mofuta ka mong.

- (a) A bopilweng ka mahlalosi:
- (b) A bopilweng ka makgetholli:
- (c) A bopilweng ka tshebediso ya lekopanyi na:
- (d) A bopilweng ka mabits

Dikarabo tse lebelletsweng

1. O sa emetseng?
2. Karabo di tla fapana
3. Ho buuwa ka eng?
4. Ke potso eo ho sebedisitsweng lekgetholli.

Ho boeletsa Kgutsufatso Leq la 120

Disebediswa

Buka ya moithuti

Tataiso ya titjhere

Boela o rute baithuti hore ho kgutsufatsa ke ho etsa eng. Ho kgutsufatsa ho batla ho thatafalla baithuti haholo. Ho hlokeha hore titjhere o nke nako e ngata mmoho le baithuti ba hao ho ikwetlisa bokgoni bona.

Balla baithuti ditema tse mmalwa le kamoo di kgutsufaditsweng kateng. Bontsha baithuti bohlokwa ba bokgoni bona, le hore bo sebediswa kae mesebetsi ka ho fapana le bophelong ka kakaretso.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng:

- Balla baithuti bao tema e kgutsufatwang makgetlo a fetang bonngwe.
- Ho na le hore ba arabele dibukeng tsa bona, ba ka araba ka molomo mme la buisana ka dikarabo tsa bona. Sena se ka ba fa monyetla wa ho bona diphoso tsa bona yaba ba a di lokisa.
- Ka mora mona o ka ba neha tema e nngwe ba e arabela dibukeng tsa bona.

Baithuti ba kgonang:

- Ba nehe mosebetsi o mong o matlafatsang kutlwisiso ya bona.
- Mosebetsi wa motho ka mong o tla ba thusa ho utlwisia.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Ruburiki

Ho ngola le ho nehelana

Mosebetsi wa 6: Ho ngola tekolobotjha ya papatso Leq la 122

Disebediswa

Buka ya moithuti
Dipapatso

Tataiso ya titjhere

Hlalosetsa baithuti hore papatso ke tema e reretsweng ho tsebisa batho ka se rekiswang, ke hore thekiso ya dihlahiswa tse itseng. Papatso tse ding di reretswe ho phatlalatsa dikgeo tsa mosebetsi mme tse ding di tsebisa ka ditshebeletso tse itseng.

Ke e nngwe ya ditsela tse sebediswang ho bapatsa ho hong ho itseng kapa hona ho fana ka tlhahisolededing. Hlokomedisa baithuti ka mawa a ho bapatsa ao babapatsi ba a sebedisang. Mawa ao a bontshitswe ka hara Buka ya Moithuti. Ere baithuti

ba shebe mohlala wa papatso o hlasisitsweng dibukeng tsa bona.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng:

- Neha baithuti monyetla wa ho iketsetsa dipapatso tse mmalwanyana hore ba tle ba tsebe ho itshebeletsa ka bobona.

Baithuti ba kgonang:

- Ere baithuti ba etse papatso tse ding tse ka thoko ho bontsha kutlwisiso ya bona.
- Ha ba ipopele maemo a ho ngola dipapatso tseo.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Ruburiki

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Mahokedi Leq la 122

Disebediswa

Buka ya moithuti
Mehlodi e fapaneng

Tataiso ya titjhere

Qala thuto ena ka hlaloso hore mahokedi ke mantswe a sebediswang ho hokela moetsi kapa moetsuwa polelong le ditho tsa puo tse fapaneng. A rehellwa ka setho sa puo se hokelwang le moetsi kapa le moetsuwa. Hangata mahokedi a ye a boptjwa ka sehlongwapele sa lebitso leo e leng moetsi kapa moetsuwa polelong.

Ba bontshe mefuta e fapaneng ya mahokedi. Sebedisa mahokedi a hlasisitsweng Bukeng ya Moithuti ho hlalosa mefuta ena ka bottlalo. Toboketsa tlhaloso ena ka mehlala ya dipolelo. Laela baithuti ho bala dipolelo tse hlhang bukeng tsa bona.

Tekanyetso: Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

Dipotsong tsohle tsa mahokedi dipolelo di tla fapana. Hlokomedisa baithuti ba fela ba utlwisia tshebediso ya mahokedi.

Mesebetsi ya tekanyetso ya kotara ya 2 Leq la 124

Mesebetsi ya Tekanyetso le Thahlobo ya Bohare ba selemo

Beke ya 9-10

Tekanyetso ke tshebetso e radilweng bakeng sa ho:

- hlwaya (kgetha mesebetsi e tla etswa ke baithuti)
- bokelletsa (dikarabo ho baithuti)
- fumana moeletlo (tshwaya dikarabo tsa baithuti) le tlhahisolededing ka tsebo le bokgoni bo bontshwang ke baithuti.

Mosebetsi wa tlhahlobo ena ya bohare ba selemo o arotswe ka dipampiri tse nne. Hlokomedisa baithuti hore pampiri ka nngwe e lokela ho arajwa.

Pampiri ya 1

Tekanyetso ya mosebetsi ona wa molomo ke ruburiki

Pampiri ya 2

Temakutlwisiso

1. Sekoloto (1)
2. Ho bolelwa hore ha se fele pele o se lefella (2)
3. Tjhelete e entsweng kahodimo ho e sebedisitswng (2)
4. Tjhelete e eketswang ha o ntse o sa lefe (1)
5. (a) Ke sekoloto (2)
(b) karete e sebediswang ho reka ntle le ho lefa tjhelete (2)
6. i) Seke wa reka ho hong ka sekoloto ha o ntse o lefa se seng
ii) Se sebedise karete ya mokitlana ho lefa mokitlana
iii) Buisana le bao o ba kolota ho hlophisa mekgwa ya ho lefa (3)
7. Tjhe ha ho thusen hobane o tla tetebela le ho feta sekolotong (2)

[15]

Puo

1. i) lefa
ii) sekoloto (2)
2. Batho ba bangata haholo ba seng ba ntse ba hula ka thata (1)
3. i) Batho ba phela ha boima
ii) Ho hlolwa ke mosebetsi (2)
4. Mongodi o re mona Aforika Borwa sekoloto se bola ka mora dilemo tse 30. (2)
5. Mongodi a botsa: “Na puo ena e sebetsa moruong le kajeno”. (2)
6. Se ke wa reka ho hong ka sekoloto ha o ntse o lefa se seng Karabo di tla fapana (1)
7. (a) dikoloto tsa rona
(b) karete ya mokitlana karabo di tla fapana (2)

8. se > sehlongwapele; -tseb > motso; -i > sehlongwanthao. (1)
[15]

Dingolwa

Dikarabo di tla itshetleha hodima buka ya Tshwantshiso eo baithuti ba e etsang phaposing ya borutelo [10]
Tekanyetso: Ruburiki

Kgutsufatso

Kgutsufatso di tla itshetleha hodima tema e badilweng
Tekanyetso: ruburiki. [10]

Pampiri ya 3

Ho ngola

Tekanyetso : Ruburiki
Ngola tekolobotjha ya buka eo le e badileng ka phaposing. [20]
Etsa tsebiso le lenanetsamaiso la kopano eo le tla e tshwara. [10]

Pampiri ya 4

Dikarabo di tla itshetleha hodima buka ya Tshomo eo baithuti ba e etsang phaposing ya borutelo. [10]

Review Copy

KOTARA YA

3

KOTARA YA 3 KGAOLO	BEKE	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIPOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO
	1 - 2	<ul style="list-style-type: none"> • Ho mamela palekgutshwe pakeng sa batho ba babedi (dayaloko) 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho bala wili le testament tse kgutsufaditsweng 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho ngola wili le testamente 	<ul style="list-style-type: none"> • Mabitsokgoboka • Ikgopotse lekgathe lefetile • Ikgopotse dipolelo • Ikgopotse dipolwana • Ikgopotse makopanyi • Mopeletotshwano le didumatshwano
	3 - 4	<ul style="list-style-type: none"> • Ho mamela inthaviu 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho bala padi 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho ngola CV le lengolo le e felehetsang 	<ul style="list-style-type: none"> • Ikgopotse mahlalosonngwe • Ikgopotse makgethi • Lekgathe letswelli • Dipolelo • Mopeleto
	5 - 6	<ul style="list-style-type: none"> • Ho mamela ngangisano tsa radiyo 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho bala palekgutshwe 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho ngola moqoqo o hlilosang 	<ul style="list-style-type: none"> • Mefuta ya dipolelo • Ithute makopanyi • Ithute mefuta ya diratswana • Ithute mopeleto • Ithute kgutsufatso
	7 - 8	<ul style="list-style-type: none"> • Puo ka setho se hlomphehang setjhabeng 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho bala palekgutshwe 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho ngola karete 	<ul style="list-style-type: none"> • Ithute makgethi • Ithute makgetha a seratswana • Lentswe le le leng bakeng sa a mangata • Ithute lentswe le le leng bakeng sa polelwana
	9 - 10	<ul style="list-style-type: none"> • Ho pheta pale 	<ul style="list-style-type: none"> • Dingolwa (terama) 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho ngola dayaloko 	<ul style="list-style-type: none"> • Maetsi • Ithute masupi le mabotsi • Ikgopotse lentswe le le leng bakeng sa polelo
MESEBETSI YA TEKANYETSO A KOTARA YA 3					

Tjhebokakaretso ya kgaolo:

Maphelolong a rona re angwa ke dintho tse ngata tse fapaneng. Tse ding tsa tsona di tlisa diphetoho maphelolong a rona. Diphetoho tse ding di tliswa ke rona ha tse ding di etswa ke maemo a itseng a jwaloka koduwa tsa tlhaho tseo re se nang matla a ho di thibela.

Kgaolong ena o tla ithuta bokgoni bo latelang.

Beke ya 1 – 2: Koduwa tsa tlhaho

Ho mamela le Ho bua	Ho bala le Ho boha
<ul style="list-style-type: none"> Ho mamela ketsahalo ya puisano pakeng tsa batho ba babedi Puisano e itshetlehileng hodima kutlwisiso ya wili le testamente 	<ul style="list-style-type: none"> Bala wili le testament tse kgutsufaditsweng Ho bala thothokiso Ho bala bakeng sa kutlwisiso le mawa a ho bala: khathunu ya tema e bohuwang
Ho ngola le Ho nehelana	Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo
<ul style="list-style-type: none"> Ho ngola tema ya kgokahano: ngola wili le testamente Ho ngola wili le testamente 	<ul style="list-style-type: none"> Mabitsokgoboka Makopanyi Lekgatthe lefitle Mefuta ya dipolelo Dipolelwana Mepeletotshwano le Didumatshwano

Beke ya 3 – 4: Tlhokomediso le ditlamorao

Ho mamela le Ho bua	Ho bala le ho boha
<ul style="list-style-type: none"> Ho mamela inthaviu Ho buisanang ka CV e le e nngwe ya ditlhokeho tsa ho ka fumana mosebetsi 	<ul style="list-style-type: none"> Ho bala padi Ho bala thothokiso Ho bala tema kutlwisiso
Ho ngola le Ho nehelana	Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo
<ul style="list-style-type: none"> CV le lengolo le e tshehetsang Ho ngola CV le lengolo le e tshehetsang 	<ul style="list-style-type: none"> Makgethi Lekgatthe Mahlalosonngwe Mopeleto

Beke ya 1 le 2:
Koduwa tsa tlhaho

Ho mamela le ho bua

Mosebetsi wa 1: Ho mamela puisano pakeng tsa batho ba babedi (dayaloko) Leq la 129

Disebediswa

- Buka ya Moithuti
- Mehlodi e fapaneng eo o e fumaneng
- Buka ya titjhere.

Tataiso ho titjhere

Hlalosetsa baithuti bohlokwa ba ho mamela. Ba rute hore re bua ka ho mamela ha ba ballwa, ha ba fuwa ditaelo, ditshupiso, ba le puisanong, moqoqong le ha ba mametse tlhahisoleding e itseng ho tswa mehloding e fapaneng jwaloka seyalemoya jj.

Fumana mehla e metle ya didayaloko e tla etsa hore ba utlwisisi. Hangata mehlala e loketseng ke e buang ka dintho/diketsahalo tsa nnete. Hlalosetsa baithuti hore ho bohlokwa ho mamela ka kutlwisiso se buuwang mme o tle o tsebe ho Arabela ka tshwanelo.

Boela o hopotse baithuti hore ho mamela ke tshebetso. Hatella mehato ya bohlokwa tshebetsong ya ho mamela e leng:

- Pele ho ho mamela
- Nakong ya ho mamela
- Ka mora ho mamela.

Ruta baithuti molemo wa mohato o o mong le o mong. O se ke wa ba ruta feela empa o be o etse bonnete ba hore ba sebedisa mehato ena ka tshwanelo.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Neha baithuti ho etsa bonketsisane. Ba buisane ka sehlooho se bonojana ho latela kutlwisiso ya bona.

Eketsa mehlala eo o ba rutang ka yona. Mehlala ya nnete e hlakisa taba haholo ho feta.

O ka sebedisa baithuti ba utlwisisang kapele ho etsa puisano le bana hore ba ba thuse.

Ba fe sebaka sa ho nehelana ka puisano eo ba inahanetseng yona/ eo ba e boneng thelevisheneng.

Baithuti ba kgonang

Ba fe mosebetsi ho sebetsa ka dihlopha

Ba laele ho fana ka puisano eo ba iqapetseng yona.

Balla baithuti tema e latelang ya dayaloko ba nto araba dipotso.

Puisano e bileng tena pakeng tsa Ketsi le Tshupiso kamora koduwa ya lehodiotswana le ileng la ruthutha motse wa bona.

Ketsi:	Tshupiso ho etsahetseng monna ha motse o le mahleke ka mokgwa oo?
Tshupiso:	O re ho etsahetseng, athe o tswa kae wa heso?
Ketsi:	Ke tsohile hoseng ka matjeke ke eya Maseru. O a hopola hore mora wa moholwane o bone kgarebe mane Hlohlohwane. Jwale re ne re sa ilo ipua hore re tla etela ba habo kgarebe eno neng.
Tshupiso:	Wa thaka, o se o ntse o iponela mahlomola a setseng a etsahala.
Ketsi:	Ha re ntse re phallela malapa a lahlehetsweng, o nne o mphetle se etsahetseng.
Tshupiso:	O keke wa kgolwa monna. E ne e le hara mpa ya motsheare, tsatsi le le hloohong tsa mengala ha ho hlaheru le letsho.
Ketsi:	O bolela hore tsatsi la fifala monna?
Tshupiso:	Ee, wa thaka batho ra qala ho phasaphasa re leba malapeng, bang re batla dibaka moo re ka itshireletsang teng. Ha ke eso bone lefifi le lekaalo e le motsheare, le moyo o matla jwalo.
Ketsi:	Banna wee!
Tshupiso:	Moya o ne o le matla hona hoo marulelo a matlo a ileng a fefoha, a mang a heleha. Ke ne ke qala ho bona sehatsetsi se tswa ka tlung se fofa. E ne e le seboko feela, dillo tse hlomolang. Ho utlwahala hona le batho ba lahlehetsweng ke maphelo.
Ketsi:	Seo o se buang ho bonahala e le nnete ho ya ka maemo ana ao ke a bonang.
Tshupiso:	Mahlatsipa a lahlehetsweng ke tsohile a ntse a fumantshwa thuso ditenteng tse hlophisitsweng. Lena letsatsi le keke la lebalwa ke baahi ba motse ona wa rona
Ketsi:	O opile kgomo lenaka. Re lokela ho tshwarana ka matsoho re boele re ahe motse wa rona.
Tlotlontswe:	lehodiotswana – pula ya difefo le diaduma tse matla ruthutha – harasanya/senya haholo/ripitla

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Ke koduwa e wetseng motse
2. Ke puisano/ dayaloko
3. E fihlellwa ka puisano
4. Puo ya bonono; ho sebedisitswe dikapolelo
5. i) Ho nepa ditaba
ii) Ho thusana
iii) Ho tjhesa

6. i) Nnete
- ii) Nnete
- iii) Tjhe

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Mabitsokgoboka Leq la 130

Disebediswa

Buka ya moithuti
Dibukakgakollo

Tataiso ya titjhere

Thuto ena e reretswe ho thusa baithuti ho tseba mefuta ya mabitso, empa hoo ho leng bohlokwa ke

ho e tseba le ho kgona ho e sebedisa ka nepo le ka tshwanelo. Hlalosetsa baithuti mefuta e fapaneng ya mabitso empa o tsepamise maikutlo ho mabitsokgoboka. O se itshwenye ho ba ruta dihlopha tsa mabitso.

Tekanyetso: Memorandamo

Dikarabo tse lebeletsweng

Mohoula, phutheho, makgomo, mehlape, setjhaba, sekgakgatha le dihlopha Dipolelo di tla fapanana.

Puisano e itshtehileng hodima kutlwisiso ya wili le testament Leq la 131

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Diphousetara

Mehlodi e meng le emeng e loketseng

Tataiso ho titjhere

Puisano tsena ke tseo re ka reng ha se tsa semmuso. Ba nehe sehlooho seo o nahangan hore moithuti e mong le e mong a ka kgona ho bua ka sona.

Efa baithuti tse ding tsa dihlooho, le ha di sa tsamaellana le sehlooho sena sa bona hore ba qoqe ka sona

Makgetha a ho tsamaisa mofuta ona wa dipuisano ke ana a latelang:

- Qala le ho ntshetsa puisano pele.
- Sielana sebaka le se kenane hanong.
- Tshehetsta le ho sireletsa ntlhakemo ya hao ka mabaka.
- Ngangisana le ho rerisana le bao o buisanang le bona ha ho hlokahala.
- Thusa sebui se hloleheng ho ntshetsa puisano pele ka ho se kgothatsa le ho tlatselletsa dikgeo.
- Arolelana mehopolo le boitemoho le ho bontsha kutlwisiso ya dikgopololo.
- Etsang qeto e tla amohelwang ke bohole.

Neha baithuti monyetla wa ho buisana ka wili le testamente.

Ba laele ho letela makgetha a puisano ba qobe diqabang tse ka nnang tsa qhoma haeba batho ba ba le maikutlo a hanyetsanang hodima sehlooho.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

- Thusa baithuti ba thatafallwang ke ho ntshetsapele puisano mme o ba thuse ho bopa boitshepo.

- Ba fe dipolelo kapa dipotso tse ka ba thusang ho ntshetsa mohopolo wa puisano ya bona pele
- Leka ho batlisisa sesosa sa mathata ao ba nang le ona hore o tle o kgone ho ba thusa hantle.

Baithuti ba kgonang

- Ba fe dihlooho tse ding tseo ba tlang ho etsa dipuisano ka tsona.
- Sebetsang ka mehlalanyana e seng mekae, ho bontsha kutlwisiso.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Ka titjhere	Eo e seng ya mmuso	Ruburiki

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Makopanyi Leq la 131

Disebediswa

Buka ya moithuti

Mehlodi e fapaneng

Tataiso ya titjhere

Thuto ena e se ile ya etswa nako e fetileng. E boeletse hape ka ho hlalosetsa baithuti hore makopanyi ke mantswe a kopanyang dipolelo ho bopa mefuta e fapaneng ya polelo. Ho teng a qalang dipolelo. Ba fe mefuta e mmalwa ya makopanyi. Ba fe mehlala ya dipolelo hore ba di kopanye ka molomo ba sebedisa ona makopanyi. Laela baithuti ho lekola mehlala ya mefuta ya makopanyi e hlhang bukeng tsa bona.

- Ekare ho tla lehodiotswana, re lokela ho itlheka.
- Na o tseba hore “volcano” ke eng?
- Maqhubu a lewatle a maholo **empa** ha a fete a tsunami
- Koduwa di na le ditlamorao tse bohloko **feela** batho ba di amohela.

Nehela baithuti monyetla wa ho fana ka mehlala ya bona.

Dikarabo tse lebelletsweng

- Ho yona o ne a arolelse e mong le e mong lefa la thepa ya hae ho ya kamoo a neng a lakatsa ba ka le fumana kateng.
- Ka ho sa tsebe, mora e moholo o ile a leka ho lwantsha mmae le ngwanabo ka hore, ho ya ka setso, lefa ke la moshemane wa matsibolo.

Ho bala le ho baha

Mosebetsi wa 2: Ho bala Wili le testamente tse kgutsufaditsweng Leq la 132

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Mehlodi e meng

Tataiso ho titjhere

Qala ka ho bontsha le ho kwetlisa baithuti ho latela tshebebetsa ya ho bala pele ba ka bala tema ya wili le teastamente. Sena se tla etsahala habobebe ha titjhere a sebedisa ditema tse loketseng. Ho etsa mehlala: Dintlha tsa bohlokwa di totobatswe:

Pele o bala

- O lokela ho okola tema kapa seo o tla se bala. Ho okola tema ke ho bala ka sepheo sa ho fumana mookotaba kapa mohopolo wa sehlooho. O etsa jwalo o sa bale ka botebo ka ho bala mola le mola. O bala ka potlako o tsamaisa mahlo hodima tema. Dintlha tsa bohlokwa ha o okola tema
 - bala sehlooho
 - seratswaneng ka seng, bala polelo e qalang, e mahareng le e qetellong.
 - sheba mantswe a o thusang ho fumana mookotaba.

Mohlala: Sena ke se etswang ke motho ha a hohetswe ke taba e itseng

koranteng, empa a se na nako ya ho e tsepamisetsa maikutlo.

- Ho tlodisa tema mahlo. Ka lewa lena o bala ka potlako, e le ha o batla tlhahisoleseding e itseng. Ha o senye nako ka tseo o sa di hlokeng, o di feta feela. Sena ke sona seo o se etsang ha o batla lenseswe le itseng bukantsweng. Nahana hape hore o etsa jwang ha o batla lenseswe kapa polelo e itseng temeng.

Ha o se o fumane lenseswe kapa polelo eo, ke hona o kgutelang seratswaneng seo ho badisia hantle hore o fumane moevelo/kutlwisiso ya yona.

- Lewa le leng ke la ho akanya. Ka lona o sebedisa tlhahisoleseding, dihlooho, le mantswe ao o a fumaneng ha o okola kapa o tlodisa tema mahlo. O di sebedisa ho akanya/nahana hore e be tema e bua ka eng.

Nakong ya ho bala

- Jwale o tsepamisa maikutlo ho seo o se balang.

- O tlameha ho fumana moevelo/kutlwisiso ya seo o se balang.
- O batla moevelo wa mantswe le dipolelo tseo o sa di utlwisiseng.
- Nyalanya dikarolo tsa seo o se balang, o bone hore ditaba/tlhahisoleseding eo e hokahana le ho dumellana jwang.
- Iketsetse dinoutsu kapa kgutsufatso ya seo o se balang.

Ka mora ho bala

- Araba dipotso tse theilweng hodima tema.
- Qolla dintlha tsa bohlokwa tsa wili le testamente.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

- Balla baithuti bao tema e kgutsufatwang makgetlo a fetang bonngwe.
- Ho na le hore ba arabele dibukeng tsa bona, ba ka araba ka molomo mme la buisana ka dikarabo tsa bona. Sena se ka ba fa monyetla wa ho bona diphoso tsa bona yaba ba a di lokisa.
- Ka mora mona o ka ba neha tema e nngwe ba e arabela dibukeng tsa bona.

Baithuti ba kgonang

- Ba nehe mosebetsi o mong o matlafatsang kutlwisiso ya bona.
Mosebetsi wa motho ka mong o tla ba thusa ho utlwisia.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

- Ke ho aba mafa.
- Karabo di tla fapania (mabitso a ba tla abelwa lefa, mokgwa wa ho aba lefa, jj)
- Karabo di tla fapania.
- i) Ditefello
 - Diphahlo kapa dithoto tseo motho a di sielang bana ba hae/ba habokamora lefu.
- Dilemong tsa ho ba le lelapa, ho sebetsa.
- Tjhe.
- Mabitso a hae ka bottalo le di aterese, mabitso a batho bao a ba abelang mafa le hore ke mang eo e tla bang mohlokomedi le kabu ya mafa e tsamaiswe jwang.

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Makgathe Leq la 134

Disebediswa

Buka ya moithuti

Mehlodi e fapaneng

Tataiso ya titjhere

Thutong ena toboketsa **Lekgathe lefetile**. Hlalosetsa baithuti hore ke lekgathe le bontshang ketsahalo e etsahetseng nakong e fetileng.

Dikarabo tse lebeletsweng

1. (a) Khopi e nngwe e ne e tla sala le nna.
(b) Ke ne kgetha mme wa ka ho ba moabi wa lefa.
(c) Ke ne laela hore moabi wa mafa a se ke a tlangwa.
2. (a) Khopi e nngwe e ne e sa tlo sala le nna.
(b) Ke ne sa kgetha mme wa ka ho ba moabi wa lefa.
(c) Ke ne sa laela hore moabi wa mafa a se ke a tlangwa.

Ho ithuta ho manolla thothokiso Leq la 134

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Mehlodi e fapaneng ya manollo ya dithothokiso.

Buka ya dithothokiso

Tataiso ho titjhere

Mokgwa oo thothokiso e balwang ka wona, o bohlokwa kutlwisisong ya thothokiso. Shebisisa mehato ena hantle o tle o ikatetse le wena.

Ntho e nngwe e etsang hore baithuti ba se sebetse hantle manollong ya dithothokiso, ke mokgwa oo re ba rutang dithothokiso ka wona. Tsitlallela mekgweng ena e totobaditsweng thutong ena. O tle o se o hlophisitse thothokiso eo le tla e sebedisa ho latela mehato e kgothalleditsweng mona.

Tlatselletsa mekgwa ena ka e meng eo le wena o e tsebang!

Nakong eo o rutang baithuti bonono ba thothokiso, ba rute tlhaloso ya bonono ka bong, ba kgone ho bo bona ka hara thothokiso, ba be ba tsebe le molemo/bohlokwa ba bona moleng wa thothokiso kapa thothokisong ka kakaretso.

Hatella mehato ena e latelang:

Mehato ya bohlokwa ha o ithuta thothokiso:

- Tseba seo thothokiso e buang ka sona mme o kgone ho se qoqela e mong, jwalo feela ka ha o ka etsa mofuteng o mong wa sengolwa. Mohatong ona ho hlokeha kutlwisiso e phethahetseng ya thothokiso.
- Tseba bokgabo kapa bonono ba bothothokisi bo sebedisitsweng thothokisong eo. Ka mantswe a mang mona ho buuwa ka dihlomo/dibetsa tsa thothokiso tse kang, phetapheto, tloheloi, kgefutsohare, molamotjetje, kganyetsano, tshwantshiso, papiso pheleletso jj.
- Tseba bohlokwa ba dihlomo tsena moo di sebedisitsweng meleng ya thothokiso. Ka mantswe a mang o kgone bo hlalosa hore di sebedisitswe ka sepheo sefe moo thothokisong.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Manollo ya dithothokiso e hloka pelo hobane e batla bokgoni bo itseng ho baithuti! E hloka kutlwisiso le bokgoni bo phahameng. Ka hoo he, mamella baithuti ba diehang ho utlwisia. Ba thuse tjena:

- Kgetha dithothokiso tse bonolo mme o ba tataise ka tsona.
- Ka thothokiso tseo tse bonolo, ba rute ho nahana ka bobatsi. Thothokiso di hloka hore baithuti ba dumelle dikelello tsa bona ho nama.
- Ba rute ho tshehetsa seo ba se buang/dikarabo tsa bona ka ditaba tse fumanwang meleng ya thothokiso.

Baithuti ba kgonang

- Ba fe mosebetsi wa ho manolla dihlopheng tsa bona.
- Ba kgethele dithothokiso tse thatanyana hore ba tle ba phephetsehe.

Tekanyetso

Dikarabo tse lebelletsweng

Dithothokiso di tla fapano hobane ba tla be ba ikgethela thothokiso eo ba e ratang. Shebisisa karabo tsa bona hantle. Mona ba hlalose makgetha a hlahang thothokisong ka nngwe – shebisisa nepahalo ya ona.

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Dipolelo Leq la 135

Disebediswa

Buka ya moithuti

Mehlodi e fapaneng

Tataiso ya titjhere

Thuto ena e reretswe ho ruta baithuti ka mefuta e fapaneng ya dipolelo. Ba hhalosetse hore mefuta ya dipolelo ke polelonolo, polelokopane le polelomararane. Ha o bua ka polelonolo o hlakise hore ke yona motheo wa polelo. Fana ka mehlala e mmalwa ho etsa hore ba utlisise. Toboketsa dikarolo tsa bohlokwa tsa polelonolo e leng moetsi, ketso le moetsuwa. Tswela pele ho hhalosetsa baithuti ka polelokopane hore ke polelo e boptjwang ka ho sebedisa makopanyi, mme polelomararane ke polelo e nang le maetsi a fetang bonngwe. Fana ka mehlala o ekeletsa le ka e hlahang bukeng tsa bona.

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Dipolelo di tla fapania
2. Dikarabo di tla fapania

Ho bala bakeng sa kutlwisiso: Khathunu ya tema e bohuwang Leq la 136

Disebediswa

Buka ya moithuti

Mehlodi e fapaneng ya dikhathunu.

Diphoustara.

Tataiso ya titjhere

Kgaolong ya 5 o ile wa ruta baithuti ka bokgoni ba ho manolla tema tse bohuwang. Boletsa mosebetsi oo empa kgetlong lena o tsepamisitse maikutlo ho manolleng khathunu ya tema e bohuwang. Boletska ka bokgutshwanyane mawa a ho bala e leng **ho tlodisa tema mahlo** moo baithuti ba batlang tlhahisoleding e itseng, athe ho **okola tema** teng ba fuwe tema e ngolehileng hantle ka sehlooho tse itseng moo baithuti ba tla bala seratswana ka seratswana ha ba leka ho fumana mohopolo wa sehlooho wa tema, kapa ba batla mokotaba wa yona. Ha ba etsa hona ba bala mola ka mola.

Hatella ntlha ya hore tema e nang le flayara, e a bua. Baithuti ba lokela ho utlisise hore e reng. Yona tema ena, e hloka hore ba e manolle, ba e sekaseke hore ba fumane moeleso wa yona. Ka ho etsa tjena ba sebedisa le bokgoni ba ho akanya. Ka mantswe a mang, ba a e sheba, ba a e shebisisa ba nto

akanya hore e fana ka moeleso ofe. Ba rute bokgoni bona.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

- Ba tlele dikhathunu tse bonolo, tse buang ka dintho tse tlwaelehileng. Ba bontshe hore ba lokela ho shebang ho utlisisa mohato ka mohato.
- Ba nehe dikhathunu tse ding ho itshebeletsa ka bobona.
- Ba kgothalletse ho ipatlela dikhathunu mme ba di balle kutlwisiso. Feela ba di tlise ho wena le di shebisianeng hore ba entse tsona.

Baithuti ba kgonang

- Ba nehe dikhathunu tse tla ba phepetsa haholo. Mohlomong di be di tsese dingangisano dihlopheng tsa bona.

Tekanyetso

Tselo ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Ke tema e bohuwang.
2. Karabo di tla fapania.
3. Karabo di tla fapania
4. Ee puo e teng. E hlahisitswe ka ho sebedisa dipudulwana tsa puo.
5. Ke pula ya matlopotlopo e nang ka matla e bakang tshenyo e kgolo.
6. Ke matlo, thepa, makoloi jj.
7. Kgutsufatso.

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Dipolelwana Leq la 137

Disebediswa

Buka ya moithuti

Mehlodi e fapaneng

Tataiso ya titjhere

Fana ka tlhaloso ya polelwana mme o rute baithuti mefuta e fapaneng ya dipolelwana. Etsa hona ka ho fana ka mehlala e mmalwa ya dipolelwana ho hlakisa thuto ena. Dipolelwana di hhalositswe bukeng ya Moithuti. Ba laele ho bala mehlala e hlahang bukeng tsa bona.

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Polelwanaakutu, Polelwanaabitso, Polelwanaakgethi le Polelwanaatlhalosi.

- Polelwanakgethi hoba e kgetha lebitso la polelwanakutu ha polelwanatlhalosi hoba e hhalosa nako kapa sebaka kapa mokgwa oo ketso ya polelwanakutu e etsahalang ka wona.
Mehlala e tla fapania
- (a) Ke a ja hore ke kgore > polelwanakutu
(b) Sello o fihlile ka matjeke hore a tsebe ho kgutla ka nako > polelwanabitso karabo di tla fapania

Ho ngola le ho nehelana

Mosebetsi wa 3: Ho ngola wili le testament Leq la 138

Disebediswa

Buka ya moithuti

Mehlodi e meng ya diwili

Tataiso ya titjhere

Mothating ona baithuti ba hao ba se ba ithutile mefuta e fapaneng ya ditema tsa kgokahano. Qala ka ho ba hhalosetsa hore wili ke lengolo la lefa le ngolwang ho fana ka qeto ya se lokelang ho phethahala ka leruo kapa thepa ya motho ha a hlokahala. Fana ka sepheo sa wili. Ba laele ho sheba mohlala wa wili oo ba o filweng ka hara Buka ya Moithuti.

Ha o se o ba rutile dintlha tsohle tse amanang le sebopoho sa wili jwalo ka ha ho hhalositswe bukeng ya moithuti, o ba thuse le ho ba hhalosetsa ho latela tshebetso ya ho ngola.

Moralo/ boitokisetso

Etsa qeto ka sepheo le baamohedi ba ditaba. Etsa qeto ka ditlhokeho tsa sebopoho, setaele le ntlhakemo. Ngola dintlha tse tlang kelellong ka ho etsa mmapa wa monahano, tjhate e bontshang tatelano ya dintlha kapa manane. Lekola mehlodi e nang le tlhahisoleding e loketseng.

Mokgwaritso

Sebedisa mehopolo ya sehlooho mmoho le e e tshehetsang. Hlahisa mokgwaritso wa pele o etse hloko sepheo, babadi, sehlooho le mofuta wa mosebetsi o ngolwang. Bala mokgwaritso wa ba bang ka ho e sekaseka mme o fumane tlalehopoletso ya ba bang (baithutimmoho). Shebisisa kgetho ya mantswe ka ho sebedisa dipolelo le dipolelwana tse nang le sefuthu ho hlakisa sepheo sa lengolo. Mohlala: polelo tsa bohlale, mekgabisopuo, mantswe makgohledi, jj

Poeletso ya mosebetsi, ho hlaola diphoso ho bala hape le ho nehelana.

Sebedisa makgetha a behilweng sebakeng sa ho lekola mosebetsi wa hao le wa ba bang ka kakaretso, ho tlisa ntlatfatsa. Lokisa dipolelo mme di phethahale, o di lotomanye hantle ho tlisa momahano. Hlahloba mopeleto le matshwao a puo. Ngola sehlahiswa sa ho getela

Toboketsa dintlha tse lokelang ho latelwa ha ho ngolwa wili:

- Lebitso la motho ya ngolang wili/lengolo la lefa.
- Sebaka le letsatsi leo wili e ngotsweng ka lona.
- Mafa a abuwang (tjhelete, leruo le thepa).
- Mabitso a batho ba tla sielwa lefa (dibenefishiari).
- Moabi wa leruo (eksekhutara) eo e ka bang, motswalle, mmuelli, jj)
- Mabitso a dipaki le di aterese.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

- Neha baithuti bana mohlala wa wili mme o re ba ke ba ngole lengolo la lefa tshwanang le lona ntle le leo ba tlang ho le ngola ka phaposing.
- Hatella dintlha tsa bohlokawahadi ha ho ngolwa wili.
- Ba bontshe mehlala e mengatanyana ya diwili.

Baithuti ba kgonang

- Baithuti bana le bona ba ka fuwa maemo a fapaneng ao ba ka iketsetsang diwili bakeng sa boikwetliso.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Ruburiki

Dibopoho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Mepeletotshwano le didumatshwano Leq la 139

Disebediswa

Buka ya moithuti

Mehlodi e fapaneng.

Tataiso ya titjhere

Hhalosetsa baithuti ka **mepeletotshwano** le **ditumatshwano**. Mepeletotshwano mme ke mantswe a tshwanang ka mopeleto le mantswe a mang empa a fapane le ona ka moevelo. Ha didumatshwano e le mantswe a tshwanang ka modumo le a mang, empa a

fapano ka moeletlo. Etsa sena ka ho fana ka mehlala e fapaneng ho hlakisa se bolelwang hore ba kgone ho utlwisia.

E re ba shebe mehlala eo ba e filweng dibukeng tsa bona. Ba fe sebaka ho fana ka mehlala e meng eo ba etsebang.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Dipolelo di tla fapano.
2. **Seboko** sa ka ke Motaung; O bolaile **seboko**. **Tsela** eo a tsamayang ho yena e senyehile; Ke rata dipalesa **tsela**.

Ba ne ba bina **thoko** tse monate; Ba eme ka **thoko** ho terata

Tshela noka; **Tshela** metsi ka nkong Disebo o **tlola** mmele ka mafura; Ba **tlola** kgati Mme o **roka** mose; Seroki se **roka** morena ka dithoko
Dipolelo di tla fapano.

Beke ya 3 - 4:

Tlhokomediso le ditlamorao

Ho mamela le ho bua

Mosebetsi wa 4: Ho mamela Inthaviu Leq la 140

Disebediswa

- Buka ya Moithuti
- Mehlodi e fapaneng eo o e fumaneng

Tataiso ya titjhere

Hlalosetsa baithuti bohlokwa ba ho mamela. Re bua ka ho mamela ha baithuti ba ballwa, ha ba fuwa ditaelo, ditshupiso, ba le puisanong, moqoqong le ha ba mametse tlhahisoleseding e itseng. Hlalosetsa baithuti hore Inthaviu le yona ke puisano e hlophisitsweng e pakeng tsa batho ba babedi.

Fumana mehla e metle ya diinthaviu e tla etsa hore ba utlwisia. Hangata mehlala e loketseng ke e buang ka dintho/diketsahalo tsa nnete. Hlalosetsa baithuti hore ho bohlokwa ho tseba le ho utlwisia ntho kapa seo o tlang ho inthaviu motho ka sona mme o itlhophise.

Ruta baithuti hore ho mamela ke tshebetso.

Hatella mehato ya bohlokwa tshebetsong ya ho mamela e leng:

- Pele ho ho mamela
- Nakong ya ho mamela
- Ka mora ho mamela.

Ruta baithuti molemo wa mohato o o mong le o mong. O se ke wa ba ruta feela empa o be o etse bonnete ba hore ba sebedisa mehato ena ka tshwanelo.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

- Ba fe sehlooho seo ba ka ikwetlisang ho etsa bonketsisane ka sona.
- Ba fe sebaka sa ho nelhana ka diinthaviu tse bonojana jwaloka ho botsana ka mesebetsi ya letsatsi ka leng mmoho le dithuto tsa bona.
- O ka sebedisa baithuti ba utlwisisang kapele ho thusa bana.

Baithuti ba kgonang

- O ka sebedisa baithuti bana ho etsa bonketsisane ba inthaviu bakeng sa ho bontsha baithuti ba thatafallwang.

Balla baithuti puisano e pakeng tsa moqolotsi wa ditaba Daniele, le motsamaisi wa mmaene Amose ba nto araba dipotso.

Daniele: Ntate dumela. Ke nna Daniele Poho ya neng a o letseditse maobane hore re kopane ke tlo utlwa ka ditaba tsa se le hlahetseng maeneng mona. Maene ona ehlile o moholo, mme le tshebetso re a fana ka kuno tse atlehileng.

Amose: Ke se ke o amohetse ntate. Ee, o ka re ho jwalo, feela motho o se a hloleha le ho leboha ka baka la hlahileng.

Daniele: Ke tse etsahetseng ntate. Jwale ka motsamaisi na o ka re borella hakgutshwanyane sesosa sa koduwa ee?

Amose: Mothating ona re sitwa ho ka hlalosa ka botebo sesosa sa kotsi ena. Re lokela ho emela dipatlisiso re ka tsebisa setjhaba ka se etsahetseng. Ha re rate ho fana ka tlahisoleseding e se nang nnete. Ha jwale hoo re ho tsebang feela ke hore mmaene o wetse tjafong ya boraro. Ke ketsahalo e fetisia.

Daniele: Na ho ne ho ena le mehato e nkilweng ya tshireletso?

Amose: Mmaene o dula o lekolw ka mehla leha kgetlong lena re eso phetse ka diphuphutso tse felletseng ka Ditsebi di tshwere ka thata ho kgonthisisa hore phoso e bile kae?

Daniele: Basebeletsi ba neng ba le tjafong eo ba ne ba le bakae?

Amose: Ke basebeletsi ba mashome a mane a metso e mehlano ba neng ba le tjafong nakong ya koduwa.

Daniele: Ke mehato efe eo mmaene e nkileng ho leka ho pholosa basebeletsi ba tshwasehileng?

Amose: Ditsebi tse ngata tsa tshebeletso tsa di mmaene di se ntse di tshwere ka thata mmoho le bahlanka ba baholo ba tshebeletso tsa pholoso. Ho se ho bile ho fumanwe basebeletsi ba leshome mme ba ntse phela.

Daniele: Na tshepo e teng hore ba setseng ba tla fumanwa ba sa phela?

Amose: Ha re no tela pele re ba fumana kaofela. Mmaene o ikemiseditse ho thusana le ba malapa a bona ka tlahisoleseding ka tse etsahalang. Ho tla lefellwa basebeletsi ditjeo tsa tsohle tse tla hlokeha ho netefatsa hore ba bolokehile.

Daniele: Re a leboha ha mmaene o nka boikarabelo bakeng sa basebeletsi ba bona. Re tshepa hore nako e mmaene o tla sebedisa thekenoloji e hlwahlwa ho leka ho fedisa koduwa tsena. Re leboha ha o ile wa buisana le rona hore setjhaba se fumane tlhalosetso ka se etsahetseng.

Tekanyetso

Tselo ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Ke kotsi tshabehang moo ho bang le tshenyo/tahlehelo e kgolo ya dintho le maphelo.
2. Ke mmotsi le mmotsuwa.
3. Ee.
4. Tjhe, mmaene ha se ntho ya tlhaho ke e entsweng ke motho.
5. Ee di ka thibelwa. Ka tshebediso ya dithekenoloji e tswang pele.
6. Ee
7. Karabo di tla fapania
8. Karabo di tla fapania
9. Karabo di tla fapania
10. Karabo di tla fapania

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Makgethi Leq la 141

Disebediswa

Buka ya moithuti

Mehlodi e fapaneng

Tataiso ya titjhere

Qala ka ho hlalosa makgethi ka ho otloloha. Kena sebopehong sa makgethi hanyane hore baithuti ba be le kutlwisiso e batsi ya hore makgethi ke manswe a jwang. Ba kgothatse ho bala mehlala ya dipolelo eo ba e filweng ka hara dibuka tsa bona. O boele o ba fe sebaka hore le bona ba fane ka mehlala ho bona kutlwisiso ya bona.

Dikarabo tse lebeletsweng

1. Mmaene o wetse tjafong ya boraro.
Ke ketsahalo e mpe ka ho fetisia.
Ditsebi tse ngata (karabo di tla fapania)
2. Karabo di tla fapania.

3. Lekgethi la mmala.
4. Karabo di tla fapania.

Ho buisana ka CV e le e nngwe ya ditlhokeho tsa ho ka fumana mosebetsi

Leq la 141

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Diphousetara
Mehlodi e meng le emeng e loketseng.

Tataiso ho titjhere

Ho buisana hona ke hoo re reng ha se wa semmuso. Puisano ena ke eo ba buisanang ba buang ka bolokolohi ka dintlha kapa dihlooho tse fapaneng. O ka kgetha baithuti ba ba babedi ho etsa bonketsisanne ba puisano. Ba nehe sehlooho seo o nahangan hore moithuti e mong le e mong a ka kgonia ho bua ka sona.

Boeletsa ditaba tse hlhang ka hara Buka ya Moithuti mabapi le tlhakisetso eo le e filweng mabapi le tsamaiso ya dipuisano tsena. Efa baithuti tse ding tsa dihlooho, le ha di sa tsamaellana le sehlooho sena sa bona hore ba qoqe ka sona.

Neha baithuti monyetla wa ho buisana ka CV.

Ba laele ho latela makgetha a puisano ba qobe diqabang tse ka nnang tsa qhoma haeba batho ba ba le maikutlo a hanyetsanang hodima sehlooho.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

- Thusa baithuti ba thatafallwang ke ho ntshetsapele puisano mme o ba thuso ho bopa boitshepo.
- Ba fe dipolelo kapa dipotso tse ka ba thusang ho ntshetsa mohopolo wa puisano ya bona pele.
- Leka ho batlisisa sesosa sa mathata ao ba nang le ona hore o tle o kgone ho ba thusa hantle.

Baithuti ba kgonang

- Ba fe dihlooho tse ding tseo ba tlhang ho etsa dipuisano ka tsona.
- Sebetsang ka mehlalanyana e seng mekae, ho bontsha kutlwisiso.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Ka titjhere	Eo e seng ya mmuso	Ruburiki

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Makgathe Leq la 142

Disebediswa

Buka ya moithuti
Mehlodi e fapaneng

Tataiso ya titjhere

O se o ile wa ruta baithuti ka makgathe kgaolong e fetileng. Ntshetsa pele thuto ena ka ho boela o hhalosa lekgathe hore ke tsela eo leetsi le itshwarang ka yona dipolelong. Sebopeho sa leetsi se a fetofetoha ho latela lekgathe leo ho buuwang ka lona. Hangata makgathe a tsamaya mmoho le dikao. Thutong ena toboketsa Lekgathe letselli. Hlalosetsa baithuti hore ke lekgathe le bontshang ketsahalo e etsahetseng nakong e fetileng.

Dikarabo tse lebeletsweng

1. i) Re ntse re lokela ho emela dipatlisiso pele re ka tsebisa setjhaba ka se etsahetseng

Mmaene o dula o ntse o lekolwa kamehla.
Ditsebi di ntse di tshwere ka thata ho kgonthisia hore phoso e bile kae?
Mmaene o ntse o ikemiseditse ho thusana le ba malapa
Re ntse re tshepa hore nako e tlhang mmaene o tla sebedisa thekenoloji e hlwahlwa
- ii) Re sa ntse re lokela ho emela dipatlisiso pele re ka tsebisa setjhaba ka se etsahetseng

Mmaene o dula o sa ntse o lekolwa kamehla.
Ditsebi di sa ntse di tshwere ka thata ho kgonthisia hore phoso e bile kae?
Mmaene o sa ntse o ikemiseditse ho thusana le ba malapa
Re sa ntse re tshepa hore nako e tlhang mmaene o tla sebedisa thekenoloji e hlwahlwa
2. Ha re sa lokela ho emela dipatlisiso pele re ka tsebisa setjhaba ka se etsahetseng

Mmaene ha o sa dula o lekolwa kamehla.
Ditsebi ha di sa tshwere ka thata ho kgonthisia hore phoso e bile kae?
Mmaene ha o sa ikemiseditse ho thusana le ba malapa
Ha re sa tshepa hore nako e tlhang mmaene o tla sebedisa thekenoloji e hlwahlwa

Ho bala le ho boba

Mosebetsi wa 5: Ho bala Padi Leq la 142

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Dibuka tsa manollo ya dingolwa

Dibukakgakollo tse ding.

Tataiso ho titjhere

Ho manolla padi ho se ho ile ha hlaoswa ka bobatsi dithutong tse fetileng mme mona o ka nna wa boeletsa mosebetsi wa baithuti feela. Boela o ba hopotse hore tema e nngwe le e nngwe e na le sebopetho sa yona. Ba hlokomedise hore ka mehla ha ba bala tema ba e le hloko sebopetho sa yona. Ka tsela ena kutlwisiso ya tema e tla ba bonolo ho bona. Ba elliswe hore sepheo sa thuto ena ke ho ba ruta phapang e teng pakeng tsa tema ena le tse ding. O ba rute ho hlahisa dintlha tsa sebopetho sa tema ena le kamoo seikgethang ho sa tema tse ding. Ruta baithuti mareo a sebediswang pading le kamoo padi e ka manollwang ka teng.

Toboketsa tshebediso ya dikarolo tsena tsa buka manollong ya hao:

- Tlhekelo
- Kgohlano
- Kgolo ya diketsahalo/Tharahano
- Sehlohlolo
- Tharollo
- Mokotaba le molaetsa:
- Baphetwa.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	memorandamo

Dikarabo tse lebeletsweng

- i) Kgohlano > ke lereo le sebediswang ho hlalosa qaka eo baphetwa ba tobaneng le sesosa sa qwaketsano eo ba lekang ho e rarolla. Kgohlano ena e mekga e mmedi. Ekaba pakeng tsa batho (kgohlano ya kantle) kapa pakeng tsa motho le maikutlo a hae (kgohlano ya ka hare).

ii) Mookotaba > Mookotaba ke tabataba e emerweng ke pale eo mongodi a batlang ho e fetisetsa ho mmadi.

iii) Tharollo > baphetwa ba a bua ebile ba etsa diketsa tse itseng. Kahong ya ditaba mongodi o sebedisa diketsahalo, tseo hangata di momahaneng, mme re bona ho hodisa taba e itseng (eo ka nako ena re lokelang hore re se re ile ra e elellwa). Ha ditaba tsena di ntse di tswela pele re bona hangata mathata a ntse a hlwa manolo hodimo.

iv) Baphetwa > ke batho bao mongodi a ba sebedisang ho bontsha diketsa tsa bona paleng ke baphetwa. Palekgutshwe e na le mophetwa a le mong wa sehlooho eo diketsahalo tsa pale di tobaneng le yena. Ho ka etsahala hore baphetwa ba be babedi empa ha ba tshwanela ho feta boraro. Ho ba le baphetwa ba tlatsetso feela le bona ha ba lokela hoba bangata.

Thothokiso Leq la 144

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Dibuka tsa manollo ya dingolwa

Tataiso ya titjhere

Bala thothokiso mmoho le baithuti ba hao. Ba rute ka makgabane a sebediswang ha ho manollwa thothokiso. Boeletsang thothokiso e bukeng ya bona mme o sebetse le bona ho bala kamoo e manollotsweng kateng.

Manollo ya thothokiso

Boeletsa thothokiso e Bukeng ya Moithuti mme o eletse baithuti ba hao ho ela hloko mokgwa oo thothokiso e manollotsweng kateng Bukeng eo ya bona. Hlalosetsa baithuti ka botebo ntlheng ena:

- Thothokiso ena e ditemanathothokiso tse leshome le motso o le mong.
- Temanathothokiso ka nngwe e na le melathothokiso e mene.
- Molathothokisong wa 9, 10, le 15 ho sebedisitswe phetapheto ya moelelo e bonahalang ka tshebediso ya mantswe **thwathwaretsa le kerietsa, mphiphi le kgitla,**
- Sethothokisi se sebedisa phetapheto ya moelelo ho matlafatsa seo se buang ka sona.

- Molathothokisong wa 10, 19, 20, ho sebedisitswe phetapheto ya mantswe hara mola le qalong e bonahalang ka mantswe **duma** le **fako**.
Phetapheto ena e sebediswa ho hatella le ho matlafatsa seo ho buang ka sona.
- Molathothokisong wa 6 re fumana papiso.
- Molathothokisong wa 20 re fumana pheteletso.
- Molathothokisong wa 37 le 38 re fumana mothofatso.
- Molathothokisong wa 9,19,20,29,35,35 le 40 ho sebedisitswe tlohelo – tolo, fako, fefo, Lentswe lena **fate** ho 35, le ngotswe eka le ka bonngwe athe hantlentle le ka bongateng. Re elellwa ke hona hore ho na le karowlana ya lentswe e tlohetsweng. Bohlokwa ba tlohelo ena ke ho fokotsa bolelele ba senoko sa lentswe.
- Molathothokiso wa 26 re fumana tatolano/ kganyetso. Yona e thehilwe ka tshebediso ya mantswe **bafo** le **marena**. Tatolano e sebediswa ho hatella le ho toboketsa mohopolo o itseng.
- Molathothokisong wa 15, 25, 29,34 le 38 hape re fumana sejura/ kgefutsohare. Yona e iponahatsa ka tshebediso ya letshwao la puo, feelwane, mahareng a molathothokiso. Bohlokwa ba sejura thothokisong ke ho:
 - Fokotsa/kgina morethetho wa thothokiso
 - Ho fokotsa bolelele ba molathothokiso.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

- Baithuti bana le bona ba bala thothokiso pele ba qala ho e manolla. Ba fe sebaka se ekeditsweng ho bala thothokiso eo mme ba arabe dipotso ha ba qeta ho bala thothokiso eo.
- Ruta baithuti bana mokgwa wa ho manolla thothokiso ebe o ba fa thothokiso e kgutshwanyane hore ba e manolle ka bo bona.

Baithuti ba kgonang

- Ba fe sebaka sa ho ikwetlisa ho bala ka bolokolohi le ka bokgeleke. E re ba tsepamise maikutlo a bona ho qapodiso le sehalo.
- Sebetsang ka mehlalanyana e seng mekae ya makgabane a thothokiso, ho bontsha kutlwisiso.
- Ba fe sebaka sa ho manolla thothokiso e nngwe e fapaneng ho matlafatsa tsebo ya bona.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
------------------------	----------------------	----------------------------

Baithuti ka bobedi	Eo e seng ya mmuso	Lenane
--------------------	--------------------	--------

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Dipolelo Leq la 147

Disebediswa

Buka ya moithuti

Mehlodi e fapaneng.

Tataiso ya titjhere

Boeletsa thuto e fetileng ya dipolelo e Bukeng ya Moithuti mme o fe baithuti sebaka sa ho ngola mosebetsi oo ba o fuweng.

Dikarabo tse lebeletsweng

- Hhalosa;
 - Ho fata makwatsi > ho bontsha kgalefo/ho kgena o itukisetsa ho futuha
 - Thwatharetsa > ho duma ha letolo
 - Fifi la bonkantjana. > fifi le letsho/ le leholo.
- Bolela mahlalosonngwe a;
 - Tsitsipana > boborana
 - lehatra > hlooho
 - nyarosa.> nyaroha/tshosa.
- bolela mmantswe alatolanang le ana;
 - bafo > marena
 - tshabeha. > rateha.

Ho bala temakutlwisiso Leq la 147

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Mehlodi e meng.

Tataiso ho titjhere

Ho bala tema ya kutlwisiso e se e le seo baithuti ba se entseng ka makgetlo. Jwale boeletsa mawa a ho bala a hlalosetweng bukeng ya moithuti. Boela o ba bontshe le ho kwetlisa ho sebedisa mawa ana. Sena se tla etsahala habobebe ha o sebedisa ditema tse loketseng. Ho etsa mehlala:

- tema e nang le tlhahisoleding e arohantsweng hantle temeng (mohlomong ka dihloohwananyana tsa yona) ha ho rutwa lewa la **ho tlodisa tema mahlo** moo baithuti ba batlang tlhahisoleding e itseng, athe ho
- okola tema** teng ba fuwe tema e ngolehileng hantle ka sehlooho tse itseng moo baithuti ba tla bala seratswana ka seratswana ha ba leka ho

fumana mohopolo wa sehlooho wa tema, kapa ba batla mokotaba wa yona. Ha ba etsa hona ba bala mola ka mola.

Ha o qetile ka mawa a ho bala ba hopotse tshebetso ya ho bala:

Pele o bala

Nakong ya ho bala

Ka mora ho bala

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

- Balla baithuti bao tema e kgutsufatwang makgetlo a fetang bonngwe.
- Ho na le hore ba arabele dibukeng tsa bona, ba ka araba ka molomo mme la buisana ka dikarabo tsa bona. Sena se ka ba fa monyetla wa ho bona diphoso tsa bona yaba ba a di lokisa.
- Ka mora mona o ka ba neha tema e nngwe ba e arabela dibukeng tsa bona.

Baithuti ba kgonang

- Ba nehe mosebetsi o mong o matlafatsang kutlwisiso ya bona.
Mosebetsi wa motho ka mong o tla ba thusa ho utlwisia.

Tekanyetsos

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetsos	Disebediswa tsa Tekanyetsos
Titjhore ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Karabo di tla fapania.
2. Ee.
3. Ke Amerika
4. Doppler radar le satelaete. Motsamao wa lehodiotswana le tsunami.
5. Ka tshebediso ya disebediswa tsa sethekeniki.
6. Ke sefeso se matla.
7. Karabo di tla fapania.

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Mahlalosonngwe le Malatodi Leq la 148

Disebediswa

Buka ya moithuti

Mehlodi e fapaneng.

Tataiso ya titjhore

Mahlalosonngwe le malatodi a se a ile a rutwa ka bo batsi nakong e fetileng boeletsa thuto ena ka ho

hlalosetsa baithuti dikarolo tsena tse pedi tsa puo leha di totobaditswe bukeng ya baithuti. Ba fe mehlala ho matlafatsa kutlwisiso ya bona.

Dikarabo tse labelletsweng

1. Ditlamorao >
2. Ditshenyeho > Ditokiso
3. Kotsi > koduwa
4. Rekota > hatisa
5. Boholo > bonyane
6. Bophahamo >
7. Metha > kala
8. Reketla > tsitsinyeha
9. Fana > timana.

Ho ngola le ho nehelana

Mosebetsi wa 6: Ho ngola CV le lengolo le e felehetsang Leq la 149

Disebediswa

Buka ya moithuti

Mehlodi e nag le diCV le mangolo a kopo ya mosebetsi.

Diphatalatso tsa dikgeo tsa mesebetsi, dikoranteng.

Tataiso ya titjhore

Qala ka ho ruta baithuti hore CV ke tokomane ya boitsebiso le diphihlello e ngolwang hore motho a itlhahose le hona ho nehelana ka tlhahisoleseding ka yena. Hlalosetsa baithuti ka botebo hore e ngolwa neng le hore bohlokwa ba yona ke bofe. Sena se bolela hore o tla tlameha ho ama ditaba tsa lefatsheng la mesebetsi hanyane. Qaqisa bohlokwa le bohlokolsi ba yona. Mehlala ya nneta ke sesebediswa se matla, ka mehla thutong.

Toboketsa dintlha tsohle tsa bohlokwa ha o hlalosa CV haholo tsena:

- Dintlha tsa boitsebiso ba hao ebe tsa nneta tse felletseng.
- Mangolo a thuto le boitemohelo ebe tsa nneta.
- Ngola dintlha tse tsamaelanang le se batlilweng sekgeong sa mosebetsi.

Hopola hore CV e tsamaya mmoho le lengolo la kopo ya mosebetsi. Lena ke lengolo la semmuso. Lengolo lena ha le ngolwa le lokela ho latela sebopetho sa lengolo la semmuso. Hatella dintlha tsa bohlokwa lengolong lena.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng:

- Laela baithuti ba se nang bothata ho thusa bana ba sa kgoneng. Ba ba thusetse dihlopheng tsa bona.
- Tsamaya dihlopheng ho utlwa hore ba ba thusa ka tshwanelo na.

Baithuti ba kgonang:

- Ba nehe mosebetsi wa ho thusa ba salletseng morao ka kutlisiso. Tshebetso eo ba e etse botenng ba hao.

Tekanyetso

Tselo ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Ruburiki

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Mopeleto: Senoko Leq la 152

Disebediswa

Buka ya moithuti
Mehlodi e fapaneng

Tataiso ya titjhere

Thuto ena e reretswe ho ruta baithuti ho qapodisa mantswe ka nepo. Qala ka ho hlaloetsa baithuti hore Senoko ke sekotwana se seng le se seng sa nako eo ho hengwang moyo ka yona ha ho qapodisa lentswe.

Ba nehe mehlala e mmalwa. O boele o ba laele ho bala e hlahang bukeng tsa bona.

Dikarabo tse labelletsweng

1. (a) Tshubuhlellano > tshu – bu – hle – 1 – la – no = dinoko di 6
(b) Tlhokomediso > tlho – ko – me – di – so = dinoko di 5
(c) Sehwai > se – hwa – i = dinoko di 3
(d) Mahanaajwetswa > ma – ha – na – a – jwe – tswa = dinoko di 6
(e) Iketsahalla > i – ke – tsa – ha – l – la = dinoko di 6

Tekanyetso ya kgaolo

1. Bolela mofuta wa dipolelwana tsena ka ho tlatsa dikgeo.
 - (a) Ke a bona = Polelwanakutu.
hore batho ba ferekantswe ke sefe = Polelwanabitso
 - (b) Hore ba pholohile = Polelwanabitso ke ntho e ntle = Polelwanakutu
2. Bolela hore dipolelwana tse latelang ke tsa mofuta ofe;
 - (a) Kgomu tse fulang thabeng di bolailwe ke lehadima > Polelwanakgethi
 - (b) Batho ba ne ba baleha pula ba ntse ba eya kwana le kwana. > Polelwanathhalosi
3. Fetolela polelo e latelang makgatheng a ka masakaneng.
Ke ne ke bona hore batho ba ferekantswe ke sefe
Ke bone hore batho ba ferekantswe ke sefe.
Ke tla bona hore batho ba ferekantswe ke sefe.
4. Ho bolelwang ka mareo ana sengolweng sa padi?
 - (a) Kgohlano > qaka eo baphetwa ba tobaneng le sesosa sa qwaketsano eo ba lekang ho e rarolla.
 - (b) Tharahano > ho rarahana ha diketsahalo tsa baphetwa nakong eo ba lekang ho rarolla qaka.
 - (c) Kgohlano ya ka ntle le ya ka hare.
5. Hlalosa makgetha a latelang a sebopetho se ka ntle sa thothokiso.
 - (a) Sejura > ke kgefutsohare e bonwang ka letshwao la feelwana.
 - (b) Molamotjetje > ke phollatsi moo molathothokiso o se nang letshwao phelletsong ya ona
 - (c) Mothofatso > ntho e sa pheleng ho buuwa ka yona jwaloka ha eka e a phela.

Tjhebokakaretso ya kgaolo:

Botho ke ntho ya bohlokwa mme re tshwanelo ho phela ka bona. Re keke ra dula le ho phedisana hantle ha re hloka botho. Ha re ka hlokomela diphoofolo le tsona di phedisana tlasa maemo ao ha di ne di bitswa batho, re ne re tla re di phela ka botho. Re tshwanelo ho bontsha botho ka ho thusana, ho utlwelana bohloko, le ho emana nokeng.

Kgaolong ena o tla ithuta ka bokgoni bo latelang:

Beke ya 5-6: Bontsha kutlwelobohloko

Ho mamela le Ho bua	Ho bala le Ho boha
<ul style="list-style-type: none"> Mamela dingangisano tsa radiyo Nka karolo dipuisanong 	<ul style="list-style-type: none"> Ho bala palekgutshwe Ho bala thothokiso Ho bala/ho boha bakeng sa kutlwisiso Ho kgutsufatsa tema.
Ho ngola le Ho nehelana	Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo
<ul style="list-style-type: none"> Ho ngola moqoqo: Tlhaloso. Ho ngola moqoqo ho latela mokgwa tshebetso wa ho ngola. 	
Beke ya 7-8: Matsoho a a hlatswana	

Ho mamela e Ho bua	Ho bala le Ho boha
<ul style="list-style-type: none"> Ho mamela puo ka setho se hlomphehang setjhabeng. Ho mamela puo e hlophisitsweng. 	<ul style="list-style-type: none"> Ho bala palekgutshwe. Ho bala thothokiso. Ho bala bakeng sa kutlwisiso.
Ho Ngola le ho Nehelana	Dibopeho le melao ya Thsebediso ya Puo

Ho mamela le ho bua

Mosebetsi wa 1: Ho mamela ngangisano tsa radiyo Leq la 154

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Dibukakgakollo tse ding

Tataiso ho titjhere

Titjhere, hopotsa baithuti hore ngangisano ke tsela e nngwe e sebediswang ho betla le ho otla baithuti ho ba dibui tse hlwahlw. O ka boela wa sebedisa dingangisano ho bopa le ho hodisa bokgoni ba ho tshehetsa ntihakemo. Bokgoni bona bo tsamaya mmoho le ba ho etsa dipatlisiso. Kgothaletsa baithuti ho rala mesebetsi ena hantle, mme le wena o itlhophise hantle hore baithuti ba tle ba fihelle dintho tsena.

Ruta baithuti ba hao tlhophiso le nehelano tse sebediswang dingangisanong tse kang; dibui le palo ya tsona, lehlakore la tabakgolo eo ho ngangisanwang ka yona, nako, jwalo jwalo.

Ba hopotse mawa a ho mamela. Pele ba mamela ba sheba setshwantsho ebe ba buisana ka dipotso tse ka tlasa sona.

Nakong ya ho mamela ba tla mamela ha o ba etsetsa mohlala wa dihlopha tse ngangisanang, mme kamora ho mamela, ba arabe dipotso.

A1. ‘Ke a leboha sebohodi mmoho le bamamedi. Sehlooho se re, ‘Hauhelang ba hlokang’ . Re dumelana le sehlooho. Mona re lemoswa bohlokwa ba ho bontsha ba hlokang kutlwelobohloko. Re tshwanela ho ithuta ho fana, mme hona e ka ba ntho e molemo e ka etsang hore re ipone re phela ka ho lekana. Batho ba lahlehetswe ke botho. Re ke be ra phela ka nyakallo empa batho bao re ahisaneng le bona ba hula ka thata. Re tshwanela ho tlisa phetoho maphelong a bona.

B1. Ke leboha . Rona re banana le sehlooho. Ha re ka nna re fana feela, batho bana ba tla tlwaela. Ho utlwela motho bohloko ha ho bolele hore o senye motho. Ha ba sebetse ba tle ba tsebe hore ho thata

jwang ho fumana seo o se hlokang. Ka nako e nngwe ha o kopa motho hore a sebetse pele, mme o tla mo neha seo a se hlokang, o tla utlwa a re, ke ne ke sa kopa ho sebetsa. O bua jwalo a bile a o siya hona moo.

A2. Ke a hana modulasetulo. Re lokela ho ithuta ho ba le kutlwelobohloko bathong ba bang, o sa natse bong ba motho. Kerekeng re rutwa ho thusa batho le ho fana ka seo re nang le sona, ho ya ka ditaba tsa Bibele. Ho fana ke ketso ya bohlokwa. Ha o motho a o file le ha e le eng, ha o lebale. Ka mehla o dula o hopola hore hana o ne o se fuwe ntho e etseng. Nna ke re ha re faneng ka seo re nang le sona.

B2. Kereke, le ha Bibele e re re kope mme re tla fuwa, ha e kgothaletse batho ba hlokang ho ema ka maoto. Ho thwe fa o fa fi. Bona ba tla fana neng ha e le moo le ho thusa ba sa batle ho thusa pele? Nna ke re bakeng sa ho ba fa, hore ba di fumane di tonositse, ha re ba ruteng ho itshebeletsa. Ba kopane le rona re sebetseng mmoho.

Sebohodi: Ke tseo he bamamedi. Ke tla bulela ba babedi ho tshwaela lehlakoreng ka leng. Ho tloha mono, ke tla kopa bamamedi ba babedi ho voutela sehlopha seo ba nahanang hore se tshetlehile ditaba tsa sona ka tsela e kgodisang.’

Dikarabo tse lebelletsweng

- (a) Tse pedi lehlakoreng ka leng
- (b) A1:‘Ke a leboha – rona re dumelana le sehlooho; B1: Rona re banana le sehlooho.
- (c) Ee, sa B2
- (d) Ee.
- (e) Dikarabo di tla fapania.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Sebetsana le baithuti bana. Bua le baithuti ka mehlala ya dingangisano tse fapaneng tseo ba yeng ba di shebe thelevisheneng le ho di mamela seyalemoyeng. Kgetha o le mong o oo ba o tsebang ka bongata mme o ba hopotse dintlha tsa bohlokwa dingangisanong tseo ba neng ba di bohile kapa ba di mametse radiong. Ho baithuti bao mahae a bona a se nang bokgoni ba tsena tse pedi, leka ho hatsa ditaba tsa batho ba ngangisanang mme o ba mamedise yona. Ba rute ho sebedisa makgathee ka nepo.

Baithuti ba kgonang

Baithuti bana o ka ba neha dihlooho tse mmalwa, mmoho le maemo a fapaneng hore ba etse ngangisano ka ona.

Ba nehe mosebetsi o mong o matlafatsang kutlwiso ya bona.

O ka ba fa mosebetsi wa ho buisana dihlopheng ka sehlooho se itseng.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Ruburiki

Dibopeho le mealo ya tshebdiso ya puo.

Mefuta ya makgathe Leq la 156

Thuto ena e tsamaelane le bokgoni ba ho mamela.

Dikarabo tse lebelletsweng.

- 1.
2. Dikarabo di tla fapania, mme titjhere a amohele tse nepahetseng.
 - A. Lekgatthe lefitile
 - B. Lekgatthe lefetile
 - C. Lekgatthe letlang
 - D. Lekgatthe lefetile

Ho nka karolo dipuisanong Leq la 157

Hhalosetsa baithuti hore ba hopole tsamaiso ya ngangisano eo ba ithutileng yona. Ba tla lokela ho ngangisana ka sehlooho: “**Aforika Borwa e tsotletsetse matswantle haholo**”.

Ba hopotse dintlha tsena tseo ba lokelang ho die la hloko:

1. Ikaroleng ka dihlopha tsa hlano. Setho sa bohlano e tla ba ya tsamaisang ngangisano.
2. Ngangisanang ka sehlooho se ka tlase. Le etse pele dipatlisiso tse matla ka sona.
3. Pele le tlo bua, lekolang dintlha tsa setho sa sehlopha sa heno.
4. Ikgopotseng hape tsamaiso ya ngangisano.
5. Sebedisang puo ka e loketseng boemo ba lona – ba baithuti.
6. Hopola hore ha o hanyetsa ntlha, o fane ka mabaka kapa mohlala ho tshehetsta ntlhakemo ya hao.
7. Hlokomela hore sebui se hwahlwa ke se arabelang dintlha tsa bohanyetsi ka bokgeleke.
8. Ba qetelang ba fane ka kakaretso e matla e kgodisang.

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Ruburiki

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti bohole

Mohlang dihhlopha di ngangisanang, ngola dintlha tseo o fumanang ba sa di latela. Mmoho le dintlha tseo bona ba di elelletsweng ho baithuti ba bang, di kopanye, mme o ba thuse ka dinako tse fapaneng; ba sa kgoneng ya bona, le ba kgonang ka nako ya bona.

Ho bala le ho boha

Mosebetsi wa 2: Ho bala palekgutshwe Leq la 158

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Dibukakgakollo tse ding

Dingolwa tsa palekgutshwe le tse ding

Tataiso ho titjhere

Titjhere, qala ka ho elliswa baithuti hore sengolwa se seng le se seng se na le sebopetho sa sona. Ba elliswe hore kamehla ha ba qeta ho bala palekgutshwe ba ele hloko sebopetho sa yona. Ka tsela ena kutlwiso ya palekgutshwe e tla ba bonolo ho bona. Ba elliswe hore sepheo sa thuto ena ke ho ba ruta phapang e teng pakeng tsa palekgutshwe le ho tse ding dingolwa. O ba rute ho hlahisa dintlha tsa sebopetho sa palekgutshwe. Ruta baithuti ditshiya tsa palekgutshwe le ka moo palekgutshwe e ka manollwang ka teng.

Ba laele ho ikgopotse dintlha tseo o lokelang ho die la hloko ka tla se sehlooho sena. Di bontshitswe kgaolong ya 6., ebe ba araba dipotso.

Dikarabo di tla fapania, mme titjhere a leke hore ha ba araba, ba buisaneng ka ha dipotso di amana le makgetha a palekgutshwe a ithutilweng.

Ba tla balang mmoho palekgutshwe ya sehlooho; **Eba le kutlwelo bohloko bathong ba bang**, ebe ba araba dipotso.

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Reboleke
2. Ho lahlwa feela ebile ho fuwa le mang ya kopang bitsong lahobane ho se motho ya tla o botsa.

3. Ke motho ya bonahetseng a se na kutlwelobohoko ho ngwana eo ho utlwahalang hore ke wa ngwanab. Ho elliswa batho hore ba hlokomele dintho bonahalang di le monate ho bona, empa e le tse ka qetellang di le kotsi ho bona.
4. Ya moya o fatshe. Ya boikokobetso. Ya sa lakaletseng motho e mong bobe.
5. E ne e le kgutsana.
– ho se bue ditaba
6. dikarabo di tla fapania
7. Ho fumana dintho tseo o sa di sebeletsang.
Ho senyeha, ditaba di mpefala.

Bakeng sa menyetla e ekeditsweng, titjhere a hlwaye matla kapa bofikodi ba baithuti, mme a ba thusa ho ya ka seo a se fumaneng. Ba kgonang ba ka kopuwa ho thusa ba bang.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	memorandamo

Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo

Mefuta ya dipolelo Leq la 160

Tataiso ho titjhere

Lelekela mosebetsi wa hao ka ho fana ka tlhaloso ena ya hore polelo keng; Polelo ke thuto kapa tsela eo dipolelo di boptjwang ka yona ho nehelana ka tlhakisetsa ya ketso.

Titjhere o se ke wa lebala mefuta ya dipolelo le ho eketsa mehlala e teng. Mona ho tla hle ho be thatana ho baithuti. Ba kope ho kgutlela dithutong tse fetileng ho ikgpotsa ka mefuta ya dipolelo e fapaneng.

Dikarabo tse lebelletsweng

- (a) Polelonolo
- (b) Polelokopane
- (c) Polelonolo
- (d) Polelokopane
- (e) Polelonolo
- (f) Polelokopane

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

Sengolwa: Thothokiso Leq la 161

Disebediswa

- Buka ya Moithuti
- Mehodzi e fapaneng.
- Buka ya dithothokiso

Tataiso ho titjhere

Thuto ena e reretswe ho ruta baithuti ditsela tse nepahetseng, tseo ba lokelang ho di latela ha ba ithuta ho manolla dithothokiso. Ho mokgwa oo thothokiso e balwang ka wona, o bohlokwa kutlwisisong ya thothokiso. Shebisisa mehato ena hantle o tle o ikatetse le wena.

Tsitlallela mekgweng ena e totobaditsweng thutong ena. O tle o se o hlophisitse thothokiso eo le tla e sebedisa ho latela mehato e kgothalleditsweng mona.

Tlatselletsa mekgweng ena ka e meng eo le wena o e tsebang.

Nakong eo o rutang baithuti bonono ba thothokiso, ba rute tlhaloso ya bonono ka bong, ba kgone ho bo bona ka hara thothokiso, ba be ba tsebe le molemo/bohlokwa ba bona moleng wa thothokiso kapa thothokisong ka kakaretso.

Hatella mehato ena e latelang:

Mehato ya bohlokwa ha o ithuta thothokiso:

- Tseba seo thothokiso e buang ka sona mme o kgone ho se qoqela e mong. Tseba mekgabisopuo ya bothothokisi bo sebedisitsweng thothokisong eo, e kang phetapheto, poletsomodumo, nyamelo ya medumo, phetapheto, serehello, papiso pheleteletso jj.
- Tseba bohlokwa ba dihlomo tsena moo di sebedisitsweng meleng ya thothokiso. Ka mantswe a mang o kgone bo hhalosa hore di sebedisitswe ka sepheo sefe moo thothokisong mme tse hlolkwang ho hhalosa moelelo, o o hhalose.
- Kgothatsa baithuti ho bala thothokiso makgetlo a mabedi ho ya borarong. Mme ka lekgetlo ka leng ba bontshe kutlwisiso e fetang makgetlo a fetileng. Ba tataise tshebedisong ya bukantswe ho fumana moelelo wa mantswe hobane thothokiso e sebedisa moelelo o tswapetseng. Ha ba ngole tlolontswe e ntjha mme nehe mesebetsi ya ho etsa dipatlisiso ka tshebediso ya ona ntle le thothokisong feela.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Manollo ya dithothokiso ha se taba e bobebe hakaalo, e hloka pelo hobane e batla bokgoni bo itseng ho baithuti! E hloka kutlwisiso le bokgoni bo phahameng. Ka hoo he, mamella baithuti ba diehang ho utlwisia. Ba thuse tjena:

- Kgetha dithothokiso tse bonolo mme o ba tataise ka tsona.
- Ka thothokiso tseo tse bonolo, ba rute ho nahana ka ho phatlalla. Dithothokiso di hloka hore baithuti ba dumelle dikelello tsa bona ho nama.
- Ba rute ho tshehetsha seo ba se buang ka ditaba tse fumanwang meleng ya thothokiso.

Baithuti ba kgonang

- Ba fe mosebetsi wa ho manolla dihlopheng tsa bona.
- Ba kgethele dithothokiso tse thatanyana hore ba tle ba phephetsehe.
- Ba nehe monyetla wa ho thusa ba salletseng morao.

Dikarabo tse lebelletsweng

1. tse hlano
2. Ee.
3. Dikarabo di tla fapania
4. maikutlo a moithuti
5. maikutlo a moithuti
6. maikutlo a moithuti
7.
 - (a) Ke ho thabela tse ntle le ha di tlile jwang
 - (b) Motho ya lelekilweng moetlong wa seseotho ekaba wa banna kapa basadi wa lebollo.
 - (c) Ho tlohela le ho lahla melao ya moetlo wa lebollo.

Titjhere a ka lekanyetsa ka memorandamo. Baithuti le bone ba lekanyetsane ka ho buisan ka dikarabo tsa bona.

Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo

Makopanyi Leq la 162

Ba tla botswa dipotso hoba ba se ba ile ba ithuta ka makopanyi.

Dikarabo tse lebelletsweng

1.
 - Hape
 - Ha
 - Esitana

Hobane

Athe

Hore

Hoja

2.

- (a) Na le a feta kapa le a dula?
- (b) Ke tle kopana le yena ha a tla.
- (c) Maqhekwana a tsofetse hape a hlekefetswa.
- (d) Ha ke ye kerekeng hobane ho na le ditshebo.
- (e) Ha ba tshabe motho athe o na le kotsi.

Ho bala bakeng sa kutlwisiso Leq la 163

Tataiso ho titjhere

Titjhere o ka arola baithuti ka dihlotswhana ho buisana ka setshwantsho pele ba bala. Ba dumelle ho arolelana maikutlo. Balang mmoho tema e bukeng ya bona. O ka buisana le bona ka mantswe a sa tlwaeleheng, mme la hhalosa a tlotlontsweng.

Dikarabo tse lebelletsweng

1. le 2. Ba dula diterateng ka ntle ho tlhokomelo ya motho.
3. Dikarabo di tla fapania
4. Dikarabo di tla fapania.
5. Ho kgathalla ba hlokang; ho utlwelana bohloko (Di tla fapania)
6. Dikarabo di tla fapania
7. Ho phoka boduma; ho tsoha o iketsetsa.
8. Dikarabo di tla fapania ho ya ka maikutlo.
9. Hona le batho ba kenang ditaba tsa batho, ke bo ntshunyakgare. . Dikarabo di tla fapania
10. Dikarabo di tla fapania

Tekanyetsa

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetsa	Disebediswa tsa tekanyetsa
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo.

Mefuta ya diratswana Leq la 165

Tataiso ho titjhere

Ruta baithuti ka thuto e bontshitsweng bukeng ya bona. O ka eketsa mehlala ka hore ba qotse dipolelo dibukeng tse ding ho bontsha hore ba a utlwisia. Ba hlokomedise hore diratswana di bonahala ka ho sebedisa mantswe a ikgethang.

Seratswana se kgethang: ke nka hore, ke hopola hore, ke nahana hore jj.

Seratswana se sa hlophiswang: ke ya mofuta wa, e ka arolwa tla, e hokelwa mmoho j.j.

Seratswana se hlilosang: ka hodima, ka tla, pela, ho jj.

Se ka ba le dipolelo tse latelang: Ka hodimo ho kutlwelobohloko, lerato le teng.

Ba tla araba dipotso. Dikarabo di tla fapania. Hlokoma hore di nepahale. Ho ka ba molemo ha ba ka buisanang ka tsona ba le bohole.

Ho kgutsufatsa tema Leq la 165

Tataiso ho titjhere

Ruta baithuti mehato e tla ba thusa le ho babokgoni bo hlokehang ba ho kgutsufatsa ditema. Ba se ba ile ba ithuta ka kgutsufatso kgaolong ya 4. Ba eletse ho boeletsa mosebetsi ono, mme ba ikekeletse ka dintlha tse ding tse hlahisitsweng bukeng ya bona.

Ba araba potso ya ho kgutsufatsa tema ka mantswe a bona.

Bakeng sa ho lekanyetsa, sehlopha ka seng se neha ba bang mesebetsi ho e lekola. Ba dula ka bone ho sebetsa, mme ba bale dikgutsufatso tsa bona ba hlahlobana diphoso hape ba eletsana.

Ho ngola le ho nehelana

Mosebetsi wa 5: Ho ngola moqoqo o hlilosang Leq la 166

Ka moqoqo o hlilosang, mongodi o hlalosa ketsahalo kapa eng le eng feela eo motho a batlang ho nehelana ka setshwantsho sa yona. Ekaba ho nehelana ka setshwantsho sa motho ya itseng, ka sebaka kapa ka eng feela,. Ho ka hlalosa motho, ho hong kapa ketsahalo e nngwe e itseng. Sebetsa le bona ho hlalosa le ho latela dintlha tse latelang:

- Etsa qeto ka ditlhokeho tsa sebopoho sa moqoqo ona oo o tleng ho o ngola. Mohlala: Moqoqo o be le diratswana tseob a di rutilwen.g
- A ngole dintlha tse tleng kelellong ya hae, a bile a ithusa ka ho sebedisa mmapa wa monahano.
- A kgethe tlhahisolededing e nepahetseng mabapi le ditaba tsa moqoqo ona.
- A se lebale ho etsa/hlahisa mokgwaritso wa pele a ntse a etse hloko sepheo.

- A bale mokgwaritso hape ka tshekatsheko a nehe le baithuti mmoho ba bang ho mo thusa ho hlaola diphoso.
- A netefatse hore kgetho ya hae ya mantswe e nepahetse.
- A Totobatse ntlhakemo ya hae ka seo a dumelang ho sona ka seo a ngolang ka sona.
- A fane ka dintlha tse tsepameng ho tshehetsa ntlhakemo ya hae.
- Puo ya maikutlo e ka sebediswa ho tshehetsa maikutlo empa e sa hlohlontshe ditsebe.
- A se lebale ho boeletsa mosebetsi wa hae ho hlaola diphoso, ho ntlafatsa le ho o lokisa pele a ka nehelana ka ona.
- Qetelo e lokela ho ba e matla, e hlake mme e be puo e kgodisang le ho totobatsa maikutlo a mongodi.

Ba nehwa maemo mme ba lokela ho ngola moqoqo o itshetlehileng ho ona.

Ka phaposing ya lona ya borutelo, le na le moithuti ya sa itekanelang. O dutse tafoleng o ntse a taka setshwantsho a sebedisa dipene tsa mebala e bohehang. Ke motho ya ratehang, ya dulang a ntse a bososela ka nako tsohle. O lokela ho hlalosa tsohle ka yena. Sehlooho, “**Ha a ikgalale**”.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Ruburiki

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Ba batlele mehlala e mengata ya mofuta ona wa moqoqo. Ba balle yona kapa o re e mong a ba balle. Buisanang ka dintlha tsa bohlokwa tsa mofuta ona wa moqoqo, le di bapisitse le tse hlahisitsweng ka hodimo.

Baithuti ba kgonang

Ba ka nehwa dihlooho tse fapaneng tsa mofuta ona wa moqoqo mme ba buisana ka tsona dihlopheng tsa bona. Ba se ke ba ngola ka tsona empa ba hlahise mehopolo ya kamoo ba ka hlilosang kateng.

Dibopeno le Melao ya Tshebediso ya Puo Mopeleto Leq la 167

Dikarabo tse lebelletsweng

- Dikarabo di tla fapania

Beke ya 7 le 8:
Matsoho a hlatswana

Ho mamela le ho bua

Mosebetsi wa 4: Puo ka setho se hlomphehang setjhabeng Leq la 168

Disebediswa

- Buka ya Moithuti
- Dikoranta le dimakasine
- Mehlodi e fapaneng eo o e fumaneng
- Mehlala ya dipuo tse hlophisitsweng ka dibui tse itseng.

Tataiso ho titjhere

Itokisetse ho ruta baithuti puo e hlophisitsweng le makgetha a ho tsamaisa mofuta wa dipuisano.

Phephetso eo re tla dula re tobane le yona mosebetsing ona wa puo e hlophisitsweng, ke ho ruta baithuti hantle. Ba lokela ho tseba seo ba lokelang ho se etsa hore ha ba se ba tswile sekolong, ba tle ba kgone ho sebedisa bokgoni bona ka bolokolohi. Ka hoo he, etsa motheo wa sebele ho bona.

Ha se phoso ho batla mehlodi e meng e tla o thusa ho feta mosebetsing ona. Mosebetsi ona ke wa sehlopha. Fana ka nako e lekaneng hore dihlopha di kgone ho etsa mosebetsi ona. O lokela ho ba teng ha baithuti ba o etsa ka phaposing. Potoloha dihlopheng tsa bona, ho etsa bonneta ba hore dihlopha tsohle di a sebetsa. Thusa ba hlokang ho thuswa. Sehlopha ka seng se lokela ho ngola puo ya sona.

Dintlha tsa bohlokwa puong e hlophisitsweng ke tse latelang.

Etsa hore o hatelle dikarolo tsena:

Mehato ya bohlokwa ha motho a ithophisetsa ho ya nehelana ka puo e hlophisitsweng:

Tshebetso le mawa a ho bua

- Moithuti o lokela ho etsa moraloo wa kamoo a tla shebanang le sehlooho seo a se filweng kateng.
- Moithuti o lokela ho fuputsa/batla dintlha tseo a tleng ho di kenyelletsa puong ya hae. Ha a se a di fumane, o di hlophisa hore di eme kamoo a di hlokang kateng.

- Jwale o tla ikwetlisetsa ho nehelana ka puo eo a e hlophisitseng. Mona o itlwaetsa ho bua a shebane le letshwele.

Ba tla mamela puo ka setho se hlomphehang setjhabeng, empa pele ho mono ba sheba sethwantsho ba buisana ka sona ba le bohole. Ba latela dintlha tse bontshitsweng.

Titjhere o tla ba eletsa hape ho latela dintlha tse bontshitsweng nakong ya ho mamela. Ba tla araba jwale dipotso tse mabapi le puo eno Dikarabo di tla fapanana.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Tabakgolo mona ha se hakaalo hore ho na le baithuti ba sa kgoneng, ke taba ya hore feela ho teng baithuti ba diehang ho utlwisia mosebetsi ona. O ka ba thusa tjena:

- O se ke wa ba tatisa. Tsamaya le bona ho latela kutlwisiso ya bona.
- Eketsa mehlala eo o ba rutang ka yona. Mehlala ya nnete e hlakisa taba haholo.
- O ka sebedisa baithuti ba utlwisisang kapele ho thusa bona.
- Neha baithuti bana monyetla dihlooho tse ding hape tseo ba tleng ho ikwetlisa ka tsona. Ba fe monyetla wa ho etsa puo eo ka pela baithuti ba bang.
- Ba bontshe mesebetsi ya makgethi mme o ba fe le dipolelo tsa mesebetsi ya makgethi a fapaneng.

Baithuti ba mahareng le ba kgonang

- Ba fe mosebetsi ho sebetsa ka dihlopha.
- Etsa poeletso ya mosebetsi wa bonketsisane ba ho etsa puo e hlophisitsweng mme baithuti bana ba etse bonketsisane ba seo ka pela baithuti ba bang.
- Sebetsang ka mehlalanyana e seng mekae ya mahlalosi mme baithuti bana ba iketsetse dipolelo tsa bona tsa mahlalosi a fapaneng
- Sebetsang ka mehlalanyana e seng mekae ya mesebetsi ya makgethi mme baithuti bana ba iketsetse dipolelo tsa bona tsa mesebetsi e fapaneng ya makgethi.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetswang	Eo e seng ya mmuso	ruburiki

Puo e hlophisitsweng Leq la 169

Tataiso ho titjhere

Titjhere a hlokomele hore dintlha tse hlophisitsweng pejana thuthong ya sebui se hlomphehang tse amanang le ho nehelana ka puo, di a sebetsa le mona. Ba eletse ho kgutlelang kgaolong tse fetileng moo ho rutilweng ka sehlooho sena teng, ho badidisa dintlha tseno hape. Ba tla lokela ho di sebedisa ho itokisetsa ho tla fana ka puo, e hlophisitsweng.

Sehlooho seo ba lokelang ho etsa puo ka sona: Etsang dipatlisiso ka motheo ona “Batho Pele”. Ha ba qeta ba itokisetse ho fana ka puo e hlophisitsweng ka sehlooho seno se fupuditsweng. Sehlooho: “Batho Pele”

Tekanyetso

Tselo ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetswang	Eo e seng ya mmuso	ruburiki

Sebedisa dintlha tsa menyeta e ekeditsweng ttse bontshitsweng thutong e fetileng

Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo

Makgethi Leq la 169

Ba hopotse kan meefuta ya makgethi, ebe ba araba dipotso.

Dikarabo tse lebelletsweng

1.
 - (a) ba bangata
 - (b) e mekgubedu
 - (c) le lelelele, se setle
 - (d) e moholo
 - (e) ba mmalwa
2. Makgethi ke mantswe a kgethang mabitso malebana le mmala, sebopetho, tshobotsi, bophahamo, palo j.j
3.
 - (a) Mosadi e **motenya** ke wa ngwaneso.
 - (b) **Ba bangata** ba rata ba banyenyane.
 - (c) **E motenya mosadi** ke wa ngwaneso.
 - (d) Botle bo **makatsang**.
4.
 - (a) Ngwana e moholo ke wa ka.
 - (b) Bano ba basehla ke mashodu
 - (c) Difate tse pedi di wele.

Ho bala le ho boha

Mosebetsi wa 5: Ho bala palekgutshwe Leq la 170

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Buka ta Titjhere
Dibukagakollo tse ding
Dingolwa tsa dipalekgutshwe

Tataiso ho titjhere

O tshwanelo ho hlokomedisa baithuti hore sengolwa se seng le se seng se na le sebopetho sa sona. Hlalosa hore kamehla ha ba qala ho bala tema ba ele hloko sebopetho sa yona. Ka tsela ena baithuti ba tla ba le kutlwisiso ya tema mme tema e tla ba nolofalla.

Hlalosa hore ena ke phetelo ya ditaba tse thehilweng hodima setshwantsho. Dikarabo di tla fapano. Ebe nakong ya ho bala, ba bala palekgutshwe e bukeng tsa bona.
Kamora mono, ba tla araba dipotso

Dikarabo tse lebelletsweng

1. O holetse seterateng
2. Thato, Masebota Hadiyo
3. Toropong. Dikarabo di tla fapano.
4. Batho ba a thusana/lokela ho thusana.
5. – 7 Dikarabo di tla fapano

Tekanyetso

Tselo ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Memorandamo

Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo.

Mefuta ya diratswana

Ka ha ba se ba ile ba ithuta ka mefuta ya diratswana bekeng tse fetileng, ba laele ho boletsat thuto eno hape mme ba arabe potso.

Qotsa diratswana tsa mefuta e fapaneng ho tswa puong e neng e buuwa ke setho se hlomphehang setjhabeng, mme o bolele mofuta wa seratswana ka seng.

Titjhere a sebetse le baithuti bohole ka nako e le nngwe ho mamela dikarabo tsa bona. Ba buisaneng ka tsona.

Thothokiso Leq la 172

Titjhere a ba kope ho bala thothokiso ebe ba araba dipotso.

Dikarabo di tla fapanana ka ha dipotso e le tse akaretsang makgetha a manolla a tyothokiso. Titjhere le mona a sebetse le baithuti ba le mmoho ho mamela dikarabo tsa bona.

Ke mona hape moo a tla hlokomelang baithuti ba sa ntseng ba hloka thuso. A ka ba beha ka dihlopha ba kopane le ba kgonang ho sebetsa mmoho. Mona teng ba nehwe dithothokiso tsa ditema tse pedi kapa e le nngwe ho di sekaseka.

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Lentswe le le leng bakeng sa a mangata Leq la 173

Ba hhalosetse feela hore ho batluwa eng mona. Sehlooho sa thuto se se se ntse se itlhalosa. Kantle le ho araba dipotso tse bukeng, ba ka nehelana ka tsa bona, ba arabana.

Dikarabo tse lebelletsweng.

1. (a) Batho ba seng ba hodile haholo = maqheku
(b) Motho ya tsamayang a ipata hore a se bonwe = sekhukhuni
(c) Motho ya ratwang haholo ke bohole = mmamoratwa
2. Ipatleleng mantswe a sebediswang bakeng sa dipolelo ebe le a botsana.
Ba botsan ka bobona.

Ho bala bakeng sa kutlwisiso Leq la 173

Ba bala tema e bukeng ebe ba araba dipotso.

Dipotso tse lebelletsweng

1. Dikarabo di tla fapanana
2. Ba etsa mesebetsi e tshwanang le ya ba bang. Ka nako tse ding ba sebedisa disebediswa tse sa tshwaneng.
3. (a) Nyarosang - tshosang
(b) Tjhatsi- bonshlsng
(c) mosola - molemp
4. Ee

5. Tjhe hobane ba kgona ho iketsetsa hape re tla be re ba nyatsa, re diha boitshepo ba bona.
6. Mmuso oneha tjhelete.
7. Maikutlo a tla fapanana.

Dipolelo le Melao ya Tshebediso ya Puo

Makgetha a seratswana Leq la 174

Ba hhalosetse hore, sengolwa ka seng se tsejwa ka makgetha a itseng ao se kgethollang dingolweng tse ding ka ona. Makgetha ao ke ana a latelang mme ke ona a tla le thusa ho kgetholla sengolwa se seng ho se seng.

- Tatelano ya dintho: wa pele, wa bobedi, boraro
- Tlhahlamano ya bodulo ba ho hong
- Ho akaretsa

Bat la araba potso. Ikarabo di tla fapanana.

Ho ngola le ho nehelana

Mosebetsi wa 6: Ho ngola Leq la 174

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Dimakasine

Dikoranta

Inthanete

Tataiso ya titjhere

Dikarete tsa dimemo le tsa dikamohelo ke tse ding tsa ditema tse ntjha, empa eseng hakaalo hobane kgale ho ne ho sebediswa dithelekeramo/mehala ho etsa dimemo. Diphethoho tsa thekenoloji di tlise dikarete tseo re di bonang tsa sejwalejwale. Ka lebaka leo, di hloka hore boitokisetso ba tsona e be bo matla. Neha baithuti mehlala e mengata ya dikarete tsena tseo ho buuwang ka tsona.

Hatella dintlha tsena:

Kgetho ya mantswe

- Sebedisa puo ya semmuso le eo eseng ya semmuso.
- Hlahisa moelelo o otlolohileng.

Ho bopa dipolelo

- Ngola mefuta e fapaneng ya dipolelo tsa bolelele bo fapaneng.
- Sebedisa dikarolo tsa puo ka nepahalo.
- Sebedisa mabotsi.
- Sebedisa mefuta e fapaneng ya dipolelo mohl.dipolelo tsa pehelo, dipolelonolo.

- Sebedisa tatelano ya mantswe e nepahetseng dipolelong ho bontsha thahasello le ho matlafatsa.
- Sebedisa mahokedi ka nepo.

Ditshiya tsa karete

- Lebitso la momemuwa
- Momemi
- Atere se ya momemi
- Nako ya moketjana
- Letsatsi la moketjana
- Moketjana o etsetswa mang- lebitso
- Mehala ya baemedi ba moketjana

Blang mmoho mehlala e bonthitsweng bukeng tsa bona. Buisanang ka dikarete tse fapaneng, le hore mantswe a tsona a ka ba jwang.

Ba nehe mosebetsi wa ho ngola karete ba sebetsa tjena;

Sebetsang ka bobedi. Lekolang hape mohlala wa karete e ithutilweng le dintlha tse amanang le tshebetso **ya ho ngola**. Nahanang ka ketsahalo e le nngwe feela eo le ka ngolang sememo ka yona.

Tekanyetso

Tselo ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Ruburiki

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

- Pheta thuto ena baithuting bana. Eketsa mehlala eo le sebetsang ka yona.

Baithuti ba kgonang

- Ba fe mosebetsi ka dihlopha tsa bona hore ba iketsetse dimemo tsa dikoranta. Ba ka thusa ba sa kgoneng ka hore ba dule mmoho ka bobedibedi kappa ka dihlotschwana tse nyane. Ba rute ho sebedisa makopanyi dipolelong ka tshwanelo

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Makopanyi Leq la 177

Ba tla araba dipotso ka ha dintlha tsa puo di se di ile tsa ithutwa pejana.

Dikarabo tse lebelletsweng

- (a) Ke madimabe ha ke le motenya.
- (b) Ke bitsa wena horre o tle ho nna.

O bitsa mang?

Ke bitsa wena

O bitsa nna?

Tjhebokakaretso ya kgaolo:

Mamello ke motheo o bohlokwa mothong oo o tshwanetseng ho ba le yona bophelong. mamello e tswala katleho hobane di kgema mmoho. Ha o se na mamello o keke wa fihlella seo o batlang hoba sona bophelong. Mamello ke bokgoni bo boholo bo bileng bo kgothaletswang haholo bathong.

Moithuti kgaolong ena, o tla ithuta ka bokgoni bo latelang:

Beke ya 9 – 10: Dikgetho

Ho ngola le Ho bua	Ho bala le Ho boha
<ul style="list-style-type: none"> Mawa a Ho bua le Ho mamela. Ho pheta pale. Dayaloko: Etsa bonketsisan ba dayaloko. 	<ul style="list-style-type: none"> Bala tema ya sengolwa e kang terama. Dithothokiso Tekokutlwiso ya ho bala: (tema ho tswa dingolweng tse baletswang)
Ho ngola le Ho Nehelana	Dibopeho le Melao ya Tshebetso ya Puo
<ul style="list-style-type: none"> Tema ya kgokahano mohl.dayaloko Tsepama hodima tshebetso ya ho ngola. Ngola lenanetsamaiso le metsotso ho latela mokgwa tshebetso wa ho ngola. 	<ul style="list-style-type: none"> Maemedi Maetsi Masupi Mabotsi Seratswana se kwalang. Lentswe le le leng bakeng sa polelo.

Beke ya 9 - 10:
Mamello

Ho mamela le ho bua

Mosebetsi wa 1: Ho pheta pale Leq la 178

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Buka ya Titjhore

Tataiso ho titjhore

Balla baithuti pale e fumanwang Bukeng ya Moithuti hore ba tle ba e utlisise hantle. Ho pheta pale ke bokgoni ba bohlokwa boo mopheti wa pale a lokelang ho ithuta bona. Ha mopheti a na le boitshepo o kgona ho fetisa molaetsa wa pale ya hae ka bokgabane le katleho pethahetseng ho feta ha a sebedisa mawa kapa mawala afe kapa afe a ho bua setjhabeng. Mopheti wa pale o lokela hape hore pele a qala ka ho pheta pale a be a se a ithutile le mawa a mang a tlatsetso ao a lokelang ho a sebedisa ha a

pheta pale. Bukeng ya Moithuti ho na le dintlha tse ngata tsa bohlokwa tseo o lokelang ho di ruta baithuti ba hao pele ba ka qala ka mosebetsi wa ho pheta pale. Thutong e kang ena, moithuti o kgona ho lemoha mekgwa e nepahetseng ya ho sebedisanammoho le baithutimmoho le yena.

O ba kope ho mamela ka hloko ha o ba phetela pale, ha ba qetile ba arabe dipotso tse thehilweng ho hodima yona ka tshwanelo. Ba ngole dikarabo bukeng ya tlhakiso. Ba etse ditokiso moo ho hlokeheng

Ba nehe mosebetsi wa ho bala tema mme ba e phetelane.

Menyetla e ekeditweng

Baithuti ba sa kgoneng

Neha baithuti bana monyetla wa ho batlisisa ka dipale tse fapaneng mme ha ba di fumane ba di phethele baithuti ba bang ka phaposing, e le ho hodisa boitsehepo ba bona ba ho bua ka pela sehlopha sa baithuti.

Baithuti ba kgonang

Neha baithuti bana monyetla wa ho batlisisa ka dipale tse fapaneng mme ha ba se ba di fumane ba di

phetheli baithuti ba bang ka phaposing hore ba
hodisa boitshepo ba bona ba ho bua ka pela sehlopha
sa baithuti.

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Leetsi Leq la 180

Ba se ba tseba haholwanyane ka leetsi. Ba nehe mosebetsi ho ngola dipolelo tse robedi tseo ho tsona ba bontshang dibopeho tse fapaneng tsa leetsi. Ba qotse mehlala ho tswa temeng ya ‘Mme o sehlollo’. Ba ka lekanyetsana ka ho botsana dipotso.

Dayaloko – ho etsa bonketsisane ba dayaloko

Leq la 180

Tataiso ho titjhere

Jwalo ka ha baithuti ba se ithutile hore puisano e etswang ka teng, ba arole ka dihlopha tseo ba tla sebetsang ka tsona. Sehlopha ka seng se tla qapa puisano eo se tla etsang puisano ka yona. Puisano e itshetlehile hodima mamello/ mamellano. Ka mora moo sehlopha ka seng se tla kgetha baithuti ba babedi kapa ba bararo ba tla etsa bonketsisane ba puisano eo se iqapetseng yona.

Hopotsa baithuti dintlha tse latelang ha ba etsa bonketsisane:

- Tshebediso ya puo
- Ho sielana sebaka
- Makgetha a tema
- Puo e makgethe.

Dikarabo tsa potso di tla fapania. Titjhere a hlokomele ho lokisa moo ba hloleheng.

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Maemedi Leq la 181

Ba rute ka mesebetsi ya leemedi ka ha ba se ba ile ba ithuta hore lona ke eng.

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Ke lenswe le emelang lebitso polelong.
Wona
Lona
Tsona
Yona
Lona
2. A ka sebetsa jwalo ka moetsi polelong.
A ka sebetsa ho toboketsa kapa ho tiisa taba polelong.
A ka sebetsa ho tlisa phapang nthong tse pedi polelong.

3.

Boemong 1	Boemong 2	Boemong 3
Bana	Bano	Bane
Ena	Eno	Yane
Ana	Ano	Ane
Tsena	Tseno	Tsane

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Ka titjhere	Eo e seng ya mmuso	memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

Thabo o a mo rata.

Mme o a ngola.

Leetsi > rata : moetsi > mosadi: moetsuwa > dijo

Jele: > ntate: > nama

Bone > ke: > mmila

Dipolelo tsa mothuti.

Se sa leng hantle.

Molebedi ha a tshware leshodu.

Menyetla e ekeditsweng

Kopa baithuti ho sebedisa ditema dife kapa dife tse ngotsweng ho hlwaya dikarolo tsa puo tseo ba ithutileng tsona kgaolong ena. Ba ka boela ba tla le makasine le dikoranta ho tla di sebedisa bakeng sa morero ona. Sena se tla ba matlafatsa haholo bakeng sa ho boeletsa mosebetsi oo ba o entseng.

Ho bala le ho boha

Mosebetsi wa 2: Dingolwa: Terama Leq la 182

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Mehlodi e meng e nang le tlhahisolededing ntlheng ena

Tataiso ho titjhere

Ruta baithuti mefuta e fapaneng ya terama empa feela, o se ye ka botebo mefuteng eo. Sepheo ke ho etsa hore ba utlisise hore terama di ka mekga.

Mehlala ya tsona e a fumaneha dimakasineng(dikhomoki), diyalemoyeng le thelevisheneng le dibukeng.

Tebisa metso ho terama/puisano e hlhang bukeng ya mothuti. Toboketsa matshwao a sehlooho a terama ena. Hopola hore ntlha e nngwe ya bohlokwa ke ya hore ditaba tsa terama, di lokela ho momahana le ho ba le kgatelopele.

Hatella matshwao ana a terama:

Ba hhalosetse seo ba lokelang ho se etsa pele ba bala, nakong eo ba balang ka yona le hore ha ba qeta ba tla araba dipotso

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Ee.
2. Nkotseng, Maseala.
3. Ke motho ya bonolo
4. – 9 Karabo ya moithuti le mabaka a hae.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Iphe nako ya ho ba ruta ka mehlala e mengatanyana. Ba mamedise seyalemoya, o nto re ba tataisa ho bala terama e nolofaditsweng.

Ba rute ho fihlela ba utlwisia phapano pakeng tsa terama le dingolwa tse ding.

Baithuti ba kgonang

Ba fe mosebetsi wa motho ka mong, moo ba iqapelang seratswana sa puisano ka dihlooho tseo ba ikgethelang tsona.

Tekanyetso

Tselo ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Ka titjhere	Eo e seng ya mmuso	memorandamo

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Masupi Leq la 183

Ba rute ka lesupi mme le bale mehlala e theiboleng mmoho. Ba arabe dipotso.

1.
 - (a) Dikgomo
 - (b) Lebone
 - (c) Sejana
2.
 - (a) Le ka sebetsa e le moetsi polelong.
 - (b) Le ka sebetsa e le moetsuwa polelong.
 - (c) Le ka sebetsa e le kutu ya lerui polelong.
3. Dipolelo tsa baithuti.

Thothokiso Leq la 185

Ba laele ho bala thothokiso mme ba arabe dipotso tse thehilweng hodima yona. Makgetha ba se ba a ithutile dikgaolong tse ding.

Dikarabo tse lebelletsweng.

1. Bophelo/mamella ke hona.
2. E bolela hore o ele hloko mokgwa oo o etsang dintho ka wona.

3. Ke bona ke o bapetse ka botlaela
4. Maikutlo a moithuti
5. Molathothokiso wa 3
6. Dipolelo tsa moithuti.

Mesebetsi e ekeditsweng

Ebang ho bile le ditshita kapa moo baithuti ba hlokang ho utlwisia teng, titjhere o ka kgutlela morao ho boletsa mosebetsi ona hore ba utlwisia ka ho phethahala. Ha o ntse o boletsa mosebetsi ona, baithuti ba batlang ba na le kutlwiso e batsi, o ka ba fa mosebetsi o mong hore ba o etse. Ha ho le teng baithuti ba utlwisisang kapele, titjhere a ka ba beha le ba bang ba sallang morao, hore ba ba thused.

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Mabotsi Leq la 185

Ba hopotse ka ho ba botsa dipotso, seo lebotsi e leng sona. Ba tla araba dipotso.

1. Dikarabo di tla fapano
2. Bolela ditho tsa puo tse sebedisitsweng mabotsing a dipolelong tse latelang.
 - (a) Lehlalosi
 - (b) lekgethi
 - (c) lekgethi

Tekokutlwiso ya ho bala: (tema ho tswa dingolweng tse baletsweng) Leq la 186

Tataiso ho titjhere

Ba arabe dipotso tsa pele ho ho bala tse amanang le setshwantsho. Ba bale tema ba le bohole. Ba ka fapanystsana diabu tsa ho bala.

Botsa dipotso ho tema e badilweng ke baithuti e qotsitsweng bukeng ya dingolwa mme ba arebe dipotso tse thehilweng hodima yona ka tshwanelo. Ba ngole dikarabo tsa bona bukeng ya tlhakiso.

Dikarabo di tla ya ka hore moithuti o utlwisisitse tema jwang. Di tla fapano. Ha ba arabe ba arabe ba le bohole hore bat le ba tsebe ho hanyetsana kapa ho dumelana.

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Maetsi Leq la 187

Ba ikgopotsa hape seo leetsi le leng sona Ba arabe dipotso.

1.
 - (a) Bakganni (moetsi) ba mathisa (ketso) makoloi (moetsuwa) hampe.
 - (b) Mebile (moetsi) e dumella mathisa (ketso) tshubuhlellano ya makoloi (moetsuwa)

2. Dikakrabo di tla fapana.
3. Dikakrabo di tla fapana.
4.
 - (a) Ho hloka mamello ha ho bake dikotsi.
 - (b) Mebila ha e a ahluwa ka bokgabane.

Ho ngola le ho nehelana

Mosebetsi wa 3: Ho ngola dayaloko

Leq la 188

Disebediswa :

Buka ya Moithuti
 Buka tsa laeborari
 Dimakasine
 Inthanete

Tataiso ho titjhere

Mothating ona baithuti ba hao ba tshwanetse hore ebe ba se ba tseba ka mefuta e fapaneng ya ditema tsa boiqapelo. E re ba ke ba o bolelle tseo ba se tsebang ka mefuta ena mme ba ke ba o fe makgetha a fapaneng a ditema tseo. Ba laele ho sheba mohlala wa puisano oo ba o filweng ka hara Buka ya Moithuti.

Ba hopotswe ka tsamaiso ya dayaloko ya ha ba ne ba etsa bonketsisane.

Ba nehwa mosebetsi wa ho ngola dayaloko.

Ba hopotse hape ka **tshebetso ya ho ngola e** dikgaolong tse fetileng. Ba e bala hape ka kutlwisiso hobane ba tla lokela ho e sebedisa ha ba hlahisa tema efe kapa efe.

Kgothaletsa baithuti o lekanyetsana. Hona ho tla ba thusa ho eellwa diphoso tsa bona, hape ho tla etsa hore ba imatlafatse. Ba nehe moithutimmoho, mme ba lekanyetsane ka ho etsa ho kang lenanenetefatso ba lekolana hodima dintlha tsena:

1. Sehalo – na mantswe a sebedisitsweng a bontsha ho phahama le ho iswa tlase ha ba bua?
2. Puo e sebediswang na ke e nepahetseng mme mantswe a utlisisehang.
3. Mantswe le dipolelo ke tse napaneng le ba buisanang, ke tsa boemo le maemo a bona.
4. Matshwao a puo a sebedisitswe ka tsela e utlisisehang.
5. Na ba buang ha ba kenane hanong kapa ho kenana hanong ho nepahetse ho ya ka puisano ena, ka ha eka ke ya ho qaketswana?

Lenanetsamaiso Leq la 188

Ha ba se ba qetile ho ngola puisano, ba rute ka lenanetsamaiso. Ba shebe mohlala o bukeng ya moithuti.

Lenanetsamaiso

Ba kopuwa ho ngola lenanetsamaiso hammoho le metsotso ya kopano e fetileng. Ba hopotse dintlha tsena. Bakeng sa tlhaloso ya tsona le kamoo di hlahiswang kateng, ba tla tshwanelo ho di lekola hape kgaolong e fetileng. Ba ka ikgopotsa feela dintlha tsena, feela titjhere a hlokomele ho buisana le baithuti ka dintlha tsena.

Tlhaloso:

Ke moralo wa tlhophiso ya ditaba tse tla tshohlwa kopanong ya mokgatlo kapa ya letsatsi leo.

Hanagata lenanetsamaiso le atisa ho tsamaya le tsebiso ya kopano. Hono ho etsetswa hore ebang ho le teng moo ho hlokalang hore ho lokiswe ho hong lenanetsamaisong, ho etswe jwalo mohla kopano.

Le ralwa ke mang?

Le ralwa ke mongodi le modulasetulo.

Dintlha tsa lenanetsamaiso

Pulo ka thapelo
 Kamohelo
 Tlhomamiso ya seboka
 Boipiletso > ho ba teng le ho ba siyo
 Metsotso
 Tse tswang metsotsong
 Diphehelo
 Ditaba tse reretsweng phutheho
 Hlakantsutsu/ ditaba tse ding
 Kgetho ya letsatsi le sebaka sa phutheho e latelang.
 Diteboho
 Ho kwala

Ba nehe mosebetsi wa ho ngola lenanetsamaiso le ho iqapela metsotso e mabapi le kopano e fetileng. Ba sebetsa ka dihlopha. Ha ba tlo ngola, ba sebedise tshebetso ya ho ngola. Ba hlakisetse hore ba ka nna ba kopuwa ho tla etsa bonketsisane, ba tshwara kopano ya bona ho latela lenanetsamaiso leo ba le ngotseng.

Menyeta e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Iphe nako ya ho ba ruta ka mehlala e mengatanyana.

Baithuti ba kgonang

Ba fe mosebetsi wa dihlopha ho rala hape lenanetsamaiso le metsotsso. Hlokomela hore le ha baithuti bana ba kghona, o tla lokela ho nna o jlwela mosebetsi wa bona. O se ba tlohellle feela hobane ha o tlo gtseba ha ba ntse ba etsa tsona kapa ba bapala.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Ruburiki

Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo.

Lentswe le le leng bakeng sa polelo Leq la 189

Balang mmoho mehlala eo ba e filweng dibukeng tsa bona. O boele o eketse mehlala ha o ntse o fana ka tlhhaloso hore ba tle ba kgone ho ba le kutlwisiso e batsi ya thuto ena. Ha o so o kgotsofetse ke bona, ba nehe mosebetsi wa ho batla mantswe a mang ho tswa dingolweng tsa fapaneng, ba botsane.

Seratswana se phethelang Leq la 189

Ba hhalosetse hore seratswana se phethelang ke seratswana se kwalang ditaba, se phethelang se neng se buuwa kappa se ngolwa. Se sebediswa haholo ha ho nehelwana ka puo kapa ha ho ngolwa ditema tsa meqoqo.

Makgetha a sona ke;

1. Ho phethela
2. Ho akaretsa, ho kgutsufatsa
3. Ho ngola ka bokgutshwane
4. Ho sebedisa dipolelo – jwalo ka ha o bona/re boletse/ho hlilositswe jj.

Ba nehe mohlala o kang ona: (Mohlomong motho o ne a etsa puo ka sehlooho sena; Mamello. Jwale o qetella puo ya hae)

Jwalo ka ha le se le utlwile, tholwana tsa mamello ke tse tlisang katleho. Ho ka o nka nako e telele, empa qetellong o tlo ba mohludi. Hopola mamello e tlisa katleho.

Ba nehwa mosebetsi wa ho iqapela seratswan sa phethelo ba ntse ba latela mohlala oo ba o bontsitsweng.

Ba kgothalletse ho lekolana.

Menyetla e ekeditsweng

Titjhere o ka batla tema e nngwe ho e fa baithuti hore ba hlwaye dikarolo tsa puo tseo o ba rutileng tsona. Sena se tla etsa hore baithuti ha ba kopana le tema efe kapa efe bophelong ba bona, ba kgone ho bona hore polelo e sebedisitswe jwang temeng eno.

KOTARA YA

4

KOTARA YA 4 KGAOLO	BEKE	HO MAMELA LE HO BUA	HO BALA LE HO BOHA	HO NGOLA LE HO NEHELANA	DIPOPEHO LE MELAO YA TSHEBEDISO YA PUO
	1 - 2	<ul style="list-style-type: none"> • Ho mamela temakutlwiso e mamelwanga 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho bala padi ya batjha 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho ngola lengolo la semmuso 	<ul style="list-style-type: none"> • Moelelo wa leetsi • Ikgopotse ka moelelo wa <i>slang</i> • Ikgopotse moelelo wa puosebui le puopehelo • Boetsi le boetsuwa • Ikgopotse dipaterone tsa mopeleto
	3 - 4	<ul style="list-style-type: none"> • Ho mamela dayaloko/puisano 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho bala padi ya batjha • Ho bala temakutlwiso 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho ngola imeili 	<ul style="list-style-type: none"> • Ikgopotse hape kamabitsomararane, botona le botshehadi • Dipaterone tsa mopeleto • Ikgopotse ka kgutsufatso
	5 - 6	<ul style="list-style-type: none"> • Ho mamela bonketsisane 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho bala padi • Ho bala bakeng sa kutwisiso 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho ngola obitjhuvare 	<ul style="list-style-type: none"> • Ikgopotse maetsi • Ikgopotse ka lebitso • Ikgopotse ka sesosa sa ditlamorao • Ikgopotse ka tsehebediso ya lenseswe le le leng bakeng sa a mangata • Ikgopotse tsamaiso ya ho ngola kgutsufatso • Ikgopotse ka mantswe a lahlileng moelelo
	7 - 8	<ul style="list-style-type: none"> • Ho mamela puo e hlophisitsweng 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho bala temakutlwiso e balwang 		<ul style="list-style-type: none"> • Na o sa hoopla hore lehlalosi ke eng? • Mefuta ya dipolelwana • Puo e tobileng le ya bonono
MESEBETSI YA TEKANYETSO LE YA MAKGAOLAKGANG YA KOTARA					

Tjhebokakaretso ya kgaolo:

Thuto ena, e itshetlehile hodima dihla tse nne tsa selemo le kamoo di amang maphelo a diphedi tsohle lefatsheng kateng. Ho hhaloswa dihla hore di ama batho, diphoofolo le dimela jwang. E bontsha hape le hore diphetoho tsa dihla. di bonahala jwang lefatshe. Dintho dingata tse etsahalang ha sehla se fetoha mme tseo tsohle di ama diphedi le maphelo a tsona.

Kgaolong ena o tla ithuta bokgoni bo latelang.

Beke ya 1 – 2: Boemo ba lehodimo	
Ho mamela le Ho bua	Ho bala le Ho boha
<ul style="list-style-type: none"> Tekokutlwisiso e mamelwang. Tsamaiso ya dikopano 	<ul style="list-style-type: none"> Ho bala padi ya batjha. Tekokutlwisiso ya ho bala (tema ho tswa dingolweng)
Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo	
Ho ngola le Ho nehelana	<ul style="list-style-type: none"> Maetsi Slang/seleng Puosebui Boetsi le Boetsuwa Dipaterone tsa mopeleto
Beke ya 3 – 4: Diphetoho tsa dihla tsa selemo	
Ho mamela le Ho bua	Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo
<ul style="list-style-type: none"> Tekokutlwisiso e mamelwang - dayaloko./puisano Puisano ya foramo. 	<ul style="list-style-type: none"> Ho bala padi ya batjha. Ho bala thothokiso. Tekokutlwisiso ya ho bala.
Ho ngola le Ho nehelana	Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo
<ul style="list-style-type: none"> Ho ngola imeile. 	<ul style="list-style-type: none"> Mabisobitso, mabisomararane botona le botshehadi Puo e nkang lehlakore Seratswana se kwalang Dikgutsufatso Dipaterone ya mopeleto.

Beke ya 1 - 2:

Boemo ba lehodimo**Ho mamela le Ho bua****Mosebetsi wa 1: Ho mamela temakutlwisiso e mamelwang Leq la 197****Disebediswa**

- Buka ya Moithuti
- Buka ya Titjhere
- Mehlolodi e mong
- Dimakasine / dikoranta

Tataiso ho titjhere

Titjhere baithuti ba se ba tseba hore ho bohlokwa ho mamela ka hloko hore ba tle ba iphumanele tlhahisoleding ba nto phehiswa moo ho hlokahalang. Jwale ha moithuti a sa mamela ka hloko a ka tloha a hlolwa ke ho arabela seo a se mametseng. Mawa a ho mamela a bohlokwa hore baithuti ba tsebe hore bohatong bo itseng ho lebelletswe eng ho tswa ho bona.

Pele ho ho mamela

Ba laele ho hlahloba setshwantsho, ha ba qetile ho bua ka sona ba arabe dipotso ho “ ke tseo he moithuti” ba ellelliswe hore bohato bona bo lelekela mosebetsi o matla pele. Mona ba lokela ho ipopela setshwantsho sa monahano ka seo se bontshitsweng

setshwantshong hore ba tle ba arabe dipotso tseo ba tla di botswang. Toboketsa mofuta wa tema oo mamelwang ka kutlwisiso . Pele ba ka wela tshebetson leka ho ba botsa dipotso hore ha batho ba apare haholo ke ha ho etsahalang. Ba fe sebaka sa ho araba dipotso ba ntse ba buisana ka tsona e leng dikaletsa tsa mosebetsi wa kamora ho mamela.

Nakong ya ho mamela

Mohatong ona o lokela ho ba hlokomedisa hantle seo ba lokelang ho se etsa. Ba tlo ballwa tema ke titjhere mme bona ba mamele ka hloko e le ho iphumanel a tlhahisolededing hore ba tle ba kgone ho araba dipotso tseo ba di filweng ho “ke tseo he moithutii”. Ba balle tema e latelang, mme morao ba arabe dipotso:

Dihla di tswa kae?

Selemo se arotswe ka dihla tse nne tseo di fetohafetohang ho latela maemo a bolepi, tlhaho le dihora tsa motsheare le bosiu. Dihla tsa selemo ke Selemo, Lehlabula, Hwetla le Mariha. Sehla ka seng se na le ditaba tsa bohlokwa ka sona.

Selemo ntjhafalo ya bophelo

Selemo ke sehla sa nako e mahareng a Mariha le Lehlabula. Dimela di a nthafala ebile di bontsha kgolo e itseng bophelong. Ntho e nngwe le e nngwe e qala ho hlasimoloha e bontsha bophelo le diphetho tse itseng. Serame sa Mariha se kokobetse hanyane, mme ho se ho qala ho futhumala. Dikgomo di qala ho sis a. Dikgwedi ke tsa boPhato, Loetse le Mphalane, kgwedi tse qalang selemo ho ya ka Basotho ba kgalekgale.

Lehlabula le ditaba tsa yona

Ke nako eo letsatsi le tjhabetseng dibakeng tse ding, mme di fumana mahlasedi a matla a letsatsi. Dibaka tseo kaofela tseo letsatsi le leng haufi le tsona di a futhumala. Dikgwedi tsa Lehlabula ke Pudungwana, Tshitwe, le Pherekong. Ka nako ena diphoofolo le dimela di kgotsofetse di kgona ho phela ka monyaka lefatsheng la tsona. Ka ntle ho hotla, naha e kgabile. Ka lehlakoreng le leng le dimela di kgona ho fetola mebela hore e be metalana. Dijalo tsa pele di qala ho ntsha dijo. Lehlabula ke nako e monate haholo le dihahabi di kgona ho tswa mekoting di dule ka ntle di hlabe kgobe ka lemao.

Hwetla

Mmamoratwa wa bohole. Nako ya kgora e ngata. Le baeti ha ba tswafe ho eta ka ha dijo e le mantletsetletse. Mahlaku a none, mme dijalo di a

kgahlisa. Ho a kutulwa, mme diphoofolo di none batho ba natefetswe. Dikgwedi tsa kgora pele ho kenwa mariheng ke, Thakola (Hlakola), Thakubele le Mmesa. Ha Mmesa o ya qetellong, ho qala mohatselanya o bontshang hore, re ya nakong ya ho bata.

Mariha sera sa bohole.

Mariha ke nako ya mohatsela o tshabehang, Dibakeng tse ding ho a bata hona hoo ho bang le dietswa tsena tsa tlhaho, lehlwa, leqhwa, serame le phoka. Ba bang ba a bitsa, sera sa bona, ha ba bang ba a thabela hobane motjheso o ba kudisa. Naha e a omella, mme dintho di a thethefala, ekaka di shwele. Diphedi di ipatile, mme metseng ho bonahala mesi feela ya mello. Diphoofolo tse tshabang mohatsela di qalella ho ipata kapa ho fallela dibakeng tse futhumetseng. Dimela tse ngata di diha mahlaku, mme di sala makala a lokotseha feela. Dikgwedi tsa Mariha ke Motsheanong, Phupjane le Phupu. Ka nako ena ke moo badisa ba sa batleng ho disa mehlape kapa hona ho rongwa sekae kae. Ba di bitsa dikgwedi tsa bomoshanyana-se-llele-ho-disa.

Ebe lefatshes le sa bona le ho utlwa diphetho tsa dihla? Ekaka tlelaemete e fetihile. Ha ho sa bonahala hoo e leng Marihi, Lehlabula, kapa Selemo. Motjheso ke o feteletseng ha ho tjhesa, ho bata ke ho tshabehang ha ho bata, mme dipula ke tse ngata tse senyang ha di na. Tsena di etsahala nako efe kapa efe ha mahodimo eka a lakatsa ho fetoha.

Dikarabo tse lebelletsweng

Ka morao ho mamela

1. Ee
Ke nnete, mariha ke sehla sa selemo se batang haholo.
2. Maikutlo a fapaneng a tla hlaha ho baithuti ka ho fapano.
3. Ke hwetla, ke ha dijo di le ngatangata diphoofole le dimela di bontsha bophelo.
- 4.

Selemo	Mariha
Ho futhumetse	Ho a bata
Dimela le diphoofolo di ntla fetsi.	Dimela le diphoofolo di a thothofala.
Diphoofolo di kgutlela lefatsheng di tswa mekoting.	Diphoofolo di a baleha di ipata mekoting.

5. Karabo yena e tla laolwa ke dikarabo tsa baithuti.
6. E tla tswa ho dipatlisiso tsa baithuti.

7. Hore ka nako ya mariha bashemane ba seke ba disa.
8. a. ho iketla; b. ho tswa sebopehong/setshwanong

Tekanyetso

Tselo ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Memorandamo

Menyetla e ekeditweng

Baithuti ba sa kgoneng

Ba kgethe tema ho tswa bukeng ya bona ya padiso kapa tema feela eo o ka e sebedisang mme o ba botse dipotso tse tshwanang le tse bukeng. Ha ba ntse ba hloleha teng leka ho thusetsa kamoo o ka kgonang kateng ba tataise.

Baithuti ba mahareng/ ba kgonang

Ba fe mosebetsi o mong ho tswa bukeng ya bona wa tlhahisoleding mme ba arabe dipotso tseo o tla beng o ba botsitse tsona.

Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo

Moelelo wa leetsi Leq la 198

Hopotsa baithuti ka leetsi le hore mosebetsi wa lona ke ofe polelong . Laela baithuti ho fana ka maetsi a mafutafuta. Ha ba qetile ho o ba neha maetsi ba etse dipolelo ho bontsha kutlwisiso ya leetsi. Atolosa tsebo eo baithuti ba nang le yona ka leetsi ka ho ba ruta thuto e ho “ ditswakotleng” ba rute o ntse o batla le mehlala ya bona. Ba fe sebaka sa ho araba dipotso tsa mosebetsi ka bonngwe.

Menyetla e ekeditweng.

Baithuti ba sa kgoneng

Ba bale thuto ka mabopi a leetsi o ntse o ba botsa dipotso. Ba fe dipolelo moo o sebedisitweng mabopi a fapaneng mme bona ba bolele hore ke mabopi a mofuta ofe.

Baithuti ba mahareng/ ba kgonang

Ba sebetse hammoho le ba sa kgoneng ba ntse ba hlakisa tshebediso ya mabopi a fapaneng a leetsi.

Tekanyetso

Tselo ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

1. (a) a
(b) ba ; di

- (c) tla
- (d) phutholohile -ile
- (e) itsamaela - -i
- (f) a.
- (g) ne

2. (a) tlhaba
(b) mpontshitse
(c) ntomme/ ntomile
(d) mo lomme

Tsamaiso ya dikopano Leq la 199

Disebediswa

- Buka ya Moithuti
- Buka ya Titjhere
- Mehlolodi e mong
- dimakasine / dikoranta

Tataiso ho titjhere

Titjhere tseba hore mosebetsi wona ke o latelang wa pele moo baithuti ba lokelang ho bontsha tsamaiso ya dikopano. Pele o ka qala mosebetsi hlalosetsa baithuti hantle kopano yena ke e jwang ebile ho lebelletswe eng ho tswa ho bona. Ha ba se ba utlwisisitse ditaba tsa kopano hee, ba rute mekgwa le tsamaiso ya kopano ho latela thuto e hlahang ho “ ditswakotleng”. Ba rute o ntse o ba fa mehlala eo ba thulanang le yona ka mehlala ho fihlela ba utlwisisitse seo ba lokelang ho se etsa. Jwale o ka ba fa nako ya araba ditaba tsa “ ke tseo he moithuti” ho latela melao ya teng. Ba hlokomedise ho bala potso ka hloko le ka kutlwisiso.

Ba nehe mosebetsi ona: *Lekgotla la sekolo le lemohile hore baithuti ba bangatanya ba dula hole le sekolo. Jwale ka nako ya Mariha ba fumana mathata a mohatsela o kenelang masapong. Ka dinako tse ding ba tsamaya ba thulwa ke dikoloi, ka ha ba tsamaya dihlooho di shebile fatshe feela.*

Ba hlokomedisa dintlha tseo ba lokelang ho die la sedi ha ba hlophisa mesebesti ya bona, mme ba itokisetse ho tla etsa bonketsisane pela ba bang.

Menyetla e ekeditweng

Baithuti ba sa kgoneng

Ba fe sehlooho se seng hape se batlang se le bonojwana hape empa pele ho moo kgutlella thuto ya tsamaiso le bona hore ba tle ba hopole seo ba lokelang ho se etsa tsamaisong eo o ba fileng yona. Tseba baithuti bana ba na le bothata bo boholo haholo o ba tataise hantle.

Baithuti ba mahareng/ ba kgonang

Ba fe nako ya ho hlophisa mosebetsi wa bona wa tsamaiso. Thusa moo ba sa ntse ba etsa diphoso teng. Ba fe Sebeka sa ho etsa nehelano ka pela baithuti ba sa kgoneng.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Ruburiki

Dikarabo tse lebelletsweng

O tla lokela ho lekola dintlha tsena ka nako ya tsamaiso ya dipuisano

- Ba latela melao ya dipuisano. (ba mamelana, arolelana mehopolo, hlomphana.
- Ba nka karolo kaofela mosebetsing.
- Ba tsamaya ho latela sehlooho sa ditaba na.
- Ha batswe lekweteng.

Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo

Moelelo wa slang Leq la 200

Tataiso ho titjhere

Botsa baithuti ka puo eo ba e sebedisang ba sa latele melawana ya puo e nepahetseng ya Sesotho. Ba botse hore puo e sebediswang ke batho feela, e tlwaelehileng ya seterateng bakeng sa mantswe a kang ana ke efe; mme, ntate, sekolo, ngono jj. Ha ba hopotse hee, ba hhalosetse hore puo ya slang ke eng ho tswa kamoo e hhalositsweng ka teng ho tsa ho “ditswakotleng”. O ka ba kopa ho o fa mehlala ya bona, ebe o ba fa sebaka sa ho araba dipotso tsa “ke tse he Moithuti” ba sebetsa ka boraro.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Kgetha mantswe a mang mme ba a fetolele ho slang, empa pele ho moo ba dumelle ho bala thuto ya ditswakotleng ka bo bona. Tseba baithuti bana ba na le bothata bo boholo haholo o ba tataise hantle.

Baithuti ba mahareng/ ba kgonang

Ka ha ba bonahala ba kgona, ha ba botsane dipotso ka mantswe ao bay eng ba a utlwe a sebediswa empa e se Sesotho se amohelehileng. Ba ka sebetsa hape mmoho ba le kaofela.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
------------------------	----------------------	----------------------------

Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Memo
----------------------------------	----------------------	------

Dikarabo tse lebelletsweng.

1. Etsa phoso
2. Motswalle.
3. Ntate
4. haholo

Ho bala le ho boha

Mosebetsi wa 2: Ho bala padi ya batjha Leq la 201

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Mehlodi e meng
Buka ya padiso

Pele o ka qala ka tshebetso o qale ka ho ba hopotsa makgetha a padi. Ba hopotse hore padi ke eng mmoho le makgetha a yona a sehlooho. Ba hopotse makgetha a sehlooho o ntse o ba botsa dipotso kapa ba bala makgathe ka bonngwe, ho tswa bukeng dikgaolong tse fetileng. Sebedisa thuto e hlahisitsweng ho “ditswakotleng”. Ka morao ho moo, ba qala ka tshebetso e latelang mehato ya ho bala. Mothating wona baithuti ba se ba batla ba tlwaetse mefuta e fapaneng ya ditema tse balwang. Jwale wena ba hlokomedise ho bala ba e latela ka mokgwa wona;

Pele ho ho bala

Ba hopotse hore mosebetsi wona ke selelekela sa mosebetsi o matla o tla latela ha ba o qeta. Ba laele ho hlahloba setshwantso se hlahang mosebetsing tome ba ipopele mehopolo ya monahano ka sona. Ba botse dipotsonyana ho aletsa mosebetsi wa pele ho ho mamela. Ba fe sebaka sa ho buisana ka dipotso tsa ‘Ke tseo he moithuti’.

Nakong ya ho bala

Laela baithuti ho bala tema ba ntse ba fapanyetsana ka dihlopha tsa bona mme o nne o botse dipotso ho lekola hore ba ntse ba mametse ka nepo na. Ba botse dipotso ka mantswe a matjha le ho lepa ditlhaloso tsa tsona. Laela sehlopha ka seng hore se kgutsufatse ditaba tsa tema mme ba sehlopha ka seng se nehelane ka kgutsufatso. Ba botse makgetha a padi nakong eo ba ntseng ba bala ho fuputsa hore ba sa ntsane ba a tseba. Ho tloha moo ba fe sebaka sa ho lekola

dipotso tse ho, kamorao ho ho bala, ebe ba araba “ke tseo he! Mothuti”

Menyetla e ekeditweng

Baithuti ba sa kgoneng

Neha baithuti padi e nngwe ho pokello ya dingolwa mme ba arabe dipotso tse tshwanang le tseo ba getang ho di etsa.

Baithuti ba mahareng/ ba kgonang

Ba etse ditokiso tsa bona di phethahale mme ba balle le ho thusa baithuti ba ntseng ba hloleha.

Tekanyetso

Tselo ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

Pele ho ho mamela

1. Mariha, Jwang bo letse phoka
2. Tjhe, o apere diaparo tse tabohileng ebile ha di mo futhu, empa maemo a lehodimo a bata haholo.
3. Ditshiu tsa bophelo ba ka, ke ineha naha.
4. Tsa mophetwa ya neng a tshwarehile hampe
5. O hopola dinako tsa mahlonoko ho fihlela, a ipha dimenyane a lo phela kotopong.

Kamorao ho ho bala

1. Kenosi, ke yena hlhang qalong ya pale ho isa qetellong ya yona.
2. Ee.
3. Bo ne bo le boima haholo a sotlwa ke mmangwanae le bana ba hae.
4. Bophelo b abana ba sebaka seo ba phelang ka thata bo ile ba qetella bo fetetse ho kenosi ho fihlela le yena a se a dula dikotopong.
5. Ya ho sotlwa ke mmangwanae le bana ba hae.
6. Ho hlokahallwa ke mmae.
7. Ho iphelela dikotopong.
8. Tjhe, a ka be a mameletse a latela maele a reng: Kgutsana ho phela e marapo a thata.
9. Karabo e tla tswa ho baithuting
10. Ho balehela dikotopong
11.
 - (a) – mophethi o ne a phela le batswadi le bana ba bona sebakeng se bitswang Dilalome.
 - (b) Mmae o ile a hlokahallwa ka mokgwa o makatsang.
 - (c) Ntatae o ile a nyala mosdi e mong jwale.

- (d) Kenosi o ile a sala habona ha bana ba bo ba ilo dula hahabo bona moholo.
- (e) Mmangwanae o ile a mo sotla hammoho le bana ba hae.
- (f) Kenosi o ile a ya dula ha malomae mme a sotleha le ho feta.
- (g) O ne a sotlwa mariha a hatsela haholo
- (h) Kefetilwe a etela habo Kenosi a fumana bophelo bo le maemong a matle.
- (i) Qetellong o ile a thoba a balehela dikotopong

Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo

Moelo wa puosebui le puopehelo Leq la 204

Ba botse hore matshwao a puopehelo a fapania jwang le a puosebui. Buisana le bona ka matshwo ao o ntse o ba botsa dipotso ho lekola tsebo e tebileng. Ba fe sebakanya sa ho bala ditaba tse ho “Ditswakotleng” o nto ba botsa dipotso ka seo ba sa tswa sebala. Ba laele ho araba dipotso ka ho latela ditaelo tsa mosebetsi.

Menyetla e ekeditweng

Baithuti ba sa kgoneng

Ngolla baithuti dipolelo tse ho puopehelo le tse ho puosebui mme ba di fetolele ho latela dipotso tseo o ba fileng tsona. Ba tataise ho fihlella ba bona tsela.

Baithuti ba mahareng/ ba kgonang

Ba etse ditokiso tsa bona di phethahala ba be ba balla sa ntsaneng ba hloleha.

Tekanyetso

Tselo ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

1. (a) Kenosi a re, “ke ditshiu tsa bophelo ba ka”.
(b) Kenosi o re, “ke ile ka ipha naha”.
(c) Ngwana o re, “ke hata serame ka maoto a ka”.
2. (a) Kefetilwe o botsa ntate Labane hore hobaneng a sotla ka Kenosi.
(b) Lefuma a re ho Kenosi a hlatswe dijana tseo.
(c) Kenosi o jwetsa Kefetilwe ho re o pheha dijana tseo.

Thothokiso Leq la 204

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Buka ya dithothokiso
Bukantswe

Tataiso ho titjhere

Hopotsa baithuti makgathe a thothokiso ho ya kamoo a hhalosistweng kateng ho “**ditswakotleng**”
Mothating wona baithuti ba se ba na le tsebo e tebileng ya thothokiso hobane kgale ba e etsa dikgaolong tse fetileng. Nka buka eo ba e balang ya dithothokiso mme o batle makgetha ohle a hlahisistweng ho “ditswakotleng”. Ha o qetile ba fe sebaka sa ho bala thothokiso ka bonngwe, ba be ba arabe dipotso tsa “ ke tseo he moithuti”. Ba hlokomedise ho ipatlela mantswe a matjha le ho bala mmoho a ho “ na o ne o tseba”, ebe ba a ngola bukantsweng tsa bona.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Ba kgethele thothokiso e le nngwe ho pokello ya dingolwa ba etse dipotso tse ba di entseng mosebetsing o fetileng Ba fe sebaka sa ho araba ba sheba makgetha a thothokiso bukeng.

Baithuti ba kgonang

Ba fe mosebetsi o mong ba boele ba itekole empa e be mosebetsi wa boikwetliso feela.

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Ka titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

Dikarabo di tla laolwa ke thothokiso e kgethilweng ke titjhere. Ba di árabe ba le bohole hore ba ithute ho ba bang.

Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo

Boetsi le boetsuwa Leq la 206

Laela baithuti ho nehelana ka dipolelo tse fapaneng. Ba bontshe dikarolo tsa polelo tse bohlokwa ha o fetolela ho boetsuwa le mabopi a nepahtseng a bontsha ha polelo ha e le ho boetsuwa. Ba fe sebaka sa bala thuto ya “ Ditswakoleng” ka bo bona mme o ntse o ba botsa dipotso ka ho ba fa dipolelo mme ba di fetolele ho boetsuwa. Kamorao ho moo ba fe sebaka sa ho etsa mosebetsi ka dihlopha tsa tharo.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Ba fe dipolelo hape tse ho boetsi mme ba fetolele ho boetsuwa Ba fe sebaka sa ho araba ba sheba dipolelo tse ding dimakasineng le dingolweng tse ding, o ntse o ba tataisa..

Baithuti ba kgonang

Ba fe dipolelo mme ba di ise ho boetsuwa ba ntse ba hlokometse mabopi a boetsuwa. Ba thutse moo ba hloleheng teng .

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Ka titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

1. a
 - (a) Bana ba kolobiswa ke pula.
 - (b) Dimela di tjabelwa ke letsatsi.
 - (c) Dimela di jalwa ke mosadi ka selemo.
 - (d) Dijalo di tjhisitswe ke Mariha a tjesang ha bohloko.
2.
 - (a) Moya o mongata o dihile sefate.
 - (b) Ho futhumaditse lefatshe ha monate kajeno
 - (c) Pula e tlatsitse noka ya Mohokare
 - (d) Lebatama la motjheso le qhebidisitse lehlwa.

Temakutlwisiso ya ho bala (tema ho tswa dingolweng) Leq la 206

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Buka ya Padiso

Tataiso ho titjhere

Botsa baithuti melawana ya ho bala ka botebo eo ba e ithutileng yona dikgaolong tse fetileng. Ha ba qetile ho ikgopotsa yona ba kgethele tema bukeng eo ba e balang mme ba arabe dipotso tse ho, “ Ke tseo he moithuti” ba sebetsa ka bonngwe. Ba hlokomedise dintlha tsa bohlokwa ha ho balwa tema ya kutlwisiso.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Ba kgethele tema e bonojwana mme ba boele ba árabe dipotso tse hlahang mosebetsing wa ke, “ Ke tseo he! Baithuti. Ba thuse ka dinako tsohe hobane ba na le mathata a ho sebetsa ka nepo.

Baithuti ba kgonang

Ba fe tema mme ba árabe dipotso tseo ba sa sebetsang hantle ho tsona.

Tselo ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetsa	Disebediswa tsa tekanyetsa
Ka titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

Dikarabo di tla laolwa ke tema eo ba e kgethileng.

Ho ngola le ho nehelana

Mosebetsi wa 3: Ho ngola lengolo la semmuso Leq la 207

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Mehlodi e meng

Tataiso ho titjhere

Hopotsa baithuti ka makgetha a lengolo la semmuso leo ba le entseng bekeng ya 3-4. ba laele ho ikgopotsa dintlha tsa bohlokwa tse mabapi le tlhaloso, sebopoho dikahare le tse ding, tsa lona. Pele ba ka qala, ba bale thuto e ho “Ditswakotleng”, mme ba utlisise ditaba tsa lengolo la semmuso ka nepo. Empa pele ba ka etsa mosebetsi wa “ke tseo he moithuti”, ba lokela ho ela hloko dintlha tsena;

- Ba tlo sebedisa mmapa wa monahano ho hlophisa dintlha tsa bona tsa ho ngola lengolo la semmuso
- Ela hloko hore baithuti ba latela sebopoho se nepahetseng ho ngola lengolo la semmuso.
- Boela o sheba hore baithuti ba sebedisa puo e nepahetseng ya Sesotho.
- Taba ya bohlokwa ke hore baithuti ba látele tshebetso ya ho ngola ho ya kamoo e bontshitsweng ka bukeng ya bona.
- Tshebediso ya puo ke e nngwe ya ntho tse fang baithuti mathata. Sheba hore ebe ba tseba ho sebedisa mantswe a loketseng le matshwao a puo a sebediswa ka nepo.
- Ntho e nngwe eo ba hlokang ho thuswa ka yona, ke ho hodisa tlotlontswe. O ele hloko hore ba se ke ba lahlela le ho sebedisa maele, dikapuo le mekgabisopuo ba sa e hlalosa ka nepo.

Titjhere o lokela ho hatella dintlha tsena ka mokgwa ona:

Tshebetso ena ena e na le mehato ena:

- ho etsa moralo – mona o ngola mehopolo ya bohlokwa kapa ya sehlooho eo o tla e sebedisa. Hopola hore mehopolo ya sehlooho ha e tsamaye e le meng. E lokela ho ba le e e tshehetsang. Boela o ikgopotse hore lengolo la semmuso le sebedisetswang bo mong, le hona ka sepheo sefe.
- Ho ngola mokgwaritso wa pele – mona o sebedisa mehopolo ya sehlooho le e e tshehetsang. Ka mantswe a mang ke yona yane eo o e hlahisitseng moralong wa hao. Puo ya hao eo o e hlaphisitseng ka mora hoba o bokelle dintlha, e tla ba bohlokwa mona. Sehalo sa hao se tla dumellana le bao o ba ngollang (baamohedi ba ditaba). Ha o a lokela ho lebala hore mehopolo ya hao ya sehlooho, ke yona e tla laola ho ngola koranta ka nepo le dintlha di latellana ka nepo.
- Ha ba se ba entse mokgwaritso o lokela ho boela ho wona, ka sepheo sa ho o lokisa le ho o ntlaftsa. Mona o lokisa tshebediso ya mantswe, ya dipolelo mme e bile o ka fetola le dintlha tsa hao ho ya kamoo o bonang ho hlokeha. Sepheo se seholo ke ho hlahisa sa koranta (sehlahiswa) se phethahetseng, se nang le dintlha tse nyallanang hantle. Ke mohatong ona moo o ka o fang moithuti e mong ho o tshwaya diphoso. Ha a se a entse jwalo, ngola botjha o se o o lokisitse, o ntlaftse.
- Jwale o tla nehelana ka mosebetsi (lengolo la semmuso) o phethahetseng hore titjhere a o tshwaye.

Ba nehe jwale mosebetsi o ka bukeng wa ho ngola lengolo la kopo ya mosebetsi, jwalo ka ha le hlahisitswe bukeng tsa bona.

Hopola hore o tla sebedisa ruburiki ho tshwaya mosebetsi ona.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

- Ba fe sehlooho se seng hape mme o ba tataise hore ba etse mosebetsi ho latela sebopoho seo o tla beng o ba bontshitse sona ho di “ Ditswakotleng”. Thusetsa moo ba sa kgoneng hobane ba ntse ba na le bothata.

Baithuti ba sa amahareng/ ba kgoang

- Ba fe sehlooho se seng mme ba ngole lengolo ka bo bona ba ntse ba latela sebopoho sa lengolo la semmuso.

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Ka titjhere	Eo e seng ya mmuso	Ruburiki

Dikarabo tse lebelletsweng

- Lekola hore ba latetse metjha ya tshebetso ya ho ngola.
- Ba sebedisitse mmapa wa monahano.
- Sebopoho se latetswe ka nepo
- Ba tsepame seholohong .
- Tshebediso ya puo le lekgathe le nepahetseng.

Dibopoho le melao le tshebediso ya puo

Dipaterone tsa mopeleto Leq la 208

Hopotsa baithuti mabopi a bakang phetoho ya medumo e meng lentsweng; mohlala: tseba +ile = tsebile e seng tsibile. Botsa baithuti ka ditaba tse hlhang ho “ ditswakotleng” tse jwalo ka ho ngola ka nepo mantswe a kang;

- Palo ya ditlhaku: ho ngotswe **Ihtalhaob**
Ba fe sebaka sa ho araba dipotso tsa “ ke tseo he!
Baithuti ba sebetsa ka bonngwe .

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Ba fe seratswana o be le mantswe ao o a ngotse ka phoso bona ba ngole ka nepo leka h oba tataisa ho fumana moeelo wa mantswe a ngotsweng ka phoso.

Baithuti ba mahareng

Ba fe mantswe a fosahetseng mme ba a ngole ka mokgwa o nepehetse. Ba thutse moo ba hloleheng teng .

Baithuti ba kgonang

Ba etse ditokiso tsa mosebetsi wa “Ke tse hee! He moithuti ba ntse ba hlalosetsa baithuti ba hloleheng ho etsa mosebetsi ka nepo.

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Ka titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

Lehlabula ke nako e futhumetseng hamonate. Ebe wena le a o natefela kapa jwang? Ha se diphofolo feela tse thabang, empa diphedi ka kakaretso. Kgele! dinoha tsona o tla fumana di hahaba ka mmele ya tsona e mahwasha. “Lesego ngwana ka, mphe kobo ke hatsetse. Bitsa mmao”. “Le nna ke bona ka ntle ho le fetoha eka le a kgethehang”, ho araba, Lesego. Ha e le bosiu ka Amerika, Aforika Borwa ke

motshehare. Dihla tsa selemo selemo selemo ke tsena; Hwetla, Selemo, Lehlabula le Mariha. Kedisaletsa na o ne a ithata hakaalo hore a tsamaye ka leoto leqheng? Basadi! dibuka , dijesi le dikobo tse ngata tsee ke tsa mang?

**Beke ya 3 - 4:
Diphetoho tsa dihla tsa selemo**

Ho mamela le ho bua

Mosebetsi wa 4 : Ho mamela dayaloko/ puisano Leq la 209

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Mehlodi e meng
Dikoranta le makasine

Tataiso ho titjhere

Titjhere baithuti ba se ba tseba hore ho bohlokwa ho mamela ka hloko hore ba tle ba iphumanele tlhahisoleding ba nto phehisa moo ho hlokalang. Jwale ha a sa mamela ka hloko a ka tloha a hlolwa ke ho arabela seo a se mametseng. Mawa a ho mamela a bohlokwa hore baithuti ba tsebe hore bohatong bo itseng ho lebelletsweng ho tswa ho bona.

Pele ho ho mamela

Ba laele ho hlahloba setshwantsho, ha ba qetile ho bua ka sona ba arabe dipotso ho “ ke tseo he moithuti) ba elliswe hore bohata bona bo lelekela mosebetsi o matla pele. Toboketsa mofuta wa tema oo mamewang ka kutlwisis . Pele ba ka wela tshebetsong leka hoba botsa dipotso hore ha batho ba apare haholo ke ha ho etsahalang. Ba fe sebaka sa ho araba dipotso ba ntse ba buisana ka tsona e leng dikaletsa tsa mosebetsi wa kamora ho mamela.

Nakong ya ho mamela

Mohatong ona o lokela ho ba hlokomedisa hantle seo ba lokelang ho se etsa. Ba tlo ballwa tema ke baithuti ba bedi mme bona ba mamele ka hloko hore ba iphumanele tlhahisoleding hore ba tle ba kgone ho araba dipotso tse ba di filweng ho “ ke tseo he moithuti.

Ba hopotse mekgwa ya ho mamela ka kutlwisiso ka ho ba botsa dipotso tse itseng. Ba botse ka dihlowna tse hlhang temeng. Leka ho balla tema e mamewang makgetlo a mararo mme o be o ba fa

sebaka sa araba dipotso tsa “ ke tseo he moithuti” ka bonngwe.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Ba kgethele puisano ho tswa bukeng ya bona ya pokello ya dingolwa kapa tema feela eo o ka e sebedisang mme o ba botse dipotso tse tshwanang le tse bukeng.

Baithuti ba mahareng/ ba kgonang

Ba fe puisano ho tswa bukeng ya bona ya padiso mme ba arabe dipotso tseo o tla beng o ba botsitse tsona. Thusetsa moo a bonang ho na le mathata.

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Ka titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

Pele ho ho mamela

1. Lehlabula
2. Ba a tola le ho ikgatholla ha monate lehlabatheng.
3. Karaba e tla tswa maikutlong a baithuti.

Ka morao ho ho bala

1. Dibuseng le Maipato.
2. Diketsahalo tse etsahalang dimeleng ha nako e fetohela ho mariha.
3. Ee, di bua di sielana sebaka ka mantswe a mang e mong o mamela e mong a nto Arabela.
4. Ee, puisano ya bona e hokane hobane e mong le e mong o Arabela e mong ha a qetile ho bua.
5. Ee, hangata puong ya bona h hlahella “ k aba ka hopola”, wa ngopotsa e le sesupo sah ore sebui se tseba seo se buang ka sona ka ho otloloha.
6. Mmala wa tsona o motala o a fetoha.
7. Ba buela fatshe hobane ha ho na motho ya imemang moqoqong wa bona.
8. Maikutlo a tla ho baithuti potsong yena.

Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo

Mabitsomararane, botona le botshehadi Leq la 210

Tataiso ho titjhere

- Hopotsa baithuti ba hao mabitsomararane ka ho ba fa mabitsomararane mme bona ba bolele dikarolo tsa puo tse bopileng mabitso ao.
- Bakeng sa botona le botshehadi o ka a boeletsa ka ho ba botsa dipotso le ka ho fana ka mabitso a ka

ho botona bona ba be ba fana ka a ka ho botshehadi.

- Akaretsa mosebetsi wona ka hore ba kgutlele ho “ ditswakotleng” jwale. Ha ba qetile ba botse dipotso ho bona hore na ba utlwisia. Ba nehe sebaka sa ho araba dipotso tsa “ ke tseo he moithuti” ka bonngwe.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

- Ba fe mantswe a rarahane le a matona kapa a matshehadi mme bona ba araba dipotso tse tshwanang le “ ke tseo he moithuti”.

Baithuti ba kgonang

- Ba fe monyetla wa ho lokisa diphoso mme ba etse nelanalo ho phaposi.

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Ka titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

1.
 - (a) Diphetoho > 10
 - (b) Borasaense 2(a)
 - (c) Dikgatelopele > 10
 - (d) Diphuputso > 10
 - (e) Mahlalekakaretso > 6
 - (f) Maikemisetso > 6
 - (g) Diphoofolo > 10
 - (h) Dimela > 8
2. Di tshwana le tsa 1.
3. Gauteng ,
4. Dikgatelopele, mahlalekakaretso, borasaense, thutokgolo
 - (a) kgomo e tshowana.
 - (b) sethole
 - (c) tawana
 - (d) mosadi
 - (e) ngwanana

Puisano ya foramo Leq la 211

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Mehlodi e meng.

Tataiso ho titjhere

Hopola hore mosebetsi wona o tswellisa pele mosebetsi wa puisano empa mona ke puisano ya diforam. O ka ba hopotsa hape ka dintlha tsa hore

tsamaiso ya diforomo e tshwarwa jwang. Ba kgutlitse kgaolong ya 5 moo ho hlahisitsweng dintlha tsa bohlokwa tsa diforomo teng.

Ha ba se ba qetile he, ba fe sebaka sa ho bala sehlooho sa mosebetsi. Ba thuse hore ba se utlwisise hantle hore ba tle ba árabe ka nepo seo se batlahalang mosebetsing . Tsamaya dihlopheng ho lekola hore mosebetsi o etswa ka nepo.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Ba fe sehlooho se seng hape se batlang se le bonojwana hape empa pele ho moo kgutella thuto ya puisano tsa diforomo le bona hore ba tle ba hopole seo ba lokelang ho se etsa tsamaisong eo ba filweng yona. Tseba baithuti bana ba na le bothata bo boholo haholo o ba tataise hantle.

Baithuti ba mahareng/ ba kgonang

Ba fe nako ya ho hlophisa mosebetsi wa bona wa dipuisano tsa foramo. Thusa moo ba sa ntse ba etsa diphoso tse teng. Ba fe sebaka sa ho etsa nehelano ka pele baithuti ba sa kgoneng.

Tselo ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Ka titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

Hokomela hore baithuti ba tsepame sehlooho seo ba se kgethileng;

- ba arolelana maikutlo ka ho fapana.
- Ba kgona ho hopolola seo ba lokelang ho se etsa.
- Modulasetulo o etsa mosebetsi wa hae ka nepo.

Ho bala le ho boha

Mosebetsi wa 5: Ho bala padi ya batjha Leq la 211

Disebediswa

Buka ya Mothuti

Buka ya Padiso

Bukantswe

Tataiso ho titjhere

Kgutlisetsa baithuti ho Mosebetsi wa 2 thutong e fetileng ba ilo ithuta ka makgetha a sehlooho a padi ho ya kamoo a ngotsweng kateng ho tswa ho “ditswakotleng”. Ha ba qetile ho etsa jwalo o ka ba botsa dipotso tsena e le selelekela.

- Baphetwa ba tema ba bakae ka palo?
- Tikoloho key a mofuta ofe mme e tshwaetsa semelo sa baphetwa jwang?
- Ha o sheba mophetwa wa sehlooho ke mang> honaneng o realo?
- Diketsahalo di kae mme bopilwe jwang?
- Sesosa sa qaka ke sefe?
- Tharollo e bile efe?

Tseo ke ditaba tseo o ka aletsang mosebetsi wa hao ka tsona mme o ntse o dumelletswe ho kenya tsa hao ho ntlfatsa kelello ya baithuti.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Neha baithuti padi e nngwe ho tswa pokellong ya dingolwa mme ba arabe dipotso tse tshwanang le tseo ba qetang ho di etsa.

Baithuti ba mahareng/ ba kgonang

Ba etse ditokiso tsa bona di phethahale mme ba balle baithuti ba ntseng ba hloleha.

Tekanyetso

Tselo ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Ka titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

Dikarabo di tla laolwa ke tema eo e kgethileng ke titjhere.

Dibopeho le melao le tshebediso ya puo

Puo e leeme Leq la 212

Ho tadima ditaba ka lehlakoreng le le leng, ho nka lehlakore le puo e leeme.

Hopotsa baithuti ka puo e leeme pele ka ho ba etsetsa puo ka mehlala eo e etsahalang ho bona ka mehla. Seo titjhere se tla etsa hore moithuti a kgone ho utlwisa puo le yena hobane e batla e tswapetse. Jwale ba rute ho latela thuto e ho “ditswakotleng” ka mehlala e utlwalang. Ha ba se ba tsebile seo puo e leeme e se bolelang, ba fe sebaka sa ho araba dipotso tsa “ ke tseo he moithuti.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Ba fe seratswana hape mme ba hlwaye meeleo e nang le puo e leeme.

Baithuti ba mahareng / ba kgonang

Ba fe dipolelo tse nang le meeleo ya puo e léeme mme bona ba hlalose hore di leeme jwang. Ba ka bapisa dipolelo le puo e setlwaeing. Ho ka ba molemong wa baithuti ha ba ka sebetsa mmoho le ba sa kgoneng.

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Ka titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

- Dikgutsana di hlatswa dijana mariha hobane hothwe ha ba utlwe serame ho hang.
- Bana ba mosadi enwa ha ba lokela ho hlatswa hobane mma bona a re b asa fokola dilemong ebile ba batla ho thuswa.
- O belela hore katse ya hae e lokela ho ja dijo tse monate hobane e mo hlokometse ho feta eng kapa eng.
- Ntja e fuwe dijo tse tlwaelehileng hobane ha e mo hlokomele hantle.

Thothokiso Leq la 212

Disebediswa

Buka ya Mothuti

Buka ya Padiso

Bukantswe

Tataiso ho titjhere

Kopa baithuti ho bolela hore thothokiso e fapanne jwang le padi. Ba botse ka sebopoho le puo ya tsona. Ha ba qetile ho araba dipotso tseo ba kgutle thutong e fetileng bekeng ya 1-2 ba ikgopotse ka makgathe a thothokiso. Ba botse dipotso ka sebopoho sa ka ntle ho bona hore ba se utlisisa na; mohlala ; sehlooho sa thothokiso se reng? E bopilwe ka ditemathothokiso tse kae le melathothokiso e mekae? Sebopoho sa ka hare; Bolela mekgabiso puo e hlahang meleng yena.....

Ba kgethele thothokiso pokellong ya dingolwa mme ba arabe dipotso ho latela tsela eo ba e filweng ho “ ke tseo he moithuti.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Ba kgethele tematheothokiso tse sa feteng pedi ho tswa thothokisong tse pokellong ya dingolwa . sebetsa le bona ho araba dipotso tshwanang le tse ba di entseng mosebetsing o fetileng. Ba fe sebaka sa

ho araba ba sheba makgetha a thothokiso ho tswa bukeng.

Baithuti ba kgonang

Ba fe mosebetsi o mong ba boele ba itekole empa e be mosebetsi wa boikwtliso feela.

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Ka titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

Dikarabo di tla laolwa ke thothokiso e kgethilweng ke titjhere.

Dibopoho le melao ya tshebediso ya puo

Seratswana se kwalang Leq la 213

Hopotsa baithuti hore ha ho ngolwa moqoqo ho na le selelekela, mmele le qetelo. Ba hlalosetsa hore seratswang se qetellang ke sona se kwalang . Sona se lokela ho ba ka mokgwa o boletsweng ho’ ditswakotleng’ . Ba rute sona ka tlahisoleseding e hlahang ho ditswakotleng mme ba arabe dipotso tsa “ ke tseo he moithuti .

Ba nehe mosebetsi ho ngola seratswana se kwalang, empa pele ho moo, balang mmoho dintlha tse bohlokwa tse hlahang bukeng, ka mora potso.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Ba fe seratswana se leleklang mme ba ngole sertswna se kwalang ditaba tseo. Leka ho ba tataisa hobane ba sa ntsane ba haellwa.

Baithuti ba mahareng / ba kgonang

Ba balle baithuti seratswana sa bona seo ba se lokisitseng mme ba thuse ba sa kgoneng moo ba haellwang teng.

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Ka titjhere	Eo e seng ya mmuso	ruburiki

Dikarabo tse lebelletsweng

Seratswana se tla tswa baithuting ho ya ka maikutlo a bona.

Ho bala temakutlwisiso Leq la 213

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Buka ya mehlodi e fapanng.

Bukantswe.

Tataiso ho titjhere

Hopotsa baithuti dintlha tsa bohlokwa tseo ba lokelang ho di etsa ha ba balla kutlwisiso. Qala pele ka hore ba bale ba tlodisa mahlo ho fumana dintlha tse tshehetsang sehlooho. Ba bale ka botebo jwale ba utlwisiso dikahare tsa tema ka ho otloloha. Ba laele hore ba kgutsufatse ditaba tsa tema ka mantswe a bona ho bontsha kutlwisiso. Ka mora moo o ka bala le bona o ntse o botsa dipotso tse bonojwana jwalo ka;

- Pale e bua kang?
- Sepheo sa mongodi ke sefe ka tema ena?
- Na tema e na le moo e eletang teng.? Ke se fe seo fang mohopoloo wa ho qetela?
- Keng seo o se ratileng le seo o sa se ratang ka tema?
- Na bona tema e le bohlokwa ho lona? Hobaneng o realo?

Titjhere sebedisa dipotso tseo e le selelekela sa mosebetsi o latelang. Ka morao ho moo o ka sebedisa mosebetsi wa “ke tseo he moithuti” e le mosebetsi wa hae. Ba hlwaye mantswe a ho “na o no tseba?, a matjha, ba a bale mmoho, ba a hlalose, mme ba a ngole e le tlotlontswe le bukantswe tsa bona.

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Ka titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Ee, hobane ho buuwa ka ho fetoha ha dihlaha tse fapaneng tsa selemo.
2. Ho bontsha diphetho tse etsahalang ho sehlaha ka seng.
3. Ee, hobane ke kgora e kgolo haholo.
4. Makgapetla a fetola mebala ya ona.
- Difate di diha makgapetla mme mebala ya ona e a fetoha.
5. Dithethefatswa ke ha makgapetla a fetola mebala ka lebaka la mohatsela.
6. Ke ntlha ya mete.
7. Dithhaloso tsa dipolelo tse ntshofaditsweng
 - Ho jewa sejo se seng le se seng.
 - Ha ho qellanwe hobane motho e mong le e mong o na le bohona, mme bophelo bo bo tsamaela ha monate.
8. Ditholwana.
9. Matletsetletse.

Dibopeho le tshebediso ya puo

Dipaterone tsa mopeleto Leq la 215

Hopotsa baithuti dipaterone tsa mopeleto tse ba di ithutileng dithutong tse fetileng bekeng ya 1-2. Ba laele ho boela ditaba tsohle tsa dipaterone tseo o ntse o ba thusa. Ba fe nako ya ho bala seratswana ebe ba lokisa mantswe a peletulweng hampe.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Ba fe seratswana o be le mantswe ao o a ngotse ka phoso etsa bonnete ba hore ba a ngola ka nepo leka ho ba tataisa ho fumana moevelo wa mantswe a ngotsweng ka phoso.

Baithuti ba kgonang

Ba fe mantswe a fosahetseng mme ba a ngole ka mokgwa o nepehetse. Ba thutsane moo ba hloleheng teng.

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Ka titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

Selemo ke sehla se bontshang kgolo ya bophelo. Ka mantswe a mang dimela di fumana bophelo bo bontjha. Basemane ba bontshwa kamoo ba tla hlomola difate kateng. Ka nako e nngwe ba itjalla dijalo tse kang meroho ya dihaba le tse ding. Lefatsheng lohole diphoofole le batho ke thabo e kgolo haholo. Selemo se be se bue ka molomo wa sona se re, “Batho hohle ba nthata ka mesebetsi wa ka.”

Ho ngola le ho nehelana

Mosebetsi wa 6 : Ho ngola imeile leq la 215

Disebediswa

Buka ya moithuti
Mehlodi e meng

Tataiso ho titjhere

Hopotsa baithuti ka makgetha a imeile ao ba a ithutileng dikereiting tse morao. Ba rute dintlha tsa bohlokwa tse mabapi le tlhaloso, sebopetho, dikahare le tse ding tsa imeile. Pele le ka qala, ba bale thuto e ho “Ditswakotleng” ba utlwisiso tsela ya ho ngola imeile ka nepo ho latela sebopetho se bukeng. Ba

kgothalletse ho iqapela di imeile aterese tsa bona ba hlokometse hore ditlhaku tse kgolo ha di sebediswe le aterese ya seterata kapa lebokoso. Empa pele ba ka etsa mosebetsi wa “ ke tseo he moithuti”, ba lokela ho ela hloko dintlha tsena;

- Ba tlo sebedisa mmapa wa monahano ho hlophisa dintlha tsa bona tsa ho ngola imeile.
- Ela hloko hore baithuti ba latela seboleho se nepahetseng ho ngola imeile.
- Boela o sheba hore baithuti ba sebedisa puo e nepahetseng ya Sesotho.
- Taba ya bohlokwa ke hore na baithuti ba latetse tshebetso ya ho ngola ho ya kamoo e bontshitsweng kateng bukeng ya bona na?
- Tshebediso ya puo ke e nngwe ya ntho e fang baithuti mathata. Sheba hore e be ba tseba ho sebedisa mantswe a loketseng hammoho le matshwao a puo a nepahetseng.
- Ntho e nngwe eo ba hlokang ho thuswa ka yona, ke ho hodisa tlolontswe. O ele hloko hore ba se ke ba lahlela maele, dikapuo le mekgabisopuo ba sa e hhalosa ka nepo.

Jwalo ka ka mehla, ba hlokomedise tshebetso ya ho ngola. Ha ho hlokahala, boela o bala dintlha tsa tshebetso ena le bona hape.

Hopola hore o tla sebedisa ruburiki ho tshwaya mosebetsi ona. Kahoo, bala dintlha tsa yona le bona pele, hore ba tsebe seo ba tlo lekanyetswang ka sona.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Ba fe sehlooho se seng hape mme o ba tataise hore ba etse imeile ho latela seboleho seo o tla beng o ba bontshitse sona ho di “ Ditswakotleng”. Thusetsa moo ba sa kgoneng haeba ba ntse ba na le bothata..

Baithuti ba sa amahareng/ ba kgonang

Ba fe sehlooho se seng mme ba ngole imeile ka bo bona ba ntse ba latela seboleho sa lengolo la semmuso.

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetsa	Disebediswa tsa tekanyetsa
Ka titjhere	Eo e seng ya mmuso	Ruburiki

Dikarabo tse lebelletsweng

- Lekola hore ba latetse metjha ya tshebetso ya ho ngola.
- Ba sebedisitse mmapa wa monahano.
- Seboleho se latetswe ka nepo
- Ba tsepame sehloohong .
- Tshebediso ya puo le lekgathe le nepahetseng.

Dibopeho le melao le tshebediso ya puo

Dikgutsufatso tsa mantswe Leq la 216

Baithuti ba se ba tseba ho ngola dikgutsufatso, ba se ba di entse nako e telele dithutong tse ding. Ba fe mantswe bona ba fane ka kgutsufatso ya ona. Jwalo ka a kang; jwalo ka, jwalojwalo, yunivesity ya Aforika Borwa.

Ba fe sebaka sa ho etsa mosebetsi ba latela ditaelo.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

Ba fe mantswe a rarahane le a matona kapa a matshehadi mme bona ba araba dipotso tse tshwanang le “ ke tseo he moithuti.

Baithuti ba kgonang

Ba fe monyetla wa ho lokisa diphoso mme ba etse nehelano ho phaposi.

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetsa	Disebediswa tsa tekanyetsa
Ka titjhere	Eo e seng ya mmuso	Memorandamo

Dikarabo tse lebelletsweng

Mofh. , jj , S.A.R.S, Tsh., Labon. , WC, Bloem. , F.S

Tjhebokakaretso ya kgaolo:

Setjhaba se tsamaiswa ke baetapele ba sona. Ho na le baetapele bao re ba nka e le bahale ba rona haholoholo dipolotiking. E mong wa bahale ba ka sehloohong naheng ya rona ya Aforika Borwa ke Rolihlahla Nelson Mandela, eo e bileng mopresidentende wa pelewa motho e motsho. Hona moo, ho ne ho ntse ho na le ba motsheheditseng ba jwalo ka Thabo Mbeki le mofu Oliver Tambo. Ba ile ba fihlisa naha ya rona tokolohong, moo bohole ba seng ba phela ka ho lekalekana le merabe e meng mmusong ona wa demokerasi.

Kgaolong ena o tla ithuta bokgoni bo latelang.

Beke ya 5-6 Bahale ba rona	
Ho ngola le Ho bua <ul style="list-style-type: none"> Mawa a ho mamela le ho bua Bonketsisane. Puisano 	Ho bala le Ho boha <ul style="list-style-type: none"> Tema ya dingolwa - padi Thothokiso Temakuthwisiso ya ho bala Kgutsufatso
Ho ngola le Ho Nehela <ul style="list-style-type: none"> Ho ngola tema ya kgokahana e leng obitjhuvarei/ Tsa bophelo ba motho Tsepama hodima tshebediso ya ho ngola 	Dibopeho le Melao ya Tshebetso ya Puo <ul style="list-style-type: none"> Maetsi Mabitso. Sesosa le ditlamorao. Ho sutha ha moelego. Lentswe le leng bakeng sa polelwana.

Beke ya 5 - 6: Bahale ba rona

Mosebetsi wa 1: Ho mamela bonketsisane Leq la 218

Disebediswa

Dibuka tsa dipale
Buka ya Moithuti
Dikoranta le dimakasine

Tataiso ya titjhere

Hhalosetsa baithuti hore temeng ena dibapadi di tlo nka karolo papading e itseng. Ho etsisa bonketsisane ho bolela hore ba bapala tla lokela ho itokisetra ho bapala ho itseng, mme ba sa bapaleng batla lokela ho mamedisisa ba shebisise hore ho etsahala eng, mme ba kgone ho bolela seo ba eng ba se mametse ebile ba se bohole. Titjhere a ba kope ho sheba setshwantsho pele ba mamela, mme ba buisane ka sona. Ha ba ntse ba mametse, ba kopuwa ho ela sedi tse latelang;

Puo e sebedisitswe jwang - na mantswe le dipolelo di a utlwisiseha, mme puo e amana le se hlahiswang/bolelwang?

- Sehalo sa lentswe se bile jwang? – na ho bile teng moo dibui di phahamisang lentswe teng ho totobatsa ntlha, ho bontsha kgalefo, ho thoholetsa sebui se seng?
- Na ditaba di lebisitswe hantle ho ba mametseng? Rejistara e ne e le boemong ba baahi ka ha ho ne ho epilwe pitso ya bohole?
- Mme dibui di sebedisitse ditho tsa mmele jwang. Titjhere o tla kopa baithuti ho bala tema e bukeng tsa bona. Bat la fapanyetsana ba nkile diabo tsa dibui, mme ba e phete ho fihlisa ba e utlwisia. Ka mora ho bala, ba araba dipotso tse thehileng hodima tema.

Dikarabo tse lebelletsweng

(**Hlokomela:** dikarabo di mpa di lekantshitswe feela. Baithuti ba ka fana ka tsa bona ho ya ka kutlwisiso ya bona).

- Di a tsamaelana.
- Baemedi ba mekgatlo e fapaneng.

3. Ee. Hobane ba tyho ba a bua, mme ho teng diketso tse bontshitsweng ka masakaneng ho supa seo ba se etsang.
4. Baithuto ba lekanyetsana ka ho latela taelo ena.
5. Ba buisana ka diphihlelo tsa bona.

Menyetla e ekeditsweng le tshehetso ya baithuti

Baithuti ba sa kgoneng

- Neha baithuti bana dipale tse bonojana tseo ba ka dibalang mme o ba fe sebaka sa ho bapala ditaba tsa dipale tseo.
- Ba fe monyetla wa ho batlisisa ka dipale tse fapaneng mme ha ba se ba di fumane ba di phetele baithuti ba bang ka phaposing pele ba ikwetlisets aho di bapala..

Baithuti ba kgonang

- Neha baithuti bana dipale tse teletsana mme tse thatanyana hore ba di bale mme ba fumane sebaka sa ho di fetolela ho ka di bapala. Ka nako e nngwe o ka ba tswaka le ba bang ba sa kgoneng, ho ba neha boitshepo, le ho matlafatsa bana ba kgonang.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Ruburiki ya dipotso tse hlophiseditsweng bonketsisane.

Ho tshwara puisano Leq la 220

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Dikoranta le dimakasine

Tataiso ho titjhere

Hhalosetsa baithuti hore sepheo sa thuto ena ke sefe: E tla ba ruta le ho ba thusa ho eketsa bokgoni ba bona ba ho bua. Ba tla kgona ho bua ha bobebé le ka boitshepo ba bua ka ho arabela ho itseng le haeba ba sa itlhophisetsa hoo kapa o itlhophiseditse hona. Bala le bona mmoho dintlha tsa bohlokwa tse mabapi le ho tshwarwa dipuisano, tse bontshitsweng bukeng ya bona.

Ba laele tjena;

Ka ha ba se ba tseba ka tsamaiso ya dipuisano ba tlo etsa bonketsisane ka maemo a ba tla a nehwa. Feela pele ho moo ba lokela ho ikwetisa ka ho tshwara dipuisano ho itlhophisetsa seo ba tla se tshwantshisa. Maemo ke ana:

Ho itokisetswa dikgetho, mme mekgatlo e bitsitse setjhaba ho tla mamela ha e ipapatsa ho hohela baahi

ho e voutela. Ho mekgatlo e meraro ena, o busang o bitswa ‘Tswelopele’.

Ba laele ho sebetsa ka dihlopha tsa borobedi. Ho be le baemedi ba setjhaba, le baetapele ba mekgatlo e meraro. Ka mantswe a mang, ba bahlano e tla ba setjhaba se tlileng pitsong.

Ka nako e behlweng, ba tla tshwantshisa ba etsa bonketsisane ka pela ba bang. Bala pele dintlha tseo bat la lokelang ho di sebedisa ho hlwaya ba tshwantshisang. Ho leka ho fumana hore nab a latetse seo ba se rutilweng. Tsela ena e neha baithuti matla a ho itekola le ho ba le boitshepo.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Lenanenetefatso

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Ho ikgopotsa ka Maetsi Leq la 221

Hlokomela: Thuto ena ha e rutwe e ikemetse. E lokela ho kopantshwa le ho rutwa nakong ya ha ba ithuta bokgoni ba ho mamela. Titjhere a ka boela a e pheta hape ha a ruta bokgoni bo bong ba ho bala le ba ho ngola.

Tataiso ya titjhere

Thutong ena o tla hopotsa baithuti maetsi ao ba seng ba ile ba a ithuta.. Le ka ya dithutong gtse fetileng ho ikgopotsa feela. Baithuti le bona ba lokela ho phehis ka ho botsana dipotso ba arabana. Thutong ena ho tla toboketswa ho ruteng katolosa ya leetsi, mme ba bale mmoho le wena dintlha tse bontshitsweng bukeng.

Ba nehwa mosebetsi; Mohale o tswalwa le semelo seo sa hae. Ha se ntho eo a ka e etsollang empa e mading ho yena. Re le batho re jarellana mehopolo ka mefokolo ya rona ya botho. Na o ka iketsisa ha ntho ya mohlolo e etsahetse ho wena? O bile le ngwana ya kulang thabela seo. Ke mpho eo e sa tlo lokoloha habonolo. Ha re dule re fadimehile ka dinako tsohle. Seka etsisana ka dintho tsa mafela hoba o tloha o dihela borena ba hao metsing.

Dikarabo tse lebelletsweng

Tswalwa - boetsuwa; etsollang - leetsolli
Jarellana – leetsani; iketsisa – leetsisi; thabela – leetsetsi;
lokoloha – leetsolli etsisana - leetsani

Menyetla e ekeditweng

Baithuti bohole

Kgothaletsa baithuti thutong ya bokgoni ba puo ho sebetsa mmoho. O ka ba kopa ho batla dipolelo tsa nang le maetsi ana a atolositsweng ho tswa dimakasineng le dikoranteng, kapa dingolweng tsa ding. Ba botsane ka dihlopha. Ba buisaneng haholo ka ona, ba ntse ba a sebedisa dipolelong. Ka ho etsa hona, bat la be ba se ba ntse ba lekanyetsana. Titjhere o be wa ho qetela ho lokola hore tsamaiso ya thuto e kang ena, e nepahetse.

Ho bala le ho boha

Mosebetsi wa 2: Ho bala padi

Leq la 222

Disebediswa

Dibuka tsa dipale
Buka ya Moithuti
Dingolwa tse kang tsa palekgutshwe.
Dimakasine tse tshwarang ditema tsa dipale/dipadi.

Tataiso ya titjhere

Titjhere o ka ba botsa dipotso tsa pele ho ho bala ka phapano mahareng a dingolwa tse fapaneng. Ba bala mmoho makgetha a padi, a ntseng a tshwana le a palekgutshwe Ba ikgopotsa a mmalwa feela.

Nakong ya ho bala, ba qoqa la pale eo ba kopilweng ka la maobane ho tla ba e badile ya ‘Re sheba morao re hopola bathohadi’. Hona ke ho etsetsa ho baballa nako. Ha bas a hopole dikateng hantle, ba ka bala hoa ka phaposing moo ba arotswe ka dihlopha tse nyane. Ha ba qeta, ba ikgopotsa ka makgetha a padi a hlahisitsweng bukeng ya bona.

- Baphetwa: Batho bao mongodi a fetisang ditaba tsa hae pading ka bona. Ho na le mefuta e fapaneng ya baphetwa ho ya ka dipuo le diketsa tsa bona pading.
- Diketsahalo: Ke diketso tse etswang ke baphetwa pading.
- Dayaloko: Puisano e etswang ke dibapadi ka hara tema.
- Poloto: Tatellano ya diketsahalo ho tloha qalong ho isa qetellong.
- Kgholano: Twantshano ya baphetwa ka hara sengolwa e bakwang ke ho sa utlwane ha bona.

- Sebaka/ tikoloho: Sebaka moo diketsahalo di etsahallang teng mmoho le nako eo di etsahallang ka yona.
- Mopheti: Ke motho ya bolelang ditaba tsa padi.
- Sehlooho: Ke mohopolo o fupereng ditaba tsa padi

Kamora ho ho bala le ho tshohla makgetha a padi, ba tla araba dipotso

Dikarabo tse lebelletsweng

(**Hlokomela:** dikarabo di mpa di lekantshtswe feela. Baithuti ba ka fana ka tsa bona ho ya ka kutlwisiso ya bona).

1. Oliver Tambo
2. Ee. Maikutlo a tla fapania.
3. Dikarabo di tla fapania – sebete, maikemosetso, le mamello
4. tsela eo a e tsamaileng ho fihlella dipolotiki. – Ba tla tshehetsha dikarabo tsa bona.
5. Maikutlo a tla fapania.
6. Maikutlo a tla fapania e le motho ya tla ba moetapele? Tshehetsha karabo ya hao ka mehlala e hlahang temeng?
7. Maikutlo a tla fapania.
8. Maikutlo a tla fapania.
9. Maikutlo a tla fapania.
10. Maikutlo a tla fapania.

Menyetla e ekeditweng le tshehetso ya baithuti

Baithuti bohole

Ha o neha baithuti monyetla wa ho ba lekola le ho fumana ditshita tse ba tobileng, leka ka nako tsohle ho ipha o e ekeditweng ka mora nako ya dithuto hore a boeletse mosebetsi oo ho ona baithuti ba sa sebetsang hantle. Sena se etswa ho shebilwe baithuti ba nang le ditshita tse itseng.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e sang ya mmuso	Ruburiki

Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo

Lebitso Leq la 224

Tataiso ya titjhere

(**Hlokomela:** Thuto ena ha e rutwe e ikemetse. E lokela ho kopantshwa le ho rutwa nakong ya ha ba ithuta bokgoni ba ho mamela. Titjhere a ka boela a e pheta hape ha a ruta bokgoni bo bong ba ho bala le ba ho ngola.

Ho ikgopotsa, titjhere o kopa hore b buisane le metswalle ka seo ba se hopolang ka lebitso. Ba bala mmoho ka dihlopha tsa mabitso le tshebediso ya lo a dipolelong.

Dikarabo tse lebelletsweng

(Hlokoma: dikarabo di mpa di lekantshitswe feela. Baithuti ba ka fana ka tsa bona ho ya ka kutlwisiso ya bona).

1. BoOliver Tambo, bana, bontate, boGersey, mabaka, mesebetsi, jj..
2. Mme, kgomo, moithuti.
3. Bizana, Kapa Botjhebela, jj.
4. L
 - (a) (theko)ya mafura e nyolohile ka nako ka tokoloho.
 - (b) (tefo) ya dipolotiki e re behile hodimo.
 - (c) (tefo) ya mosebetsi o motle o tla e bona nakong e tlang.
5.
 - (a) Banna ba dipolotiki ba etela ha maqheku /maqhekung.
 - (b) Banna ba mokgatlo wa Mahatammoho ba tsamaya ka sekepe.
 - (c) Banna ba ya moketeng.

Ho bala thothokiso Leq la 225

Disebediswa

Dibuka tsa dithothokiso
Buka ya Moithuti
Dikoranta le dimakasine

Tataiso ya titjhere

Titjhere a buisane le baithuti ho ikgopotsa hore ditemathothokiso di ka boela tsa laola raeme, morethetho, le poeletsomodumo. Ba bala mmoho ka tsela ya ho ithuta ka seboleho sa ka ntle sa thothokiso. Dintlha di hlahisitswe bukeng ya bona. Ba kope ho sebetsa ka bobedi ho bala thothokiso ebukeng, ebe ha ba qeta, le tshohla tlolontswe e bontshitsweng ka tlasa thothokiso. Bat la araba dipotso ba le bohle.

Dikarabo tse lebelletsweng

(Hlokoma: dikarabo di mpa di lekantshitswe feela. Baithuti ba ka fana ka tsa bona ho ya ka kutlwisiso ya bona).

1. Thabo Mbeki
2. Hlano; hlano
3. Aabcb.
4. 5, 10, 15.

5. Dikarabo di tla fapania.
6. Basadi le banna bana ha.
7. 2, 16.
8. Ba, ba, ba ...
9. 20, ho totobatsa ntlha; ho laola morethetho.

Menyetla e ekeditsweng le tshehetso ya baithuti

Baithuti bohle

Kgothaletsa baithuti ho bala dingolwa tse fapaneng ho tswa bukeng ya Padiso.

Ba etse le ho pheta mosebetsi o entsweng ka phaposing. Ba etse bonketsisane ba ho ba matitjhere le baithuti, ba ntse ba fapanyetsana diabo ba bo botsana dipotso ba arabana.

Sebedisa le dinglwa tse ding ho matlafatsa thuto. Ba hloleheng ba ka nkelwa ka thoko ho ba thusa ka ho ba neha ditema tse palo e tlase.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Ruburiki ya dipotso tse hlophiseditsweng bonketsisane.

Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo

Sesosa le ditlamorao Leq la 228

Tataiso ya titjhere

Hlokoma: Thuto ena ha e rutwe e ikemetse. E lokela ho kopantswa le ho rutwa nakong ya ha ba ithuta bokgoni ba ho mamela. Titjhere a ka boela a e pheta hape ha a ruta bokgoni bo bong ba ho bala le ba ho ngola.

Ho ikgopotsa, titjhere o kopa hore ba buisane le metswalle ka dintho tse bakang kgohlano.

Mohlomong ba ka etsa mehlala ho tswa dikgohlanong tsa dingolwa tseo ba di balang. Sena se tla ba thusa ho utlwisia phapano mahareng a sesosa le ditlamorao. Ba bala mmoho tema e bukeng tsa bona ba ntse ba hhalosa le ho bontsha sesosa le ditlamorao.

Dikarabo tse lebelletsweng

(Hlokoma: dikarabo di mpa di lekantshitswe feela. Baithuti ba ka fana ka tsa bona ho ya ka kutlwisiso ya bona).

1. Ka mora tokoloho (sesosa)batho ba ile ba phela hantle (ditlamorao). Eo taba e ne e sa tsebahale (ditlamorao) hobane ditaba di ne di patwa(sesosa) Dikarabo di tla fapania.

2. (a) Bana ba setse feela hobane batswadi ba hlokafetse.
- (b) Mmuso o sebetsa ka thata ke kahoo setjhaba se kgotsfetseng.
- (c) Rolihlahla o ne dutse tjhananeng hobane a ne a rata ho lokolla setjhaba.

Menyetla e ekeditsweng le tshehetso ya baithuti

Baithuti bohle

Kgothaletsa baithuti thutong ya bokgoni ba puo ho sebetsa mmoho. O ka ba kopa ho batla dipolelo tsa nang le maetsi ana a atolositsweng ho tswa dimakasineng le dikoranteng, kapa dingolweng tsa ding. Ba botsane ka dihlopha. Ba buisaneng haholo ka ona, ba ntse ba a sebedisa dipolelong.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Lenaneneteftaso

Ho ngola le ho nehelana

Mosebetsi wa 3: Ho ngola obitjhuwari Leq la 228

Disebediswa

Dikarete tsa mafung tse bolelang ka bophelo ba bafu. Buka ya Moithuti Dikoranta le dimakasine

Tataiso ya titjhere

Botsa baithuti seo ba se tsebang ka lereo, Obitjhuwari . Lona le boela hore ha motho a hlokahetse mme a ilo patwa, ho ye ho ngolwe ditaba tsa bophelo ba hae – Obitjhuwari. Tsona di ballwa batho ba tlileng phupung ho tla mo felehetsa.

Ba hlokomedise hore ha ba ntse ba bala mohlala o bukeng ya bona wa obitjhuwari, ba nahane ka dintlha tsa bohlokwa tse mabapi le yona. Tsona ke tsena;

Sebopoho – e ngotswe ka tsela e jwang, mme ditaba di hlahlamantswe jwang?

Ho hlasisitswe dintlha dife?

E ngotswe ka sepheo sefe, mme sena se hlasisitswe jwang ditabenguo le rejistara di sebedisistswe jwang – na puo ke e bontshang maemo a batho ba mono ba akarediswswe, kapa ke e tla utlwisiswa ke bao feela?

Ho sebedisitswe dipolelo jwang hore taba e utlwisiswe?

Ba nehe mosebetsi wa ho ngola tsa bophelo ba mofu/obitjuwari eo ba ka iqapelang yena ka e mong wa leloko.

Seke wa lebala ho qala pele ka ho badisia le ho hhalosa hape tshebetso ya ho ngola. Le ha ba se bat la qeta selemo ba ntswe ba ngola ditema tsa kgokahano, ho sa le bohlokwa ho ba hopotsa ka tshebetso ena.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Ruburiki.

Menyetla e ekeditsweng le tshehetso ya baithuti

Baithuti bohle

Ba kgothaletsa ho ithuta ka botlalo tshebetso ya ho ngola le ha ba ka e tseba ka hlooho. Sena ke sebetsa sa ho ngola tema efe kapa efe ya kgokahano.

Ba etse diphuputso hae kapa laeborari ka dihlooho tse amanang le mookotaba wa kgaolo. Ba battle dikarete tsa bafu, mme ba ithute hore batho ba fapaneng, ba ngola jwang tsa bophelo ba bafu ba bona.

Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo

Tshebediso ya lenseswe le le leng bakeng sa a mangata Leq la 229

Tataiso ho titjhere

Hlokomela: Thuto ena ha e rutwe e ikemetse. E lokela ho kopantshwa le ho rutwa nakong ya ha ba ithuta bokgoni ba ho mamela, ba ho bala le ba ho ngola.

Balang mmoho mosebetsi o ka bukeng ya bona. Ba tla araba dipotso.

1. Sebaka sa moo bafu ba phomotswang teng – mabitla.
2. Motho ya buang haholo a etelletse dikopanong pele – lehehle.
3. Motho ya fanang ka ditaelo, le melao mokgatlong o itseng – mookamed.
4. Dikarabo di ka fapano.

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Lenaneneteftaso.

Baithuti bohle

Kgothaletsa baithuti thutong ya bokgoni ba puo ho sebetsa mmoho. O ka ba kopa ho batla dipolelo tse ka sebedisang lenseswe le le leng bakeng sa a mangata

ho tswa dimakasineng le dikoranteng, kapa dingolweng tsa ding. Ba botsane ka dihlopha. Ba buisaneng haholo ka ona, ba ntse ba a sebedisa dipolelong.

Ho bala le ho boha

Mosebetsi wa 4: Ho bala bakeng sa kutlwisiso Leq la 230

Disebediswa

Dibuka tsa dipale
Buka ya Moithuti
Dikoranta le dimakasine

Tataiso ya titjhere

Ba hlalosetse hore bat lo ithuta ho balla kutlwisiso. Ba lokela ho ba le bokgoni ba ho bala tema ka kutlwisiso ho iphumanela tlhahisolededing e itseng. Ba bala mmoho mosebetsi o ka bukeng. Ba hopotse hape mawa a fapaneng, hara ona a kang ana a latelang ao bas eng ba kile ba a hlalosetwa dithutong tse fetileng:

Ho okola tema.

Ho tlodisa tema mahlo.

Ho badisisa ka botebo.

Balang mmoho o totobatsa hore ba ele sedi dintlha tsena:

Mantswe le dipolelodi sebedisitswe jwang.

Mongodi o itshetlehole maemong afe a bophelo Ke dipolelo dife tse sebedisitswe e le dintlha tse kgolwehang kapa tseo e leng mehopolu ya mongodi feela.

Maikutlo a bona ke afe ka ditaba tseo ba di balang.

Dikarabo tse lebelletsweng

(**Hlokomela:** dikarabo di mpa di lekantshitswe feela. Baithuti ba ka fana ka tsa bona ho ya ka kutlwisiso ya bona).

Kgothaletsa baithuti kamehla ho lekanyetsana. Mona ba laele ho iketsetse seo ekang lenaneneteftso ka dintlha tseo o di hlokomedisitsweng nakong ya ho bala. Ba itekanyetse ka ho hlahloba hore na dintlha tse bontshitsweng dipotsong, di hlahlahisitswe ka tsela e nepahetseng, eo ba ithutileng yona na.

Ka nako e behilweng, ba fapanyetsane mesebetsi, mme ba hlwayane ka dikarabo tse bontshitsweng. Ba laele ho buisana ka tseo ba sa di utlisisisang ka mosebetsi wa ba bang.

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
------------------------	----------------------	----------------------------

Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Lenaneneteftso.
----------	--------------------	-----------------

Menyetla e ekeditsweng le tshehetso ya baithuti

Baithuti bohle

Ba kgothaletsse ho bala dingolwa tse fapaneng ho tswa bukeng ya Padiso. Ba sebetse le ho pheta mosebetsi o entsweng ka phaposing. Ba kope ho etsa bonketsisane ba ho ba matitjhere le baithuti, ba ntse ba fapanyetsana diabo.

Kgutsufatsa Leq la 231

Disebediswa

Dibuka tsa dipale
Buka ya Moithuti
Dikoranta le dimakasine.

Tataiso ya titjhere

Ba hopotse hore ho kgutsufatsa tema ke ha o fokotsa mantswe le dipolelo tsa yona hore palo ya ona kapa ya tsona e be ka tlase ho ya pele.

Balang mmoho dintlha tsa bohlokwa ha o kgutsufatsa tema:

1. Bala tema ka kutlwisiso. Bala hape, o kgethe dintlha tsa bohlokwa.
2. Hopola tsela le mawa a ho bala – ho okola le ho tlodisa tema mahlo; ho bala ka botebo; ho kgetha ntlha ya sehlooho le tse e tshehetsang.
3. Kgetha dintlha tse hlokehang ntle ho di hlalosa kapa ho eketsa. Hopola hore o ka di hlalisa ka tsela e utlisisehang e sa lahle moevelo.
4. Ngola dintlha tse tlisang moevelo wa tema, o di latellise ka tatelano e utlisisehang.
5. Sebedisa puo e nepahetseng.

Ba hlalosetse hore kgutsufatso e ka ngolwa ka seratswana kapa ka dintlha. Mekgwa ka bobedi e sebedisa tsamaiso e tshwanang. Phapano ke ho ngola ka diratswana le ho ngola o bontsha dintlha feela. Balang bohle tema e bukeng, mme o ba kope ho e kgutsufatsa ka mantswe ho sebedisa mokgwa wa dintlha. Mantswe a be mahareng a 70-80.

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetso	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Ruburiki

Menyetla e ekeditweng le tshehetso ya baithuti

Baithuti bohle

Baithuti ba thatafallwa haholo ke bokgoni ba ho kgutsufatsa tema. Ha o se o rutile baithuti ba hao, ba fe mehlala e mmalwa ya ditema le moo o di kgutsufaditseng teng.

Ba fe ditema tse mmalwa tseo ba ka di kgutsufatsong. Lekola hore na ha ba kgutsufatsa ba a kgoni ho qolla dintlha tseo e leng tsa sehlooho feela le ho sebedisa mantswe ao e leng a bona.

Ka mora ho ho ruta baithuti bohle ho kgutsufatsa tema, neha baithuti ba nang le bokgoninyana bo itseng ba ho etsa mesebetsi e meng ka bobona ditema tse mmalwa ho di kgutsufatsa. E re ba thused ba thatafallwang ho kgutsufatsa ditema tsa bona.

Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo

Mantswe a lahlileng moelelo Leq la 232

Hlokomela: Thuto ena ha e rutwe e ikemetse. E lokela ho kopantshwa le ho rutwa nakong ya ha ba ithuta bokgoni ba ho mamela, ba ho bala le ba ho ngola.

Disebediswa

Dibuka tsa dingolwa tse fapaneng.

Buka ya Moithuti

Dikoranta le dimakasine

Tataiso ya titjhere

Ba hlokomedise hore mantswe ka nako tse ding a tle a tshwane ka ho ngolwa le ka ho qapodisa le ha ka nako e nngwe qapodiso e ke se tshwane. E be e le ha lenseswe le suthile moeelong o tlwaelehileng mme le sebedisitswe ka moelelo o patehileng.

Mohlala: Hlooho ya ka e a opa ha ke kgone ho sebetsa. Ke moelelo o tlwaelehileng. > empa ha polelo e re, moithuti enwa o na le hlooho e kgolo, e

be e bolela hore o tseba haholo. Ka mantswe a mang lenseswe le suthile moeelong wa lona o tlwaelehileng. Ba fana ka dopolelo tsa bona pele ba araba dipotso. Ba ka sebetsa ka dihlopha.

Dikarabo tse lebelletseng

1. **Letsoho** la morena le leholo le iketse badimong – letona la morena.
2. Mosadi o **letsoho** ho bana ba hae – o shapa haholo.
3. Ntate o tshwerwe ke **pelo** ebile o sepetlele setho sa mmele.
4. Moselantja o ne a na le **pelo** dikgutsaneng – a le mosa.
5. Terene e hulwa ka **hlooho** e le nngwe – sesebediswa se tsamaisang terene.
6. Ntate ke **hlooho** ya sekolo – mookamedi wa sekolo.
7. Mme o **aneha** diphahlo terateng – ho omisa diphahlo.
8. Ho teng batho ba bohata ba ratang ho **aneha** ditaba tsa ba bang.- ho bua ditaba tsa ba bang/ba mashano.
9. Mohale o **bala** ka pelo, o hopotse kgarebe ya hae – ho bua o sa ntshe lenseswe.
10. Ke tseba ho **bala** puo ya seRoma – ha ho ithuta.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa tekanyetsa	Disebediswa tsa tekanyetso
Titjhere	Eo e seng ya mmuso	Lenanenetefatso.

Menyetla e ekeditweng le tshehetso ya baithuti

Baithuti bohle

Kgothaletsa bana bohle ho tla ba batlile mantswe a kanga o ba ithutileng ona. Ha ba fihla ka phaposing, ba a ballane. Ba ngole ao ba senang ona dibukeng tsa tlolontswe. Ka mehla ba a sbedise ditemeng tsa kgokahano, empa ka tsela e nepahetseng.

Tjhebokakaretso ya kgaolo:

Kgaolong ena o tla menahana le mehlala o kgutlele morao ho lekola le ho ikgopotsa ka thuto tse fetileng tseo o ithutileng tsona. Hona o tla ho etsa ka sepheo sa ho itlhophisetsa ditlhahlobo.

Beke ya 7-8: Boikgopotso	
Ho ngola le Ho bua	Ho bala le Ho boha
<ul style="list-style-type: none"> • Ho boeletsa • Maetsi 	<ul style="list-style-type: none"> • Ho boeletsa makgetha a sehlooho • Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo • Lentswe le le leng bakeng sa a mangata
Ho ngola le ho nehelana	
<ul style="list-style-type: none"> • Ho boeletsa ho ngola ditema • Ho boeletsa mokgwa wa tshebetso ya ho ngola • Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo 	

Beke ya 7 - 8:
Boikgopotso

Ho mamela le ho bua

Mosebetsi wa 1: Ngangisano (Poeletso le boitokisetso ba ditlhahlobo) Leq la 233

Disebediswa

Buka ya Moithuti

Buka ya Titjhere

Tataiso ya titjhere

Baithuti ba se ba ile ba ba le seabo dingangisanong kgaolong tse fetileng. Mona titjhere o boela a hopotsa le ho ba kwetlisa hore ngangisano ke tsela e nngwe e sebediswang ho betla le ho otla baithuti ho ba dibui tse hlwahlwa. Titjhere a ka boela a sebedisa ngangisano ho bopa le ho hodisa bokgoni ba ho tshehetsa ntikhakemo. Bokgoni bona bo se bo ntse bo tsamaya mmoho le ba ho etsa patlisiso. Titjhere o kgothaletswa ho rala mesebetsi ena hantle, mme le yena a itlhophise hantle hore baithuti ba tle ba fihlelle dintho tsena.

Titjhere a rute baithuti ba hae ditlwaelo tse sebediswang dingangisanong, tse kang dibui le palo

ya tsona, lehlakore la tabakgolo eo ho ngangisanwang ka yona, jwalo jwalo.

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

- Thusa baithuti bana ho hlophisa ngangisano kamora hore le buisane ka mefuta ya dihlooho tse fapaneng tse bontshang mahlakore a mabedi. Ba thuse ka tlolontswe hore ba tle ba ngole dintlha tse pedi kapa tse tharo ka sehlooho se itseng.
- Baithuti bana ba na le ho thatafallwa ke ho latelanya dintlha le ho tshehetsa dintlha tsa bona.

Baithuti ba mahareng

- Neha baithuti bana ho bala meqoqo ya ngangisano hore ba be le lesedi ka ngangisano.
- E re ba iketsetsa dipolelo tse fapaneng tse tshehetsang lehlakore le itseng la sehlooho mme ba boele ba etse dipolelo hape tse tshehetsang lehlakore le leng la sehlooho.

Baithuti ba kgonang

- Neha baithuti bana ho bala dipolelo tseo ba di ngotseng ka phaposing hore baithuti ba thatafallwang ba tle ba ithute ho ngangisana.
- E re ba iketsetsa dipolelo tse fapaneng tse tshehetsang lehlakore le itseng la sehlooho mme ba boele ba etse dipolelo hape tse tshehetsang lehlakore le leng la sehlooho.

Tekanyetso

Tsela ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Sehlopha	Eo e seng ya semmuso	Ruburiki

Ho mamela Temakutlwisiso Leq la 234

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Buka ya Titjhere

Tataiso ho titjhere

Ho mamela, e tla dula e le tshiya ya ho arabela dintho tshole tseo re di utlwang. Lefatsheng lena leo theknoloji e sibollotseng disebediswa tse ngatangata tse hlasisang medumo, mantswe le ho bua ho ithuta ho mamela, seo se leng bohlokwa kapa se o sebeletsang se hlokolosi haholo. Boholo ba dintlha tse lokodisitsweng ka tlase mona, e leng ho etsahalang mehatong e fapaneng ya ho mamela e boletsweng ka hodimo, ha di ntjha ho baithuti ba mokgahlelo ona.

Tsepamisa mehopolo ka hohlehole mosebetsing o mamelwang mme o bontshe thahasello.

Etsa dinoutsho tse nang le moeletlo, etsa mmapanyana kapa setshwantsho sa kgopolo ka seno, hlophisa ka mekga, kgutsufatsa, etsa lenanennetefatso, akaretsa, pheta hape le mme o hhalose.

- Tshebetso ya ho mamela
- Pele ho ho mamela
- Nakong ya ho mamela
- Ka morao ho ho mamela

Menyetla e ekeditsweng

Baithuti ba sa kgoneng

- O se ke wa ba tatisa. Tsamaya le bona ho latela kutlwisiso ya bona.
- Eketsa mehlala ya seo o ba rutang ka sona. Mehlala ya nnene e hlakisa taba haholo ho feta.
- O ka sebedisa baithuti ba utlwisisang kapele ho thusa bana.

Baithuti ba kgonang

Ba fe mosebetsi ho sebetsa ka dihlopha

Balla baithuti temakutlwisiso e latelang ba nto araba dipotso.

Motlatsi na o ne o mametse puo ya Morwesi maobane? O ne a nehelana ka puo moketjaneng wa letsatsi la batjha sekolong. Eitse ha a qala puo ya hae

nkare ke a mmona a re, ‘batho beso, bomme le bontate, baena, dikgaetsedi le metswalle mamelang. Ho phela hantle ke ntho e hlokolosi haholo. Ke rata ho bua ka bohloko bo sa tlwaeleheng e leng ba monono o feteletseng. Hangata ha re bona batho ba ba tenya haholo re atisa ho etsa metlae ka bona. Nakong tse ding re be re etsise metsamao ya bona, hoba o tla fumana ba bang eka matata ha ba tsamaya. Ba qetelle ba rehilwe “botrap suutjies” ka hore ba tsamaya butle.

Ntho e kgolo eo re sa e hlokomeleng ke hore ba tshwerwe ke bohloko ba monono o feteletseng. Batho ba bang ba bohloko bona ba iphumana ba le ditlamong tsa bophelo bo bosula. Ba iphumana ba sa tsebe ho tsamaya, ho itlhokomela le ho ba le metswalle ya bona kapa hona ho ya dibakeng tsa boithabiso tse jwalo ka mabaleng a dipapadi.

Dithelevisheneng re ye re nne re bontshwe ka ba bang bao maemo a bona a seng a le mabe haholo hoo e leng hore ha ba sa kgona le ho theoha dibetheng tseo ba robalang ho tsona. Hoo ba nkuwang ka mampara ho iswa dipetlele ho leka ho pholosa maphele a bona. Ba iswa oporeisheneng ho ya sehwa mafura.

Bohloko bona bo ka kgutsufatsa nako ya motho ya ho phela. Bo ka bakela motho mafu a mang a mangata a jwalo ka lefu la pelo, lefu la tswekere, lefu la masapo le ho phefumoloha ha boima ha motho a robetse. Bohloko bona bo bakwa keng? Ha re lekola dintho tse hlaloswang ke ditsebi, bohloko bona bo bakwa ke tshebediso e feteletse ya ho kopanya dijo tse sa aheng mmele, tlhokeho ya boikwetliso mme ka nako tse ding bohloko bona ke lefutso.

Hoo re lokelang ho ho etsa ke ho fe? Ho ya ka ditsebi ho na le tekanyetso tse etswang tsa mmele. Tekanyetso ena e bitswa BMI e leng “body mass index” eo ka yona re ka tsebang hore monono wa rona ke o feteletseng kapa o lekaneng. Tsela e nngwe feela eo re ka pholohang mathateng a monono o feteletseng, ke ho ja ka nepo le ho ikwetlisa.

Jwale bommele bontate, baena, dikgaitsedi le metswalle ke phephetso ho rona ho hlokomela maphele a rona. Re na le tsebo kajeno ka monono, ho setseng ke ho kenya tsebo ya rona tshebetsong. Ke a leboha’.

E ile ya tsamaya jwalo puo ya hae monna. Kgele, o buile Sello moreso! Le nna le ha ke ne ke le siyo moketjaneng, ke ithutile.

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Ke bohloko ba monono o feteletseng.
2. Karabo di tla fapania
3. Ke monono
4. Ba sitwa ho tsamaya/ ho ba le metswalle/ ho ya dibakeng tsa boithabiso
5. i)ke ho tshwana ha tswalo
ii) bohlokwa
6. Ho etsa tekanyetso ya mmele e bitswang BMI
7. Ee
8. Ka ho ja ka nepo / le ho ikwetlisa.

Dibopeho le Melao ya Tshebediso ya Puo

Maetsi Leq la 235

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Mehlodi e fapaneng

Tataiso ya titjhere

Akaretsa dikarolo tse ding tsa puo mosebetsing ona empa o tsepamise maikutlo ho boeletseng mosebetsi wa maetsi. Boela o rute baithuti haholwanyane ka maetsi a letso. Eketsa mehlala e hlahellang bukeng ya baithuti.

Dikarabo tse lebelletsweng

- Kgannela > Leetsetsi
Phehisa > Leetsisi
Fasolla > Leetsolli
Shebana > Leetsani
Hlaselwa > Leetswa

Ho bala le ho boha

Mosebetsi wa 2: Ho balla kutlwisiso Leq la 236

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Mehlodi e meng

Tataiso ho titjhere

Thutong ena hopotsa baithuti mawa a ho bala tema eo ba e filweng bakeng sa kutlwisiso ka ho bala ba okola tema ena kgetlo la pele ho fumana dikahare kapa seo ho buuwang ka sona; ba leke ho hlwaya mehopolo ya sehlooho seratswaneng se seng le se seng sa tema pele ba leka ho fumana mehopolo e tshehetsang eo ya sehlooho.

Ba bope setshwantsho ka dihloohong tsa seo ho buuwang ka sona; ba tsepamise mehopolo hodima taba eo ba balang ka yona.

Hopotsa baithuti mehato ya ho bala o nto laela baithuti ho bala tema e hlahisitsweng Bukeng ya Moithuti e buang ka kgwebo.

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Kgwebo e nngwe e bontsha katileho ho feta e nngwe
2. Pmart
3. Tjhe
4. Theko ya disebediswa tsa yona ha di bontshe katileho e kaalo(karabo di tla fapania)
5. Karabo di tla fapania
6. 60
7. Ke mafura le mahe
8. Karabo di tla fapania
9. Phofo
10. P-mart
11. Ba 40
12. Karabo di tla fapania

Dingolwa: Ho boeletsa (Padi) Leq la 237

Toboketsa dintlha tsa hore baithuti ba lokela ho ikgopotsa mefuta e fapaneng ya dingolwa eo ba ithutileng yona selemo sohle. Hatella tse ngotsweng ho Buka ya Moithuti mabapi le tlhaloso ya dingolwa. Dintlha tsa moralo tse hlahellang bukeng eo di lokela ho hlakiswa ka botebo. Thutong ena baithuti ba lokela ho tseba hore ba itokisetsa tlhahloba ka ho tadima dipotso tse ka hlahiswang tlhahlobong. Ba lokela ho hopola mefuta ya dipotso e ka botswang. Ba lokela ho araba potso tse kgutshwane kapa potso e telele ya seratswana kapa moqoqo. Boeletsa ditaba tseo ba ithutileng tsona tseo ba di badileng bukeng ya bona ya pale eo ba ithutang yona selemong sena. Buisanang hanyane ka tsona mme ha le qetile ba ka araba potso e Bukeng ya Moithuti.

Baithuti ba lokela ho araba potso e latelang:

- Hlalosa hore kgohlano e hlahellang pading ke ya mofuta ofe.

Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo

Lentswe le le leng bakeng sa a mangata Leq la 238

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Mehlodi e meng

Tataiso ho titjhere

Lelekela thuto ena ka ho hhalosa mabitso ka kakaretso haholo mabitsohohle. Hopotsa baithuti hore mabitso a sebediswa ho rehella dintho. Basotho ba sebedisa lebitso kapa lenseswe le le leng ho rehella ntho e itseng ntle le ho sebedisa mantswe a mangata. Ntshetsopele ena ya mabitso e amana le kgodiso ya tlolontswe.

Laela baithuti ho bala mehlala e hlahisitsweng bukeng tsa bona. O ka boela wa eketsa mehlala ena ka e tswang ho baithuti ka bo bona.

Dikarabo tse lebelletsweng

1. Hloya
2. Kgakonoso
3. Koto
4. Letata
5. Motswala
6. Sehwai
7. Lethisa
8. Letjeketjane

Ho ngola le ho nehelana

Mosebetsi wa 3: Ho boeletsa (Moqoqo wa phetelo) Leq la 238

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Mehlodi e meng

Tataiso ho titjhere

Kgaolong tse fetileng o ile wa ruta baithuti ka ditema tse fapaneng tsa boiqapelo. O bile o ba file le mefuta e fapaneng ya ditema tseo. Boeletsa thuto ena ka ho ba hhalosetsa haholwanyane ka mofuta ona wa moqoqo. Hatella tlhaloso ena ka hore e hlahella dibukeng tsa bona.

Ba se ba ile ba rutwa tshebetso eo ba lokeng ho e latela ha ba ngola ka boiqapelo. Kgetlong lena ba hopotse hanyane ka dintlha tseo.

Tshebetso ya ho ngola e lokelang ho latelwa ke ena:

- etsa qeto hodima sehlooho, maikemisetso le baamohedi ba ditaba ba ditema tse lokelang ho ngolwa/ralwa;
- hlahisa mehopolo ya hao, o sebedisa mmapa wa mehopolo/monahano, tjhate e supang tatellano, manane le tse ding;

- tadima mehlodi e loketseng, kgetha tlhahisoleding e loketseng mmoho le ho e hlophisa;
- hlahisa moralo wa pele o elang hloko: maikemisetso, baamohedi ba ditaba, sehlooho, mofuta wa tema e tla ngolwa;
- bala moralo wa pele ka tshekatsheko le ho fumana tlaleho ho ba bang (baithutimmoho, titjhere, ditho tsa lelapa), bakeng sa ho ntlaufatsa mosebetsi;
- hlahisa ditema tse ngata kamoo ho hlokehang - boeletsa (ho itshetlehilwe ka tlaleho eo ho fanweng ka yona), badisisa le ho hlwaya diphoso meralong e seng e entswe;
- hlahisa sehlahiswa se phethetsweng se radilweng ka tshwanelo;

Ditema tsa kgokahanyo (Poeletso)

Toboketsa seo o se rutileng baithuti ba hao kgaolong tse fetileng tse mabapi le ditema tsa kgokahanyo. Hhalosetsa baithuti ka mefuta e fapaneng ya ditema tsena e jwalo ka: mangolo, diatikele le dikholomo tsa dikoranta le dimakasine, tsa Bohlophisi, memorandamo (Memo), lenanetsamaiso le metsotsa ya kopano jj. Boelatsa makgetha a ho ngola lengolo la setlwaedi, mme o boele o hopotse baithuti ka tshebetso ya ho ngola le ho bua hanyane ka:

Dintlha tse lokelang ho latelwa ha ho ngolwa ditema tsa kgokahano:

- Sheba hore tema ya kgokahano ke ya mofuta ofe.
- Tseba sebopetho kapa moralo wa tema e kgethileweng hore o tle o sebedise matshwao a loketseng tema eo.
- Ngola ka puo e bonolo feela e monate.
- Bontsha tatellano e nepahetseng ya ditaba, o seke wa di lobokanya.

Tekanyetso

Tselo ya ho lekanyetsa	Mofuta wa Tekanyetso	Disebediswa tsa Tekanyetso
Titjhere ke yena ya lekanyetsang	Eo e seng ya semmuso	Ruburiki

Dibopetho le melao ya tshebediso ya puo Leq la 240

Matshwao a puo

Disebediswa

Buka ya Moithuti
Mehlodi e meng

Tekanyetso

Mesebetsi ya tekanyetso le tlhahlobo ya makgaolakgang Leq la 241

Beke ya 9-10

Tekanyetso ke tshebetso e radilweng bakeng sa ho:

- hlwaya (kgetha mesebetsi e tlang ho etswa ke baithuti)
- bokelletsa (dikarabo ho baithuti)
- fumana moelelo (tshwaya dikarabo tsa baithuti)
- tlhahisoleding ka tsebo le bokgoni bo bontshwang ke baithuti.

Mosebetsi wa tlhahlobo ena ya makgaolakgang o arotswe ka dipampiri tse nne. Hlokomedisa baithuti hore pampiri ka nngwe e lokela ho arajwa.

Pampiri ya 1

Tekanyetso ya mosebetsi ona wa molomo ka ruburiki

Pampiri ya 2

Temakutlwisiso

1. Phepo e nepahetseng/ ho ja ka nepo/ ho theola mmele/bohloko ho theola.
mmele tlolo./ karabo di tla fapania (1)
 2. Ke puisano (1)
 3. Ha o itima dijo o ja hanyane mme ha o je dijo tse itseng mme ha o itlhatsisa
o ja dijo tseo o di ratang ebe o itlhatsisa mme mmele o hloke phepo (2)
 4. Tjhe (1)
 5. Karabo di tla fapania (2)
 6. (a) O otile hoo ho seng ho bonahala masapo/o otile haholo (2)
(b) O nepile ditaba (2)
 7. Bolwetse (1)
 8. Karabo di tla fapania (2)
 9. (a) Ka ho ya ngakeng (1)
- [15]

Puo

1. Nonneng (1)
2. Mmae o re ngwanana enwa o ne a sa rate ho ba le mmele o moholo
O entse sena ka nako e telele. (2)
3. (a) Ke lerapo feela (karabo di tla fapania)
(b) batho ba otileng ho tlola tekano ke ho itima dijo.
(c) Ekare ho ka ba le tsela tseo re ka rutang bana ba rona hore ho ja dijo tse nepahetseng le boikwetliso ke
mekgwa e loketseng bophelo bo botle. (3)
4. (a) Enwa ngwanana o tshwarwa ke bohloko ba ho sa je hantle
(b) A qetella a beha bophelo ba hae kotsing
(c) O etsa sena ka nako e telele. (3)
5. (a) Kajeno ke ne ke hlwekisa dikamoreng tsa bomme (Karabo di tla fapania)

- (b) mokudi e mong wa ngwananyana (Karabo di tla fapanan) (2)
6. Moriana ona o ja tjhelete e ngata (o theko e boima)
Mohale o ja apole (dijo)
Thulo o ja koto kamehla ha a ya kerekeng (O apara hantle) (3)
Taba ena e ntse e ja setsi (e ya ata)
7. Ho na le mokudi e mong wa ngwananyana mme o otile ka mokgwa o makatsang. (1)
- [15]

Pampiri ya 3

- Ho ngola
Tekanyetso : Ruburiki [20]
Bongodi ba moqoqo
Tema ya kgokahanyo [10]

Pampiri ya 4

- Dingolwa
Dikarabo di tla itshetleha hodima buka ya Padi eo baithuti ba e etsang phaposing ya borutelo. [10]

Review Copy

Karolo ya C

Disebediswa tsa tekanyetso

Ruburiki ya ho tshwaya moqoqo o hlophisitsweng

Lebitso la sekolo: _____

Lebitso la moithuti: _____

Kereiti: _____

Nako ya ho hlahisa: _____

Mosebetsi: _____

Sehlooho: _____

Bokgoni	Matshwao	Matshwao a nnete a fumanweng ke moithuti
Tshebediso ya setaele.regisitara, sehalo, bophahamo ba lentswe, lebelo ha a bua.tjhebo ya mahlo mokgwa wa ho ema.Puo ya mmele le pontso ka tsela e nepahetseng.ebe ba mamedi ba bontsha thahasello ho seo ba se mametseng.	3	
Ebe tlhompho le kopano ya dintilha di tsamaellana mmoho lepolelo eo ho neelwaneng ka yona.ebe di bontsha ha moithuti a ntse ahola?	3	
Ebe moithuti o entse dipatlisiso ka sehlooho, a sebedisa mehlodi e meng e fapaneng.	3	
Ebe moithuti o lokisitse selelekela/qalo e hokelang, dikahare le tse ka kgatlang bamamedi ho ya ka moo ba natfetsweng ka teng iha ba mametse?	3	
Tshebediso ya puo le melawana ya tshebediso ya mareo a metjha ho ya ka dipatlisiso le kgahleho ya bamamedi. Ebe puo e ya kgetholla kapa e loketse mahakore kaofela?	3	
Ebe moithuti o sebedisa disebediswa tse jwaloka ditjhate, dimmpa, le tse ding tse thusang ho fana ka tlhahisolesedi ka dintilha tse ntle tse nang le moelelo?	3	
Tshebediso ya puo e tsamaellane le mareo a matjha, natifiso ya puo melao yapuole qapodiso e nepahetseng ya ditaba e sa fetoleng seo se hhaloswang ho hang.	2	
Matshwao kaofela	20	
Matshwao a fetolelwwe ho:	10	

Ruburiki ya ho tshwaya ho balla hodimo e hlophisitsweng

Sekolo: _____
 Moithuti: _____
 Kereiti: _____
 Nako: _____
 Sehlooho: _____

Bokgoni	Matshwao
Padiso ka bokgabane bo boholo ,qapodiso e nepahetseng.regisitara le setaele se tsamaelang	3
Ebe moithuti o bontsha kutlwisiso ya tema eo a e baling, le ho hatisa le ho kgaotsa moo ho lokelang.	2
Ebe palo ya moithuti e a kgotsofatsa ebile e bontsha ho itshepa eseng ho inyatsa.	2
Ebe bolelele ba tema eo moithuti a e baling ke bo nepahetseng , bo sa nyahamiseng bamamedi.	3
Matshwao kaofela a ho bala.	10

Ruburiki ya ho lekola puisano

Sekolo: _____
 Mabitso a baithuti: _____
 Kereite: _____
 Nako: _____
 Sehlooho: _____

Bokgoni	Matshwao
Ebe ho na le kutlwano ya puo mahareng a batho kapa dihlopha.ebe tekolo e qadilweng e a tswella na?	3
Tshebediso ya melawana le tshehetso ya puisano e tsheheditswele ho fuwa sebaka sa ho hlahisa dintlha ka bottlalo.	3
Ebe dibui di a mammelana le ho rerisana di bire di tlatsa dikgeo le ho di bua kapa di kenana hanong ka mokgwa o sa amoleheng?	2
Ebe tlhaloso ya dintlha ke e kgodisang le ho arolelana maikutlo le kutlwisiso le ho bontsha kutlwisiso.	2
Matshwao kaofela;	10

Ruburiki ya ho tshwaya dingolwa tse kgutswanyane tsa tshebediso le tsa bophelo ba mofu, phahlalatso, papatso, phousetara, lengolo la semmuso, lengolo la setswalla, lengolo la boitsebiso

Boemo	Boiphihlelo ba 7	Boiphihlelo ba 6	Boiphihlelo ba 5	Boiphihlelo ba	Boiphihlelo ba 3	Boiphihlelo ba 2	Boiphihlelo ba 1
Matshwo o	11-12	9-10	7-8	5-6	4-5	2-3	0-2
Dikahare, ditokiso le sebopheho . Matshwo o 12	Tsebo e phahameng ebile e kgethehileng ya boiqapelo Bontsha tsebo le kutlwiso e tiileng le bokgoni bo boholo ba ho ngola ka mehlala ya boemo bo phahameng Moithuti o ngola a tobile taba a sa hlahlathele. Nyallano ya dikahare, dikeletso, ditlhaloso tsa maemo a hodimo, ao ho fannweng ka tsona, di a bonahala.	Tsebo e kgotsofatsan g ditlhoko tsa boiqapelo. Bontsha tsebo le kutlwiso e tiileng le bokgoni bo fapaneng ba ho ngola ka mehlala ho tsa boiqapelo le tse ding tse ngata Moithuti o ngola ka seo a se a lokelang ho bua ka sona le seo a se rutilweng.. Nyallano ya dikahare le dikeletso, ditlhaloso di boletswe ho hlahose sehlooho seo a ngolang ka sona di a bonahala. Pontsho ya boitokisetso e a bonahala.	Tsebo e loketseng di tlhoko ho tsa boiqapelo Bontsha ka kakaretso bokgoni bo fapaneng maemo a phahameng ha o ngola ka tsa boiqapelo. Moithuti o ngola feela a se hlokomele ka moo a behang ditaba tsa hae ka teng. Nyallano dikahare le dikeletso di a bonahala ele ho tshehetsa sehlooho.	Tsebo e lekaneng ya ditlhoko tsa boiqapelo. Bontsha ka kakaretso kutlwiso le tsebo ka mehlala boiqapelo. Moithuti o hloleha ho toba taba o a hlahlathele ha a lokela ho bontsha ka mehlala. Nyallano ha e bonahale ho se hlahisitsweng ke moithuti boiqapelong.	Tsebo e mahareng ya ditlhoko tsa boiqapelo Bontsha kgaello ya tsebo le kutlwiso ha a ngola tsa boiqapelo. Moithuti o a hloleha ha a tshwanelo ha ngola ka tsa boiqapelo.o a hlahlathele. Nyallano ya dikahare e bonahala ha nyane feela e tsamaelangan le sehlooho	Tsebo ka tsa ditlhoko tsa boiqapelo e a fokola. Bontsha kgaello ya tsebo le kutlwiso ha a ngola ka tsa boiqapelo. Moithuti o hloleha haholo ha a tshwanelo ha ngola ka tsa boiqapelo. Nyallano ya dikahare ha e bonahala leha nyane feela e tsamaelangan le sehlooho	Ha a na tsebo hohang ka tsa boiqapelo Bontsha kgaello ya tsebo le kutlwiso ha a ngola ka tsa boiqapelo. Moithuti o hloleha haholo ha a tshwanelo ha ngola ka tsa boiqapelo.
	7-8	6	5	4	3	2-3	
Puo setaele le pontsho ya palo	Tlhahiso ya maemo a hodimo ya melao e tsamaelangan le popo ya tsa	Melao e hlokahalang ya sengolwa e sebedisitswe hantle.	Melao e hlokahalang ya melawana ya sengolwa e sebedisitswe	Mohopolo o thabisang o sebedisitswen g ha ho boptjwa sengolwa sa boiqapelo.	Mohopolo o lekaneng o sebedisitswen g ha ho boptjwa sengolwa sa boiqapelo	Bofokodi ba tshebediso ya melawana ya popo ya sengolwa e a bonahala	Sengolwa se bopilwe ka bokokodi bo boholo bo thibang letsatsi.

	<p>boiqapelo.</p> <p>Thuta puo ya sengolwa sa boiqapelo e nepahetse ebile e ahehile ka bokgabane bo boholo.</p> <p>Tlotlontswe e none e hlahisa ntlhakgolo ho mamedi ka bobatsi.</p> <p>Setaele, sehalo le tshebediso ya puo di a kgotsofatsa.</p> <p>Sengolwa ae bonahala se sena diphoso ka mora ditokiso tsa diphoso.</p> <p>Bolelele bo nepahetse</p>	<p>Sengolwa sa boiqapelo se ahehile hantle se nepahetse.</p> <p>Tlotlontswe e none e hlahisa ntlhakgolo ho mamedi ka bobatsi</p> <p>Setaele, sehalo le tshebediso ya puo di a kgotsofatsa.</p> <p>Sengolwa ae bonahala se sena diphoso</p> <p>Bolelele bo nepahetse</p>	<p>hantle</p> <p>Sengolwa se bopilwe hantle ebile se baleha ba bobebe.</p> <p>Tlotlontswe e a bonahala ka kakaretso</p> <p>Setaele, sehalo le tshebediso ya puo di bonahala di nepahetse.</p> <p>Sengolwa kamora ho lokisa diphoso le hoba ho qoqwe ka tsona se nepahetse.</p> <p>Bolelele bo nepahetse</p>	<p>Sengolwa se bopilwe hantle se baleha ha bobebe.</p> <p>Tlotlontswe dumellana le dintla ka kakaretso</p> <p>Setaele, sehalo letshebediso ya puo di nepahetse.</p> <p>Sengolwa se na le diphoso leha ho ilweha buuwa ka tsona.</p>	<p>Sengolwa se bopilwe ka bokokodi bo boholo bo thibang letsatsi.</p> <p>Tlotlontswee a fokola haholo ebile ha hlahisi ntlhakgolo ho bamamedi.</p> <p>Ho fokola ha ho sebedisa setaele, sehalo le tshebediso ya puo mane le mane.</p> <p>Sengolwa se na le diphoso leha ho ilweha buuwa ka tsona.</p> <p>Bolelele bo nepahetse</p>	<p>Tlotlontswe e tshwanelwa ke ho phetwa hape ha e hlahisi moelelo ho bamamedi.</p> <p>Sengolwa sa boiqapelo se na le diphoso tse thibang letsatsi leha ho ilwe ha qoqwa ka tsona.</p> <p>Bolelele ba sengolwa bo bokgutswane</p>
--	---	---	---	---	--	---

Matshwao kaofela ke 20 a fetolelwé ho matshwao a 10 (leshome) haeba sengolwa se hloka matshwao a leshome feela
Ruburiki ya ho lekola memorantamo, resepe, karete ta tlatsetso le peho ka ditshwantsho

	Boemo 7	Boemo 6	Boemo 5	Boemo 4	Boemo 3	Boemo 2	Boemo 1
Matshwao ho ya ka boemo	9—10	8—9	7—8	5—6	4—5	2—3	0—2
	Phihlelo ka dinaledi	Phihlelo e phahameng	Phihlelo e kgotsofatsang	Phihlelo e thabisang	Phihlelo e amohelang	Phihlelo e lekaneng	phihlelo e fokolang
Tshebediso ya puo.	Tlotlontswe ya maemo a hodimo a dinaledi a hodimidimo .	Tlotlontswe ya maemo a phahameng. e bopehile hantle le tshebediso ya puo e nepahetseng .	Tlotlontswe e a kgotsofatsa ebile e bopehile hantle le tshebediso ya teng ke e kgotsofatsang.	Tlotlontswe e a thabisa ebile e bopehile hantle le tshebediso ya teng e a nepahetse.	Tlotlontswe e amohehang ebile e bopehile hantle le tshebediso ya teng e a amoheleha.	Tlotlontswe e lekane e bopehile hantle le tshebediso ya teng e lekane.	Tlotlontswe e a fokola e bopehile hamper le tshebediso ya puo e a fokola.
Kopano ya dikahare.	Moithuti o bontsha bokgoni ba maemo a phahamen g a dinaledi a ho etsa boitokisets o ba dikahare..	Moithuti o na le bokgoni ba boemo bo phahameng ha a etsa boitokisetso.	Moithuti o na le bokgoni bo phahameng ba ho etsa boitokisetso	Moithuti o na le bokgoni bo phahamen g ba ho etsa boitokisets o	Moithuti o na le bokgoni bo amohelehang ba ho etsa boitokisetso	Moithuti o kgona ho bontsha bokgoni bo lekaneng feela boitokisetsong .	Moithuti ha a n bokgoni ho hang o bontsha ho fokala boitokisetsong .
Boqapi	Moithuti o kgona ho bontsha bokgoni ba ho iqapela ba boemo bo phahamen g le ba dinaledi.	Moithuti o kgona ho bontsha bokgoni ba ho iqapela ba boemo bo phahameng.	Moithuti o kgona ho bontsha bokgoni ba ho iqapeladitaba ka tsela e kgotsofatsang.	Moithuti o kgona ho bontsha bokgoni ba ho iqapela ba boemo bo thabisang.	Moithuti o kgona ho bontsha bokgoni ba ho iqapela ba boemo bo amohelang.	Moithuti o kgona ho bontsha bokgoni ba ho iqapela ba boemo bo lekaneng.	Moithuti ha a kgone ho bontsha ho iqapela, o bontsha boemo bo fokolang.
Ho hlopha ditaba	Moithuti o kgona ho hlopha ditaba tsa hae ka boemo bo phahamen g ba dinaledi	Moithuti o kgona ho hlopha ditaba tsa hae ka boemo bo phahameng ,	Moithuti o kgona ho hlopha ditaba tsa hae ka boemo bo kgotsofatsang	Moithuti o kgona ho hlopha ditaba tsa hae ka boemo bo thabisang.i	Moithuti o kgona ho hlopha ditaba tsa hae ka boemo bo amohlehang feela.	Moithuti o kgona ho hlopha ditaba tsa hae ka boemo bo lekaneng feela.	Moithuti ha a kgone ho hang ho hlopha ditaba tsa hae,o a fokola.i

Ruburiki ya ho tshwaya seratswana (20)

	Phitlhelo ka dinaledi 80-100%	Phitlhelo e phahameng 70-79%	Phitlhelo e tletseng 60-69%	Phitlhelo e thabisan g. 50-59%.	Phitlhelo e kgotsofatsa ng 40—49%	Phitlhelo Lekaneng 30—39%	Phitlhelo e fokolang 20—29%
	10 ½ - 12	8 - 10	6 ½ - 8	6 - 6 ½	4 - 6	2 – 4	0 – 2
Dikahare le boitokise tso	Dikahare ke tsa maemo a hodimodimo a dinaledi, a kgahlisang e le ka nnete. Mehopolo Bontsha boitelo mosebetsin g wa mehato ya ho ngola di bontsha tema E lokileng ebile e hlwekile.	Dikahare ke tsa Maemo a phahameng a bontshang bokgoni bo boholo. Mehopolo le tshebediso ya mehato ya ho ngola di hlahisitse tema e lokisitsweng hantle e kgatlisang.	Dikahare di kopana hantle di tletse di momahan e. Mehopolo ke e kgahlisan g le ho kgotsofats a le ho amoheleh ang. Ho kopanya le tshebedis o ya mehato ya ho ngola di hlahisitse tema e kopantsw eng hantle.	Dikahare ke tsa Maemo a phahamen g a bontshang bokgoni bo boholo. Mehopolo le tshebediso ya mehato ya ho ngola di hlahisitse tema e lokisitswen g hantle e kgotsofats ang.	Dikahare tse mahareng ebile di tlwaelehile.mothuti o sebedisa ditsupiso o ngola feela ka puo e tlwaelehileng. Mehopolo e tsamaelana hantle le bokgoni bo lekantsweng. Ho kopanya le tshebediso ya mehato ya ho ngola di hlahisitse tema e kopantsweng hantle.	Dikahare tsena ha di kgotsofatsse ebile ha di tsamaellane ho hang.mehopolo ke e iphetaphetang.ho kapoya le tshebediso ya mehato ya ho ngola tema ha e thabisi e a fokola.	
	5	3 ½ - 4	3 – 3 ½	2½ – 3	2 - 2 ½	1 - 2	0 – 1
Puo, setaele le	Kutlwisiso e kenelletsen g ya puo e maemong a hodimodimo Matshwao a ho bala a sebedisitswe hantle ka nepo. Puo papiso e sebedisitswe hantle.ho hlopha ditaba ke hwa maemo a phahameng haholo rejisetara, setaele, sehalo le tshebediso ya puo di tsamaelana le sehlooho, ka maemo a	Kutlwisiso e kenelletseng ya puo e maemong a kgotsofatsang. matshwao a ho bala a sebedisitswe hantle ka nepo. Puo papiso e sebedisitswe hantle.ho hlopha ditaba ke hwa maemo a phahameng haholo rejisetara, setaele, sehalo le tshebediso ya puo di tsamaelana le sehlooho, ka maemo a	Kutlwisiso e kenelletse ng ya puo e maemong e a bonahala. .matshwao a ho bala a sebedisits we hantle ka nepo. Ho hlopha ditaba ho sebedisits we hantle. Rejisetara, setaele, sehalo le tshebediso ya puo di tsamaelana le sehlooho, ka maemo a phahameng haholo rejisetara,	Kutlwisiso e kenelletseng ya puo ke lekaneng. Matshwao a ho bala a sebedisitswe hantle. Ho hlopha ditaba ke hwa maemo a tlase haholo rejisetara, setaele, sehalo le tshebediso ya puo di a haella ho nyallana le sehlooho. sengolwa se na le diphoson kamora hoba	Kutlwisiso e kenelletseng ya puo ke lekaneng. Matshwao a ho bala a sebedisitswe hantle. Ho hlopha ditaba ke hwa maemo a tlase haholo rejisetara, setaele, sehalo le tshebediso ya puo di a haella ho nyallana le sehlooho. sengolwa se na le diphoson kamora hoba	Puo e sebedisitswe ng ha e tsamaelane le sehlooho. Moithuti o ne a hlahlathela hole le taba.matshwao a ho bala akennwa le moo ho sa lokelang.ditaba tse sebedisitsweng le tsona di akgetswe feela le moo di sa lokelang .rejisetara.setaele, sehalo le tshebediso ya puo di fosahetse Sengolwa sena le diphoson tse thibang letsatsi lekamora ho hlaola diphoson.	Puo e sebedisitsweng ha e tsamaelane le sehlooho. Moithuti o ne a hlahlathela hole le taba.matshwao a ho bala akennwa le moo ho sa lokelang.ditaba tse sebedisitsweng le tsona di akgetswe feela le moo di sa lokelang .rejisetara.setaele, sehalo le tshebediso ya puo di fosahetse Sengolwa sena le diphoson tse thibang letsatsi lekamora ho hlaola diphoson.

	tshebediso ya puo di tsamaelan le sehlooho, ka maemo a hodimo. Sengolwa ha sena diphoso kamora hoba ho qoqwe ka tsona. E le ho hlaola diphoso.	hodimo. Sengolwa ha sena diphoso.	tsamaelan a le sehlooho. Sengolwa ha sena diphoso ka mora hoba ho lokiswe diphoso	setaele, sehalo le tshebediso ya puo di tsamaelan a le sehlooho, ka maemo a hodimo. Sengolwa se santse se ena le diphoso leha ho qoqwe ka tsona. E le ho hlaola diphoso.	ho qoqwe ka tsona. Le ho hlaola diphoso.	Rejisetara, setaele, sehalo le tshebediso ya puo di fosahetse. Sengolwa sena le diphoso tse thibang letsatsi lekamora ho hlaola diphoso.	
	4 – 5	3½	3	2½	2	1½	0 – 1
Popeho 5 matshwo	Kaho le kgodiso ya sehlooho e na le bokgon le ho hlophiswa hantle E ya bonahala le ho utlawahala le ho hhaloseha. Dipolelo le ditema di bopilwe ka bohlale. Bolelele ba tema bo nepahetse.	Kgolo ya sehlooho e hlophisisitwe hantle E ya nyallana. Dipolelo le ditema di bopilwe ka bohlale. Bolelele ba tema bo nepahetse.	Kaho ya sehlooho e hlophisisitw e hantle .e ya nyallana. Dipolelo le ditema di bopilwe ka bohlale. Bolelele ba tema bo nepahetse	Dintilha tse ding tse hlokahalan g di bopilwe. Dipolelo le ditematse ding di fosahetse leha ho le jwalo seratswan empa seratswan a se a utlawahala. Bolelele ba tema bo atametse ho nepahala.	Ho bonahala dintilha tse hlokahalang. Dipolelo le ditema di fosahetse leha ho le jwalo seratswan a se a utlawahala. Bolelele ba tema bo bokgutswany ane haholo.	Ka dinako tse ding moithuti o a hlahlathela ebe o salla morao ka dintilha tsa bohlokwa. Dipolelo le ditema di kopakopane, haa di latellane. Bolelele ba tema bo bokgutswanyane haholo.	Moithuti o a hlahlathela ebe o salla morao ka dintilha tsa bohlokwa Dipolelo le ditema di kopakopane, haa di latellane. Bolelele ba tema bo bokgutswanyane haholo.

Dt==10

Pst==05

Kg== {20}

Kereite ya 9

Mesebetsi ya Tekanyetso ya Kotara ya 1		
MOSEBETSI WA 1: Mosebetsi wa molomo	MOSEBETSI WA 2: Ho ngola	MOSEBETSI WA 3: Teko ya 1
Ho bala ho hlophisitsweng/puisano	Moqoqo wa tlhaloso/phetelo Lengolo la setswalle/tekolobotjha/dayaloko	Temakutlwiso le Tshebediso ya Puo
Mesebetsi ya Tekanyetso ya Kotara ya 2		
MOSEBETSI WA 1: Mosebetsi wa molomo	MOSEBETSI WA 2: Ho ngola	MOSEBETSI WA 3: Tlhalobo ya Bohare ba Selemo.
Ho bala ho sa hlophiswang/puisano ya foramo/sehlopha	Tekolobotjha/dokumenthari/tsebiso/lenanetsamaiso le metsotso	Pampiri ya 1: Mosebetsi wa molomo Pampiri ya 2: Temakutlwiso le Tshebediso ya Puo. (Dihora tse 2) Pampiri ya 3: Ho ngola (Hora e le 1) Pampiri ya 4: Ho araba dingolwa. (Hora e le 1)
Mesebetsi ya Tekanyetso ya Kotara ya 3		
MOSEBETSI WA 1: Mosebetsi wa molomo	MOSEBETSI WA 2: Ho ngola	MOSEBETSI WA 3: Teko ya 2
Ho bala ho hlophisitsweng/puisano	Moqoqo wa tlhaloso/phetelo/o tebisang maikutlo/kgang Tokomane ya boitsebiso le diphihlello e nang le Lengolo la tlhaloso	Temakutlwiso le Tshebediso ya Puo.
Mesebetsi ya Tekanyetso le ya Makgaolakgang ya Kotara ya 4		
MOSEBETSI WA 1: Mosebetsi wa molomo	MOSEBETSI WA 2: Tlhalobo ya Makgaolakgang	
Ngangisano/inthaviu/puisano/puo e hlophisitsweng/puo e sa hlophiswang	Pampiri ya 1: Mosebetsi wa molomo Pampiri ya 2: Temakutlwiso le Tshebediso ya Puo. (Dihora tse 2) Pampiri ya 3: Ho ngola (Hora e le 1) Pampiri ya 4: Ho araba dingolwa. (Hora e le 1)	

Kereiti 7-9

Sebopoho sa Dipampiri tsa Tlhahlolo (bohare ba selemo le makgaolakgang)					
kereite ya 7	%	kereite ya 8	%	kereite ya 9	%
Pampiri ya 1: Mosebetsi wa molomo: Ho balla hodimo, ho mamela le ho bua.	30	Pampiri ya 1: Mosebetsi wa molomo: Ho balla hodimo, ho mamela le ho bua.	30	Pampiri ya 1: Mosebetsi wa molomo: Ho balla hodimo, ho mamela le ho bua.	30
Pampiri ya 2: Tse ngolwang Ho ngola – Moqoqo (20) le ditema tsa kgokahano (10)	30	Pampiri ya 2: Tse ngolwang Ho ngola – Moqoqo (20) le ditema tsa kgokahano (10)	40	Pampiri ya 2: Tse ngolwang Ho ngola – Moqoqo (20) le ditema tsa kgokahano (10)	30
Pampiri ya 3: Tse ngolwang Temakutlwiso e balwang (15) Puo maemong (15) Ho arab a dingolwa. (10)	40	Pampiri ya 3: Tse ngolwang Temakutlwiso e balwang (15) Puo maemong (15) Ho arab a dingolwa. (10)	30	Pampiri 3: Tse di kwadiwang Go kwala - Tlhamo (20) le setlhengwa sa tirisano (10) Pampiri ya 3: Tse ngolwang Temakutlwiso e balwang (10) Puo maemong (15) Kgutsufatso (matshwao a 10 a fetolelwang ho 5%)	30
				Pampiri ya 4: Ho arab a Dingolwa. (10) • Thothokiso • Ditshomo • Palekgutshwe • Padi • Tshwantshiso (matshwao a 20 bakeng sa sengolwa se seng le se seng a Fetolelwang ho 10%)	10

Programo ya tekanyetso ya semmuso

Programo ta tekanyetso ya semmuso e ka tlase e thehilwe hodima buka ya

Kereiti ya 9

Tlhophiso kereiting ya 9

Moralo wa ho ruta kotara ya 1

	Dibeke tsa 1 – 2 (Kgaolo ya 1)	Dibeke tsa 5-6 (Kgaolo ya 2)	Dibeke tsa 9-10 (Kgaolo ya 3)
Sehlooho	Dikamano tsa bana le batswadi	Bohlokwa ba bokgoni	Dikgetho
Mehlodi	Buka ya Moithuti Dikoranta Dimakasine Bukagkakollo le tse ding	Buka ya Moithuti Mehlodi e fapaneng eo o e fumaneng Inthanete Dibuka tsa dithothokiso	Buka ya Moithuti Dibukakgakollo tse fapaneng Dimakasine Dikoranta Thelevishene Seyalemoya
Mefuta ya ditema	Ho mamella bakeng sa kutlwisiso - tlhahisolededing Puisano ya sehlopha Ho ngola papatso Ho ngola lengolo la kananelo Ho bala papatso Dingolwa : palekgutshwe Thothokiso Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo	Ho mamela bakeng sa kutlwisiso – ho anabela le ho buisana le ba bang Puo e sa hlaphiswang Dayaloko pakeng tsa mmuelli Ho balla hodimo ho sa hlaphiswang Ho balla kutlwisiso – kgodiso ya tlotlontswe le tshebediso ya puo Ho ithuta dingolwa – palekgutshwe le thothokiso Ho ngola tema ya pehelo Ho ngola moqoqo tlhaloso dibopeho le melao ya tshebediso ya puo	Mamela pehelo ya koranta Buisanang ka sephetho Ho ithuta dingolwa Thothokiso Tema ya kgokahano - Ho ngola pehelo Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo
Ho mamela le ho bua	Puisano ya sehlopha (ho mamela papatso le ho buisana ka yona) (LB leq la 3)	Ho mamela dayaloko pakeng tsa mmueli / akgente le tlelaente (LB leq la 29)	Ho mamela pehelo ya koranta (LB leq la 48)
Ho bala le ho boha	Ho bala le ho boha papatso bakeng sa kutlwisiso (LB leq la 7)	Ho bala kontraka bakeng tsa morekisi le moreki (LB leq la 31)	Ho bala pehelo ya koranta (LB leq la 53)
Ho ngola le ho nehelana	Ditema tsa kgokahano (papatso) (LB leq la 14)	Tema ya kgokahano: Ho ngola tema ya pehelo mabapi le sephetho sa h o sa utlwane pakeng tsa morekisi le moreki. (LB leq la 35)	Ho ngola pehelo (LB leq la 59)
Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo	Ithute mahokedi (LB leq la 6) Ithute ka maemedi (LB leq la 13) Ithute ka sebopaho sa dipolelo (LB leq la 14) Ithute ka makgethi (LB leq la 16)	Ithute makopanyi (LB leq la 31) Ithute ka maetsi (LB leq la 34) Ithute makgathe (LB leq la 37)	Ithute ka dipolelo (LB leq la 55) Ithute ka dipoletsamodumo (LB leq la 58) Mefuta ya dikao (LB leq la 62)

	Dibeke 3-4	Dibeke 7-8	
Ho mamela le ho bua	Ho mamela ho balwa ha tema le ho balla hodimo ho hlophisitsweng (LB leq la 17)	Tekokutlwiso e mamelwang (dayaloko) (LB leq la 38)	
Ho bala le ho boha	Ditema tsa dingolwa (palekgutshwe) (LB leq la 20)	Ho bala palekgutshwe (LB leq la 41)	
Ho ngola le ho nehelana	Ho ngola lengolo la kananelo (LB leq la 25)	Moqoqo wa tlhaloso (LB leq la 45)	
Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo	Ithute diakronimi (LB leq la 18) Ithute dikgutsufatso (LB leq la 19) Ikgotpote maele (LB leq la 22) Ithute mefuta ya mabitso (LB leq la 26)	Matshwao a puo (LB leq la 44) Ithute maele le dikapolelo/maelana (LB leq la 47)	
Tekanyetso			<p>Mosebetsi wa 1 Ho bala ho hlophisitsweng Puisano</p> <p>Mosebetsi wa2 : ho ngolwa Moqoqo Lengolo / tekolobotjha</p> <p>Mosebetsi wa 3: Teko Tekokutlwiso Tshebediso ya puo</p>
Boakaretsi	Mona le mane titjhere a thusé baithuti ho ka tseba ho ithuta mawa a ho mamela, ha re etsa mohlala ka bokgoni bona. A ka tsamaya a ba bontsha mekgwa e nepahetseng ya itahlela dipuisanong tsa sehlopha ka mokgwa o amohelehang. nakong a ba ruta mekgwanya ya ho buisana le ditlalaente ka mokgwa o nepahetseng	Baithuti ba sa kgoneng: Mohlala ka bokgoni ba puo; ba kgothaletswe ho sebedisa dipolelo tse nang le temoho e hlokolosi ya puo ha ba ngola meqoqo le ditema tse ding. Ba itlaetse ho di sebedisa kgafetsa (dintla, mehopolo feela, leeme, ho nka lehlakore, jj.)	Ka kakaretso, baithuti bohole ba lokela ho fihlella katleho. Menyetla bakeng sa katileho e lokela ho ba ntlha ya titjhere ha a rala. Tshehetso e lokelwa ho bonwa jwaloka ntlha ya bohlokwa ya tsamaiso ya ho ithuta le ho ruta, mme tekanyetso e keke ya arohanngwa le tsamaiso ena.

Kotara ya 2

	Dibeke tsa 1 – 2 (Kgaolo ya 4)	Dibeke tsa 5-6 (Kgaolo ya 5)
Sehlooho	Ho etsa kgetho e nepahetseng	Moruo wa Aforika Borwa
Mehlodi	Buka ya Moithuti Dikoranta Dimakasine Bukakgakollo le tse ding	Buka ya Moithuti Mehlodi e fapaneng eo o e fumaneng Inthanete Dibuka tsa dithothokiso
Mefuta ya ditema	Ho mamela bakeng sa kutlwisiso - tilhahisoleseding Bonketsisane Ho balla hodimo ho hlophisitsweng Ho ngola dayari Ho ngola tema e ballwang e sa hlophiswang Ho ithuta dingolwa : palekgutshwe thothokiso Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo	Ho mamela bakeng sa kutlwisiso – ho ananela le ho buisana le ba bang Puo e hlophisitsweng Mamela papatso e rekotwang Ho balla kutlwisiso – kgodiso ya tlotlontswe le tshebediso ya puo Ho ithuta dingolwa -dingolwa tsa boholoholo-Bohlokwa ba ditshomo thothokiso ho ngola tsebiso, lenanetsamaiso le metsotso ho ngola tekolobotjha ya papatso
Ho mamela le ho bua	Ho mamela pale (LB leq la 66)	Ho pheta pale bakeng sa kutlwisiso (LB leq la 91)
Ho bala le ho boha	Ho bala tshomo (LB leq la 70)	Ho bala tshomo (LB leq la 95)
Ho ngola le ho nehelana	Ho ngola dayari (LB leq la 76)	Ho ngola tsebiso, lenanetsamaiso le metsotso (LB leq la 102)
Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo	Dihlongwapele le dihlongwanthao (LB leq la 67) Mabitso Ithute lenswe le mefuta ya dipolelo (LB leq la 69) Ithute maele le dikapolelo (LB leq la 74) Maemedi (LB leq la 78) Maele le dikapolelo / maelana (LB leq la 80)	Metso, dihlongwapele le dihlongwanthao (LB leq la 92) Makgethi (LB leq la 94) Makopanyi (LB leq la 98) Makgathe (LB leq la 100) Ikgotpote maele le dikapolelo (LB leq la 106)
	Dibeke 3-4	Dibeke 7-8
Ho mamela le ho bua	Kgatiso ya puo ya bonketsisane (LB leq la 80) Ho bala ho sa hlophiswang	Ho mamela papatso e rekotlweng (LB leq la 107)
Ho bala le ho boha	Ho bala palekgutshwe (LB leq la 83) Ho kgutsufatsa tema (LB leq la 87)	Ho bala tema e bohuwang – papatso (LB leq la 110)
Ho ngola le ho nehelana	Ho ngola tema ya ho bala e sa hlophiswang (LB leq la 86) Ho ngola dokumenthari (LB leq la 88)	Ho ngola tekolobotjha ya papatso (LB leq la 113)
Dibopeho le melao ya tshebediso	Ithute dikapolelo (LB leq la 81) Puosebui le puopehelo	Maemedi (thuo) (LB leq la 109) Mabotsi

ya puo	(LB leq la 82) Ithute mefuta ya makgathedelete (LB leq la 84) Ithute dipaterone tsa mopeleto (LB leq la 89)	(LB leq la 111) Ithute mahokedi (LB leq la 114)
Tekanyetso	Mesebetsi ya tekanyetso ya kotara ya 2 (LB leq la 114)	<p>Mosebetsi wa 3 Tlhahlolo ya bohare ba selemo Pampiri ya 1: mosebetsi wa molomo</p> <p>Ho balla ho dimo Ho bala ho hlophisitsweng/ foramo/puisano ya sehlopha (30) Pampiri ya 2: Tse ngolwang Moqoqo (20) Ditema tsa kgokahano Tekolobotjha/ dokumenthari/ tsebiso/ lenanetsamaiso le metsotso</p> <p>Pampiri ya 3: Tse ngolwang Temakutlwisiso e balwang Puo maemong Kgutsufatso</p> <p>Pampiri ya 4 : dingolwa Kgetha e le nngwe Pale, thothokiso, ditshomo,padi, tshwantshiso</p>
Boakaretsi	Mona le mane titjhere a thuse baithuti ho ka tseba ho ithuta mawa a ho mamela, ha re etsa mohlala ka bokgoni bona. A ka tsamaya a ba phetela dipalenyana tseo ba di mame lang ho tiisa seo a se bole lang (mohlomong ha a bua ka mehopolo ya sehlooho kapa mohopolo e tshehetsang ya sehlooho).	Baithuti ba sa kgoneng: Mohlala ka bokgoni ba puo; ba kgothaletswe ho sebedisa dipolelo tse nang le temoho e hlokolosi ya puo ha ba ngola meqoqo le ditema tse ding. Ba itlwaetse ho di sebedisa kgafetsa (dintlha, mehopolo feela, leeme, ho nka lehlakore, jj.)

Kotara ya 3

	Dibeke tsa 1- 2 (Kgaolo ya 6)	Dibeke tsa 5-6 (Kgaolo ya 7)	Dibeke tsa 9-10 (Kgaolo ya 8)
Sehlooho	Koduwa tsa tlhaho	Bontsha kutlwelobohloko	Memello
Mehlodi	Buka ya Moithuti Dikoranta Dimakasine Bukakgakollo le tse ding	Buka ya Moithuti Mehlodi e fapaneng eo o e fumaneng Inthanete Radiyo Dibuka tsa dithothokiso	Buka ya Moithuti Dibukakgakollo tse fapaneng Dimakasine Dikoranta Thelevishene Seyalemoya
Mefuta ya ditema	Ho mamella puisano Puisano ka wili le testemente Ho ngola wili le testemente Ho ngola moqoqo o hhalosang Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo	Ho mamela ngangisano Ho nka karolo dipuisanong– kgodiso ya tlotlontswe le tshebediso ya puo Ho ithuta dingolwa - dingolwa tsa Sejwalewale j.k palekgutshwe dibopeho le melao ya tshebediso ya puo	Puo e hlophisitsweng. Ho ngola kgutsufatso Ho ithuta dingolwa Tema ya kgokahano - Ho ngola puisano Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo
Ho mamela le ho bua	Ho mamela puisano (LB leq la 120)	Ho mamela ngangisano tsa radiyo (LB leq la 145)	Ho pheta pale (LB leq la 169)
Ho bala le ho boha	Ho bala wili le testamente tse kgutsufaditsweng (LB leq la 123)	Ho bala palekgutshwe (LB leq la 149)	Ho bala tema ya sengolwa e kang terama (LB leq la 173)
Ho ngola le ho nehelana	Ho ngola wili le testament (LB leq la 128)	Ho ngola moqoqo o hhalosang (LB leq la 157)	Ho ngola dayaloko (LB leq la 178)
Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo	Mbitsokgoboka (LB leq la 121) Ikgopotse kekgatthe lefitile (LB leq la 125) Ikgopotse dipolelo (LB leq la 126) Ikgopotse dipolelwana (LB leq la 128) Mopeletatshwano le didumatshwano (LB leq la 130)	Ikgopotse mefuta ya makgatthe (LB leq la 147) Makgatthe a ya tswella (LB leq la 148) Mefuta ya dipolelo (LB leq la 151) Ithute makopanyi (LB leq la 153) Ithute mefuta ya diratswana (LB leq la 156) Ithute mopeleto (LB leq la 158)	Ikgopotse maetsi (LB leq la 171) Maemedi (LB leq la 172) Ithute masupi (LB leq la 175) Ithute mabotsi (LB leq la 176) Maetsi a sa tswella (LB leq la 178) Ikgopotse lentswe le le leng bakeng sa polelo (LB leq la 180)
	Dibeke 3-4	Dibeke 7-8	
Ho mamela le ho bua	Ho mamela inthaviu (LB leq la 131)	Puo ka setho se hlomphehang se tjhabeng (LB leq la 159)	

Ho bala le ho boha	Ho bala padi (LB leq la 133)	Ho bala palekgutshwe (LB leq la 162)	
Ho ngola le ho nehelana	Ho ngola CV le lengolo le e felehetsang (LB leq la 140)	Ho ngola karete (LB leq la 166)	
Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo	Ikgopotse makgethi (LB leq la 132) Ikgopotse lekgathe letswelli (LB leq la 133) Dipolelo (LB leq la 138) Ikgopotse mahlalosonngwe (LB leq la 139) Mopeleto (LB leq la 143)	Ithute makgethi (LB leq la 161) Lentswe le le leng bakeng sa a mangata (LB leq la 164) Ithute makgetha a seratswana (LB leq la 165) Ithute lentswe le le leng bakeng sa polelwana (LB leq la 168)	
Tekanyetso			<p>Mosebetsi wa 1: mosebetsi wa molomo</p> <p>Puo e hlophisitsweng/ bonketsisane/ ngangisano/ puisano ka C.V/ Wili/ testament</p> <p>Mosebetsi wa 2: ho ngola Moqoqo C.V. lengolo le e feletsang</p> <p>Mosebetsi wa 3: Teko Tekokutlwisiso Tshebediso ya puo</p>
Boakaretsi	Mona le mane titjhere a thuse baithuti ho ka tseba ho ithuta mawa a ho mamela, ha re etsa mohlala ka bokgoni bona. A ka tsamaya a kena dipuisanong le baithuti ba bang, moo ba arolelanang mehopolo e itseng. Seo se tla atlehisma maemo a hae a ho botsa dipotso (inthavui) ka boiphihlello ba sebedisa puo e tswileng matsoho.	Baithuti ba sa kgoneng: Mohlala ka bokgoni ba puo; ba kgothaletswe ho sebedisa dipolelo tse nang le temoho e hlokolosi ya puo ha ba ngola meqoqo le ditema tse ding. Ba itlwaetse ho di sebedisa kgafetsa (dintlha, mehopolo, dipolelo le maele ho ntlafatsa puo ya bona.	Ka kakaretso, baithuti bohole ba lokela ho fihlella katileho. Menyetla bakeng sa katileho e lokela ho ba ntliha ya titjhere ha a rala. Tshehetso e lokelwa ho bonwa jwaloka ntliha ya bohlokwa ya tsamaiso ya ho ithuta le ho ruta, mme tekanyetso e keke ya arohanngwa le tsamaiso ena.

Kotara ya 4

	Dibeke tsa 1 – 2 (Kgaolo ya 9)	Dibeke tsa 5-6 (Kgaolo ya 10)
Sehlooho	Boemo ba lehodimo	Bahale ba rona
Mehlodi	Buka ya Moithuti Bukakgakollo le tse ding	Buka ya Moithuti Mehlodi e fapaneng eo o e fumaneng Dibuka tsa dithothokiso
Mefuta ya ditema	Ho mamela bakeng sa kutlwisiso - tilhahisoleseding Tsamaiso ya dikopano Ho ngola lengolo la semmuso (kopo ya mosebetsi) Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo	Ho mamela bakeng sa kutlwisiso – ho ananela le ho buisana le ba bang Puo e hlophisisweng Ho balla kutlwisiso – kgodiso ya tloltontswe le tshebediso ya puo Ho ithuta dingolwa -dingolwa tsa boholoholo-Bohllokwa ba ditshomo
Ho mamela le ho bua	Ho mamela temakutlwisiso e mamelwang (LB leq la 184) Ho mamela dayaloko / puisano (LB leq la 196)	Ho mamela bonketsisane (LB leq la 205)
Ho bala le ho boha	Ho bala padi ya batjha (LB leq la 188)	Ho bala padi (LB leq la 209) Ho bala bakeng sa kutlwisiso (LB leq la 217)
Ho ngola le ho nehelana	Ho ngola lengolo la semmuso (LB leq la 194)	Ho ngola obitjhuwari (LB leq la 215)
Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo	Moellelo wa leetsi (LB leq la 186) Ikgopotse ka moellelo wa slang (LB leq la 188) Ikgopotse moellelo wa puosebui le puopehelo (LB leq la 190) Boesti ;le boetsuwa (LB leq la 193) Ikgopotse dipaterone tsa mopeleto (LB leq la 195)	Ikgopotse maetsi (LB leq la 208) Ikgopotse ka lebitso (LB leq la 211) Ikgopotse ka sesosa Leditlamorao (LB leq la 215) Ikgopotse ka tshebediso ya lenseswe le le leng bakeng sa a mangata (LB leq la 216) Ikgopotse mantswe a lahlileng moellelo
	Dibeke 3-4	Dibeke 7-8
Ho mamela le ho bua	Ho mamela dayaloko / puisano (LB leq la 196)	Ho mamela puo e hlophisisweng (LB leq la 220)
Ho bala le ho boha	Ho bala padi ya batjha (LB leq la 198) Ho bala temakutlwisiso (LB leq la 201)	Ho bala temakutlwisiso e balwanga (LB leq la 226)
Ho ngola le ho nehelana	Ho ngola imeili (LB leq la 202)	Ditema tse ngolwang (LB leq la 231)

Dibopeho le melao ya tshebediso ya puo	Ikgopotse hape ka mabitsomararane, botona le botshihadi (LB leq la 197) Ho nka lehlakore le puo e leeme (LB leq la 199) Ikgopotse ka seratswana se kwalang (LB leq la 200) Dipaterone tsa mopeleto (LB leq la 202) Ikgopotse ka kgutsufatso (LB leq la 204)	Polelo keng? (LB leq la 224) Makgethi (LB leq la 225) Mefuta ya dipolelwana (LB leq la 229) Puo e tobileng ya bonono (LB leq la 230)
Tekanyetso	Tekanyetso ya semmuso le tlhahlobo ya makgaolakgang ya kotara ya 4	Tlhahlobo ya makgaolakgang Pampri ya 1 : Mosebetsi wa molomo Pampiri ya 2: tekokutlwisiso Tshebediso ya puo Dingolwa Pampiri ya 4: dingolwa
Boakaretsi	Mona le mane titjhere a thuse baithuti ho ka tseba ho ithuta mawa a ho mamela, ha re etsa mohlala ka bokgoni bona. A ka tsamaya a ba phetela dipalenyana tseo ba di mame lang ho tiisa seo a se bolelang (mohlomong ha a bua ka mehopolo ya sehlooho kapa mohopolo e tshehetsang ya sehlooho) . A ka ba bontsha ho tsamaisa dikopano le ho mamela ditaba ka kutlwisiso	Baithuti ba sa kgoneng: Mohlala ka bokgoni ba puo; ba kgothaletswe ho sebedisa dipolelo tse nang le temoho e hlokolosi ya puo ha ba ngola meqoqo le ditema tse ding. Ba itlwaetse ho di sebedisa kgafetsa puo e tobileng le ya bonono ho bontsha boiphihlelo puong ya sesotho

Boitokisetso ba Mosebetsi

Mophato	9	Thuto	Sesotho	Beke	1 & 2	Hloho	Puisano ya seholpha (ho mamela papatso le ho buisana ka yona)	
Kakaretso ya thuto: Letsatsi la ho qala mosebetsi:					Letsatsi la ho qeta mosebetsi			
Maikemisetso a mosebetsi		Ho buisana ke mokgwa wa bohlokwa oo batho ba lokelang ho se sebedisa hore ba ikutlhahatse ka ho hlahisa mehopolo, maikutlo hammoho le ditakatso tsa lona. Pele le buisana ka mosebetsi wona, le bue ka dintlha tsena tse latelang:						
Mesebetsi ya titjhere			Mesebetsi ya moithuti		Nako	Mehlodi e hlokehang		
<p>1. Ngola mekgwa ya bohlokwa e lebaneng le thuto ena.</p> <p>Mehato ya ho mamela:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pele ho ho mamela • Nakong ya ho mamela • Ka morao ho ho mamela <p>2. Lokisetso thuto ena mme o ele hloko tse latelang:</p> <p>2.1 Selelekela</p> <p>Pele ho ho mamela</p> <p>Ho buisana ka tema ya papatso</p> <p>Tema ya papatso e reretswe ho phatlalatsa sehlahiswa se itseng, mme hona ho etswa ka tsela ya ho sebedisa puo ya maikutlo le e susumetsang. Hore papatso e be e atlehileng e lokela ho sebedisa mawa a kang, boiqapelo, phepetso ya maikutlo, le ho nahana dintlha tsa nnete kapa tseo e leng mehopolo feela. Maikutlo le boinahanelo ke tsona tse hlahellang ka mahetla ha ho etswa dipapatso. Motho ya bapatsang o lokela ho ela hloko hore papatso ya hae ke e ikgethang, e bileng e na le ntho e itseng eo a ka ngokang/hohelang batho/bareki ka yona.</p>			<p>Pele ho ho mamela:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Akanya ho tswa seholohong hore teme e ka eng. • Shebana le tlotswe ya seholooeo baithuti ba sa e tlwaelang. • Ho ba malala-a-laotswe mohlala: ka pensele le leqephe la ho ngola dinoutso. • Tsosolosa/qholotsa tsebo e boitshetlehong pele ba mamela. <p>Nakong ya ho mamela:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sekaseka Molaetsa Sebui le bopaki ba sebui. Etsa dikgokahano tsa kelelo. Fumana moelego. Botsa dipotso. Etsa qeto kapa netefatsa tse lohothwang. Sheba morao mme o lekole. • Ka morao ho ho mamela Botsa dipotso. Buang ka seo sebui se buileng ka sona. Lekola dinoutsu botjha. Kgutsufatsa nehelano ka molomo. Fetisetso tlhahisoleding ho tswa ho ya molomo ho ya ho e ngotsweng, mohlala: sebedisa tlhahisoleding ho leibola dayakeramo. <ul style="list-style-type: none"> • Sekaseka le ho lekola ka hlokolosi seo ba se utwileng. • Hokahanya tlhahisoleding e ntjha le ya kgale. • Iketsetse diqeto, lekola, fana ka maikutlo a hao, araba ka tshwanelo. <p>Ka morao ho ho mamela:</p> <p>Ke tseo he moithuti</p>		Abela mosebetsi o mong le o mong nako (Nako ya titjhere le baithuti)		Ngola mehlodi kaofela e tleng ho sebedisa le akaretsa le CD jwaleka sehatisi ho lokisetso thuto ena.	
<p>1. Latelang tsela le tsamaiso ya dipuisano tsa seholpha eo le e bontshitsweng.</p> <p>2. Papatso e ngotswe ka tsela e jwang? Ka mokgwa wa moqoqo, dintlha kapa jwang?</p> <p>3. Ke mantswe afe a sebedisitsweng a ka susumetsang mmohi ho reka sehlahiswa see?</p> <p>4. Dipolelo di ngotswe ka mokgwa o jwang? Na di ditelele?, di a utlisiseha. Na mantswe a hohela?</p> <p>5. Mengolo e sebedisistsweng e mefuta e tshwanang kapa? Molemo le sepheo sa ho sebedisa fonte tse fapaneng ke sefe?</p> <p>Ka morao ho ho mamela:</p> <p>Ke tseo he moithuti</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ho latela tema eo le neng le e mametse ke ntho efe e hohellang batho kgwebong e nngwe ho feta e nngwe? 2. Ke dintho dife tseo motho a lokela ho di ela hloko ha a bapatsa kgwebo ya hae? 3. Fana ka dintho tse tharo tseo motho a lokelang ho di kenyelletsa ha a rala papatso ya kgwebo/sehlahiswa sa hae. 4. Ho na le batho ba dumelang hore kgwebo ke tlhodisano, 			5 metsotso		20 metsotso			

<p>na le wena o dumellana le mohopolo oo? Fana ka lebaka la karabo ya hao.</p> <p>5. Fana ka dikarolo tse nne tsa setjhaba tseo o ka di etsetsang dipapatso tse fapaneng.</p> <p>6. Ho ya ka temo ena eo o neng o e mametse dikgwebo tse ding di qetella di putlame ka lebaka le fe?</p> <p>7. Ho ya ka wena bohlokwa ba papatso ke bofe kgwebong?</p>	<p>Sebedisang mawa ao le ithutileng ona a ho mamela le ho bua, le nto mamela temo eo le tla e ballwa ho tswa bukeng ya titjhere mme ha le qetile buisanang ka ditaba tsa temo eo e buang ka papatso le nto araba dipotso tse ka tlase tse theilweng hodima yona.</p> <p>Ditswakotleng: Ithute mahokedi: ke mantswenyana a hokelang dikarolo tse pedi tsa puo. Ka dikarolo tsa puo re bolela mabitso, maetsi, maemedi jj. Karolong ena re tla shebana feela le mahokedi a hokelang lebitso ho ketso, mme ona a bitswa hore ke mahokamoetsi. Ha re lekole dipolelo tse latelang:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Batho ba hlodisana ka dintho tse fapaneng. • Tlhodisano e bonahala methating ya kgwebo. • Rakgwebo o leka matsapa ho bapatsa kgwebo. 		
--	--	--	--

Lebitso la titjhere: _____ hloho ya lefapha _____ letsatsi: _____
Tshaeno: _____ tshaeno: _____ letsatsi: _____

Bohlokwa ba ho hlaphisa:

- Tlhophiso e bohlokwa ebile e a hlokeha.
- E tshwanetse ho phethahatswa jwalo ka maikarabelo ho batswadi, ba mmuso le bao ba nang le thupello thutong.
- Tlhophiso ya thuto ya ho ruta e ntle ya selemo e neha titjhere leano mabapi le dikahare, mehlodi le ho phethahatsa mosebetsi.
- Tlhophiso ya thuto e ntle e tshwanetse ho akaretsa tse latelang:
 - Dikahare / kakaretsa ya bokgoni;
 - Letsatsi la ho qala le ho qeta;
 - Bukagakollo / mehlodi e sebedisitsweng.